

Promo-LEX

Promovarea democrației și a drepturilor omului

MISIUNEA DE OBSERVARE

ALEGERI PREZIDENTIALE ȘI
REFERENDUM CONSTITUȚIONAL
20 OCTOMBRIE (3 NOIEMBRIE) 2024

Publicat la 19 februarie 2025

RAPORT FINAL

CHIȘINĂU, 2025

Promo-LEX

Promovarea democrației și a drepturilor omului

Asociația Promo-LEX

str. Mitropolit Petru Movilă, nr. 23/13,

Chișinău, Moldova

tel./fax: (+373 22) 45 00 24, 44 96 26

info@promolex.md

www.promolex.md

SE DISTRIBUIE GRATUIT

Toate drepturile sunt protejate. Conținutul raportului poate fi utilizat și reprodus în scopuri nonprofit și fără acordul prealabil al Asociației Promo-LEX cu condiția indicării sursei de informație.

Raportul este elaborat în cadrul Misiunii de observare a alegerilor prezidențiale și a referendumului constituțional din 20 octombrie (3 noiembrie) 2024, desfășurată de Asociația Promo-LEX. Misiunea a fost susținută financiar de Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID), Uniunea Europeană și Fondul German Marshall din SUA, Guvernul Regatului Unit al Marii Britanii și al Irlandei de Nord, Organizația Internațională a Francofoniei și Fundația Soros Moldova.

Misiunea de observare a fost realizată sub egida Coaliției Civice pentru Alegeri Libere și Corecte.

Responsabilitatea pentru opiniile exprimate în cadrul acestui raport aparține Asociației Promo-LEX și nu reflectă neapărat poziția donatorilor.

CUPRINS

SUMAR EXECUTIV.....	3
INTRODUCERE.....	7
I. CONTEXTUL SOCIAL-POLITIC.....	9
II. CADRUL LEGAL.....	11
III. ORGANELE ELECTORALE ȘI ADMINISTRAȚIA PUBLICĂ.....	16
IV. CONTESTAȚII ȘI LITIGII ELECTORALE.....	31
V. DESEMNAREA ȘI ÎNREGISTRAREA CONCURENȚILOR.....	37
VI. LISTELE ELECTORALE ȘI REGISTRUL DE STAT AL ALEGĂTORILOR.....	44
VII. PRESTAȚIA COMPETITORILOR ELECTORALI.....	47
VIII. FINANȚAREA CAMPANIEI ELECTORALE.....	60
IX. DISCURSUL DE URĂ ȘI INSTIGARE LA DISCRIMINARE.....	84
X. EDUCAȚIA ȘI INFORMAREA ELECTORALĂ.....	90
XI. ZIUA ALEGERILOR (turul I și turul II).....	91
XII. PERIOADA POSTELECTORALĂ.....	98
RECOMANDĂRI.....	100
ABREVIERI.....	104
ANEXE.....	106

SUMAR EXECUTIV

Contextul politic. Republica Moldova este o republică parlamentară, însă Președintele statului este ales prin vot universal. Dintre autoritățile publice centrale, instituția prezidențială se bucură de cea mai mare încredere din partea societății. Chiar dacă atribuțiile Președintelui sunt limitate, competiția electorală pentru această funcție determină o mobilizare înaltă a electoratului.

Perioada pre-electorală a alegerilor a fost marcată de un șir de provocări social-politice de impact, atât interne cât și externe: acutizarea clivajului geopolitic „Est-Vest” în contextul organizării referendumului constituțional privind aderarea la UE, concomitent cu alegerile prezidențiale; asigurarea unei stabilități guvernamentale, dar în condițiile unei relații defectuoase dintre putere și opoziție; finanțarea politică/electorală ilegală cu implicare externă; amenințările la adresa securității naționale rezultate din războiul hibrid împotriva Republicii Moldova.

Cadrul legal existent a asigurat buna organizare și desfășurare a scrutinelor electorale. Legislația electorală și conexă a suferit modificări atât la sfârșitul anului 2022, când a fost adoptat un nou Cod electoral, dar și înaintea scrutinului, prin adoptarea unor amendamente care au permis desfășurarea în aceeași zi a alegerilor prezidențiale și a referendumului republican, dar și implementarea parțială a votului prin corespondență.

MO Promo-LEX a identificat un șir de aspecte problematice, de natură legală, care pot pune în pericol buna desfășurare a procedurilor electorale. Ne referim, printre altele la: lipsa reglementărilor speciale privind condițiile de participare a Președintelui în exercițiu în alegerile prezidențiale; lipsa temeiurilor de refuz a înregistrării sau anulării înregistrării grupurilor de inițiativă; incertitudini privind campania electorală desfășurată de subiecți neînregistrați în calitate de participanți la referendum; cadrul normativ lacunar privind votul asistat etc.

Organele electorale. Comisia Electorală Centrală, în general, a făcut față atribuțiilor deținute, chiar dacă acestea au fost mai mari în contextul organizării și desfășurării a două scrutine concomitent, și a implementării parțiale a votului prin corespondență. Pentru alegerile prezidențiale și referendum CEC a acreditat 1.534 observatori naționali și 876 de observatori internaționali. Din partea Asociației Promo-LEX au fost acreditați 1.204 observatori.

Organele electorale inferioare (CECE II – 37 și BESV – 2.219) au fost constituite în termene legale. Programul de activitate a fost respectat de către acestea în majoritatea absolută a cazurilor. Accesibilitatea pentru persoanele cu nevoi speciale locomotorii rămâne a fi o problemă pentru sediile CECE (54%) și BESV (66%). Componența organelor electorale inferioare (85% femei și 15% bărbați), rămâne dezechilibrată din perspectiva de gen.

Constituirea secțiilor de votare în străinătate prin aplicarea unui temei de bază, a indus mai multă claritate în repartizarea secțiilor pe state. Totuși, cadrul normativ al CEC încă nu explică suficient aplicarea criteriilor complementare. Secțiile de votare au fost constituite în termene legale, iar procesul decizional a fost unul participativ și în mare parte transparent. CEC a constituit un număr record de secții în străinătate – 234, trei dintre acestea fiind pentru votul prin corespondență.

Estimările Promo-LEX privind repartizarea secțiilor de vot pe state, în mare parte, au confirmat calculele CEC. În contextul organizării birourilor electorale pentru secțiile de votare din Federația Rusă, MO Promo-LEX s-a expus critic vis-a-vis de nerespectarea deciziei CEC de către MAE și CECE nr. 38, ceea ce a dus la constituirea a doar două BESV în loc de cinci, sub pretextul insecurității, subliniind necesitatea respectării cadrului legal dar și a unei comunicări și coordonări mai eficiente.

Votul prin corespondență s-a dovedit a fi un instrument util și eficient pentru sporirea accesibilității procesului electoral. Prin luarea în considerație a recomandărilor de îmbunătățire și o pregătire temeinică a procedurilor, acesta urmează a fi implementat pe scară largă.

Republica Moldova asigură cetățenilor săi din localitățile din stânga Nistrului, aflate în afara controlului autorităților centrale, condiții de exercitare a votului la secțiile cu sediul pe teritoriul aflat sub jurisdicția constituțională. În același timp, competitorii nici de această dată nu au avut posibilitatea să facă campanie cu prezență fizică în regiunea transnistreană. Pentru desfășurarea alegerilor CEC a constituit 30 de secții, cu 11 mai puține decât la ultimul scrutin național. Reducerea numărului de secții nu a limitat accesul alegătorilor.

Contestațiile și litigiile electorale. Instanțele de judecată și organele electorale au asigurat parțial dreptul la un recurs efectiv, fiind depuse cel puțin 32 de contestații la CECE, 40 la CEC și 39 în instanțele de judecată. Printre deficiențele observate în procesul de depunere, examinare și soluționare a contestațiilor se regăsesc nepublicarea sau publicarea întârziată a contestațiilor din partea CEC și a hotărârilor din partea CECE; motivarea insuficientă a hotărârilor adoptate; nesoluționarea contestațiilor prin neîntrunirea numărului necesar de voturi ș.a.

Fiind incriminată pentru prima dată fapta de corupere electorală pasivă, în aceste alegeri s-au observat eforturi conjugate ale autorităților de identificare, documentare și sancționare a acestei fapte ilicite. Totuși, raportat la amploarea fenomenului prezentat de autorități, numărul deciziilor de sancționare este mic.

Desemnarea și înregistrarea candidaților. În cursa electorală pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova CEC a înregistrat 11 candidați. Alegerile prezidențiale din 20 octombrie (3 noiembrie) au avut un caracter competitiv. Comparativ cu alegerile prezidențiale din 2020, a crescut atât ponderea femeilor care candidează (de la 25% la 36%) cât și numărul candidaților independenți (1 - în 2020, 5 - în 2024).

Comisia a înregistrat 13 GI, iar în cazul a cinci candidați a refuzat înregistrarea din cauza necunoașterii limbii române (1), nerespectării condițiilor pentru constituirea grupului de inițiativă (1), incompatibilității statutului de candidat independent cu calitatea de membru de partid (3). În privința ultimului temei, MO Promo-LEX consideră că acesta trebuie reglementat expres. Au depus dosarele pentru înregistrare, inclusiv numărul solicitat de semnături, 12 candidați desemnați, iar dintre aceștia 11 au fost înregistrați.

Pentru referendum constituțional, CEC a înregistrat 15 participanți, dintre care 13 - cu opțiunea Da, și 2 - cu opțiunea Nu. Trei cereri de înregistrare a participanților au fost respinse de către CEC.

Listele electorale și Registrul de Stat al Alegătorilor. CEC a continuat să asigure transparența datelor din Registrul de Stat al Alegătorilor (RSA) prin publicarea lunară a informației privind numărul de alegători. Față de ultimele alegeri prezidențiale (2020) MO Promo-LEX a atestat, la începutul perioadei electorale, o creștere cu peste 14 mii a numărului total de alegători. Pe fundalul sporului natural negativ de mai bine de două decenii, creșterea numărului de alegători, inclusiv a celor care votează pe liste suplimentare, ridică semne de întrebare privind calitatea datelor din RSA în baza cărora sunt întocmite listele electorale de bază.

Potrivit observatorilor Promo-LEX, modificările legislative ce vizează transmiterea listelor către BESV pentru verificarea și efectuarea modificărilor de către alegători au sporit calitatea acestora. Totodată, doar 14% din BESV vizitate au recepționat listele electorale în termen. În continuare, printre problemele identificate în liste se numără: erori de adresă, arondarea eronată a alegătorilor la secția de votare, prezența persoanelor decedate în liste, etc.

Competitorii electorali au demonstrat un activism sporit în campania electorală pentru alegeri prezidențiale. În același timp, au existat cazuri de desemnare *de facto* a candidaților înainte de termenul

legal stabilit, de promovare politică cu tentă electorală a acestora înainte de începerea campaniei electorale, și de efectuare a agitației electorale pentru referendum de subiecți neînregistrați în calitate de participanți la referendum.

Cele mai răspândite activități de campanie au fost cele de distribuire a materialelor electorale și întâlnirile cu alegătorii. Cu referire la formele de publicitate, cele mai frecvente forme utilizate au fost materialele imprimate pentru informarea alegătorilor (31%) dar și postările sponsorizate pe rețelele sociale (25%).

Comparativ cu alegerile locale generale din 2023 și alegerile prezidențiale din 2020, constatăm o creștere semnificativă atât a activităților de promovare, cât și de utilizare a publicității electorale, explicată în mare parte prin desfășurarea concomitentă a două tipuri de alegeri, precum și prin desfășurarea activităților de promovare, în contextul referendumului constituțional, și de către alți subiecți interesați decât competitorii electorali.

Printre încălcările cele mai grave observate în campanie, în opinia Promo-LEX, rămân a fi utilizarea abuzivă a resurselor administrative, finanțarea ilegală și coruperea alegătorilor. Potrivit observatorilor, au fost raportate 282 de cazuri de utilizare a resurselor administrative, în special fiind vorba despre: implicarea în activitățile de campanie a persoanelor care dețin funcții publice (163), agitație electorală/colectarea semnăturilor cu implicarea funcționarilor din sectorul bugetar în timpul orelor de muncă (94), utilizarea instituțiilor statului în scopul promovării inițiativelor electorale (19) și atribuirea de către candidații electorali a meritelor pentru lucrările/serviciile de uz public efectuate din bani publici (6).

Chiar dacă a fost încriminată și coruperea pasivă a alegătorilor fiind instituite amenzi considerabile, comparativ cu ultimele alegeri prezidențiale nu se atestă o diminuare a numărului de cazuri, ci din contra - acestea cresc, iau forme noi și mult mai complexe. Observatorii Promo-LEX au identificat și cel puțin 22 cazuri cu potențial de corupere a alegătorilor. În același timp, potrivit organelor de securitate și a celor de drept, campania electorală a fost marcată de coruperea sistemică a alegătorilor; acest fenomen a fost coordonat și implementat de către Ilan Șor, prin intermediul blocului politic Victoria-Pobeda, creat la Moscova.

Observarea finanțării campaniei electorale. Noua legislație electorală a fortificat rolul CEC în supravegherea și controlul finanțării campaniilor electorale. În același timp, chiar dacă noul Cod electoral pare să faciliteze procesul de deschidere a contului "Fond electoral", ca și în scrutinele anterioare, mai multe partide politice au informat despre refuzul băncilor comerciale de a le deschide acest cont.

Deși competitorii electorali în general, au depus informații săptămânale cu privire la finanțare (în termen sau cu întârziere), MO Promo-LEX constată în continuare un nivel scăzut al calității informației raportate. Spre deosebire de alegerile prezidențiale, CEC nu a asigurat publicarea pe pagina web în termen și regulat a informației privind finanțarea campaniei electorale pentru referendumul constituțional, iar publicarea în format deschis a rapoartelor financiare a rămas lacunară în privința ambelor scrutine.

În perioada electorală, CEC a asigurat supravegherea și controlul finanțării activității, aplicând mai multe sancțiuni, inclusiv de lipsire de timpi de antenă grațuiți (T. Ulianoschi) și lipsire de alocații de la bugetul de stat (PPVM, PCRM, PR).

Sursele principale de finanțare, potrivit rapoartelor, sunt veniturile acumulate de la persoane fizice (donații) și mijloacele proprii de pe conturile partidelor politice. Cele mai multe venituri în alegerile prezidențiale au fost declarate de Maia Sandu (PAS) - 34%, Alexandr Stoianoglo (PSRM) - 23% și Renato Usatii (PN) - 16%, iar în referendumul constituțional de PAS - 65%, PR - 15% și PCRM - 13%.

În rezultatul monitorizării civice, MO Promo-LEX a estimat cheltuieli neraportate pentru alegerile prezidențiale în valoare de cel puțin 4.035.063 de lei, cele mai multe fiind în cazul lui Alexandr Stoianoglo (PSRM) - 45%, urmat de Victoria Furtună (CI) - 19% și, respectiv, Vasile Tarlev (PPVM) - 9%. În cazul referendumului, au fost estimate cheltuieli neraportate în valoare de cel puțin 5.929.187 de lei, cele mai multe fiind în cazul PR/BP Victorie - 84%, urmat de PCRM și PAS cu câte 6%.

Discursul de ură. Nivelul de utilizare a discursului de ură în alegerile prezidențiale din 20 octombrie (3 noiembrie) 2024 (224 de cazuri) a scăzut față de alegerile prezidențiale din 2020, însă demonstrează că

acest fenomen are o prezență constantă în campaniile electorale. Aplicațiile mobile (78 de cazuri) și rețelele de socializare (75 de cazuri) au fost cel mai des utilizate în răspândirea discursurilor de ură. Mesajele de ură transmise în cadrul evenimentelor publice sunt retransmise în direct prin intermediul presei online sau a rețelilor de socializare și astfel ating un impact mai mare.

În continuare, discursul de ură este utilizat preponderent de către bărbați (162 de cazuri), cu vârsta cuprinsă între 35-50 de ani (97 de cazuri), iar criteriile care au stat, cel mai des, la baza discursurilor de ură au fost „apartenența politică” (79 de cazuri), „sănătate” (58 de cazuri) și „opinie” (58 de cazuri). Din numărul total de autori ai discursului de ură, 42% au fost competitori electorali și politicieni.

Procesul de sesizare a autorităților în cazurile de discurs de ură înregistrează o scădere, în comparație cu perioada electorală pentru alegerile locale generale din 2023. Există o creștere ușoară a cazurilor de autosesizare din partea Inspectoratului General al Poliției, dar mult mai puține în comparație cu numărul de cazuri identificate și publicate/transmise de organizațiile societății civile.

Ziua alegerilor. Secțiile de votare s-au deschis și s-au închis, în general, regulamentar, doar câteva secții prelungindu-și activitatea, inclusiv, pe motiv de suspendare a votării pe parcursul zilei alegerilor ca urmare a alertelor cu bombă. Votarea concomitentă pentru două tipuri de scrutin, chiar dacă a provocat anumite situații problematice, în general, nu a afectat conținutul și eficiența procedurilor de vot. Asigurarea SV cu agent termic, de rând cu accesibilitatea acestora, rămâne a fi lacunară. Numărarea voturilor a fost, preponderent, ordonată și calmă, dar de durată pentru unele secții de peste hotare. MO Promo-LEX semnalează repetat nerespectarea de către o parte din BESV a tuturor cerințelor față de procedura de numărare a voturilor.

Pe parcursul alegerilor, observatorii au raportat 1.569 de incidente (20 octombrie – 778, 3 noiembrie – 791), de circa 1.5 ori mai mult față de alegerile prezidențiale din 2020. Structura incidentelor, în principiu, este aceeași ca și la precedentele scrutine naționale. Cantitativ, cele mai raportate rămân a fi incidentele cu privire la încălcarea secretului votului (fotografierea buletinelor de vot; afișarea buletinului cu votul exprimat) – 404 de cazuri și deficiențele în funcționarea SIAS „Alegeri” (172). A crescut semnificativ numărul de întreruperi ale procesului de filmare (149).

MO Promo-LEX își exprimă în mod special îngrijorarea cu referire la situațiile/zvonurile despre oferirea de recompense alegătorilor (25) și a cazurilor de transportare organizată a acestora (29), semnalate preponderent la SV pentru alegătorii din regiunea transnistreană. De asemenea, atragem atenția asupra cazurilor de obstrucționare a procesului de observare liberă în secția de votare (16), precum și a situațiilor izolate de intimidare a observatorilor.

Rezultatele numărării în paralel a buletinelor de vot pentru opțiunile de la referendum și pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova au confirmat datele finale ale CEC.

Perioada postelectorală. După încheierea alegerilor prezidențiale au fost formulate mai multe contestații în instanța de judecată, însă în urma examinării acestora nu au fost constatate încălcări în procesul electoral care să influențeze rezultatele alegerilor. La 28 noiembrie 2024 Curtea Constituțională a confirmat rezultatele alegerilor și a validat alegerea Maiei Sandu în funcția de Președinte al Republicii Moldova. În același timp, Înalta Curte a remis Parlamentului o adresă prin care a semnalat necesitatea îmbunătățirii mecanismelor de combatere a corupției electorale și prevenirii implicării reprezentanților cultelor religioase în acțiuni de agitație electorală.

Rezultatele referendumului constituțional au fost confirmate și validate de Curtea Constituțională la 25 octombrie 2024, Constituția fiind republicată la 13 noiembrie 2024 în Monitorul Oficial.

INTRODUCERE

Misiunea de observare a alegerilor prezidențiale și referendumului constituțional din 20 octombrie (3 noiembrie) 2024 este un proiect realizat de Asociația Promo-LEX în cadrul Coaliției Civice pentru Alegeri Libere și Corecte. Asociația Promo-LEX este o asociație obștească, care are drept scop dezvoltarea democrației în Republica Moldova, inclusiv în regiunea transnistreană, prin promovarea și apărarea drepturilor omului, monitorizarea proceselor democratice și consolidarea societății civile.

Observarea procesului electoral s-a efectuat pe durata perioadei electorale de către echipa centrală, care a cuprins 22 membri, dar și 45 observatori pe termen lung (OTL) repartizați teritorial, inclusiv doi OTL responsabili de monitorizarea campaniilor electorale și a zilei votării în străinătate.

Atât în ziua primului tur de scrutin, cât și în ziua celui de-al doilea tur de scrutin, MO Promo-LEX a asigurat prezența observatorilor pe termen scurt (OTS) statici în 614 secții de votare (SV), selectate pe baza unui eșantion stabilit de o companie sociologică. În plus, au fost delegați observatori statici în toate cele 30 de SV constituite pentru exercitarea dreptului de vot al alegătorilor din regiunea transnistreană. Pentru observarea alegerilor în SV constituite peste hotare au fost delegați 92 de observatorii statici în turul I și 91 în turul II (din totalul de 231 SV). Procesul electoral din secțiile de votare necuprinse în eșantion sau în alte categorii menționate mai sus, inclusiv traseele de acces către SV și spațiul din imediata apropiere a acestora, au fost monitorizate de 89 de echipe mobile, compuse din 178 de observatori (câte doi observatori per echipă). În total, în procesul de observare a alegerilor au fost efectiv implicați 1029 de observatori din totalul celor 1204 recrutați de Promo-LEX și acreditați de CEC.

De asemenea, MO Promo-LEX a monitorizat și discursul instigator la ură și discriminare prin intermediul a șapte monitori.

Toți observatorii implicați în procesul de monitorizare au fost instruiți în cadrul seminarelor organizate de către Misiunea Promo-LEX și au semnat Codul de conduită al observatorului național independent Promo-LEX¹, obligându-se să acționeze operativ, cu bună-credință și în mod nonpartizan. Activitatea tuturor observatorilor a fost coordonată de echipa centrală a Misiunii. Constatările OTL au fost raportate în baza unor formulare tematice și sunt stocate pe platforma web www.data.promolex.md, sistem securizat cu acces limitat, gestionat de Promo-LEX. Prin intermediul vizitelor realizate în teritoriu, observatorii Promo-LEX au colectat și analizat informațiile rezultate din observații la fața locului, interviuri, întâlniri cu interlocutorii și au consultat documente oficiale. Activitatea competitorilor electorali a fost, de asemenea, monitorizată și în mediul online.

MO Promo-LEX nu este oponent politic al concurenților implicați în procesul electoral, nu este un organ de anchetă și nu își asumă obligația expresă de a proba constatările observate. Cu toate acestea, rapoartele observatorilor sunt însoțite, în măsura posibilităților, de probe fotografice și video, care pot fi puse doar la dispoziția organelor de drept, pe baza solicitărilor corespunzătoare, și în niciun caz la dispoziția concurenților electorali. Totodată, încălcările, inclusiv cele presupuse, care se regăsesc în prezentul raport, trebuie tratate de autoritățile electorale drept sesizări și urmează a fi examinate conform competenței, prin

¹ [Codul](#) de conduită al observatorilor electorali Promo-LEX

prisma prevederilor art. 88, alin. (9) din Codul electoral. Misiunea Promo-LEX gestionează platforma web www.electoralamonitor.md, pe care orice persoană poate semna activități cu tentă electorală.

Asociația Promo-LEX organizează misiuni de observare a alegerilor din Republica Moldova începând cu anul 2009, prezenta MO fiind a 27-a la număr. Angajații și membrii Asociației dispun, de asemenea, de experiență internațională, participând la observarea alegerilor în cadrul Misiunilor Internaționale din Armenia, Cehia, Germania, Georgia, Estonia, Muntenegru, Norvegia, România, Serbia, Suedia, Turcia, Ucraina, Ungaria etc.

Standardele internaționale la care se face referire în acest raport sunt cele elaborate de ONU, OSCE, Comisia Europeană pentru Democrație prin Drept (Comisia de la Veneția), Uniunea Europeană și Consiliul Europei. La finele raportului sunt formulate recomandări pentru autoritățile publice, organele electorale, competitorii electorali, alți actori interesați, cu scopul de a asigura buna organizare și perfecționarea procedurilor electorale.

Acest raport este elaborat cu suportul financiar al Agenției Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID) prin Programul „*Democrație, Transparență și Responsabilitate*”, Uniunii Europene și a Fondului German Marshall din SUA în cadrul proiectului „Suport pentru observarea civică a scrutinelor din 2024 în secțiile de votare create în străinătate”, Guvernului Regatului Unit al Marii Britanii și al Irlandei de Nord în cadrul proiectului „Suport pentru observarea civică a alegerilor prezidențiale și a referendumului constituțional din 2024 în Moldova”, Organizației Internaționale a Francofoniei în cadrul proiectului „Suport pentru observarea civică a scrutinelor din 2024 în secțiile de votare create în străinătate” și a Fundației Soros Moldova în cadrul proiectului „Suport pentru observarea civică a alegerilor prezidențiale și a referendumului constituțional din 2024 în Moldova”.

Responsabilitatea pentru opiniile exprimate în cadrul acestui raport aparține Asociației Promo-LEX și nu reflectă neapărat poziția donatorilor. În cazul în care apar discrepanțe între textul în limba română și traducerea acestuia în altă limbă, va prevala varianta în limba română a raportului.

I. CAPITOL

CONTEXTUL SOCIAL-POLITIC

Republica Moldova este o republică parlamentară. Puterea executivă este realizată de către Guvern, în frunte cu un Prim-ministru, dar și de Președintele Republicii Moldova, iar puterea legislativă este reprezentată de Parlament. Șeful statului deține atribuții limitate ce vizează, în special, politica externă și cea de apărare națională.

Președintele țării este ales prin vot universal, egal, direct, secret și liber exprimat pentru un mandat de 4 ani. Legitimitatea oferită de votul direct face ca așteptările cetățenilor de la această funcție să fie mai mari decât atribuțiile oferite de Constituție. Alegerile din 2024 au confirmat că scrutinul prezidențial, în special turul al doilea, determină cea mai mare participare electorală. Președinția este autoritatea publică centrală cu cel mai înalt nivel de încredere oferit de opinia publică².

Maia Sandu, desemnată de PAS, însă fără apartenență de partid³, la alegerile din 20 octombrie (3 noiembrie) 2024 a obținut al doilea mandat, consecutiv⁴. Primul a fost adjudecat la alegerile din 2020, la fel în două tururi de scrutin, în fața unui candidat desemnat de PSRM.

Amplificarea proceselor de integrarea europeană. Pe parcursul anilor 2022-2023 Republica Moldova a avansat substanțial pe calea integrării europene, inclusiv datorită contextului geopolitic regional. Retrospectiv, practic toate guvernele Republicii Moldova au contribuit la parcursul european al țării, proces care a culminat cu obținerea statutului de stat candidat pentru aderarea la UE în anul 2022 și deschiderea negocierilor de aderare în 2023⁵.

În acest context, Președintele Republicii Moldova a lansat la sfârșitul anului 2023⁶ ideea de a organiza un referendum constituțional pentru includerea obiectivului strategic european al țării în legea supremă. Astfel, pentru prima dată în istoria electorală a Republicii Moldova, în aceeași zi cu alegerile naționale s-a organizat un referendum constituțional. Propunerea a fost adoptată de legislativ doar prin voturile majorității parlamentare a PAS. Această inițiativă a fost văzută de unii actori politici și o parte a societății ca fiind favorabilă pentru candidata Maia Sandu din alegerile prezidențiale, în raport cu ceilalți competitori.

Mediu politic competitiv. Republica Moldova dispune de un sistem de partide pluralist, care asigură un mediu politic competitiv. 21 de partide din 64 înregistrate până la stabilirea datei alegerilor (33%) au fost implicate în calitate de competitori, în ambele scrutine. Candidații independenți, la fel, au fost foarte activi, pentru alegerile prezidențiale înregistrându-se cinci independenți (45%) din totalul de 11 concurenți. Dacă partidele politice și blocurile electorale au putut să decidă în ce scrutin să se implice și corespunzător să

² [Barometrul Opiniei Publice \(2019–2023\)](#) & [Barometrul Opiniei Publice \(2024\)](#), Institutul de Politici Publice.

³ Președintele al Republicii Moldova nu poate fi membru al vreunui partid politic conform interdicției stabilite prin Legea nr. 147 din 15.06.2016, adoptată pentru ajustarea legislației la Hotărârea Curții Constituționale nr. 7 din 04.03.2016.

⁴ Este primul Președintele al Republicii Moldova ales prin vot direct pentru al doilea mandat.

⁵ [Politica de extindere a UE](#), Republica Moldova.

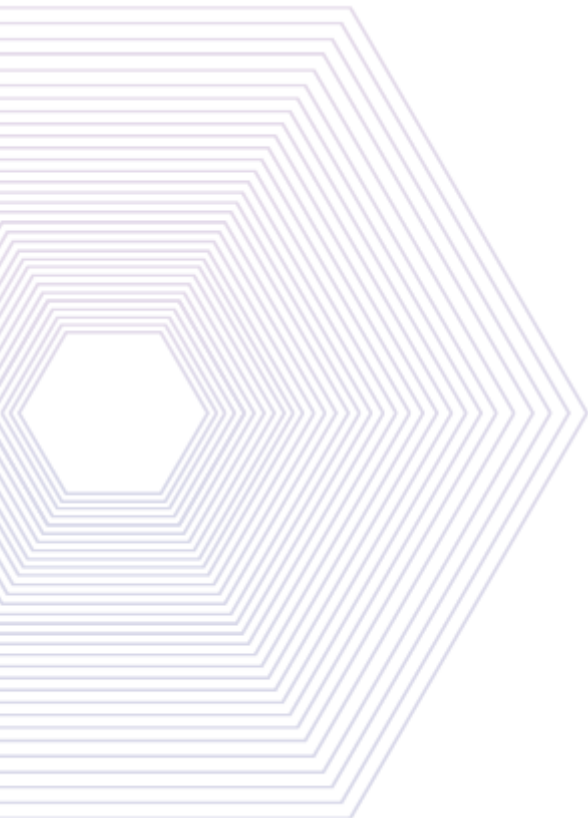
⁶ [Opinia Asociației Promo-LEX](#) cu privire la desfășurarea referendumului republican în aceeași zi cu alegerile parlamentare sau prezidențiale.

facă campanie electorală, candidații independenți la funcția de Președinte și respectiv grupurile de inițiativă constituite de cetățeni - nu au avut această opțiune⁷.

Toate cele trei autorități publice centrale principale (Parlament, Guvern, Președinție) au reprezentat aceeași orientare politică, iar acest fapt a influențat mult dinamica campaniei electorale. Simultan, relația putere – opoziție și în perioada pre-electorală a fost una complicată, acțiunile părților fiind mai mult divergente decât convergente, atât la nivel de Parlament cât și în afara acestuia⁸. Identificarea unui consens național pe anumite subiecte de politică internă, pare să nu fi reprezentat o prioritate pentru politicieni⁹.

Influența externă asupra procesului electoral și fragmentarea societății în baza clivajului geopolitic „Est-Vest”. Alegerile au fost afectate de amenințările la adresa securității naționale rezultate din războiul declanșat de Federația Rusă împotriva Ucrainei, precum și războiul hibrid împotriva Moldovei pus în aplicare de statul rus. Printre manifestările principale ale războiului hibrid care au afectat securitatea procesului electoral au fost: finanțare ilegală a campaniilor electorale, coruperea alegătorilor, atacuri cibernetice și campanii de dezinformare. Aceste acțiuni par să fi fost coordonate, prin intermediul unor proiecte politice finanțate obscur din Federația Rusă, de către Ilan Șor, liderul partidului declarat neconstituțional PPS.

Societatea moldovenească a fost divizată de-a lungul ciclurilor electorale, în special, pe subiectul orientării geopolitice, dar în aceste alegeri divergențele existente s-au acutizat substanțial.

⁷ [Raport nr. 3](#). MO Promo-LEX. Alegeri prezidențiale și referendum republican constituțional 20 octombrie 2024. p. 9-10.

⁸ [Raport Promo-LEX](#). Monitorizarea activității Parlamentului de legislatura XI-a, august 2022 – iulie 2023, p. 35, 43.

⁹ De exemplu, în cazul inițiativei de organizare a referendumului constituțional din 20 octombrie 2024, concomitent cu ziua alegerilor prezidențiale, majoritatea parlamentară nu a discutat în prealabil cu opoziția, atât parlamentară cât și extraparlamentară. Pentru detalii, a se consulta: [Opinia Asociației Promo-LEX](#) cu privire la desfășurarea referendumului republican în aceeași zi cu alegerile parlamentare sau prezidențiale. (par. 1-5).

II. CAPITOL

CADRUL LEGAL

Desfășurarea alegerilor prezidențiale și a referendumului republican este reglementată de Constituția Republicii Moldova, Codul electoral, Legea privind partidele politice, Legea privind implementarea parțială a votului prin corespondență, Regulamentele și Instrucțiunile Comisiei Electorale Centrale. Cadrul legal și normativ existent a servit drept fundament pentru asigurarea bunei organizări și desfășurări a scrutinelor electorale.

Legislația electorală și conexă a suferit modificări atât la sfârșitul anului 2022 - când a fost revizuit Codul electoral, dar și înaintea scrutinelor din 20 octombrie 2024, când legislatorul adoptase legi, prin care făcuse posibilă desfășurarea concomitentă a alegerilor la funcția de Președinte a Republicii Moldova și a referendumului republican constituțional, dar și implementarea parțială a votului prin corespondență. Modificările adoptate la legislația electorală și cea conexă în ultimul an înainte de alegeri, chiar dacă nu afectează direct elementele fundamentale ale dreptului electoral, aduc atingere previzibilității și stabilității proceselor electorale și pot submina încrederea cetățenilor în procesele electorale, în special când sunt adoptate fără a ține cont de transparența decizională și/sau în lipsa unui consens politic larg.

Alte reglementări noi, aplicate pentru prima dată în cadrul alegerilor prezidențiale din 2024, au vizat (1) acordarea posibilității unui alegător de a susține prin semnătură mai mulți candidați, novație pe care Promo-LEX a salutat-o, (2) instituirea pragului de validare de 1/5 din numărul de persoane înscrise în listele electorale pentru turul 2 de scrutin și (3) includerea cerinței de deținere a studiilor superioare pentru candidații la funcția de Președinte. Reamintim că Asociația Promo-LEX s-a pronunțat anterior pentru reexaminarea acestei cerințe¹⁰, pornind de la standardele internaționale în domeniul electoral.

În privința normelor legale care reglementează referendumul, legislatorul a înlocuit opțiunile de răspuns din buletinul de vot din „Pentru” și „Contra” în „DA” și „NU”, astfel ținându-se cont de bunele practici în materie de referendum.

2.1. Sinteza problemelor legale din perioada electorală

MO Promo-LEX a identificat un șir de aspecte problematice de natură legală ce pot pune în pericol buna desfășurare a procedurilor electorale. Cele mai relevante deficiențe legale depistate pe parcursul perioadei electorale și reflectate în rapoartele intermediare sunt:

- a) *Cadrul legal lacunar privind condițiile de participare a Președintelui în exercițiu în alegerile prezidențiale*¹¹. În alegerile prezidențiale din 20 octombrie 2024, PAS a desemnat-o pe Maia Sandu la funcția de Președinte, aceasta fiind și Președintele Republicii Moldova. În acest context, ca și în scrutinele anterioare de acest fel¹², MO Promo-LEX a atras atenția asupra faptului că ar putea fi pusă la

¹⁰ [Propunerile](#) Promo-LEX pentru avizul comun al Comisiei de la Veneția și OSCE/BIDD0 la proiectul Codului electoral (Legea nr. 288), p. 22.

¹¹ [Raport](#) nr. 2. MO Promo-LEX. Alegeri prezidențiale și referendum republican constituțional 20 octombrie 2024. p. 8-9.

¹² [Raportul nr. 2](#) MO Promo-LEX de observare a alegerilor pentru funcția de Președinte al republicii Moldova din 1 noiembrie 2020, p. 11; [Raportul nr. 4](#) MO Promo-LEX de observare a alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova din 1 noiembrie 2020, p.13

îndoială imparțialitatea și neutralitatea politică a Președintelui în exercițiu, obligație pe care o are în temeiul Constituției. În virtutea prevederilor constituționale existente¹³, MO Promo-LEX a constatat lipsa unei delimitări foarte clare între atribuțiile de serviciu ale Președintelui în exercițiu și activitățile desfășurate de candidatul în alegeri¹⁴, iar acest fapt poate afecta semnificativ egalitatea de șanse a candidaților. Iată de ce Promo-LEX a recomandat reglementarea condițiilor de participare a Președintelui în exercițiu (aflat pe final de mandat), la alegerile prezidențiale, prin amendarea Codului electoral și/sau interpretarea prevederilor constituționale de Înalta Curte¹⁵.

- b) *Incertitudini privind temeiurile de refuz a înregistrării sau anulare a înregistrării grupului de inițiativă*¹⁶. MO Promo-LEX a constatat că CEC a respins mai multe cereri de înregistrare a grupurilor de inițiativă pe motivul (1) neîntrunirii numărului necesar de voturi ale membrilor CEC pentru susținerea înregistrării grupului, (2) necunoașterii limbii române de către candidat și (3) apartenenței la altă formațiune politică. Având în vedere că unele din aceste motive nu se încadrează în lista temeiurilor de refuz prevăzute de Codul electoral și Regulamentul CEC¹⁷, MO Promo-LEX recomandă reglementarea expresă a cazurilor de refuz a înregistrării grupurilor de inițiativă, inclusiv în situațiile în care candidații susținuți de partide solicită să fie înregistrați ca independenți;
- c) *Incertitudini privind campania electorală desfășurată de către subiecții neînregistrați în calitate de participanți la referendum*¹⁸. Deși Parlamentul a decis desfășurarea alegerilor prezidențiale și a referendumului republican în aceeași zi, acesta nu a reglementat și particularitățile desfășurării campaniilor electorale pentru două scrutine paralele, precum și a implicării în campanie a subiecților neînregistrați pentru unul dintre aceste scrutine. Amintim că potrivit legislației în vigoare, în calitate de participant la referendum nu pot fi înregistrați candidați independenți sau alți actori apolitici. În același timp, MO Promo-LEX a observat cazuri de implicare în campania prezidențială a participanților la referendum, precum și invers - în campania pentru referendum - a candidaților la funcția de președinte, dar și a altor subiecți neînregistrați. Astfel, recomandăm Parlamentului să reglementeze situațiile de efectuare a agitației electorale de către subiecții neînregistrați în alegeri, în condițiile expuse supra.
- d) *Cadru legal lacunar privind temeiurile de refuz de acreditare a observatorilor*¹⁹. Fiind analizate hotărârile de refuz a acreditării observatorilor, MO Promo-LEX a observat o motivare insuficientă a acestora, iar temeiurile de respingere nu sunt indicate în mod clar și previzibil în cadrul regulator. Deși corespunde spiritului legii, implicarea asociației obștești în acțiuni politice nu se regăsește în cadrul normativ în calitate de temei de refuz pentru acreditarea observatorilor din partea asociației respective, iar condiția de imparțialitate a observatorului poate fi imputată doar pentru scrutinul în desfășurare - din momentul acreditării. Astfel, recomandăm Parlamentului și CEC să examineze oportunitatea modificării cadrului normativ astfel încât temeiurile de refuz a acreditării observatorilor să fie clare și previzibile.

2.2. Alte incertitudini legale identificate în contextul finalizării procedurilor electorale

După finalizarea procedurilor electorale, MO Promo-LEX a analizat și prezintă, în acest raport final, inclusiv un șir de deficiențe legale care nu au fost anterior reflectate în rapoartele intermediare.

2.2.1. Cadru normativ lacunar privind votul asistat

Atât în primul tur de scrutin cât și în cel de-al doilea a fost observată nerespectarea votului secret și liber exprimat a persoanelor cu necesități speciale și/sau dizabilități care votează cu urna mobilă în instituțiile specializate²⁰ (a se vedea Cap. XI).

În aceste circumstanțe, amintim că potrivit art. 38 din Constituție, voința poporului constituie baza puterii de stat. Această voință se exprimă prin alegeri libere, care au loc în mod periodic, prin sufragiu universal,

¹³ Art 86-88 din [Constituție](#).

¹⁴ [Raport](#) nr. 2. MO Promo-LEX. Alegeri prezidențiale și referendum republican constituțional 20 octombrie 2024, p. 8-9.

¹⁵ *Ibidem*, p. 9.

¹⁶ *Ibidem*, p. 9-10.

¹⁷ [Regulamentul](#) privind constituirea și înregistrarea grupurilor de inițiativă, întocmirea, prezentarea și verificarea listelor de subscripție, aprobat prin Hotărârea CEC nr. 1166 din 11.08.2023

¹⁸ [Raport](#) nr. 3. MO Promo-LEX. Alegeri prezidențiale și referendum republican constituțional 20 octombrie 2024, p. 8-9.

¹⁹ [Raport](#) nr. 5. MO Promo-LEX. Alegeri prezidențiale și referendum republican constituțional 20 octombrie 2024, p. 8-9.

²⁰ Încălcarea secretului votului, [sesizată](#) de MO Promo-LEX.

egal, direct, secret și liber exprimat. Pentru încălcarea principiului de vot liber exprimat (spre exemplu prin votarea unei persoane în locul alteia), Codul penal, la art. 182, prevede o pedeapsă²¹.

Deși există astfel de sancțiuni, cadru normativ nu detaliază și modul în care exprimarea liberă a votului trebuie asigurată persoanelor cu necesități speciale. Convenția cu privire la persoanele cu dizabilități²², la care Republica Moldova este parte, stabilește la art. 29 că Statele Părți se angajează să se asigure că persoanele cu dizabilități pot participa efectiv și deplin la viața politică și publică, în condiții de egalitate cu ceilalți, în mod direct sau prin reprezentanți liber aleși, precum și au dreptul și oportunitatea de a vota și de a fi alese, printre altele, prin:

- I. Asigurarea de proceduri, facilități și materiale de vot adecvate, accesibile și ușor de înțeles și utilizat;
- II. Protejarea dreptului persoanelor cu dizabilități de a vota prin vot secret la alegeri și referendumuri, fără intimidare (...), facilitând utilizarea tehnologiilor noi și de asistare, acolo unde este cazul;
- III. Garantarea exprimării libere a voinței persoanelor cu dizabilități ca electori și în acest scop, dacă este cazul, la solicitarea acestora, să fie asistați la vot de către o persoană la alegerea lor.

Având în vedere vulnerabilitatea unor categorii de alegători dar și standardele internaționale, MO Promo-LEX consideră că CEC trebuie să atragă o atenție deosebită procedurilor ce vizează votarea cu urna mobilă. Procedurile specifice pot viza cetățenii care se află în azilurile pentru vârstnici și/sau persoanele cu dizabilități din centrele de plasament și/sau de reabilitare și integrare socială, cetățenii aflați la tratament în spitale și sanatorii, sau pe cei aflați în penitenciare etc. Astfel, recomandăm CEC să reglementeze cel puțin următoarele aspecte:

- Persoana care asistă alegătorul să nu fie o persoană de care depinde alegătorul, cum ar fi de exemplu medicul, asistentul/lucrătorul social, ofițerul din penitenciar ș.a.;
- Spațiul în care are loc votarea ar trebui amenajat astfel încât să fie garantat secretul votului, iar membrii BESV desemnați pentru deplasarea cu urna mobilă nu doar să asigure acest fapt prin ținerea cabinei mobile de vot (placă dreptunghiulară pliabilă), dar și să vegheze efectiv asupra întregului proces;
- La etapa întocmirii listelor electorale urmează a fi reglementată evidența alegătorilor din azil, care doresc să participe la alegeri;
- În aziluri (spitale, penitenciare etc.) mari unde sunt multe persoane vulnerabile, să existe o persoană (după caz desemnată de CEC) care să ofere informații cu privire la modul de exprimare a votului și despre opțiunile supuse votului. După caz, să existe instrucțiuni în format grafic/vizual, care să informeze alegătorii în limba română și alte limbi după caz;
- În procesul modificării procedurilor CEC să consulte instituțiile sus-menționate (aziluri, spitale etc.) întru determinarea modalităților cât mai optime de asigurare a votului secret și liber exprimat, în condiții eficiente din punct de vedere a costurilor;
- Examinarea oportunității introducerii votului prin corespondență pentru alegătorii din categoria sus-menționată, astfel încât să fie respectată egalitatea de tratament pentru aceștia, ș.a.

Totodată, în lumina celor expuse, recomandăm CEC să dispună instruirea funcționarilor electorali în materia votului asistat, astfel încât în viitor să nu se admită astfel de încălcări.

2.2.2. Utilizarea neconformă a datelor cu caracter personal în context electoral

În cadrul alegerilor au existat cazuri în care datele cu caracter personal ale subiecților de date, cetățeni ai Republicii Moldova, au fost colectate și transmise transfrontalier în Federația Rusă, fie au fost dezvăluite în acces public nerestricționat în scopul sau în contextul coruperii pe scară largă a alegătorilor²³ (a se vedea Cap. IV, VII). Menționăm că odată ce datele personale ale cetățenilor Republicii Moldova sunt transmise transfrontalier către un alt stat, cum ar fi de exemplu Federația Rusă, cu care țara noastră nu are semnate acorduri în acest scop, autoritățile naționale nu pot exercita un control efectiv în sensul desfășurării

²¹ Amendă în mărime de la 650 la 1050 de unități convenționale sau muncă neremunerată în folosul comunității de la 160 la 200 de ore, sau închisoare de până la 3 ani.

²² [Convenția](#) privind drepturile persoanelor cu dizabilități.

²³ [Raport](#) nr. 5. MO Promo-LEX. Alegeri prezidențiale și referendum republican constituțional 20 octombrie 2024. p. 15; Anexa nr. 6 la prezentul Raport.

investigațiilor și tragerii la răspundere a persoanelor vinovate de prelucrarea neconformă a datelor cu caracter personal.

Datele cu caracter personal reprezintă orice informație referitoare la o persoană fizică identificată sau identificabilă [...]. În context electoral, datele cu caracter personal care se referă la convingerile politice ale unei persoane, se atribuie la categoria specială de date cu caracter personal, sau date sensibile, acestea bucurându-se de o protecție legală²⁴, dar și organizatorică, mai mare.

Evidențiem că potrivit art. 27 din Legea 133/2011 privind protecția datelor cu caracter personal, CNPDCP soluționează plângerile în termen de 3 luni (cu posibilitatea prelungirii la 6 luni). Totuși, având în vedere categoria specială a datelor cu caracter personal, dar și fenomenul periculos observat în aceste scrutine, considerăm că în perioada electorală, CNPDCP și alte autorități ar trebui să intervină în termen restrâns pentru identificarea și sancționarea eficientă a subiecților vinovați, dar și pentru a preveni alte încălcări.

Astfel, *recomandăm Parlamentului să modifice art. 27 din Legea nr. 133/2011 privind protecția datelor cu caracter personal, în sensul introducerii obligației Centrului de a examina de urgență și interveni rapid în cazurile descrise mai sus.*

Pe o altă notă, cu referință la problematica protecției datelor cu caracter personal, ținem să *atragem atenția Comisiei Electorale Centrale asupra necesității de a efectua evaluarea impactului asupra protecției datelor cu caracter personal în privința Sistemului informațional automatizat de stat „Alegeri”.*

Accentuăm că acest sistem informațional este de interes național, astfel că acesta conține date cu caracter personal a tuturor alegătorilor Republicii Moldova și prin urmare sistemul informațional automatizat prelucrează date pe scară largă, acesta fiind și interconectat cu alte sisteme informaționale ale statului, cum ar fi Registrul de Stat al Populației.

Amintim că potrivit art. 23 din Legea nr. 133/2011 o astfel de evaluare este obligatorie în cazul în care utilizarea noilor tehnologii ar putea genera un risc sporit pentru drepturile și libertățile persoanelor. Deși această obligație este prevăzută din 2022, odată cu intrarea în vigoare, în 2026, a Legii nr. 195/2024 privind protecția datelor cu caracter personal, cerințele devin și mai stricte, inclusiv prin majorarea amenzilor până la 2 milioane lei pentru nerespectarea normelor de protecție a datelor.

2.2.3. Cercul restrâns al participanților la referendum

Potrivit art. 1 din Codul electoral, cercul subiecților, care pot avea calitatea de participant la referendum este unul destul de restrâns, fiind permisă participarea la un astfel de scrutin, aproape exclusiv doar actorilor politici (partidul politic, blocul electoral, Președintele Republicii Moldova sau primarul în privința căruia a fost inițiat referendumul pentru demiterea/revocarea acestuia).

Totuși, se pare că abordarea din cadrul legal național a problematicii subiecților cu drept de a participa la referendum vine în contradicție cu standardele internaționale din domeniu, dar și cu prevederile constituționale. Deși nu există o recomandare specifică referitoare la cercul exact al persoanelor care pot promova o opțiune în cadrul unui referendum, principiile generale promovate de Comisia de la Veneția subliniază importanța asigurării unui proces democratic și transparent, în care toate părțile interesate să aibă posibilitatea de a-și exprima opiniile²⁵. Astfel, trebuie asigurate următoarele aspecte:

- *participare incluzivă*, care se referă la faptul că toți cetățenii și grupurile relevante ar trebui să aibă dreptul de a participa activ în campaniile pentru sau împotriva propunerilor supuse referendumului;
- *transparență și informare corectă*, ce presupune că este esențial ca informațiile privind subiectul referendumului să fie accesibile și prezentate într-o manieră echilibrată, permițând cetățenilor să ia decizii informate;
- *egalitate de șanse*, care dictează că, autoritățile publice trebuie să asigure condiții egale pentru toate părțile implicate în promovarea diferitelor opțiuni, evitând favorizarea unei părți în detrimentul alteia.

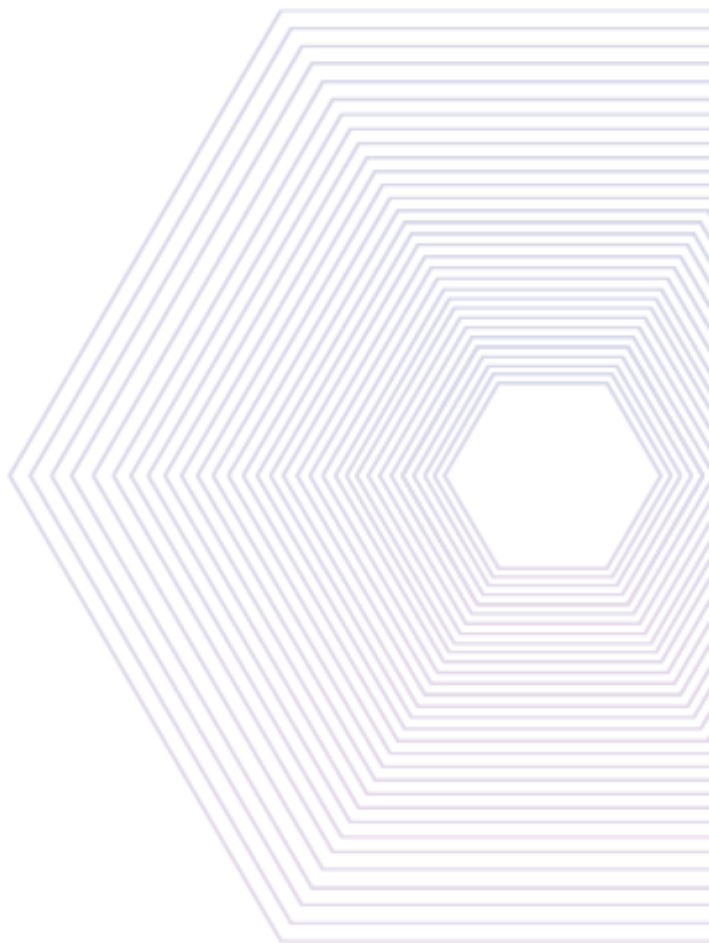
²⁴ Art. 6 din [Legea](#) nr. 133/2011 privind protecția datelor cu caracter personal.

²⁵ Pct. 2.2. din [Codul](#) de bune practici în materie de referendum, adoptat de Comisia de la Veneția.

Totodată, potrivit Constituției²⁶, suveranitatea națională aparține poporului Republicii Moldova, care o exercită în mod direct și prin organele sale reprezentative²⁷, iar cele mai importante probleme ale societății și ale statului sunt supuse referendumului. Art. 32 din Constituție, dar și Convenția Europeană a Drepturilor Omului²⁸ (art. 10), la fel conferă cetățenilor Republicii Moldova dreptul de a promova o opțiune la referendum, în virtutea libertății de exprimare a acestora.

Având în vedere cele expuse mai sus, dar și faptul că în acest scrutin alți subiecți s-au implicat în promovarea unei opțiuni la referendum (a se vedea capitolul VII), precum și reieșind din importanța subiectelor supuse referendumului, considerăm că participarea la astfel de scrutine nu poate fi rezumată doar prin oferirea unui vot opțiunii preferate, ci trebuie permisă inclusiv posibilitatea de a promova activ o opțiune sau alta.

În acest context, *recomandăm Parlamentului să lărgescă lista actorilor care ar putea fi încadrați în calitate de participanți la referendum*, permițând astfel cetățenilor Republicii Moldova, care s-au unit în grupuri civice, dar și asociațiilor obștești de a-și expune liber și activ opțiunile pe subiectele dezbătute la referendum.

²⁶ [Constituția](#) Republicii Moldova, art. 75 alin. (1).

²⁷ *Ibidem*, art. 2 alin. (1).

²⁸ [Convenția](#) Europeană a Drepturilor Omului.

III. CAPITOL

ORGANELE ELECTORALE ȘI ADMINISTRAȚIA PUBLICĂ

3.1. Activitatea Comisiei Electorale Centrale

În calitate de autoritate electorală națională permanentă, CEC a coordonat activitatea tuturor organelor electorale de rang inferior constituite în vederea pregătirii și desfășurării alegerilor. În cadrul celor 67 de ședințe publice²⁹ și accesibile pe platformele online, autoritatea a adoptat 395 de hotărâri în vederea organizării și desfășurării scrutinelor³⁰.

CEC a comunicat cu publicul larg și părțile interesate prin intermediul rețelelor de socializare și a peste 200 de comunicate cu informații și precizări despre procesul de organizare și desfășurare a scrutinelor, plasate pe pagina web oficială. De asemenea, a elaborat și/sau a aprobat 41 de mesaje de interes public (a se vedea Anexa nr. 1). Informațiile aferente fiecărui scrutin au fost publicate pe pagina web a instituției, la rubricile „Alegeri prezidențiale” și „Referendumul constituțional” din 20 octombrie 2024, inclusiv hotărârile CECE II.

Cu toate acestea, MO Promo-LEX a constatat și unele curențe în asigurarea de către CEC a transparenței decizionale, or, pentru proiectele supuse consultărilor publice în 2024 lipsește informația privind sinteza recomandărilor, proiectul după organizarea consultărilor și decizia adoptată. Adicional, au fost constatate dificultăți periodice în accesarea rubricii „Documente de intrare/ieșire” de pe pagina web a Comisiei, precum și publicarea lacunară a sesizărilor depuse în context electoral. În acest sens, considerăm că asigurarea transparenței întregului proces este vitală, iar autoritatea electorală trebuie să-și îndeplinească exemplar obligația de informare corectă, completă și în termeni proximi a publicului larg și a tuturor subiecților procesului electoral.

Confirmare/acreditare. Autoritatea electorală a confirmat/acreditat peste 3 mii de persoane autorizate să asiste la operațiunile electorale, inclusiv 2.419 observatori (64% naționali³¹ și 36% internaționali) și 61 jurnaliști. Este de remarcat faptul că, aparent scrutinele naționale din Republica Moldova trezesc un interes sporit din partea observatorilor internaționali (alegeri prezidențiale 2020 – 332 observatori acreditați; alegeri parlamentare anticipate 2021 – 642; alegeri prezidențiale și referendum 2024 – 876).

Pe de altă parte, în premieră pentru Republica Moldova, CEC a respins³² acreditarea unui număr semnificativ de observatori - 779 de observatori naționali, pe motiv că asociațiile obștești solicitante ar

²⁹ Calculate pentru intervalul dintre data aprobării Programului calendaristic pentru realizarea acțiunilor de organizare și desfășurare a alegerilor din 20 octombrie (3 noiembrie) 2024 și data aprobării Raportul CEC privind rezultatele alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova din toamna 2024.

³⁰ [Hotărârile CEC. Raportul CEC](#) privind rezultatele alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova din 20 octombrie 2024, p. 3.

³¹ Din partea Asociației Promo-LEX au fost acreditați, în total, 1.204 (77%) observatori naționali.

³² Hotărârile CEC nr. [3126](#) și [3127](#) cu privire la cererile de acreditare a observatorilor naționali din partea Asociației obștești „INIMI

avea relații cu organizații internaționale care atentează la securitatea națională a statului. De asemenea, Ministerul Afacerilor Externe a refuzat confirmarea unui jurnalist, în baza avizului negativ al Serviciului de Informații și Securitate³³. În context, amintim că în rapoartele intermediare de observare a alegerilor MO Promo-LEX a atras atenția asupra motivării insuficiente a hotărârilor CEC de respingere a acreditării acestor organizații/observatori pe motive ce țin de asigurarea condițiilor de imparțialitate³⁴.

În același timp, MO Promo-LEX este profund îngrijorată de fenomenul observatorilor falși (fake observers) care se conturează în Republica Moldova, prin care se imită monitorizarea proceselor electorale, în fapt reprezentând o formă mascată de activitate politică sau în scopul promovării unor interese politice. Promo-LEX a identificat două cazuri (evenimente) de totalizare a scrutinelor din 20 octombrie 2024, în care concluziile și constatările AO „Ador Orașul Meu” (7 persoane acreditate în calitate de observatori) și AO „Republica” (neacreditați) au fost formulate și prezentate în mod general, pe alocuri cu observații tendențioase în susținerea unor concurenți electorali/partide politice, și cu utilizarea cuvintelor necenzurate.

Evidențiem că, potrivit pct. 25 din Regulamentul privind statutul observatorilor și procedura de acreditare a acestora, observatorii sunt obligați să fie imparțiali și să nu-și exprime părerile personale sau preferințele vizavi de anumiți concurenți electorali/participanți la referendum. În opinia MO Promo-LEX, aprecierea modului de organizare și desfășurare a procesului electoral trebuie să se bazeze pe o metodologie clară de observare a alegerilor și cu respectarea normelor legale și a standardelor internaționale.

MO Promo-LEX recunoaște dreptul fiecărui participant la procesul electoral de a analiza, observa și aprecia modul de organizare și desfășurare a alegerilor. Mai mult, considerăm că sesizarea autorităților cu privire la încălcările, conflictele, abaterile de la cadrul normativ observate și/sau identificate poate contribui la o îmbunătățire a procesului electoral. Totuși, pornind de la dezideratul unui cetățean informat corect și plenar, considerăm că expunerile privind modul de organizare și desfășurare a alegerilor nu trebuie să distorsioneze realitatea și să submineze încrederea în procesul electoral.

Pe lângă observatori, CEC a confirmat 12 reprezentanți în Comisie și 753 de persoane de încredere (Renato Usatii - 157, Vasile Tarlev - 270, Irina Vlah - 315 și Natalia Morari - 11). Candidaturile a două persoane de încredere au fost respinse³⁵ din cauza existenței unui potențial conflict de interese (cazul Alexandr Berlinschi, din partea lui Renato Usatii) și a unui bloc electoral camuflat (cazul Alexandr Isac, din partea lui Vasile Tarlev)³⁶. Analizând datele expuse mai sus și având în vedere faptul că, concurenții electorali pot confirma doar reprezentanți (nu și observatori), precum și din considerentul că cele mai multe activități în teritoriu au fost efectuate de concurenții electorali Maia Sandu și Alexandr Stoianoglo (a se vedea cap. VII), se pare că instituția reprezentanților și a persoanelor de încredere este, în continuare, ignorată de către concurenții electorali.

Explicațiile pentru acest fapt ar trebui căutate în echipele fiecărui concurent electoral în parte, dar ipoteza MO Promo-LEX este că aceștia fie nu au o viziune și înțelegere clară a rolului reprezentanților și a persoanelor de încredere, o metodologie de lucru cu aceștia, fie nu au resursele materiale, financiare și umane necesare pentru a organiza un astfel de efort, sau ambele motive. Cert este că, în lipsa acestor instrumente, constatăm frecvent acuzații gratuite despre falsificarea alegerilor, manipulări în procesul de votare sau numărare a voturilor, dar efectiv bazate doar pe alegații care nu pot fi probate.

Reieșind din constatările menționate supra recomandăm organelor electorale și concurenților electorali:

a) *examinarea oportunității modificării cadrului normativ, astfel încât temeiurile de refuz a acreditării observatorilor să fie clare și previzibile;*

GRIJULII” și Asociației obștești „SUFLETUL ȘI INIMA MOLDOVEI”, în vederea monitorizării referendumului republican constituțional și alegerilor prezidențiale din 20 octombrie 2024.

³³ [Refuzul](#) acreditării unui jurnalist din instituție mass-media străină.

³⁴ [Raport nr. 5](#). MO Promo-LEX. Alegeri prezidențiale și referendum republican constituțional 20 octombrie 2024, p. 8-9.

³⁵ Hotărârile CECE nr. [2947](#) și [2794](#) cu privire la înregistrarea persoanelor de încredere din partea lui Renato Usatii și Vasile Tarlev, candidați la alegerile pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova din 20 octombrie 2024.

³⁶ [Raport nr. 3](#). MO Promo-LEX. Alegeri prezidențiale și referendum republican constituțional 20 octombrie 2024, p. 11-12.

- b) *investigarea fenomenului de fake observers, în contextul scrutinelor desfășurate, și după caz, instituirea unui mecanism de identificare a acestei categorii de observatori.*
- c) *valorificarea instituției „reprezentanților și a persoanelor de încredere” în campania electorală.*

Autorizarea efectuării sondajelor de opinie. Interesul companiilor de sociologice privind preferințele politice ale alegătorilor a rămas identic cu cel înregistrat la alegerile locale generale din 2023 (șapte companii - 16 sondaje de opinie (a se vedea Anexa nr. 1)). Totodată, constatăm că nu toate companiile de colectare a datelor privind preferințele politice ale alegătorilor s-au conformat prevederii legale privind obligația înștiințării prealabile a CEC³⁷. Mai mult, observatorii Promo-LEX au identificat cazuri de efectuare a sondajelor de opinie despre preferințele politice ale alegătorilor fără o autorizare din partea CEC³⁸.

Amintim că potrivit cadrului normativ³⁹, în perioada electorală pentru orice tip de alegeri sau referendumuri, au dreptul de a realiza sondaje de opinie și exit-polluri doar persoanele juridice de cercetare/sondare și/sau asociațiile obștești de profil înregistrate în Republica Moldova și care au obținut o autorizare din partea CEC. Totodată, reținem că diseminarea în spațiul online a rezultatelor sondajelor neautorizate de Comisie poate afecta procesul electoral și influența opinia publică.

În context, recomandăm Comisiei Electorale Centrale, în colaborare cu alte instituții relevante⁴⁰, să monitorizeze în perioada electorală spațiul public și online pentru a identifica și bloca realizarea/publicarea sondajelor desfășurate cu încălcarea cadrului normativ, precum și să asigure sancționarea celor responsabili în conformitate cu prevederile Codului contravențional.

Activitățile de certificare și instruire realizate de CICDE. Certificarea reprezintă o cerință obligatorie pentru funcționarii electorali, iar potrivit paginii web a CICDE⁴¹, rata de promovare a crescut cu 15% față de sesiunea de certificare din 2023 (17.451 de persoane din 18.705 prezente la examene). Amintim că valabilitatea certificatelor de calificare, stabilită la data adoptării Codului electoral, a expirat la finele anului 2024. De asemenea, întrucât RFE conține date actualizate privind funcționarii electorali, considerăm că oferirea accesului la informația din RFE subiecților cu drept de desemnare a membrilor în componența organului electoral ar facilita identificarea și propunerea persoanelor în calitate de funcționari electorali.

De asemenea, în vederea asigurării unui proces electoral calitativ, CICDE a pregătit și capacitat, în total, 20.816 subiecți⁴² care au fost implicați în procesul de organizare și desfășurare a alegerilor din 20 octombrie 2024.

3.2. Activitatea organelor electorale inferioare (CECE II și BESV)

Organizarea și desfășurarea scrutinelor din toamna anului 2024 a fost asigurată de 37 CECE de nivelul II⁴³ și 2.219 BESV⁴⁴ (cele mai multe raportat la ultimele patru scrutine naționale⁴⁵) constituite în termenul prevăzut de programul calendaristic. În majoritatea absolută a cazurilor organele electorale au respectat programul de activitate (CECE II – 97%; BESV – 92%). Subliniem că 28 (13%) din cele 210 BESV găsite închise în timpul vizitelor observatorilor au avut sediul închis în cadrul ambelor vizite desfășurate⁴⁶. Întrucât programul de lucru al organelor electorale se stabilește ținându-se cont de timpul potrivit pentru

³⁷ [Raport nr. 4](#). MO Promo-LEX. Alegeri prezidențiale și referendum republican constituțional 20 octombrie 2024, p. 13.

³⁸ Ibidem.

³⁹ [Regulamentul](#) CEC privind organizarea și desfășurarea sondajelor de opinie și a exit-pollurilor în perioada electorală.

⁴⁰ Centrul pentru Comunicare Strategică și Combatere a Dezinformării, Serviciul de Informații și Securitate, Inspectoratul General al Poliției.

⁴¹ [Rezultate](#) examene de certificare, sesiunea 2024.

⁴² Membri ai CECE II și BESV; registratori ai RSA; operatori; colectori de semnături; judecători și procurori; secretari APL; reprezentanți ai subiecților înscriși în cursa electorală și reprezentanți ai instituțiilor publice responsabile de menținerea ordinii și securității publice. În total au fost desfășurate 435 instruirii/ activități.

⁴³ [Consiliile](#) electorale de circumscripție.

⁴⁴ Circumscripțiile electorale și [secțiile de votare](#).

⁴⁵ Birouri electorale constituite pentru APR 2024 – 2.219; ALG 2023 – 1.958; APA 2021 – 2.150; AP 2020 – 1.962.

⁴⁶ BESV închise în cadrul ambelor vizite desfășurate de observatorii MO Promo-LEX: BESV nr. 1/14, 1/72, 1/86, 1/110, 1/130, 1/137, 1/192, 1/193, 1/194, 1/196, 1/226, 1/229, 1/233, 1/236, 1/237, 1/274 (CECE nr. 1 Chișinău); 4/13, 4/38 (CECE nr. 4 Anenii Noi); 7/4, 7/24, 7/40, 7/59 (CECE nr. 7 Cahul); nr. 15/13 (CECE nr. 15 Dubăsari); 22/12, 22/31 (CECE nr. 22 Leova); 35/29 (CECE nr. 35 Ungheni); 37/18, 37/22 (CECE nr. 37 stânga Nistrului).

alegători⁴⁷, considerăm că sediul închis al organelor electorale a putut limita dreptul alegătorilor la informații și/sau explicații privind alegerile care s-au organizat.

MO Promo-LEX atrage atenția CEC, APC, APL și tuturor subiecților implicați în procesul electoral că, accesibilitatea sediilor organelor electorale rămâne a fi o problemă ce poate restricționa și/sau îngreuna participarea alegătorilor la alegeri. În proporție de 97%, organele electorale au avut sediul în clădiri care sunt proprietatea publică a statului. La un an distanță de la ultimul scrutin național constatăm în mod repetat lipsa unui progres în ceea ce privește accesibilitatea sediilor organelor electorale (a se vedea Anexa nr. 2). Astfel, doar 17 CECE II (46%) și 668 BESV (34%) au fost accesibile grupurilor de persoane vulnerabile. Tabloul din teritoriu este confirmat și de datele incluse în Raportul CEC privind evaluarea accesibilității sediilor secțiilor de votare constituite la alegerile locale generale 2023, publicat în 2024⁴⁸.

Potrivit informațiilor colectate de observatorii Promo-LEX în teritoriu, în proporție de 72% sediul biroului electoral a fost identic cu cel al secției de votare, iar cele mai multe secții de votare (81%) au fost deschise în casele de cultură și instituțiile de învățământ, inclusiv cele preșcolare⁴⁹. În ziua alegerilor observatorii Promo-LEX au evaluat inclusiv accesibilitatea secțiilor de votare, și au constatat că doar jumătate dintre secțiile monitorizate (turul I - 1.678, turul II - 1.673) au avut condiții minime de acces pentru persoanele cu nevoi speciale locomotorii⁵⁰.

MO Promo-LEX evidențiază că, potrivit datelor Biroului Național de Statistică⁵¹, la începutul anului 2024 numărul persoanelor recunoscute cu dizabilități în Republica Moldova a constituit 161,9 mii persoane, dintre care 150,5 mii persoane cu vârsta peste 18 ani. De asemenea, la începutul anului 2024, pe teritoriul țării locuiau 610,7 mii persoane în vârstă de peste 60 ani, ceea ce constituie 25,2% din totalul populației. Mai mult, ponderea persoanelor în vârstă de peste 60 ani este în continuă creștere, coeficientul de îmbătrânire a populației corespunzând unui nivel înalt de îmbătrânire demografică, iar ponderea persoanelor vârstnice recunoscute cu dizabilitate primară constituie 11,4%. În lumina celor expuse, și luând în considerare faptul că, 47,06%⁵² din alegătorii care au participat la alegerile din 2024 au avut vârsta cuprinsă între 56 - 76+ ani, considerăm a fi imperativă obligația autorităților publice centrale și locale de a crea condițiilor de accesibilitate pentru cetățeni în sediile de interes public.

Desemnarea, confirmarea și modificarea componenței organelor electorale. Examinând hotărârile de confirmare și modificare a componenței organelor electorale MO Promo-LEX remarcă că toți deținătorii dreptului de desemnare au făcut uz de el. Majoritatea membrilor care au activat în cadrul scrutinelor au fost desemnați, inițial sau ulterior, din partea administrației publice locale (a se vedea Tabelul nr. 1).

Tabelul nr. 1

<i>Organul electoral</i>	<i>Judecătorie</i>	<i>Consiliul local nivelul II și I</i>	<i>PAS</i>	<i>PSRM</i>	<i>PCRM</i>	<i>RFE</i>	<i>MAE</i>
CECE II	71	67	37	37	31	125	-
BESV	-	6.433	2.191	1.879	989	6.118	2.394
Total CECE/BESV	71	6.500	2.228	1.916	1.020	6.245	2.394

Majoritatea CECE II (35) au fost constituite din 9 membri, iar cele mai multe BESV-uri (697) aveau 9 membri.

⁴⁷ [Regulamentul](#) CEC privind activitatea BESV, pct. 46.

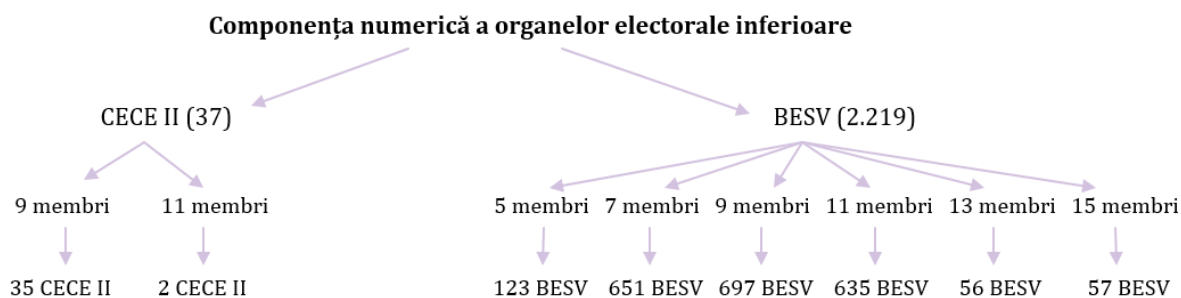
⁴⁸ [Raportul](#) CEC privind evaluarea accesibilității sediilor secțiilor de votare constituite la alegerile locale generale 2023, p. 7 și 8.

⁴⁹ [Raport nr. 2](#). MO Promo-LEX. Alegeri prezidențiale și referendum republican constituțional 20 octombrie 2024, p. 14.

⁵⁰ Raportul Final al Misiunii Promo-LEX de observare a alegerilor prezidențiale și referendum republican constituțional din 20 octombrie (3 noiembrie) 2024, cap. Ziua alegerilor.

⁵¹ [Persoanele cu dizabilități și Vârstnicii](#) în Republica Moldova în anul 2023, Biroul Național de Statistică.

⁵² [Raportul](#) cu privire la rezultatele alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova din 20 octombrie 2024, p. 62.

În cel puțin 777 de cazuri componența nominală a organelor electorale a fost modificată (CECE II – 15; BESV - 762), în baza cererilor de demisie ale membrilor desemnați și a solicitărilor de revocare a acestora. În cele mai multe cazuri au fost substituiți membrii desemnați din rândul persoanelor incuse în Registrul funcționarilor electorali (a se vedea Tabelul nr. 2).

Tabelul nr. 2

Organul electoral	Nr. total de membri substituiți	Consiliul local nivelul II și I	PAS	PSRM	PCRM	RFE
CECE II	15	3	2	2	2	6
BESV	762	126	141	128	35	332

Sub aspectul componenței de gen, MO Promo-LEX constată că tendința de asumare și implicare mai activă în organizarea procesului electoral de către femei se păstrează⁵³. Astfel:

- ponderea femeilor în organele electorale este covârșitoare – 85% (în toate 2.256 organele electorale: 37 CECE și 2.219 BESV);
- funcțiile de conducere sunt ocupate, în majoritate, de femei – 88% în funcția de președinte și 97% în funcția de secretar (cu excepția BESV din străinătate);
- echilibrul de gen în funcțiile de conducere a fost constatat pentru doar 13% din organele electorale (cu excepția BESV din străinătate).

Procedura de vot secretă la alegerea secretarului CECE II a fost respectată în majoritatea absolută a cazurilor. Cu referire la procedura de vot deschis la alegerea conducerii BESV, potrivit rapoartelor observatorilor Promo-LEX, în 37 de cazuri aceasta nu a fost respectată⁵⁴.

Informarea publică privind activitatea organelor electorale inferioare a fost neglijată, pe alocuri. Observatorii Promo-LEX au observat respectarea obligației de a asigura acel minim de informație electorală⁵⁵ prevăzută legal, iar tabloul general se prezintă după cum urmează:

- informarea privind componența organelor electorale a fost asigurată defectuos de către BESV – doar în proporție de 61% a fost asigurată o oarecare informare, comparativ cu CECE II (97%). Amintim că, îndată după alegerea conducerii, componența organului electoral urma să fie adusă la cunoștința publică;
- orarul de lucru al birourilor electorale a fost făcut public în majoritatea absolută a cazurilor, cu unele excepții (88%);
- lista concurenților a fost afișată la sediul biroului doar de către 18% BESV.

⁵³ Au fost sistematizate informațiile incluse în hotărârile CEC privind confirmarea și modificarea componenței nominale a CECE, hotărârile CECE privind confirmarea și modificarea componenței nominale a BESV, precum și a informațiilor colectate de către observatori în cadrul vizitelor întreprinse la organele electorale.

⁵⁴ BESV nr. 8/8; 8/9; 11/6; 11/8; 11/20; 11/23; 11/24; 11/25; 11/26; 11/36; 11/37; 11/38; 11/39; 11/40; 11/41; 11/42; 16/31; 23/7; 23/14; 23/15; 23/16; 23/17; 23/19; 23/24; 23/25; 23/29; 23/31; 23/36; 23/37; 23/42; 28/9; 32/6; 32/14; 32/19; 32/20; 32/21; 32/27.

⁵⁵ Plasarea în atenția publicului larg a informațiilor cu privire la componența organului electoral, orarul de lucru și lista concurenților

Pornind de la premisa că alegătorul este unul dintre principalii actori ai procesului electoral, MO Promo-LEX evidențiază că informarea plenară a acestuia reprezintă o condiție esențială pentru garantarea desfășurării unor alegeri libere și corecte. Mai mult, atragem atenția că și Codul de conduită al funcționarului electoral îi obligă pe aceștia să asigure informarea corectă și la timp a cetățenilor asupra procesului electoral, să respecte termenele privind furnizarea acestor informații, să aducă la cunoștință publică listele de candidați sau problemele supuse referendumului⁵⁶.

Confirmarea/acreditarea persoane autorizate să asiste la operațiunile electorale. Organele electorale inferioare au confirmat/acreditat cel puțin 1.255 persoane autorizate să asiste la operațiunile electorale (16 observatori, 13 jurnaliști, și cel puțin 1.226 de reprezentanți din partea a 10 concurenți electorali și trei participanți la referendum (concurenți electorali – 934, participanți la referendum – 292)). De asemenea, au refuzat confirmarea a patru persoane, pe motiv de necorespondere a documentelor depuse cu cerințele stabilite de cadrul legal⁵⁷.

Majoritatea reprezentanților (1.190) au fost confirmați în BESV, și doar 36 de reprezentanți în CECE II. Cei mai mulți reprezentanți ai concurenților electorali au fost confirmați din partea lui Alexandr Stoianoglo (319), urmat de Renato Usatîi (222), Maia Sandu (150), Irina Vlah (145) și Vasile Tarlev (75)⁵⁸. Din partea participanților la referendum au fost confirmați următorii reprezentanți: PR – 277, PAS – 14, PCRM – 1. Aceasta situație confirmă tendința privind ignorarea de către concurenții electorali a instituției reprezentanților, observată și la nivelul Comisiei Electorale Centrale.

Abateri de la legislația electorală comise de funcționarii electorali. Odată confirmați în componența organului electoral funcționarii electorali sunt obligați să respecte interdicțiile și restricțiile prevăzute la art. 42 din Codul electoral și cap. III din Regulamentul privind activitatea biroului electoral al secției de votare. Și în cadrul acestui scrutin, MO Promo-LEX a constatat cazuri de abateri de la prevederile legale în domeniu, și anume:

- 7 cazuri de susținere prin diverse modalități a unui concurent electoral (agitație electorală), contrar restricțiilor impuse de art. 42, alin. (1), lit. a) și d)⁵⁹ - (BESV nr. 7/21; 10/45; 14/6; 25/53; 29/25; 38/130);
- 1 caz de îndemn către alegători să nu ia buletinul de vot pentru referendumul republican (BESV 1/093);
- 1 caz de confirmare în cadrul aceluiași organ a doi reprezentanți ai PR (BESV nr. 25/12);
- 2 cazuri de încălcare a secretului votului prin aplicarea ștampilei „votat” în locul alegătorului (BESV nr. 29/69 și nr. 36/5);
- cel puțin 31 de cazuri de acceptare de către funcționarii electorali a mijloacelor bănești și a bunurilor în vederea susținerii prin vot a unui anumit candidat. La același subiect, menționăm și despre acceptarea de către operatorii SIASA a mijloacelor bănești în vederea susținerii prin vot a unui anumit candidat (18 cazuri);
- 85 de cazuri de obstrucționare a observării libere a procesului electoral, contrar prevederilor art. 88, alin. (9) din Codul electoral, și în special la listele electorale (56).

Considerăm că, în vederea derulării corecte, transparente și democratice a procesului electoral, funcționarul electoral trebuie să respecte cu strictețe Codul electoral și Codul de conduită, să dea dovadă de independență, corectitudine, deschidere, profesionalism și imparțialitate, pe întreaga perioadă a exercitării activității. În același timp, atât CEC cât și CICDE ar trebui să analizeze situațiile de abateri, și după caz, să ducă evidența sancțiunilor aplicate, în special în situațiile repetitive.

Dificultăți în activitatea organelor electorale. În baza discuțiilor cu funcționarii electorali, observatorii Promo-LEX au constatat o serie de dificultăți întâlnite de către aceștia la desfășurarea activității organului electoral, și anume:

- confirmarea componenței organului electoral, așa cum nu toți subiecții care au drept de desemnare au înaintat propuneri;

⁵⁶ [Codul](#) de conduită al funcționarilor electorali, cap. III.

⁵⁷ [Regulamentul](#) CEC cu privire la statutul și activitatea reprezentanților concurenților electorali, pct. 8-15.

⁵⁸ Reprezentanți confirmați din partea: Ion Chicu – 17, Victoria Furtună și Andrei Năstase – câte doi fiecare, Octavian Țicu și Tudor Ulianovschi – câte un reprezentant fiecare.

⁵⁹ În exercitarea atribuțiilor, membrul organului electoral nu are dreptul să desfășoare oricare altă activitate în calitate de subiect implicat în procesul electoral și nu poate face declarații sau agitație în favoarea ori în defavoarea concurenților electorali.

- neprezentarea membrilor la ședințe și/sau perturbarea activității organului electoral (BESV 8/39 Sadâc);
- lipsa spațiului și a condițiilor precare de muncă (curent, încălzire termică, starea degradantă a spațiului) pentru desfășurarea activității;
- asigurarea tehnico-materială întârziată sau precară, în special la început de activitate.

Subliniem faptul că, în unele cazuri, aceste neajunsuri/impedimente au obstrucționat și activitatea observatorilor, nefiindu-le asigurat accesul la toate materialele cu caracter electoral.

Activitatea organelor electorale în opinia interlocutorilor Promo-LEX. Majoritatea interlocutorilor și-au exprimat încrederea în profesionalismul, imparțialitatea și transparența CECE și BESV. Potrivit CECE, în acest scrutin s-a acordat o atenție mai mare procesului de certificare, selecție și instruire a membrilor BESV. Cooperarea dintre organele electorale a fost una eficientă. În același timp, o bună parte din competitorii intervievați au pus la îndoială corectitudinea CEC pe motiv că componența acestuia a fost completată în majoritate de către partidul de guvernământ.

Organizarea concomitentă a alegerilor prezidențiale și a referendumului, la general, nu a creat dificultăți pentru activitatea organelor electorale inferioare, chiar dacă pe alocuri a fost necesar de depus un efort dublu. Funcționarii electorali intervievați au scos în evidență ideea unui beneficiu financiar rezultat din comasarea scrutinelor (economisirea banului public, dar și creșterea remunerării), decât pe eventuale dificultăți de organizare.

Totuși, anumite temeri au existat cu referire la gestionarea unor proceduri specifice din ziua alegerilor, cum ar fi: raportarea din 3 în 3 ore a prezenței la vot; numărul de buletine pe care îl va solicita alegătorul sau revenirea alegătorului în SV pentru a vota și la referendum în cazul în care nu a făcut-o inițial etc. Astfel de temeri erau alimentate de percepția dominantă că mulți alegători erau dezorientați și insuficient informați, în special, pe subiectul referendumului. De altfel, atât funcționarii electorali intervievați cât și reprezentanții competitorilor, au apreciat (pe o scară de la 1 la 5) cu o medie de 3 puncte gradul de informare a alegătorilor despre desfășurarea concomitentă a două tipuri de alegeri, în special, ce ține de conținutul buletinului de vot de la referendum, precum și cu privire la efectele acestuia.

3.3. Organizarea alegerilor pentru alegătorii aflați peste hotare

Alegerile din 20 octombrie au fost primele în care votul peste hotare a fost organizat conform prevederilor Codului electoral nou. Stabilirea unui temei de bază (dinamica participării alegătorilor la SV din străinătate la ultimele 3 scrutine) pentru constituirea SV din străinătate (a se vedea Tabelul nr. 4), în condițiile păstrării celorlalte două criterii – înregistrarea prealabilă și informațiile prezentate de Ministerul Afacerilor Externe (MAE), este una din noutățile Codului electoral.

Cadrul normativ al CEC pentru votul din străinătate⁶⁰ a fost adoptat transparent și în termene rezonabile pentru demararea procedurilor de organizare a SV, însă cu depășirea termenelor stabilite de art. 244 alin. (3) Cod electoral. Totuși, reglementările CEC nu explică în detalii cum trebuie să fie aplicate criteriile complementare.

Constituirea secțiilor de votare din străinătate. Hotărârea cu privire la organizarea secțiilor de votare respective a fost adoptată în termene legale⁶¹, iar procesul decizional a fost unul participativ și în mare parte transparent. CEC a publicat și a consultat public, în premieră, o listă prealabilă a secțiilor de votare⁶². La aceste alegeri au fost constituite un număr record de secții în străinătate – 234, trei dintre acestea fiind pentru votul prin corespondență.

⁶⁰ [Regulament](#) privind constituirea secțiilor de votare peste hotare, aprobat prin hotărârea Comisiei Electorale Centrale nr. 2542 din 28.05.2024. [Regulament](#) privind înregistrarea prealabilă, aprobat prin Hotărârea CEC nr. 2513 din 10.05.2024.

⁶¹ [Hotărâre CEC](#) nr. 2866 din 14.09.2024 cu privire la organizarea secțiilor de votare în străinătate și secțiilor de votare pentru votul prin corespondență pentru referendumul republican constituțional și alegerile pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova din 20 octombrie 2024.

⁶² [Comunicat de presă CEC](#). Subiectul organizării secțiilor de votare în afara țării și pentru alegătorii din localitățile din stânga Nistrului discutat de către CEC cu subiecții electorali.

Evoluția numărului de secții constituite în străinătate

Alegeri	Parlamentare 2014	Prezidențiale 2016	Parlamentare 2019	Prezidențiale 2020	Parlamentare 2021	Prezidențiale 2024
Nr. secții de votare străinătate	95	100	125	139	150	234

Calcululele MO Promo-LEX privind repartizarea secțiilor de votare per state, conform temeiului de bază (dinamica participării la ultimele 3 scrutine) confirmă și susțin decizia CEC⁶³. Anumite diferențe țin de deschiderea mai multor SV, comparativ cu estimările Promo-LEX, în SUA (+7) și Germania (+6), însă aceste majorări sunt argumentate prin creșterea numărului de moldoveni în statele respective. În același timp, un număr mai mic de 4 secții de votare au fost atribuite Italiei și Marii Britanii. În ceea ce privește numărul de SV deschis pentru Federația Rusă, acesta a fost determinat de riscurile de securitate (a se vedea Anexa nr. 3).

Dinamica participării la vot în străinătate: ultimele trei scrutine vs participarea la scrutinul curent

Alegeri	Parlamentare 2019	Prezidențiale 2020	Parlamentare 2021	Prezidențiale 2024 ⁶⁴
Numărul de alegători din străinătate	76.583 ⁶⁵	Tur I – 150.022 Tur II – 263.177	212.434	Tur I – 240.720 Tur II – 329.916

Numărul înregistrărilor prealabile pentru acest scrutin s-a micșorat de două ori, comparativ cu cel înregistrat pentru alegerile parlamentare din 2021. Cel mai probabil, tendința se datorează faptului că acest temei nu este unul de bază ci complementar iar modul de aplicare a acestuia nu a fost explicat de către autorități.

În context, MO Promo-LEX a constatat o creștere neobișnuită a înregistrărilor prealabile pentru Federația Rusă, contrară micșorării continue din ultimii ani a numărului de moldoveni din țara respectivă. Este vorba despre 8.238 de cereri, de opt ori mai multe decât în 2021⁶⁶. Având în vedere aceste tendințe, dar și încercarea oficialităților ruse de a manipula cu aceste cifre pentru a solicita deschiderea mai multor secții în Federația Rusă⁶⁷, misiunea și-a exprimat neîncrederea față de veridicitatea solicitărilor respective⁶⁸.

La subiectul înregistrării prealabile, MO Promo-LEX ține să atragă atenția inclusiv asupra problemei excluderii alegătorilor din listele de bază ca urmare a înregistrării prealabile a acestora și recomandă revizuirea acestei practici⁶⁹. Atât Codul electoral cât și Regulamentul CEC privind listele electorale nu conțin astfel de temeuri de radiere a alegătorilor din liste. Considerăm că o procedură facultativă, așa cum este înregistrarea prealabilă, nu poate determina excluderea alegătorilor din liste, fără a-i include în alte liste de bază⁷⁰. Potrivit datelor CEC este vorba despre 21.073 alegători înregistrați prealabil în 2024.

⁶³ Pentru detalii a se consulta: [Raport nr. 2](#). MO Promo-LEX. Alegeri prezidențiale și referendum republican constituțional 20 octombrie 2024. p. 15-18.

⁶⁴ [Rezultate](#) alegeri pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova. Date CEC..

⁶⁵ Rezultate pe circumscripție națională.

⁶⁶ Potrivit datelor Promo-LEX, pentru Federația Rusă la alegerile parlamentare din 2019 era vorba de – 571 înregistrări prealabile, la prezidențialele din 2020 – 1 427, iar la parlamentarele din 2021 – 1 106.

⁶⁷ [Maria Zaharova](#): Drepturile alegătorilor moldoveni în Rusia sunt limitate.

⁶⁸ [Raport nr. 2](#). MO Promo-LEX. Alegeri prezidențiale și referendum republican constituțional 20 octombrie 2024. p. 17-18. Potrivit datelor statistice ale Institutului de Analize Sociale și Prognoze ale Academiei Prezidențiale din Federația Rusă, pentru anul 2022 s-a atestat o micșorare de 3.5 ori a numărului de emigranți moldoveni față de 2020.

⁶⁹ Pct. 17 din [Regulamentul](#) privind înregistrarea prealabilă prevede că „Prin apăsarea butonului „Confirm declarația”, alegătorul își exprimă astfel voința de a-și exercita votul peste hotare în cadrul alegerilor pentru care este activată aplicația, de a fi inclus în lista electorală suplimentară și exclus din lista electorală de bază”.

⁷⁰ Mai mult, la acest scrutin potrivit observatorilor Promo-LEX, alegătorii înregistrați prealabil dar care au rămas să voteze în țară au putut vota la orice secție de votare, fiind astfel favorizați.

Cu referire la informația MAE privind numărul și locul aflării cetățenilor Republicii Moldova în străinătate (al doilea teme complementar), pe de o parte, MAE a răspuns solicitării Promo-LEX și a furnizat informațiile respective, dar de cealaltă parte, pe pagina CEC nu a fost publicat Avizul MAE cu datele respective care au stat la baza deciziei Comisiei.

Aspecte problematice privind organizarea birourilor electorale. În pofida faptului că CEC a constituit 234 de secții, doar pentru 231 dintre acestea au fost organizate birouri electorale⁷¹. Este vorba despre organizarea a două BESV în loc de cinci în Federația Rusă din cauza refuzului MAE de a asigura completarea cu personal a birourilor din motive de insecuritate, precum și a poziției CECE nr. 38⁷².

În opinia MO Promo-LEX acest precedent, este în primul rând despre respectarea legislației și a rolurilor atribuite autorităților publice în procesul de organizare a votului în străinătate⁷³. Promo-LEX a pledat și insistă în continuare ca să existe o singură autoritate coordonatoare cu drept de decizie în procesul de organizare a votării în străinătate, iar aceasta trebuie să fie CEC⁷⁴. Considerăm că MAE și CECE nr. 38 urmasă să se conformeze prevederilor legale și hotărârilor CEC în vederea implementării în termen a acțiunilor de organizare a alegerilor în străinătate. De asemenea, considerăm că este necesară o comunicare continuă și asumată dintre autorități pe parcursul procesului decizional, pentru ca după adoptarea deciziilor, acestea să nu mai fie revizuite unilateral de către anumiți participanți.

3.3.1. Implementarea votului prin corespondență

MO Promo-LEX a promovat continuu necesitatea implementării unor mecanisme alternative de vot. Considerăm că introducerea votului prin corespondență, ca unul din aceste mecanisme, este o măsură utilă în procesul de sporire a accesibilității procesului electoral⁷⁵.

Totuși, în cadrul consultărilor publice la acest subiect, Asociația a exprimat și unele rezerve⁷⁶, care s-au referit preponderent la adoptarea cu doar trei luni înainte de începerea perioadei electorale a proiectului de lege, precum și la necesitatea implementării votului prin corespondență pentru toți alegătorii aflați în străinătate. Menționăm, că legea a fost avizată, în general pozitiv, și de către Comisia de la Veneția⁷⁷. CEC nu a reușit până la începutul perioadei electorale să aprobe toate actele normative relevante votului prin corespondență, fapt care a afectat pregătirea și previzibilitatea procedurilor electorale⁷⁸.

Cu privire la constituirea secțiilor de votare pentru votul prin corespondență, amintim că inițial au fost planificate cinci secții de votare⁷⁹, însă reieșind din desfășurarea procesului de înregistrare, numărul a fost redus la trei⁸⁰. În total în listele pentru votul prin corespondență au fost incluși 1.809 alegători (91% din cei 1.986 care au solicitat): 313 – Suedia, Norvegia, Islanda și Finlanda; 508 – Canada și 988 – SUA. MO Promo-LEX a observat verificarea cererilor de înregistrare pentru votul prin corespondență și a apreciat mecanismul stabilit ca fiind unul accesibil și sigur.

⁷¹ [Hotărâre CEC nr. 3022](#) din 07.10.2024 cu privire la hotărârea nr. 17 din 3 octombrie 2024 a Consiliul electoral al circumscripției electorale pentru secțiile de votare constituite în străinătate nr. 38.

⁷² Amintim că la 25 septembrie 2024 CECE nr. 38, contrar hotărârii CEC nr. 2866, a adoptat [Hotărârea nr. 9](#) prin care a decis constituirea a doar două birouri electorale în Federația Rusă în loc de cinci.

⁷³ Pentru detalii a se consulta: [Raport nr. 3](#). MO Promo-LEX. Alegeri prezidențiale și referendum republican constituțional 20 octombrie 2024. p. 14-15.

⁷⁴ [Analiză Promo-LEX](#) privind geografia amplasării și numărul secțiilor de votare constituite peste hotarele Republicii Moldova. Publicat la 16 octombrie 2018.

⁷⁵ [Legea nr. 109](#) din 26.04.2024 privind implementarea parțială a votului prin corespondență.

⁷⁶ [Opinia](#) Asociației Promo-LEX cu privire la proiectul de Lege privind pilotarea votului prin corespondență.

⁷⁷ [Republic of Moldova. Opinion](#) on the Law on the partial implementation of the postal vote, approved by the Council for Democratic Elections at its 80th meeting (Venice, 20 June 2024) and adopted by the Venice Commission at its 139th Plenary Session (Venice, 21-22 June 2024).

⁷⁸ Pentru mai multe detalii privind aprobarea cadrului normativ în domeniul votului prin corespondență: [Raportul nr. 1](#). MO Promo-LEX. Alegeri prezidențiale și referendum republican constituțional 20 octombrie 2024. p. 14-15, 18-19.

⁷⁹ [Hotărârea](#) CEC nr. 2573 cu privire la aprobarea devizului estimativ de cheltuieli pentru implementarea parțială a votului prin corespondență la alegerile pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova și referendumul republican constituțional din 20 octombrie 2024.

⁸⁰ [Hotărâre CEC](#) nr. 2866 din 14.09.2024 cu privire la organizarea secțiilor de votare în străinătate și secțiilor de votare pentru votul prin corespondență pentru referendumul republican constituțional și alegerile pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova din 20 octombrie 2024.

CEC a realizat campanii de informare privind votul prin corespondență, însă considerăm că pe viitor comunicarea trebuie să fie mai eficientă, cu implicarea mai multor părți interesate (misiunile diplomatice, asociațiile studențești și de tineri activi din statele gazdă, grupurile diasporale de pe rețele sociale etc.). Materialele și documentele electorale au fost expediate în termenul planificat, dar pentru scrutinele următoare urmează de identificat soluții pentru optimizarea termenelor de transmitere a plicurilor către alegători.

Cu privire la desfășurarea votării, pentru un prim exercițiu de acest gen, constatăm că rata de participare de 71-73% este una comparabilă cu practicile internaționale⁸¹. Totuși, atragem atenția că este vorba despre o aplicare limitată a mecanismului.

Tabelul nr.5

Rata de participare la vot prin corespondență

Secția de votare	Alegători din liste electorale	Alegători care au participat la votare	
		Turul I	Turul II
SV nr. 38/232, or. Washington, DC (procesarea plicurilor din SUA)	988	659 (67%)	697 (70.5%)
SV nr. 38/233, or. Ottawa, ON (procesarea plicurilor din Canada)	508	432 (85%)	432 (85%)
SV nr. 38/234, or. Stockholm (procesarea din Suedia, Norvegia, Finlanda și Islanda)	313	191 (61%)	193 (62%)
Total	1.809	1.282 (71%)	1.322 (73%)

MO Promo-LEX a observat votul prin corespondență la două secții (SV nr. 232 și 234) în turul I și la o secție (SV nr. 234) în turul II. Per general, procesul de recepționare a plicurilor cu materiale pentru votul prin corespondență, de numărare și totalizare a rezultatelor votării prin corespondență de către BESV s-a desfășurat conform cadrului normativ. Totuși, potrivit observatorilor, procedura de numărare a voturilor a durat disproporționat de mult raportat la numărul buletinelor de vot aflate în gestiune. Printre aspectele care ar necesita îmbunătățire sunt:

- instruirea funcționarilor electorali implicați în procesul de organizare a votului prin corespondență. În condițiile în care votul prin corespondență a reprezentat un mecanism nou, iar numărul de secții fost mic, recrutării și pregătirii membrilor BESV trebuia de acordat o atenție mai mare;
- elaborarea și utilizarea unei aplicații/unui soft dedicat votului prin corespondență, separat de aplicația „Înregistrarea Prealabilă”, care a fost utilizată la alegerile curente, inclusiv, pentru înregistrarea pentru votul prin corespondență;
- asigurarea funcționalității continue a SIASA, în special, pe parcursul numărării și totalizării rezultatelor votării prin corespondență. Potrivit observatorilor, pe parcursul procedurii de numărare a voturilor au fost intervale de timp când BESV nu aveau acces la SIASA;
- clarificarea anumitor aspecte procedurale legate de numărarea plicurilor/buletinelor de vot. (examinarea relevanței procedurii de introducere a plicurilor interioare depersonalizate într-o urnă de vot sigilată, după extragerea acestora din plicurile exterioare, doar pentru a le amesteca; lipsa reglementării statutului plicurilor cu voturile pentru turul doi, dar care au fost transmise odată cu plicul pentru turul întâi).

CEC a depus un efort sporit, într-o perioadă scurtă de timp pentru a implementa votul prin corespondență. Deși au fost constatate unele dificultăți, acestea nu au fost în măsură să afecteze calitatea de ansamblu a procedurilor precum și corectitudinea rezultatelor. În acest context, MO Promo-LEX consideră că mecanismul de vot prin corespondență poate fi implementat în continuare, iar eforturile de consolidarea a acestuia ar trebui intensificate pentru a asigura o participare electorală cât mai largă a cetățenilor.

⁸¹ Pentru comparație, în cazul României la primul exercițiu de implementare în 2016 (alegeri parlamentare), pentru alegătorii din străinătate, rata de participare a fost de 52% (numărul plicurilor care au fost înregistrate a fost de 4.591, comparativ cu 8.889 de plicuri trimise către alegători înscrisi în 55 de țări) . La a doua aplicare, în 2019, rata a fost deja de 71% în primul tur al alegerilor prezidențiale și 49% în turul al doilea.

Conform prevederilor legale, CEC a aprobat Raportul privind implementarea parțială a votului prin corespondență⁸². În cadrul acestuia, autoritatea apreciază drept pozitivă experiența de implementare parțială și vine cu unele recomandări care ar putea îmbunătăți cadrul legal și normativ în contextul alegerilor parlamentare din 2025. Este vorba, în special, de recomandări ce vizează activitatea organelor electorale ierarhic inferioare, precum și termenele unor proceduri (înregistrare concurenți, tipărire liste etc.). MO Promo-LEX atrage atenția că, până la începerea perioadei electorale a alegerilor parlamentare au rămas doar câteva luni, respectiv orice modificare eventual operată de Parlament ar trebui să respecte principiul stabilității dreptului electoral.

De principiu, CEC susține poziția Comisiei de la Veneția, potrivit căreia fiind vorba de o implementare parțială reușită a votului prin corespondență, după alegerile parlamentare din 2025 să fie reglementată ca metodă permanentă și aplicată în toate statele unde votul prin corespondență va fi sigur și fiabil⁸³.

Concluzionând, MO Promo-LEX recomandă:

- *în vederea asigurării previzibilității procedurilor pentru alegerile parlamentare din 2025, CEC de rând cu Parlamentul urmează să stabilească în timp cât mai util aria teritorială de aplicare a votului prin corespondență, precum și să efectueze eventuale îmbunătățiri tehnice ale cadrului normativ;*
- *în spiritul asigurării stabilității și securității juridice, precum și în vederea unei pregătiri tehnico-logistice mai temeinice, recomandăm completarea Codului electoral cu norme privind implementarea „universală” a votului prin corespondență și aplicarea acestora după alegerile din 2025.*

3.4. Organizarea alegerilor pentru alegătorii din stânga Nistrului

Alegerile pentru localitățile din stânga Nistrului, care nu sunt controlate de autoritățile constituționale, au fost pentru prima dată organizate conform Codului electoral nou și a cadrului normativ al CEC, elaborat în acest scop⁸⁴. Cadrul normativ a fost aprobat cu respectarea cerințelor față de un proces decizional transparent și participativ, însă cu depășirea termenului stabilit de art. 244 alin. (3) Cod electoral - 6 luni de la data intrării în vigoare a Codului. Criteriile de organizare a secțiilor, au rămas aceleași, însă oferă mai multă claritate la stabilirea dinamicii participării la vot, care se calculează conform ultimelor trei scrutine.

Constituirea secțiilor de votare dedicate alegătorilor din regiunea transnistreană reprezintă un pas important dar nu și suficient pentru asigurarea libertății votului, fiind necesare eforturi susținute nu doar din partea CEC dar și a altor instituții ale administrației publice centrale (Guvernul, Biroul politici de Reintegrare, delegația Republicii Moldova în Comisia Unificată de Control etc.), inclusiv în perioada dintre alegeri. În condițiile izolării cetățenilor moldoveni din regiune de procesele politice, democratice și decizionale din restul țării, MO Promo-LEX atrage atenția că alegerile pentru cetățenii din regiunea transnistreană nu pot fi doar despre organizarea unor secții de votare, ci primordial despre socializarea politică și drepturile electorale ale acestora.

În acest sens, ținem să reamintim că, în regiune persistă un șir de probleme care afectează grav libertatea formării opiniei⁸⁵:

- cetățenii din regiunea transnistreană au acces restricționat la mass-media națională (în special la serviciile media audiovizuale și presa scrisă);
- competitorii politici nu pot să facă campanie electorală în regiunea transnistreană, iar libertatea de întrunire este restricționată;

⁸² Hotărâre CEC nr. 3328 din 16.01.2025 cu privire la aprobarea Raportului privind implementarea parțială a votului prin corespondență, ca metodă alternativă de vot la referendumul republican constituțional și alegerile pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova din 20 octombrie 2024.

⁸³ [Republic of Moldova. Opinion](#) on the Law on the partial implementation of the postal vote, approved by the Council for Democratic Elections at its 80th meeting (Venice, 20 June 2024) and adopted by the Venice Commission at its 139th Plenary Session (Venice, 21-22 June 2024). par. 63.

⁸⁴ [Regulament](#) privind constituirea secțiilor de votare pentru alegătorii din localitățile din stânga Nistrului, aprobat prin Hotărâre CEC nr. 2544 din 28 mai 2024.

⁸⁵ Potrivit proceselor-verbale cu privire la rezultatele alegerilor prezidențiale (turul II) în circumscripția nr. 37 din totalul de 30 SV în cele două secții organizate în mun. Chișinău învingător a fost un alt candidat decât în celelalte 28. Considerăm că aceste diferențe sunt determinate inclusiv de problemele identificate de către MO Promo-LEX.

- alegătorii din regiunea transnistreană nu au avut posibilitatea de a semna în susținerea candidaților desemnați în cadrul alegerilor prezidențiale;
- în ziua alegerilor accesul reprezentanților BESV cu urna mobilă în raioanele de est nu a fost acceptată.

Considerăm că autoritățile publice constituționale nu au făcut suficiente eforturi pe parcursul ultimelor decenii, dar și nemijlocit în contextul electoral vizat de prezentul raport, pentru a soluționa problema nerespectării drepturilor electorale ale cetățenilor din localitățile din stânga Nistrului. În același timp, reprezentanții regimului de la Tiraspol, pentru prima dată, printr-o postare s-au expus asupra intenției de participare la procesele electorale din Republica Moldova, și anume la referendumul republican⁸⁶. Cu regret, raportarea acestor declarații la acțiunile practice ale regimului, demonstrează caracterul fals și manipulativ al pretinselor intenții.

MO Promo-LEX consideră că pentru autoritățile Republicii Moldova trebuie să fie o prioritate asigurarea libertății formării și exprimării opiniei pentru alegătorii din localitățile din stânga Nistrului. În contextul eforturilor de reîntregire a țării, fără crearea unui spațiu informațional unic, divizarea societății nu va putea fi depășită.

Constituirea secțiilor de votare. CEC a constituit 30 de secții de votare, în termen legal și în cadrul unui proces decizional participativ, precum și în mare parte transparent⁸⁷. Transparența a fost afectată, însă, prin lipsa din textul hotărârii a descrierii mecanismului de repartizare a SV, precum și de lipsa unor documente relevante procesului pe pagina web a CEC⁸⁸. CECE nr.37 a constituit și a gestionat activitatea BESV conform cadrului normativ și a programului calendaristic.

Deși, comparativ cu alegerile parlamentare din 2021, numărul secțiilor s-a redus cu 11, reieșind din numărul mediu al alegătorilor per secție și în condițiile reamplasării acestora, accesul la vot în continuare a fost asigurat printr-un număr suficient de SV. Totuși, atragem atenția că în ziua alegerilor accesul la vot a fost afectat prin suspendarea pe un termen de până la 2 ore a votării în cele trei secții (nr. 8, 9 și 10) din Varnița, Anenii Noi, din cauza alertelor cu bombă, care s-au dovedit a fi false. Suplimentar, a fost suspendat pe parcursul zilei votării și traficul pe podul Râbnîța – Rezina după anunțul privind minarea podului⁸⁹.

Tabel nr. 6.

Dinamica numărului secțiilor de votare constituite pentru alegătorii din localitățile din stânga Nistrului (2014-2024)

Tip alegeri	Parlamentare 2014	Prezidențiale 2016	Parlamentare 2019	Prezidențiale 2020	Parlamentare 2021	Prezidențiale 2024
Număr SV	26	30	47	42	41	30
Numărul de alegători care au votat	9.261	Turul I – 6.964 Turul II – 16 728	CN ⁹⁰ – 37.257 CU – 36.696	Turul I – 14.711 Turul II – 31.783	28.791	Turul I – 16.133 Turul II – 26.288
Media de alegători per SV	356	Turul I – 232 Turul II – 696	CN – 793 CU – 781	Turul I – 350 Turul II – 757	702	Turul I – 538 Turul II – 876

⁸⁶ [Комментарий](#) МИД ПМР (11.10.2024).

⁸⁷ [Hotărâre CEC nr. 2867](#) din 14.09.2024 cu privire la organizarea secțiilor de votare pentru alegătorii din localitățile din stânga Nistrului pentru referendumul republican constituțional și alegerile pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova din data de 20 octombrie 2024.

⁸⁸ Pentru detalii a se consulta: [Raport nr. 2](#). MO Promo-LEX. Alegeri prezidențiale și referendum republican constituțional 20 octombrie 2024. p. 19.

⁸⁹ Detalii privind incidentele respective se regăsesc în [Comunicatul](#) Promo-LEX privind ultimele detalii din ziua alegerilor, turul II.

⁹⁰ Alegerile parlamentare din 2019 s-au desfășurat în baza sistemului electoral mixt, respectiv semnificația acronimelor este: CN – circumscripție națională, iar CU – circumscripție uninominală.

Cele mai solicitate secții de votare, în ambele tururi de scrutin, au fost cele trei SV din Varnița, unde în turul al doilea au votat în medie peste 2.000 alegători, Considerăm că CEC ar putea lua în considerație posibilitatea organizării în această localitate a unei secții de vot suplimentare.

3.5. Activitatea administrației publice

De rând cu organele electorale, de buna organizare a alegerilor a fost responsabilă și administrația publică locală. APL sunt implicate și responsabile de: desemnarea membrilor în organele electorale; înaintarea propunerilor privind hotarele SV; asigurarea organelor electorale cu birouri/locații și materiale necesare pentru buna activitate a acestora; asigurarea accesului în incinta SV a persoanelor cu nevoi speciale; asigurarea locurilor speciale pentru afișaj electoral și a localurilor pentru întâlnirile cu alegătorii; participarea la verificarea RSA.

În vederea identificării gradului de realizare de către APL a atribuțiilor menționate *supra*, observatorii MO Promo-LEX au vizitat toate cele 898 APL. În urma vizitelor am constatat că, nici pentru aceste scrutine, APL nu au respectat, în totalitate, cerințele legale.

Implicarea APL în organizarea alegerilor, potrivit funcționarilor electorali intervievați, nu este întotdeauna plenară. Problemele principale țin de identificarea unui sediu cu condiții adecvate pentru organizarea secției de votare (încălzire, accesibilitate, curent etc.).

Desemnarea reprezentanților APL în organele electorale inferioare a fost asigurată de către majoritatea autorităților administrației publice locale. Chiar și așa, au existat și anumite carențe care derivă, probabil, din lipsa resurselor umane la nivel local, precum și din lipsa persoanelor care ar dori să se implice în calitate de funcționari electorali.

- în 45 BESV (2%) din partea consiliilor locale nu au fost propuse candidaturi pentru poziția de membru al BESV;
- în 122 BESV (6%) numărul membrilor propuși de APL a fost mai mic de trei.

De asemenea constatăm că în proporție de 79% conducerea BESV (președinte) a fost asigurată de către membri desemnați de APL⁹¹. Pornind de la ideea că președintele este responsabil de organizarea activității și exercitarea atribuțiilor de către BESV, și astfel contribuie la gradul de organizare și desfășurare a scrutinului per general, subliniem necesitatea imperativă a unor activități comune continue (APL/CEC/CECE II/CICDE). Considerăm că acestea vor asigura perfecționarea profesională continuă a funcționarilor electorali astfel încât cadrul normativ să fie aplicat în mod unitar, și vor spori interesul cetățenilor față de poziția de funcționar electoral.

Condițiile pentru informarea alegătorilor și desfășurarea campaniei electorale⁹² nu au fost asigurate pe deplin. Constatările MO Promo-LEX privind gradul de realizare a competenței stabilite de legislația electorală sunt următoarele:

- *Cu referire la adoptarea deciziei privind asigurarea spațiilor de afișaj.* Deși primăriile au adoptat decizia privind asigurarea spațiilor de afișaj (98%, sau 881 din 898 APL), doar 73% dintre acestea (641 din 881 APL) au afișat deciziile respective la sediul APL. În același timp, doar 742 APL (83%) au amenajat locuri pentru afișajul electoral.
- *Cu referire la adoptarea deciziei privind oferirea spațiilor destinate întâlnirilor cu alegătorii.* În proporție de 96% (863 din 898 APL) primăriile au adoptat decizia cu privire la oferirea spațiilor destinate întâlnirilor cu alegătorii. Cu toate acestea, doar 71% (611 din 863 APL) au afișat deciziile respective la sediul APL. În 681 localități (79%) spațiul a fost oferit gratuit, iar în 182 de localități (21%) contra cost (a se vedea tabelul nr. 7). În același timp, subliniem că în cazul a 78 APL, MO Promo-LEX a constatat

⁹¹ A fost suprapusă informația din hotărârile CECE II privind confirmarea componenței nominale a BESV și a datelor de contact ale BESV constituite pe teritoriul țării, disponibile pe pagina web a CEC.

⁹² APL sunt obligate ca, în termen de 3 zile până la data începerii campaniei electorale, să stabilească și să asigure un minim de locuri speciale de afișaj electoral, un minim de localuri pentru desfășurarea întâlnirilor cu alegătorii. Deciziile/ dispozițiile respective sunt afișate imediat la sediul acestor autorități și sunt aduse la cunoștința subiecților interesați prin intermediul mass-mediei, al altor mijloace de comunicare disponibile.

neconformitatea cu art. 70, alin. (10) Cod electoral, și anume stabilirea unui minim de localuri pentru întâlnirile cu alegătorii, APL stabilind în acest scop spații deschise (curte, parc, piață, stadion, intersecție, scenă de vară etc).

Tabelul nr. 7.

Respectarea prevederilor legale privind organizarea alegerilor prezidențiale și a referendumului republican 2024

Aprobarea deciziilor/dispozițiilor privind		Afișarea la sediul APL a deciziilor/dispozițiilor privind		Amenajarea spațiului curat pentru afișaj	Spațiile oferite		Disponibilitatea spațiului pentru întâlnirile cu alegătorii	
afișajul	întâlnirile cu alegătorii ⁹³	afișajul	întâlnirile cu alegătorii	total	localuri	Spații deschise	gratuit	contra plată ⁹⁴
881 (98%)	863 (96%)	641 (73%)	611 (71%)	742 (83%)	765 (91%)	78 (9%)	681 (79%)	182 (21%)

MO Promo-LEX a constatat că cel puțin în cazul a 25% din APL care nu au afișat la sediul deciziile/dispozițiile de interes public, a fost afectat gradul de informare a cetățenilor (în creștere cu 10% față de alegerile locale din 2023).

Pornind de la acest indicator în regres, subliniem necesitatea instituirii de către consiliile electorale de nivelul al doilea a unui mecanism de monitorizare și, eventual, de notificare a autorităților locale, inclusiv a oficiului teritorial al Cancelariei de Stat, privind nerespectarea (de către APL) a cerinței prevăzute la art. 70, alin. (10) Cod electoral.

- *Cu referire la utilizarea spațiilor de către concurenți electorali și participanții la referendum, observatorii au raportat că, în cel puțin 89 de localități spațiile au fost utilizate pentru întâlnirile cu cetățenii. În total, spațiile au fost utilizate de către 10 concurenți și trei participanți la referendum. În 79 de cazuri acestea au fost utilizate gratuit, iar în 33 de cazuri – contra plată. Cele mai multe întâlniri au fost organizate de către: Alexandr Stoianoglo (12 – gratuit și 10 – contra cost), urmat de Maia Sandu (13 – gratuit), Irina Vlah (șase – gratuit și cinci – contra cost). Ceilalți candidați au utilizat mai puțin, sau deloc, spațiul destinat întâlnirilor cu alegătorii⁹⁵. Cei trei participanți la referendum au organizat cumulativ cel puțin 38 de întâlniri cu alegătorii: PAS (26 – gratuit și două – contra cost); PR (cinci – gratuit și două – contra cost); PCRM (una – gratuit și două – contra cost).*

La același subiect menționăm că MO Promo-LEX a constatat două cazuri de refuz din partea administrației publice locale de a facilita întâlnirile CI Victoria Furtună cu alegătorii din cauza nerespectării procedurii de notificare (cu cel puțin 5 zile până la data desfășurării întrunirii), deși spațiul unde urmau a fi desfășurate întâlnirile cu alegătorii erau spații deschise publicului⁹⁶. Considerăm că în temeiul art. 4 din Legea nr. 26 din 2008 privind întrunirile, APL trebuie să asigure garantarea dreptului la întrunire tuturor solicitanților (concurenți și participanți la referendum), precum și respectarea echilibrului dintre necesitatea restricției, pe motiv de nerespectare a termenului de preaviz, și exercitarea dreptului la întrunire, în special în contextul desfășurării campaniei electorale.

Obligația asigurării organelor electorale cu locații și materiale necesare activității nu a fost respectată de către toate APL (21). Observatorii Promo-LEX au constatat că, și pentru aceste scrutine, unele organe electorale (cel puțin 28) nu au fost susținute în exercitarea atribuțiilor lor prin punerea la dispoziția acestora a unor localuri utilizate corespunzător, cu echipament tehnico-material și electoral necesar.

⁹³ Printre spațiile oferite menționăm: case de cultură, săli de festivități, instituții de învățământ, parcuri și piețe, stadioane, biblioteci, săli de ședințe ale primăriilor.

⁹⁴ Autoritățile locale au stabilit taxe de la 0,85 la 2.000 de lei per oră și, respectiv, de la 200 la 5.000 de lei per întâlnire.

⁹⁵ Renato Usatîi (trei – gratuit și cinci – contra cost), Ion Chicu (șase – gratuit și 1 – contra cost), Vasile Tarlev (două – gratuit și cinci – contra cost), Victoria Furtună (trei – gratuit), Natalia Morari și Andrei Năstase (fiecare câte 1 – gratuit), Tudor Ulianovschi (1 – contra cost).

⁹⁶ [Raport nr. 4](#). MO Promo-LEX. Alegeri prezidențiale și referendum republican constituțional 20 octombrie 2024, p. 18.

Recomandăm autorităților locale dotarea corespunzătoare a organelor electorale, încă de la constituire, precum și soluționarea operativă a problemelor semnalate de către acestea pe parcurs. De asemenea, recomandăm consiliilor electorale de nivelul al doilea monitorizarea, inclusiv, a acestui aspect și, eventual, notificarea autorităților locale, inclusiv a oficiului teritorial al Cancelariei de Stat, privind nerespectarea (de către APL) a obligației menționate supra.

Acțiuni ce pot fi calificate drept presiune din partea APL în raport cu funcționarii electorali. MO Promo-LEX atrage atenția asupra unui caz de presiune din partea primarului or. Anenii Noi în raport cu președintele BESV nr. 4/1 (asistent social comunitar). Potrivit informațiilor comunicate observatorului Promo-LEX de către funcționarul electoral, acesta a fost îndemnat de către primarul localității să colecteze cereri pentru votarea la locul aflării de la persoanele care beneficiază de asistență socială. Același îndemn a fost adresat tuturor asistenților sociali din comunitate în vederea colectării unui număr total de 200 de cereri privind votarea la locul aflării. De asemenea, observatorului Promo-LEX i s-a comunicat că, în legătură cu refuzul funcționarului electoral de a da curs solicitării primarului, de colectarea cererilor s-a ocupat doamna viceprimar a localității, în timpul orelor de muncă.

MO Promo-LEX subliniază că organizarea unor alegeri democratice este imposibilă în condiții de imixtiune în activitatea organelor electorale. Funcționarii electorali trebuie să-și desfășoare activitatea independent, cu respectarea Codului electoral și a legislației conexe.

Declararea locului de ședere a fost anevoioasă pentru unii alegători. Unii reprezentanți ai APL au aplicat defectuos prevederile legale⁹⁷. Astfel, în cazul unor alegători confirmarea faptului declarării locului nou de ședere nu a fost asigurată în ziua solicitării alegătorului⁹⁸. *MO Promo-LEX recomandă CEC să digitalizeze procedura declarării noului loc de ședere, astfel încât alegătorii personal să-și poată actualiza informația cu privire la locul temporar de ședere.*

⁹⁷ [Regulamentul](#) CEC privind întocmirea, administrarea, difuzarea și actualizarea listelor electorale, aprobat prin hotărârea Comisiei Electorale Centrale nr. 1153 din 04.08.2023.

⁹⁸ [Raport nr. 3](#). MO Promo-LEX. Alegeri prezidențiale și referendum republican constituțional 20 octombrie 2024. p. 17-18.

IV. CAPITOL

CONTESTAȚII ȘI LITIGII ELECTORALE

4.1. Analiza cantitativă a contestațiilor și litigiilor electorale

În contextul scrutinelor din 20 octombrie 2024, MO Promo-LEX a analizat 40 contestații depuse la CEC, inclusiv 14 care s-au referit la referendumul constituțional, și a constatat că în general termenul legal de examinare a acestora a fost respectat.

Astfel, șase contestații au fost depuse de candidații la funcția de președinte, care s-au referit la anularea înregistrării altor candidați la funcția de președinte, publicitatea electorală și utilizarea resurselor administrative. Patru contestații au fost depuse de către partide politice, iar obiectul acestor contestații a vizat ingerința poliției în activitatea voluntarilor acestor partide, refuzul difuzării mesajului electoral și agitația electorală. Două contestații au fost depuse de către participanți la referendum, iar obiectul acestor a vizat reținerea activiștilor și constituirea BESV din străinătate. Trei contestații au fost depuse de autorități publice, obiectul acestora fiind publicitatea electorală și lipsa notificării organelor competente despre desfășurarea evenimentelor. 25 contestații au fost depuse de secretari ai BESV (două contestații), consilieri locali (opt contestații), cetățeni (15 contestații) și alți subiecți.

Obiectul contestațiilor a variat în funcție de etapa perioadei electorale și au vizat aspecte ce țin de refuzul înregistrării grupurilor de inițiativă, agitația electorală ilegală, constituirea secțiilor de votare, refuzul înregistrării unor candidați, agitația electorală, finanțarea ilegală a competitorilor electorali ș.a. Un obiect omniprezent însă al contestațiilor, observat la toate etapele perioadei electorale, a fost cel al utilizării resurselor administrative.

De asemenea, MO Promo-LEX a analizat 32 contestații depuse la CECE, la care au avut acces observatorii misiunii. Majoritatea contestațiilor au vizat modul de constituire și componența birourilor electorale a secțiilor de votare, dar au fost și unele contestații ce au abordat agitația electorală. Contestațiile depuse la CECE de asemenea au fost examinate, în general, în termenul prevăzut de lege.

MO Promo-LEX atrage atenția că în cadrul acestor alegeri, multe hotărâri ale organelor electorale nu au fost publicate, sau au fost publicate cu întârziere. În acest context menționăm că CEC a indicat în rapoartele sale⁹⁹ că a examinat 95 de sesizări, dintre care 75 s-au referit la alegerile prezidențiale, iar 20 la referendumul constituțional. Pe această cale, MO Promo-LEX își exprimă îngrijorarea în privința faptului că din aceste 95 de sesizări mai puțin de jumătate au putut fi identificate pe pagina web a CEC, iar în legătură cu acest fapt, întru facilitarea accesului la informația de interes public, solicităm organelor electorale să asigure transparența deplină cu privire la sesizările și contestațiile examinate.

Instanțele de judecată au examinat 39 litigii, care au vizat aceleași subiecte descrise mai sus. În general, perioada de examinare a acțiunilor respective de către instanțele judecătorești a fost respectată și a variat de la 2 la 13 zile.

⁹⁹ [Raportul](#) CEC cu privire la rezultatele alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova din 20 octombrie 2024 și [Raportul](#) CEC privind rezultatele organizării și desfășurării referendumului republican constituțional din 20 octombrie 2024.

4.2. Analiza calitativă a contestațiilor și litigiilor electorale

Examinând litigiile electorale, MO Promo-LEX constată că instanțele de judecată și organele electorale au asigurat parțial dreptul la un recurs efectiv. Această concluzie rezidă din observarea mai multor deficiențe de procedură și substanță în interpretarea și aplicarea cadrului legal: (1) nepublicarea sau publicarea întârziată a contestațiilor din partea CEC și a hotărârilor din partea CECE, ce a adus atingere transparenței și trasabilității modului de soluționare a contestațiilor și (2) motivarea insuficientă a hotărârilor adoptate sau preluarea de către instanțele de judecată a motivării aduse de către CEC, fără o argumentare suplimentară; (3) nesoluționarea contestațiilor prin neîntrunirea numărului necesar de voturi ș.a.

Motivarea insuficientă a hotărârilor adoptate. Atât la Curtea de Apel Chișinău cât și la CEC s-au observat situații de motivare insuficientă. Astfel, în cadrul unui litigiu¹⁰⁰, Curtea Supremă de Justiție (CSJ) a casat hotărârea Curții de Apel Chișinău menționând că „din hotărârea Curții de Apel Chișinău rezultă doar o preluare a textelor de lege și a motivării aduse de către Comisia Electorală Centrală în adresarea sa către Inspectoratul General al Poliției, însă lipsește desăvârșit analiza elementelor prin prisma și greutatea faptelor prescrise de normele de drept”.

Potrivit observațiilor Promo-LEX, Curtea de Apel Chișinău în cel puțin trei cauze¹⁰¹ s-a limitat doar la preluarea argumentelor CEC. În acest context, evidențiem că CtEDO, în jurisprudența sa ce se referă la art. 6 din Convenție¹⁰², arată că, chiar și atunci când preiau argumentele părților, instanțele judecătorești naționale trebuie să ofere motive suficiente și pertinente în hotărârile lor.

De asemenea, MO Promo-LEX remarcă faptul că la etapa desemnării și înregistrării competitorilor electorali, instanțele de judecată au examinat patru acțiuni privind refuzul CEC de a înregistra grupurile de inițiativă pentru susținerea candidatului la funcția de președinte a Republicii Moldova. În una din hotărârile pronunțate de instanțele de judecată, acestea au reafirmat principiul conform căruia, CEC trebuie să pronunțe hotărâri motivate, inclusiv în privința cererilor privind înregistrarea grupurilor de inițiativă, reținând¹⁰³ că în caz contrar se comite un viciu grav de procedură.

Considerăm că acest caz constituie un precedent util și ar trebui să fie luat în considerație atât de către instanțele de judecată, cât și de către CEC la examinarea tuturor cererilor și a contestațiilor depuse de subiecții interesați.

Incertitudini în procedura de adoptare a hotărârilor de către organele colegiale. Membrii CEC nu au reușit să ajungă la un consens, de cel puțin două ori, unul dintre cazuri fiind contestația lui Ion Chicu referitoare la utilizarea resurselor administrative de către Maia Sandu¹⁰⁴. Astfel, CEC a examinat această contestație la 09.10.2024, însă nu a soluționat-o. Aceasta din motiv că proiectul de hotărâre de admitere parțială a contestației nu a întrunit numărul necesar de voturi. Același lucru s-a întâmplat și la ședința CEC din 11.10.2024, când a fost propus un proiect de respingere. În final CEC a emis un răspuns¹⁰⁵, care a adus la cunoștință autorului contestației circumstanțele sus-indicate, totodată menționând că „nici Codul electoral, nici Regulamentul de activitate a CEC nu prevede o procedură specifică pentru cazurile în care proiectul de hotărâre nu întrunește numărul necesar de voturi pentru a fi adoptat”¹⁰⁶. Astfel, nu este clar de ce unii membri CEC aleg să nu voteze, fapt care este inadmisibil și contravine pct. 136 din Regulamentul de activitate a CEC¹⁰⁷, care preve exhaustiv că, membrul Comisiei Electorale Centrale votează „pentru” sau „împotriva” adoptării proiectului de hotărâre sau aprobării propunerii înaintate.

¹⁰⁰ [Încheierea](#) CSJ din 09.10.2024 în cauza PDCM vs CEC, terț Maia Sandu.

¹⁰¹ [Hotărârea](#) CAC din 10.09.2024 în cauza V.Bolea vs. CEC. [Hotărârea](#) CAC din 20.09.2024 în cauza PSRM vs. CEC. [Hotărârea](#) CAC din 30.09.2024 în cauza Partidul Nostru vs CEC.

¹⁰² [Convenția](#) Europeană a Drepturilor Omului.

¹⁰³ [Hotărârea](#) Curții de Apel Chișinău din 12.09.2024 în cauza Avelin Tabarcea vs CEC.

¹⁰⁴ [Contestația](#) nr. 10Apr/6 din 04.10.2024 depusă de către Ion Chicu vs Maia Sandu.

¹⁰⁵ [Răspunsul](#) CEC nr. CEC-8/6226 din 11.10.2024.

¹⁰⁶ Detaliile cu privire la neîntrunirea numărului de vot sunt expuse în [Raportul](#) nr. 4. MO Promo-LEX. Alegeri prezidențiale și referendum republican constituțional 20 octombrie 2024. p. 21.

¹⁰⁷ [Regulamentul](#) CEC privind procedura de examinare a contestațiilor în perioada electorală, aprobat prin Hotărârea CEC nr. 1128 din 18.07.2023.

Aparent, asemenea situații de „neîntrunire a votului” ar putea fi folosite pentru ca CEC să se eschiveze de la adoptarea hotărârii în cazuri complexe, chiar dacă normele aplicabile¹⁰⁸ prevăd o conduită care încorsetează CEC în anumite limite legale.

Recomandăm autorității electorale centrale să reglementeze procedura de adoptare a hotărârilor în perioada electorală, astfel încât să nu admită nesoluționarea contestațiilor și a cererilor prin neîntrunirea numărului de voturi.

Lipsa practicii uniforme de aplicare a sancțiunilor pentru funcționarii electorali. Lipsa unei practici uniforme în aplicarea sancțiunilor a fost observată la CECE-uri, în cazul sancțiunii sub formă de privarea de dreptul de a desfășura orice activitate în cadrul organelor electorale. Astfel, pentru acțiuni ce vizează coruperea electorală, în cazul CECE nr. 32 Ștefan Vodă¹⁰⁹, unui funcționar electoral i s-a aplicat sancțiunea de privarea de dreptul de a desfășura orice activitate în cadrul organelor electorale pe un termen de patru ani, iar în cazul CECE Drochia¹¹⁰ aceeași sancțiune a fost aplicată pe un termen de doi ani.

Potrivit Codului electoral¹¹¹, CEC sau, după caz, CECE poate să le aplice, privarea de dreptul de a desfășura orice activitate în cadrul organelor electorale pentru un termen de la un an până la 4 ani. Reamintim că Promo-LEX a recomandat, în contextul modificării Codului electoral, includerea precizărilor privind tipul încălcărilor pentru care se poate aplica această sancțiune, în ce procedură se vor examina încălcările efectuate, modul de înștiințare a subiectului care a desemnat funcționarul respectiv. Totuși, aceste recomandări nu au fost implementate.

Ținând cont de faptul că în hotărârile vizate nu sunt expuse criteriile care au stat la baza aplicării sancțiunii, considerăm că CEC urmează să dispună instruirea funcționarilor electorali în materia individualizării pedepselor aplicate funcționarilor electorali.

Încălcarea competenței de soluționare a contestațiilor. Atât în țară, cât și din străinătate, reprezentanții unui partid¹¹² au depus cel puțin 5 contestații care abordau prezența drapelului Uniunii Europene în incinta secțiilor de votare, considerând că aceasta reprezintă un element de agitație pentru opțiunea „DA” la referendum. În unul din aceste cazuri, CECE nr. 38 a expediat spre examinare contestația unui birou electoral a secției de votare din străinătate. Atragem atenția că potrivit Codului electoral, BESV nu are competența legală de a examina contestații, aceasta fiind de competența CECE. Totuși, contestația a fost examinată de BESV și declarată inadmisibilă. MO Promo-LEX consideră că atât CECE nr. 38 cât și BESV au apreciat greșit competența de examinare a contestațiilor.

Totodată, analizând hotărârea adoptată de BESV, a fost observat că în conținutul acesteia lipsește motivarea soluției, o parte regăsindu-se în dispozitivul hotărârii, fapt inadmisibil, dar care confirmă suplimentar logica legislatorului de a exclude BESV-urile din lista organelor electorale cu atribuții de examinare a contestațiilor.

Problematika contestațiilor cu privire la utilizarea abuzivă a resurselor administrative. MO Promo-LEX a analizat cel puțin nouă contestații examinate de către CEC cu privire la utilizarea abuzivă a resurselor administrative, acestea fiind depuse de V. Bolea¹¹³, V. Batrâncea, R. Usatîi, I. Chicu ș.a. Astfel, se constată că autoritatea electorală a evitat să aplice sancțiunile prevăzute de Codul electoral sau Codul contravențional, chiar dacă în unele cazuri, acest fapt se impunea.

Cu titlu de exemplu, putem remarca contestația¹¹⁴ deputatului V. Batrâncea, care a reclamat utilizarea resurselor administrative în promovarea referendumului constituțional prin intermediul paginilor web ale autorităților publice și a serviciilor publice. Detaliile acestui caz au fost expuse în Raportul nr. 1 al Misiunii¹¹⁵. Amintim că în acest caz CEC a considerat oportun să nu adopte o hotărâre ci să expedieze un

¹⁰⁸ Art. 101 din [Codul electoral](#) și pct. 25 din [Regulamentul](#) CEC privind procedura de examinare a contestațiilor în perioada electorală, aprobat prin Hotărârea CEC nr. 1128 din 18.07.2023.

¹⁰⁹ [Hotărârea](#) CECE Ștefan Vodă nr. 65 din 01.11.2024.

¹¹⁰ [Hotărârea](#) CECE Drochia nr. 20/3 din 31.10.2024.

¹¹¹ Art. 102 alin. (6) lit. d) din [Codul](#) electoral.

¹¹² Partidul politic „Renaștere”.

¹¹³ Din numărul total de contestații depuse în această perioadă, cinci au fost depuse de Vasile Bolea.

¹¹⁴ [Contestația](#) înaintată de deputatul Vlad Batrâncea.

¹¹⁵ [Raport](#) nr. 1. MO Promo-LEX. Alegeri prezidențiale și referendum republican constituțional 20 octombrie 2024, p. 23.

răspuns în adresa autorului contestației¹¹⁶, concluzionând asupra lipsei încălcării prevederilor legale. MO Promo-LEX insistă asupra faptului că, contestațiile trebuie examinate prin prisma Codului electoral, în ședință publică.

Totodată, evidențiem că semnătura electronică furnizată de STISC este utilizată de un număr mare de alegători, iar o resursă creată și menținută din bani publici nu trebuie utilizată în scopuri politice și/sau în campanii de promovare a referendumului. Observăm că mesajul „MOLDOVA EUROPEANĂ” și „Europa pentru tine” în mod evident fac o conexiune logică cu ideea de susținere a parcursului european al Republicii Moldova. Amintim că, potrivit Codului de bune practici în materie de referendum¹¹⁷, se interzice utilizarea fondurilor publice de către autorități în scopuri de campanie, iar pentru administrarea și dezvoltarea serviciului electronic de semnătură electronică sunt necesare costuri¹¹⁸.

Alte cazuri care au vizat utilizarea resurselor administrative se referă la: vizita Maiei Sandu la șantierul de construcție a podului peste râul Bîc și a pasajului peste calea ferată, pe drumul național M1¹¹⁹, precum și donația făcută de Maia Sandu pentru repararea și conservarea unei biserici din satul Nișcani, raionul Călărași¹²⁰. Prima contestație a fost soluționată doar după ce instanțele de judecată au obligat CEC să adopte o hotărâre¹²¹. CEC a pus în executare hotărârea instanței de judecată¹²² și a atenționat-o pe Maia Sandu să respecte rigorile legislației electorale. Cea de-a doua contestație a fost declarată de CEC inadmisibilă din motivul nerespectării termenelor în procedurile electorale, menționându-se că, contestația a fost depusă la 20 septembrie 2024, iar acțiunea de donare ar fi avut loc la 13 septembrie 2024.

Prin urmare, analizând contestațiile examinate de către CEC, constatăm că autoritatea electorală centrală evită să aplice sancțiunile prevăzute de Codul electoral în cazurile de utilizare abuzivă a resurselor administrative, chiar dacă în unele cazuri, în opinia noastră, acest fapt se impune.

4.3. Investigarea și sancționarea corupției electorale pasive

Fiind incriminată coruperea electorală pasivă doar începând cu alegerile prezidențiale și referendumul republican (art. 47¹ Cod contravențional), MO Promo-LEX a analizat modul de constatare și sancționare a faptei ilicite, dar și fenomenul de corupere electorală, din datele obținute ca urmare a solicitării de acces la informații.

În perioada electorală, Poliția a informat¹²³ despre proporțiile deosebit de mari a fenomenului de corupere electorală pasivă - aproximativ 130 mii de persoane ar fi fost racolate contra unor sume de bani și instruite să voteze la referendum cu opțiunea „Nu” precum și candidatul indicat. Prima acțiune de informare a avut loc la 03 octombrie 2024, iar ulterior, la 07 octombrie 2024, Centrul Național Anticorupție (CNA) a informat¹²⁴ despre recepționarea a 100 procese-verbale cu privire la coruperea electorală.

Potrivit informațiilor recepționate de Promo-LEX de la CNA, până la data de 20.12.2024 cel puțin 285 persoane au fost documentate și au primit decizii de aplicare a sancțiunii pentru comiterea faptei contravenționale de corupere electorală pasivă, în baza art. 47¹ Cod contravențional. Totodată, în cadrul audierilor parlamentare din 12 decembrie 2024, directorul CNA a prezentat raportul activității autorității pe care o conduce, în care a menționat¹²⁵ că CNA a examinat aproximativ 3.560 procese-verbale de constatare a contravenției prevăzută de art. 47¹ din Codul contravențional, parvenite de la agenții constatare din cadrul IGP.

¹¹⁶ [Răspunsul](#) CEC nr. CEC-8/5505 din 02.08.2024.

¹¹⁷ Pct. 3.1. lit. b) din [Codul](#) de bune practici în materie de referendum, adoptat de Comisia de la Veneția.

¹¹⁸ [HG 405/2014](#) privind serviciul electronic guvernamental integrat de semnătură electronică (MSign), pct. 8

¹¹⁹ [Sesizarea](#) din 04.10.2024 depusă de PDCM.

¹²⁰ [Hotărârea](#) CEC nr. 2946 din 24.09.2024, adoptată de CEC în cauza Partidul Nostru vs. Maia Sandu.

¹²¹ Detalii în subcapitolul „Procedura de adoptare a hotărârilor”.

¹²² [Hotărârea](#) CEC nr. 3099 din 16.10.2024 cu privire la executarea deciziei Curții de Apel Chișinău din 15 octombrie 2024 (dosarul nr. 3-135/24).

¹²³ [Comunicatul](#) de presă a Poliției din 03.10.2024

¹²⁴ [Comunicatul](#) de presă a CNA din 07.10.2024

¹²⁵ [Audierile parlamentare](#) din 12.12.2024 privind fraudele electorale semnalate în cadrul scrutinelor electorale din 2024.

Luând în considerare datele prezentate de autorități, putem constata un randament scăzut al investigării și sancționării persoanelor vinovate de încălcarea art. 47¹ Cod contravențional, la două luni după ziua alegerilor.

Totodată, MO Promo-LEX a observat că ponderea cauzelor în care persoanele au fost liberate de răspundere contravențională¹²⁶, a fost una destul de mare - 18,95%. Aceasta înseamnă că aproximativ fiecare a cincea persoană a ales să colaboreze cu autoritățile statului pentru ca să nu fie trasă la răspundere contravențională. Analizând aceste cifre, se deduc următoarele concluzii: a) includerea alin. 3 în art. 47¹ din Codul contravențional, ce prevede o clemență din partea statului pentru colaborarea cu ancheta, a fost utilă, această măsură contribuind la descoperirea multor contravenții; b) faptul autodenunțării demonstrează lipsa unei loialități corporative structurilor organizatorice subordonate lui Ilan Șor și implicarea persoanelor în acestea doar din interes material.

Cele mai multe decizii de sancționare au fost emise în privința vârstnicilor (51-80 ani)¹²⁷. În privința distribuției teritoriale a deciziilor de sancționare, un număr disproportionat de mare reprezintă zona Nord a țării, fiind emise 247 (86,67%) decizii, urmând zona Centru cu doar 20 decizii și 18 corespunzător pentru zona Sud a țării.

Un alt element al teritorialității fenomenului a fost posibil de stabilit din informația prezentată de CEC. Astfel, pentru coruperea electorală au fost revocați 30 de funcționari electorali (dintre care 4 președinți BESV și 8 secretari BESV) și 18 operatori ai SIAS „Alegeri”. Dintre aceștia, 17 funcționari electorali au activat în raioanele din zona Nord, precum Soroca, Florești și Drochia, ceilalți 13 funcționari fiind dispersați prin zona Sud și Centru în proporții egale.

În privința aplicării pedepselor de către CNA, din informația publică¹²⁸, a fost observat că în cazul subdiviziunii teritoriale Nord a CNA sancțiunile au fost aplicate la limita maximă, pe când în cazul subdiviziunii teritoriale Sud¹²⁹, sancțiunile au fost aplicate la limita minimă. Amintim că, norma prevăzută de art. 47¹ din Codul contravențional prevede amendă în mărime de până la 37.500 lei.

În context, cu titlu de exemplu vom prezenta o cauză examinată de instanțele judecătorești¹³⁰, potrivit căreia, „C.O. în calitate de alegător cu drept de vot deplin pentru a participa la alegerile pentru funcția de președinte al Republicii Moldova, la 19.09.2024, a acceptat personal și a primit de la reprezentanții blocului Victorie-Pobeda, o geantă cu inscripția Victoria în care se afla o cutie cu ceai, un borcan cu miere de albine și o ruladă în scopul votării în favoarea candidatului susținut de blocul Victorie-Pobeda, în cadrul alegerilor prezidențiale din 20.10.2024, la care i se va indica anticipat alegerilor, în cadrul referendumului cu opțiunea „NU”. Astfel, [...] C.O. i s-a aplicat sancțiunea sub formă de amendă de 750 u.c. – 37.500 lei”. Potrivit estimărilor MO Promo-LEX, prețul mediu al bunurilor primite de alegător într-un asemenea caz ar constitui cca 150 lei, iar din acest motiv, pedeapsa maximă aplicată nu ar putea fi considerată echitabilă și proporțională faptei.

Potrivit informației prezentate de CNA (din 20.12.2024), suma amenzilor achitate de persoanele în privința cărora au fost emise decizii de sancționare, constituie 356.010 lei, iar cifra amenzilor contravenționale, a depășit 10.000.000 de lei¹³¹.

În același timp, 154 de decizii de sancționare au fost contestate în instanța de judecată, ceea ce reprezintă 54,04% din numărul total de decizii. Analizând hotărârile judecătorești pronunțate până la mijlocul lunii februarie 2025, putem concluziona că dosarele contravenționale privind coruperea electorală pasivă sunt

¹²⁶ Art. 47¹ alin. (3) din [Codul](#) contravențional prevede că, persoana care a săvârșit fapta prevăzută la alin. (1) este liberată de răspundere contravențională dacă s-a autodenunțat și/sau a contribuit activ la descoperirea ori la contracararea săvârșirii faptei de corupere electorală.

¹²⁷ Vârsta cuprinsă între 51-80 ani – 91 cazuri. Vârsta 31-50 ani – 63 cazuri. Vârsta cuprinsă între 18-30 ani – 23 cazuri.

¹²⁸ [Sesizarea](#) depusă la Curtea Constituțională nr. 269g din 18 decembrie 2024 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 47¹ alin. (1) din Codul contravențional.

¹²⁹ [Sesizarea](#) nr. 270g din 18 decembrie 2024 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 47¹ alin. (1) din Codul contravențional.

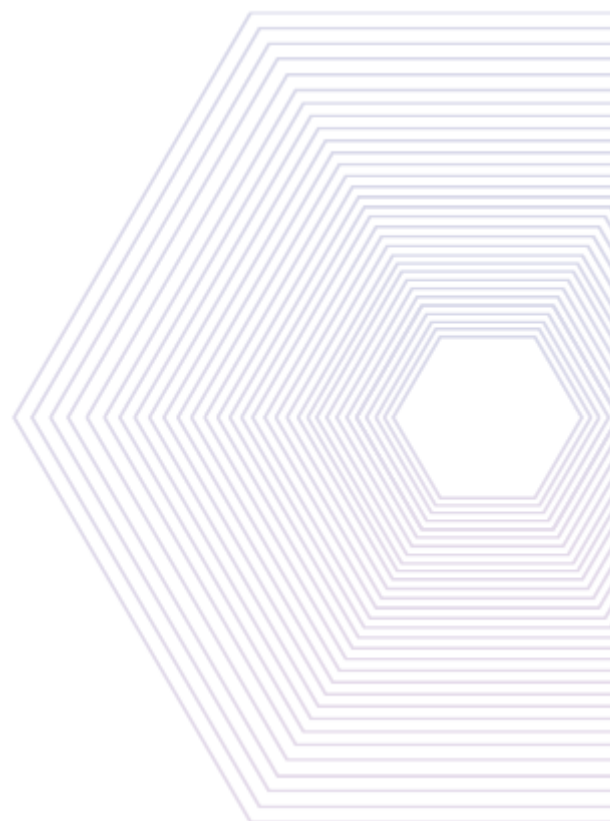
¹³⁰ [Sesizarea](#) nr. 267g din 17 decembrie 2024 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 47¹ alin. (1) din Codul contravențional.

¹³¹ [Comunicat](#) de presă CNA din 20.12.2024.

examine rapid, iar soluțiile pronunțate de instanțele de judecată sunt practic toate de respingere a contestațiilor și menținere a deciziilor de sancționare.

MO Promo-LEX recomandă autorităților statului să-și consolideze capacitățile pentru a putea documenta, investiga și atrage eficient la răspundere juridică persoanele implicate în cazuri de corupere a alegătorilor. De asemenea, solicităm informarea regulată a societății despre progresul investigării cazurilor de corupere electorală dar și continuarea eforturilor de prevenire a acestui fenomen.

Totodată, solicităm legislatorului să efectueze o evaluare a eficienței sancțiunilor aplicate, și pornind de la recomandările anterioare ale Promo-LEX, să diminueze limita minimă a sancțiunii contravenționale pentru comiterea faptei prevăzută de art. 47¹ din Codul contravențional.

V. CAPITOL

DESEMNAREA ȘI ÎNREGISTRAREA CONCURENȚILOR

Conform prevederilor art. 63 din Codul electoral, în cazul alegerilor prezidențiale procedura de desemnare a candidaților începe cu 60 de zile înainte de ziua alegerilor și se termină cu 30 de zile înainte de aceasta, iar dreptul de a desemna candidați îl au partidele politice, blocurile electorale și cetățenii Republicii Moldova care își înaintează propria candidatură.

În cazul desfășurării unui referendum republican, se pot înregistra în calitate de participanți la referendum, partidele politice și blocurile electorale. În conformitate cu prevederile art. 200 din Codul electoral, cererile privind înregistrarea în calitate de participant se depun la CEC nu mai devreme de 60 de zile și nu mai târziu de 30 de zile înainte de ziua desfășurării referendumului.

CEC prin hotărârea nr. 2648¹³² a aprobat o listă cu 64 de partide politice care au dreptul de a participa la alegerile prezidențiale și referendumul republican constituțional.

Totodată, Comisia a examinat două solicitări privind înregistrarea blocurilor electorale: a BE „VICTORIE - ПОБЕДА” și a BE „Împreună”¹³³. Prin hotărârea nr. 2687¹³⁴, CEC a refuzat înregistrarea BE „VICTORIE - ПОБЕДА”, unul din temeiurile invocate fiind inadmisibilitatea utilizării de către bloc a unei denumiri identice cu cea a unui partid politic deja înregistrat. În cazul BE „ÎMPREUNĂ”, înregistrat prin hotărârea CEC nr. 2715¹³⁵, nu au existat impedimente în procesul de înregistrare.

Analizând cele două hotărâri ale CEC menționate supra, MO Promo-LEX a constatat că, în cazul BE „ÎMPREUNĂ”, spre deosebire de cazul BE „VICTORIE - ПОБЕДА”, nu au fost reținute în hotărâre aspecte ce țin de declarațiile de avere, interesele personale sau finanțarea partidelor politice constituente. În acest context, MO Promo-LEX consideră că soluțiile emise de către CEC trebuie să aibă un caracter uniform, atât în privința criteriilor de examinare a înregistrării blocurilor electorale cât și în privința procesului de verificare a întrunirii condițiilor legale.

5.1. Înregistrarea grupurilor de inițiativă în susținerea candidaților la funcția de Președinte

La CEC au fost depuse 23 de cereri de înregistrare a GI în susținerea a 19 candidați la funcția de președinte, dintre care șapte au fost desemnați de partidele politice, un candidat desemnat de BE „ÎMPREUNĂ” și 11 candidați independenți. Cereri repetate de înregistrare a GI au fost depuse în susținerea a patru candidați (a se vedea Anexa nr. 4).

În urma examinării de către CEC a cererilor și documentelor depuse de candidații la funcția de președinte, au fost înregistrate 13 GI, dintre care șase pentru candidați independenți, șase – pentru candidați desemnați de partidele politice și un candidat desemnat de BE „ÎMPREUNĂ”. Toate cererile de înregistrare a GI au fost examinate în termenul prevăzut de art. 140 alin. (4) din Codul electoral - 3 zile de la data depunerii listei membrilor.

¹³² [HCEC nr. 2648/2024](#) cu privire la lista partidelor politice care au dreptul de a participa la alegerile prezidențiale și referendumul republican constituțional din 20 octombrie 2024.

¹³³ Detalii în [Raport nr. 1](#), MO Promo-LEX. Alegeri prezidențiale și referendum republican constituțional 20 octombrie 2024. p. 22.

¹³⁴ [HCEC nr. 2687/2024](#) cu privire la cererea de înregistrare a BE „VICTORIE - ПОБЕДА” pentru participare la referendumul republican constituțional și alegerile pentru funcția de Președinte al RM din 20 octombrie 2024.

¹³⁵ [HCEC nr. 2715/2024](#) cu privire la cererea de înregistrare a BE „ÎMPREUNĂ” pentru participare la referendumul republican constituțional și alegerile pentru funcția de Președinte al RM din 20 octombrie 2024.

Din perspectiva de gen, la acest scrutin s-au înregistrat patru GI (30%) în susținerea candidatelor: GI Irina Vlah (CI), GI Maia Sandu (PAS), GI Victoria Furtună (CI) și GI Natalia Morari (CI). Prin urmare, comparativ cu alegerile prezidențiale din 2020, observăm o creștere a participării femeilor în calitate de candidați desemnați pentru funcția de președinte, de la 15% la 30%.

Anularea înregistrării unui grup de inițiativă. La acest scrutin a fost înregistrat un caz de anulare a înregistrării unui grup de inițiativă. După opt zile de la înregistrarea grupului de inițiativă, CEC a reluat procedura administrativă de reexaminare a cererii de înregistrare a GI pentru susținerea lui Vasile Tarlev în calitate de candidat independent la funcția de președinte. În cadrul reexaminării s-a atestat că la data depunerii cererii de înregistrare a GI, Vasile Tarlev deținea și calitatea de președinte al Partidului Politic Partidul pentru Viitorul Moldovei (în continuare PPVM), iar candidatul a utilizat platforma politică a PPVM în procesul de colectare a semnăturilor. Drept rezultat, Comisia a anulat hotărârea de înregistrare a GI pentru susținerea lui Vasile Tarlev¹³⁶.

Fiind depusă repetat cererea de înregistrare a GI în susținerea candidatului Vasile Tarlev, deja desemnat de PPVM, grupul de inițiativă a fost înregistrat.

Refuzuri de înregistrare și examinare a cererilor de înregistrare a GI. În procesul de examinare a cererilor de înregistrare a GI, în ședințele Comisiei au fost aprobate trei hotărâri de respingere (Valeriu Pleșca, Ludmila Corsun, Vasile Bolea), iar în privința a două cereri - proiectele hotărârilor propuse spre înregistrarea GI nu au întrunit numărul necesar de voturi¹³⁷ (Avelin Tabarcea, Valentin Borodachi).

Motivele respingerii cererilor de înregistrare a GI au fost:

- Valeriu Pleșca (PSDE) - lipsa cvorumului necesar pentru a declara deliberativă ședința organului central al partidului politic, numărul membrilor GI în urma verificării acestora a coborât sub numărul minim stabilit de legislație, la momentul depunerii documentelor candidatul desemnat deținea funcția de președinte a altui partid;
- Ludmila Corsun (CI) - necunoașterea limbii române;
- Vasile Bolea (CI) - incompatibilitatea statutului de candidat independent cu calitatea de membru de partid.¹³⁸

În cazul cererii de înregistrare a GI în susținerea lui Avelin Tabarcea, menționăm că CEC, a fost obligată de Curtea de Apel Chișinău să reexamineze cererea cu emiterea unei hotărâri motivate pe marginea acesteia. Astfel, CEC a reexaminat cererea de înregistrare a GI, și deja prin hotărâre a constatat că pretinderea de către Avelin Tabarcea la statutul de candidat independent cu apartenență la un partid politic, atestă incompatibilitatea cu statutul de candidat independent, astfel refuzând înregistrarea grupului de inițiativă în susținerea acestuia¹³⁹.

MO Promo-LEX evidențiază că la scrutinele anterioare nu au fost înregistrate cazuri de refuz de înregistrare a GI pe motivul afilierei politice a candidaților independenți. Totuși, amintim că Promo-LEX a constatat anterior cazuri de susținere de către formațiunile politice a candidaților independenți, sau a candidaților desemnați de către alte partide politice¹⁴⁰.

În acest sens, MO Promo-LEX recomandă în mod repetat legiuitorului să *reglementeze aceste situații, pentru a nu admite raportarea lacunară a finanțării campaniei electorale, dar și implicarea în campania electorală a partidelor politice care nu participă în alegeri, astfel de reglementări încă lipsesc în actuala legislație electorală.*

¹³⁶ Detalii în [Raport nr. 2](#). MO Promo-LEX. Alegeri prezidențiale și referendum republican constituțional 20 octombrie 2024. p. 28.

¹³⁷ Motivul de a nu susține înregistrarea, invocat de unii membri a fost neîntrunirea condiției de neafiliere politică, candidații solicitând să fie înregistrați în calitate de candidați independenți.

¹³⁸ Detalii în [Raport nr. 2](#). MO Promo-LEX. Alegeri prezidențiale și referendum republican constituțional 20 octombrie 2024. p. 29.

¹³⁹ [HCEC nr. 2865/2024](#) cu privire la executarea hotărârii Curții de Apel Chișinău din 12 septembrie 2024.

¹⁴⁰ [Raportul nr. 4](#) MO Promo-LEX de observare a alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova din 1 noiembrie 2024, p.13, [Raportul nr. 4](#) MO Promo-LEX de observare a alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova din 30 octombrie 2016, p. 9, [Raportul final](#) al MO Promo-LEX de observare a alegerilor parlamentare noi din 15 martie 2020.

5.2. Colectarea semnăturilor susținătorilor și verificarea listelor de subscripție. Înregistrarea candidaților la funcția de președinte.

Conform art. 139 din Codul electoral, pentru a fi înregistrați de CEC, toți candidații la funcția de Președinte trebuie să depună liste de subscripție care conțin semnăturile a cel puțin 15 mii și cel mult 25 mii de alegători din minim jumătate din numărul UAT de nivelul II, în care trebuie să fie colectate cel puțin 600 de semnături. Spre deosebire de alegerile parlamentare unde o candidată femeie, prin derogare de la prevederile generale, colectează un număr mai mic de semnături, în cazul alegerilor prezidențiale toți candidații colectează același număr de semnături ale alegătorilor.

La acest scrutin, CEC a lansat Subsistemul Informatic „Lista de subscripție electronică” (SSI LSE), fiind aprobată Instrucțiunea¹⁴¹ cu privire la implementarea acestui subsistem, în scopul stabilirii procesului de testare a acestuia. Conform instrucțiunii, colectarea semnăturilor pentru susținerea candidaților desemnați la funcția de președinte se va admite complementar prin intermediul SSI LSE¹⁴². Totuși, alegătorii practic nu au utilizat această opțiune. Prin intermediul subsistemului au fost colectate semnăturile a doar 198 de susținători pentru 11 candidați.¹⁴³

În acest sens, recomandăm ca acest mecanism de colectare a semnăturilor să fie definit în Codul electoral pentru a asigura reglementarea condițiilor de invalidare a semnăturilor și modul de completare cu semnăturile colectate pe listele de subscripție.

Din cele 13 GI care au colectat semnături în susținerea candidaților, 12 candidați au depus la CEC dosarele pentru înregistrare și listele de subscripție (în continuare LS). Candidatul independent, Alexandru Arseni a returnat LS fără a solicita înregistrarea acestuia în cursa electorală.

Tabelul nr. 8

Depunerea dosarelor pentru înregistrare

Nr. d/o	Candidatul	Partid politic/ Candidat independent	Data înregistrării GI	Data depunerii LS	Data examinării	Statut
1.	Alexandr Stoianoglo	PSRM	23.08.2024	26.08.2024	HCEC nr. 2802 din 02.09.2024	Înregistrat
2.	Maia Sandu	PAS	24.08.2024	06.09.2024	HCEC nr. 2843 din 12.09.2024	Înregistrat
3.	Renato Usatîi	PN	24.08.2024	12.09.2024	HCEC nr. 2890 din 18.09.2024	Înregistrat
4.	Vasile Tarlev	PPVM	03.09.2024	13.09.2024	HCEC nr. 2891 din 18.09.2024	Înregistrat
5.	Ion Chicu	PDCM	23.08.2024	16.09.2024	HCEC nr. 2911 din 21.09.2024	Înregistrat
6.	Irina Vlah	CI	24.08.2024	16.09.2024	HCEC nr. 2912 din 21.09.2024	Înregistrat
7.	Andrei Năstase	CI	26.08.2024	18.09.2024	HCEC nr. 2931 din 23.09.2024	Înregistrat
8.	Victoria Furtună	CI	26.08.2024	19.09.2024	HCEC nr. 2941 din 24.09.2024	Înregistrat
9.	Octavian Țicu	BE„IMPREUNĂ”	23.08.2024	19.09.2024	HCEC nr. 2932 din 23.09.2024	Înregistrat
10.	Igor Munteanu	CUB	24.08.2024	20.09.2024	HCEC nr. 2942 din 24.09.2024	Respins
11.	Natalia Morari	CI	27.08.2024	20.09.2024	HCEC nr. 2943 din 24.09.2024	Înregistrat
12.	Tudor Ulianoschi	CI	24.08.2024	20.09.2024	HCEC nr. 2944 din 24.09.2024	Înregistrat

¹⁴¹ [HCEC nr. 2692](#) din 12 august 2024 privind unele particularități de organizare și desfășurare a alegerilor pentru funcția de Președinte al RM și referendumului republican constituțional, anexa 12

¹⁴² [Subsistemul Informatic „Lista de subscripție electronică”](#)

¹⁴³ Detalii în [Raport nr. 3](#), MO Promo-LEX. Alegeri prezidențiale și referendum republican constituțional 20 octombrie 2024. p. 27.

Perioadele de colectare a semnăturilor au durat între 3 și 27 de zile. Cel mai rapid au colectat semnături GI în susținerea candidatului Alexandr Stoianoglo - 3 zile, Vasile Tarlev – 10 zile și Maia Sandu – 13 zile (a se vedea Tabelul nr. 9).

Tabelul nr. 9

Listele de subscripție prezentate de candidați

Nr. d/o	Candidatul	Nr. UAT niv. II	Perioadă colectare	Semnături verificate	Semnături LSE	Semnături valabile	Semnături invalidate	Procent invalidare
1.	Alexandr Stoianoglo	27	3 zile	19 368	0	17.925	1.443	7%
2.	Maia Sandu	31	13 zile	19 734	82	18.580	966	5%
3.	Renato Usatfi	26	18 zile	18 056	9	16.353	1.703	9%
4.	Vasile Tarlev	26	10 zile	18 867	3	16.338	2.529	13%
5.	Ion Chicu	25	24 zile	18 210	9	16.516	1.694	9%
6.	Irina Vlah	23	23 zile	18 464	8	16.016	2.448	13%
7.	Andrei Năstase	26	23 zile	19 224	5	16.139	3.085	16%
8.	Victoria Furtună	24	24 zile	22 022	11	16.397	5.625	26%
9.	Octavian Țicu	28	27 zile	17 492	11	15.031	2.461	14%
10.	Igor Munteanu	22	27 zile	17 357	5	14.827	2.530	15%
11.	Natalia Morari	26	24 zile	18 954	25	15.210	3.744	20%
12.	Tudor Ulianovschi	22	27 zile	18 055	30	15.106	2.949	16%

În urma verificării dosarelor candidaților și a LS au fost înregistrați în cursa electorală 11 candidați la funcția de președinte, dintre care cinci erau candidați independenți, cinci au fost desemnați de partidele politice și un candidat desemnat de un bloc electoral, alegerile fiind competitive.

Comparativ cu alegeri prezidențiale din 2020, când au fost înregistrați 8 candidați, numărul concurenților la acest scrutin a crescut. La fel, a crescut ponderea femeilor care candidează, de la 25% (anul 2020) la 36% (2024). Remarcăm de asemenea și creșterea numărului candidaților independenți, spre deosebire de scrutinul prezidențial precedent, în cadrul căruia a fost înregistrat doar un CI. Astfel, constatăm că majoritatea candidaților independenți au reușit să colecteze cel puțin 15.000 semnături valabile, chiar dacă aceștia nu dispun de organizații teritoriale și echipă de partid, ca în cazul formațiunilor politice.

La acest scrutin, CEC a respins înregistrarea candidatului la funcția de președinte într-un singur caz - Igor Munteanu, desemnat de CUB. Conform hotărârii CEC nr. 2942, în urma verificării semnăturilor susținătorilor, Comisia a constatat că numărul de semnături pentru susținerea candidatului s-a redus sub plafonul minim stabilit de legislație, precum și faptul că GI nu a prezentat LS cu semnăturile valabile a cel puțin 600 susținători, din cel puțin jumătate din numărul UAT de nivelul al doilea.

În urma analizei hotărârilor CEC privind examinarea cererilor de înregistrare a candidaților și notele informative privind rezultatele verificării LS, constatăm că în medie, au fost declarate nevalabile circa 14% din semnăturile verificate de CEC. Comparativ cu precedentul scrutin prezidențial, numărul semnăturilor declarate nevalabile s-a micșorat: de la 16 % (2020) la 14 % (2024), fapt care s-ar putea datora, inclusiv și revizuirii temeiurilor de invalidare a semnăturilor, fiind permisă susținerea prin semnătură a mai multor candidați de către același alegător.

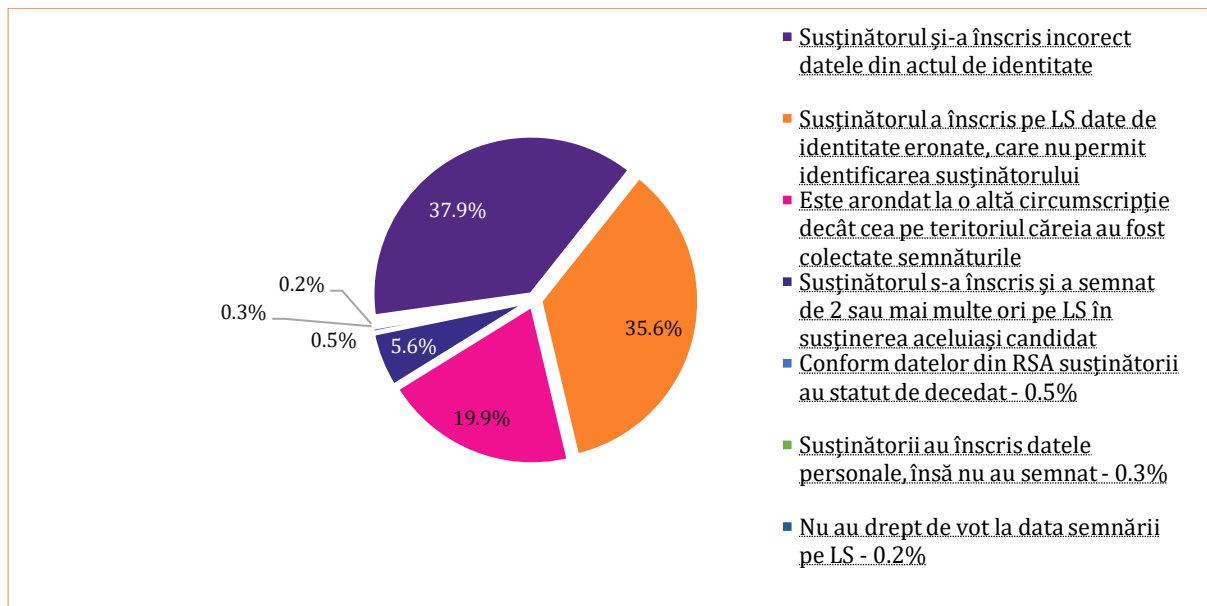
În urma verificării LS și a semnăturilor susținătorilor, Comisia a constatat încălcări ale prevederilor Codului electoral, fapt care a condus la invalidarea a cel puțin 23 de liste de subscripție și 31.177 de semnături ale susținătorilor. LS au fost invalidate în următoarele circumstanțe: LS este de un alt model sau serie decât

cele eliberate de organul electoral; LS nu este semnată de colector și/sau lipsește numele/prenumele collectorului; colector neautorizat.

Cele mai multe cazuri de invalidare a semnăturilor susținătorilor au fost în următoarele condiții: susținătorul și-a înscris incorect datele din actul de identitate (37,9%) și susținătorul a înscris în LS date de identitate eronate, care nu permit identificarea acestuia (35,6%).

Graficul nr. 1

Cazuri de invalidare a semnăturilor susținătorilor pe LS

În cadrul interviurilor organizate de observatorii Promo-LEX, majoritatea interlocutorilor au menționat că, campania de colectare a semnăturilor a fost una fără impedimente și probleme. Potrivit reprezentanților concurenților, procedurile au fost simple oamenii fiind deschiși, dar și decși pentru a oferi semnătura pentru candidați.

Unii competitori electorali, totuși, au considerat că corectitudinea și eficiența colectării semnăturilor în liste de subscripție ar fi fost afectată de frica cetățenilor de a semna pentru anumite partide din opoziție, de utilizarea resurselor administrative (implicare primari, conducători subdiviziuni desconcentrate etc.) de către partidele aflate la guvernare la nivel central și local.

5.3. Înregistrarea participanților la referendumul republican constituțional

CEC a recepționat și a examinat 19 cereri privind înregistrarea în calitate de participant la referendum din partea a 17¹⁴⁴ partide politice și a BE „ÎMPREUNĂ”. În urma examinării cererilor și a seturilor de documente au fost înregistrați 15 participanți la referendum, dintre care 13 cu opțiunea „DA”, și respectiv, doi participanți cu opțiunea „NU”.

¹⁴⁴ PSDE a depus în mod repetat cererea de înregistrare în calitate de participant.

Cererile de înregistrare în calitate de participant la referendum

Nr. d/o	Participantul	Opțiunea la referendum	Data depunerii dosarului	Statut	Data examinării HCEC
1.	PCRM	NU	21.08.2024	Înregistrat	HCEC nr. 2723 din 23.08.2024
2.	PPVE	DA	26.08.2024	Înregistrat	HCEC nr. 2755 din 29.08.2024
3.	MRM	DA	29.08.2024	Înregistrat	HCEC nr. 2759 din 31.08.2024
4.	ALDE	DA	30.08.2024	Înregistrat	HCEC nr. 2803 din 02.09.2024
5.	PR	NU	03.09.2024	Înregistrat	HCEC nr. 2823 din 06.09.2024
6.	PȘ	NU	04.09.2024	Înregistrat	HCEC nr. 2829 din 07.09.2024
				Revocat	HCEC nr. 2864 din 14.09.2024
7.	PSDE	DA	05.09.2024	Respins	HCEC nr. 2830 din 07.09.2024
8.	CUB	DA	10.09.2024	Înregistrat	HCEC nr. 2844 din 12.09.2024
9.	BE „ÎMPREUNĂ”	DA	10.09.2024	Înregistrat	HCEC nr. 2845 din 12.09.2024
10.	PAS	DA	10.09.2024	Înregistrat	HCEC nr. 2846 din 12.09.2024
11.	MAN	DA	13.09.2024	Înregistrat	HCEC nr. 2873 din 16.09.2024
12.	PPDA	DA	17.09.2024	Înregistrat	HCEC nr. 2905 din 19.09.2024
13.	PACE	DA	18.09.2024	Respins	HCEC nr. 2913 din 21.09.2024
14.	AUR	DA	19.09.2024	Înregistrat	HCEC nr. 2914 din 21.09.2024
15.	NOI	DA	20.09.2024	Înregistrat	HCEC nr. 2927 din 23.09.2024
16.	ACASĂ	DA	20.09.2024	Înregistrat	HCEC nr. 2928 din 23.09.2024
17.	PSDE	DA	20.09.2024	Înregistrat	HCEC nr. 2929 din 23.09.2024
18.	PPV	NU	20.09.2024	Respins	HCEC nr. 2930 din 23.09.2024
19.	PPVP	DA	20.09.2024	Înregistrat	HCEC nr. 2945 din 24.09.2024

Toate cererile au fost examinate în decurs de 3 zile, termen stabilit la art. 200 alin. (2), Codul electoral. În procesul de examinare, Comisia a respins 3 solicitări de înregistrare a participanților la referendum, precum și a înregistrat un caz de revocare¹⁴⁵ a hotărârii de înregistrare.

Cererile de înregistrare în calitate de participanți la referendum au fost respinse din următoarele motive:

- PSDE - lipsa cvorumului necesar pentru a declara deliberativă ședința Consiliului Politic Național al partidului¹⁴⁶;
- PACE - decizia de a participa la referendumul republican a fost aprobată de un alt organ decât cel competent conform statutului;
- PPV – Comisia a constatat că prin solicitarea de înregistrare în calitate de participant la referendum, de facto se urmărește scopul ascuns de a legaliza promovarea opțiunii politice prin intermediul unui bloc electoral camuflat și neînregistrat oficial (Blocului electoral „VICTORIE - ПОБЕДА”).

În privința cererii de înregistrare a PPVP, observăm că aceasta a fost examinată în cadrul a două ședințe ale Comisiei, deoarece proiectul de hotărâre examinat în prima ședință nu a întrunit numărul necesar de voturi. Unii membri au invocat faptul că neprezentarea actelor solicitate suplimentar nu poate servi ca

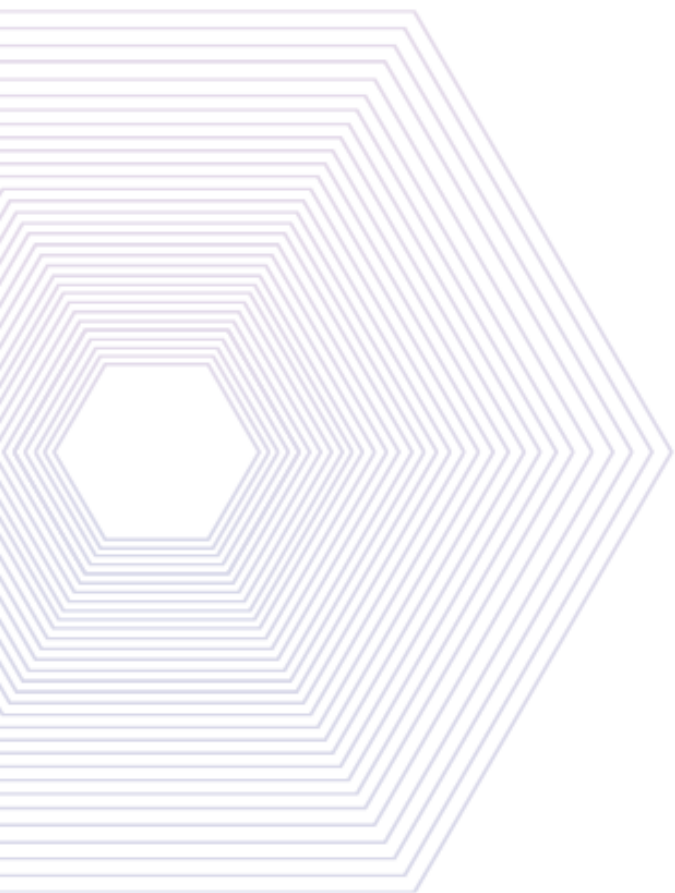
¹⁴⁵ Prin hotărârea Judecătorei Bălți din 16 august 2024, s-a dispus limitarea activității PȘ pe un termen de 3 luni. Detalii în [Raportul nr. 2 al Misiunii de observare a scrutinelor din 20 octombrie 2024](#), pag. 33

¹⁴⁶ Detalii în [Raportul nr. 2 al Misiunii de observare a scrutinelor din 20 octombrie 2024](#), pag. 33

temei de neînregistrare, cererea fiind astfel transmisă spre reexaminare altui raportor. Ulterior, cererea de înregistrare a fost aprobată, fără ca actele suplimentare să fi fost prezentate.

Menționăm că, toți solicitanții care au depus cereri de înregistrare în calitate de participant au fost supuși aceleași proceduri, fiind solicitate suplimentar actele ce atestă stabilirea componenței numerice și nominale a organului politic central, precum și lista persoanelor prezente la ședința acestuia.

În acest context, MO Promo-LEX atrage atenția asupra importanței aplicării uniforme a procedurilor electorale pentru toți competitorii. În același timp, recomandăm CEC să analizeze lacunele întâmpinate în procesul de înregistrare a participanților la referendum, inclusiv setul de documente necesar în acest scop, și după caz să inițieze modificarea cadrului legal și normativ.

VI. CAPITOL

LISTELE ELECTORALE ȘI REGISTRUL DE STAT AL ALEGĂTORILOR

6.1. Evoluția datelor din Registrul de stat al alegătorilor (RSA)

Pe parcursul anului 2024 CEC a asigurat transparența datelor din RSA prin publicarea lunară a numărului de alegători înscriși în registru. Promo-LEX apreciază abordarea proactivă a autorității în actualizarea și publicarea informației din RSA.

Față de ultimele alegeri prezidențiale (2020) MO Promo-LEX a atestat, la începutul perioadei electorale, o creștere cu peste 14 mii a numărului total de alegători (a se vedea tabelul nr. 11). S-a observat, în special, evoluția în creștere a numărului alegătorilor fără domiciliu/reședință, o parte dintre care fiind cetățeni ai Republicii Moldova stabiliți peste hotare, care au votat pe liste suplimentare. Pe fundalul sporului natural negativ de mai bine de două decenii, creșterea numărului de alegători, inclusiv a celor care votează pe liste suplimentare, ridică semne de întrebare privind calitatea datelor din RSA în baza cărora sunt întocmite listele electorale de bază.

Tabelul nr. 11.

Dinamica numărului de alegători 2020 – 2024 pe baza datelor din RSA

Data	Total alegători	Dinamica	Fără domiciliu/reședință	Dinamica	UAT din stânga Nistrului	Dinamica	Atribuiți pe circumscripții	Dinamica
01.07.2020 ¹⁴⁷	3.285.874		228.852		249.013		2.808.009	
01.06.2021 ¹⁴⁸	3.282.288	-3.586	237.322	+8.470	258.598	+9.585	2.786.368	-21.641
01.06.2022 ¹⁴⁹	3.282.032	-256	249.289	+11.967	262.673	+4.075	2.770.070	-16.298
01.08.2023 ¹⁵⁰	3.301.121	+19.089	259.386	+10.097	270.836	+8.163	2.770.899	+829
01.08.2024 ¹⁵¹	3.300.600	-521	287.148	+27.762	274.531	+3.695	2.738.921	-31.978

În condițiile în care procedura de confirmare a deceselor alegătorilor din regiunea transnistreană și a celor de peste hotare este una anevoioasă, dar și a prezenței în RSA a unui număr semnificativ de alegători fără domiciliu sau reședință, considerăm că discrepanța menționată supra poate fi explicată mai curând prin problemele sistemice de evidență a cetățenilor decât prin administrarea necalitativă a RSA și a listelor electorale de către CEC.

MO Promo-LEX recomandă CEC, în comun cu Agenția Servicii Publice (ASP) prezentarea, pe lângă cifre, a unor explicații privind dinamica în creștere a numărului de cetățeni/alegători pentru a preveni posibile încercări de manipulare sau dezinformare a societății la acest subiect.

¹⁴⁷ Numărul total de alegători înscriși în Registrul de stat al alegătorilor, la data de 1 iulie 2020.

¹⁴⁸ Numărul total de alegători înscriși în Registrul de stat al alegătorilor, la data de 1 iunie 2021.

¹⁴⁹ Numărul total de alegători înscriși în Registrul de stat al alegătorilor, la data de 1 iunie 2022.

¹⁵⁰ Numărul total de alegători înscriși în Registrul de stat al alegătorilor, la data de 1 august 2023.

¹⁵¹ Numărul de alegători, înscriși în Registrul de Stat al Alegătorilor, la data de 1 august 2024.

6.2. Recepționarea și asigurarea accesului la listele electorale

Listele electorale urmau a fi transmise către BESV, prin intermediul APL, până la 28 septembrie 2024 inclusiv¹⁵². Observatorii Promo-LEX au acumulat informația privind data recepționării listelor de la 1.874 (96%) din cele 1.958 BESV care au avut liste electorale de bază în momentul vizitei. Astfel, în urma discuțiilor cu funcționarii electorali, observatorii au constatat următoarele:

- doar 253 BESV (sub 14%) au recepționat listele electorale în termen (28.09 inclusiv);
- 1.592 BESV (85%) au recepționat listele electorale în intervalul 29 – 30 septembrie;
- 29 BESV (sub 2%) au recepționat listele electorale la 1 octombrie.

Subliniem că, în 56 de cazuri observatorii nu au avut acces la listele electorale, contrar prevederilor legale¹⁵³, iar în unele cazuri aceștia au avut acces la liste în afara BESV, și anume în incinta APL unde se afla, la momentul vizitei, președintele BESV care avea listele la el.

Deși listele urmau a fi puse la dispoziția publicului spre verificare începând cu 30 septembrie, MO Promo-LEX a constatat că 1.104 (59%) BESV le-au recepționat anume în acest termen¹⁵⁴. MO Promo-LEX reamintește despre importanța respectării termenelor stabilite în programul calendaristic al CEC dar și despre necesitatea asigurării unui mecanism eficient de verificare a corectitudinii datelor alegătorilor înscrise în listele electorale.

6.3. Probleme identificate de observatori în listele electorale

În baza discuțiilor cu membrii birourilor, observatorii Promo-LEX au constatat următoarele deficiențe în listele electorale:

- prezența persoanelor decedate în liste (105 cazuri);
- lipsa alegătorilor în listele de bază (32 de cazuri);
- arondarea eronată a alegătorilor la secția de votare (58 de cazuri);
- arondarea eronată a alegătorilor într-o altă localitate (25 de cazuri);
- erori de adresă (22 de cazuri);
- altele (12 cazuri).

MO Promo-LEX atrage atenția că multe erori din listele electorale se perpetuează de la un scrutin la altul, acest fapt indicând asupra unor probleme de sistem în asigurarea acurateței și corectitudinii conținutului RSA. De exemplu, cazul celor 290 de alegători din s. Roșieticii Vechi care, cel puțin al cincilea scrutin național consecutiv, s-au regăsit în listele electorale ale localității de reședință a comunei – Roșietici (r. Florești).

Cu privire la calitatea listelor electorale, o parte din competitori au menționat observatorilor Promo-LEX că nu au fost semnalate ceva nereguli, iar alții au recunoscut că nu s-au interesat de conținutul acestora. Din perspectiva unor membri BESV, numărul alegătorilor care s-ar prezenta la secție de votare pentru a se verifica în liste este în continuă descreștere.

Modificările în listele electorale pot fi solicitate Comisiei sau BESV cu cel puțin 7 zile înainte de ziua alegerilor.¹⁵⁵ Potrivit observatorilor, 161 BESV au operat modificări în listele electorale. Cu privire la persoanele decedate identificate în listele electorale, subliniem că, în lipsa unei adresări din partea rudelor și a actelor confirmative, radierea lor din listă este imposibilă, aceștia rămânând în RSA în calitate de alegători. Acest aspect este valabil, inclusiv, pentru cetățenii decedați în afara țării și/sau în stânga Nistrului, a căror acte de deces nu ajung la autoritățile din Republica Moldova.

¹⁵² Art. 61, alin. (9) din Codul electoral și pct. 87 din Programul calendaristic al CEC.

¹⁵³ Art. 88, alin. (9) din Codul electoral.

¹⁵⁴ 1.075 BESV au recepționat listele electorale la 30.09.2024 iar alte 29 BESV la 01.10.2024.

¹⁵⁵ [Regulamentul](#) CEC cu privire la întocmirea, administrarea, difuzarea și actualizarea listelor electorale, cap. II.

¹⁵⁵ [Regulamentul](#) CEC cu privire la întocmirea, administrarea, difuzarea și actualizarea listelor electorale, cap. II.

MO Promo-LEX evidențiază importanța colaborării între instituțiile publice pentru a informa și a spori conștientizarea cetățenilor din diaspora și din localitățile de pe malul stâng al Nistrului despre necesitatea raportării deceselor rudelor către autoritățile Republicii Moldova.

De asemenea, recomandăm CEC, ASP și APL elaborarea unui mecanism comun care ar permite operarea modificărilor în RSA sub responsabilitatea APL în privința alegătorilor despre care se cunoaște că sunt decedați, dar care, din cauza lipsei documentelor confirmative, continuă să se regăsească în listele electorale.

VII. CAPITOL

PRESTAȚIA COMPETITORILOR ELECTORALI

7.1. Observații privind desemnarea candidaților pentru alegerile prezidențiale

Desemnarea candidaților pentru alegerile prezidențiale a început cu 60 de zile înainte de ziua scrutinului (21 august 2024)¹⁵⁶ și s-a terminat cu 30 de zile înainte de data alegerilor¹⁵⁷. Procedura respectivă presupune adoptarea de către partidele politice/blocurile electorale a deciziilor privind candidaturile înaintate pentru funcțiile electivă, în conformitate cu statutele lor sau cu acordurile de constituire.

Ca și în scrutinele electorale anterioare, s-a observat că desemnarea candidaților a fost redusă la o simplă formalitate¹⁵⁸, în situația în care hotărârea *de facto* a formațiunilor politice de desemnare a candidaților a fost adoptată și comunicată cetățenilor mult mai devreme. Astfel, până la începerea perioadei legale de desemnare a candidaților, și-au anunțat public intenția de a candida la funcția de președinte cel puțin 15 persoane¹⁵⁹ care au avut tentativa de a se înscrie/s-au înscris în cursa electorală.

În opinia Promo-LEX, desemnarea *de facto* a candidaților înainte de termenul legal stabilit, precum și promovarea politică cu tentă electorală a acestora înainte de începerea campaniei electorale, încalcă principiul egalității șanselor concurenților electorali, precum și favorizează eludarea prevederilor legale privind finanțarea campaniilor electorale. Din acest considerent, recomandăm includerea în cadrul legal a prevederii, prin care în contextul anunțării publice a potențialului candidat înainte de desemnarea oficială, să fie interzisă promovarea politică nominală a acestuia (promovare ce ar implica cheltuieli financiare).

7.2. Activități de promovare cu tentă electorală înainte de termenul legal stabilit

Campania electorală, indiferent de tipul scrutinului desfășurat, începe la data înregistrării concurentului electoral, dar nu mai devreme de 30 de zile înainte de ziua votării, și se încheie la data anulării înregistrării concurentului electoral sau în ziua de vineri înainte de ziua votării¹⁶⁰. Până la începerea campaniei electorale, activitățile desfășurate de formațiunile politice sunt considerate activități de promovare politică, dacă nu sunt efectuate în contextul activității grupurilor de inițiativă și/sau de promovare a potențialilor candidați desemnați pentru funcții electivă.

Contrar celor expuse însă, până la începerea colectării semnăturilor în susținerea candidaților la funcția de președinte și până la începerea campaniei electorale, mai mulți actori politici și potențiali concurenți electorali au desfășurat multiple activități de promovare cu tentă electorală, atât în contextul alegerilor prezidențiale, cât și a referendumului constituțional din 20 octombrie 2024.

¹⁵⁶ Potrivit pct. 50 din [Programul](#) calendaristic pentru realizarea acțiunilor de organizare și desfășurare a alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova și a referendumului republican constituțional din 20 octombrie 2024, aprobat prin Hotărârea CEC nr. 2633 din 16 iulie 2024.

¹⁵⁷ Art. 1 [Cod electoral](#).

¹⁵⁸ Formală a rămas doar procedura de aprobare oficială a deciziilor în cadrul ședințelor organelor competente ale partidelor politice/blocurilor electorale.

¹⁵⁹ Renato Usatîi (PN), Ion Chicu (PDCM), Valeriu Pleșca (PSDE), Vasile Bolea (BP Victorie), Octavian Țicu (BE Împreună), Igor Munteanu (CUB), Maia Sandu, Tudor Ulianovschi (CI), Andrei Năstase (CI), Alexandr Stoianoglo (PSRM), Alexandru Arseni (CI), Irina Vlah (CI), Natalia Morari (CI), Vasile Tarlev (CI), Victoria Furtună (CI).

¹⁶⁰ Art. 70, alin. (3) din Codul electoral și pct. 42 din [Programul calendaristic](#) pentru realizarea acțiunilor de organizare și desfășurare a alegerilor locale generale din 5 noiembrie 2023.

În contextul alegerilor prezidențiale, au fost observate activități de promovare cu tentă electorală desfășurate de cel puțin 8 potențiali competitori electorali¹⁶¹, cele mai utilizate tipuri de activități fiind distribuirea materialelor informative și postările sponsorizate pe rețelele sociale.

Un caz particular a fost al BP Victorie, care pe parcursul întregii perioade electorale, a desfășurat activități de promovare fără a fi înregistrat în calitate de participant la referendum și fără a avea un candidat desemnat la funcția de președinte. Amintim că BP Victorie este o formațiune politică fără statut juridic, constituită la 21 aprilie 2024 în or. Moscova, Federația Rusă, din care fac parte 4 partide politice înregistrate în Republica Moldova (PR, ȘANSĂ, FASM și PPV), afiliate lui Ilan Șor.

La acest subiect menționăm că, cadrul legal nu reglementează activitatea blocurilor politice în afara perioadelor electorale, precum și situațiile de desfășurare a campaniei electorale de alți subiecți decât cei înregistrați în calitate de competitori electorali.

Prin urmare, recomandăm reglementarea activității și finanțării blocurilor politice în afara perioadei electorale, precum și sancțiunile ce urmează a fi aplicate subiecților care desfășoară activități de campanie electorală, fără a fi înregistrați în calitate de competitori electorali.

În contextul referendumului constituțional, activități de promovare cu tentă electorală au fost desfășurate atât de potențialii competitori electorali (PAS, PSRM, BP Victorie), cât și de alți subiecți interesați de întrebarea supusă referendumului (Guvernul RM¹⁶², Maia Sandu, Președintele Republicii Moldova, Cetățeni pentru Europa¹⁶³, Vocea moldovenilor¹⁶⁴, Institutul pentru initiative strategice¹⁶⁵, Laboratorul de inițiative pentru dezvoltare¹⁶⁶, mai multe posturi TV¹⁶⁷).

La acest aspect menționăm că, cadrul legal asigură posibilitatea înregistrării în calitate de participanți la referendum doar pentru partidele politice și blocurile electorale - fapt ce contravine standardelor și bunelor practici internaționale. Potrivit standardelor, cadrul legal ar trebui să acorde posibilitatea de înregistrare în calitate de participanți la referendum și altor actori decât partidele politice/blocurile electorale¹⁶⁸, inclusiv grupurilor și organizațiilor civice care susțin sau se opun problemei supuse referendumului.

Prin urmare, în opinia Promo-LEX, legislatorul urmează să revizuiască cadrul legal, în vederea asigurării posibilității înregistrării în calitate de participanți la referendum și a altor subiecți interesați decât partidele politice și blocurile electorale. În același timp, precizăm că această recomandare trebuie implementată împreună cu interdicția organizării referendumului republican în aceeași zi cu alt scrutin

¹⁶¹ Tudor Ulianovschi (CI), Renato Usatîi (PN), Natalia Morari (CI), Alexandr Stoianoglo (PSRM), Irina Vlah (CI), Vasile Bolea (BP Victorie/PR), Victoria Furtună (CI), Andrei Năstase (CI).

¹⁶² În perioada la 8 iulie - 18 august 2024, a desfășurat campania „Europa pentru tine”, scopul declarat fiind informarea cetățenilor despre beneficiile și oportunitățile oferite de Uniunea Europeană. În acest context, pe teritoriul întregii țări au fost distribuite materiale informative, difuzate spoturi publicitare etc. prin care au fost transmise mesaje ”pro” UE.

¹⁶³ „Cetățeni pentru Europa” se declară a fi formată de un grup de cetățeni activi și dedicați care consideră necesară și promovează aderarea Republicii Moldova la UE până în 2030. În perioada electorală, au avut postări sponsorizate și spoturi video distribuite pe rețelele sociale, întâlniri cu alegătorii și distribuirea materialelor informative etc.

¹⁶⁴ ”Vocea moldovenilor” este o pagină pe rețelele sociale, nefiind clar de cine a fost creată. Prin intermediul acesteia, au fost distribuite postări sponsorizate și/sau spoturi video care promovau aderarea Republicii Moldova la UE.

¹⁶⁵ Institutul pentru Inițiative Strategice (IPIS) este o organizație neguvernamentală din Republica Moldova care activează pentru dezvoltarea următoarelor domenii: administrație publică și guvernare eficientă; rezolvarea conflictelor și consolidarea relațiilor interetnice; societate incluzivă și participare civică; comunicare strategică și media. A desfășurat campania ”E timpul să creștem”, în cadrul căreia au fost elaborate și difuzate pe rețelele sociale postări sponsorizate și spoturi video în care erau promovate experiențele pozitive în diferite domenii ale cetățenilor statelor membre ale UE.

¹⁶⁶ Laboratorul de inițiative pentru dezvoltare este o organizație neguvernamentală care are la baza activității următoarele direcții strategice: cercetare, inovație și dezvoltare economică; e-transformare și modernizarea serviciilor publice; abilitarea și promovarea agenților schimbării. În perioada august - septembrie 2024, a desfășurat o campanie de informare a cetățenilor despre procesul de integrare a UE și dezinformarea la acest subiect, context în care a fost observată distribuția materialelor informative la corturi personalizate și discuții cu cetățenii în mai multe localități ale țării.

¹⁶⁷ Mai multe canale TV - TV8, TVR, Jurnal TV etc. - au desfășurat campanii de promovare a UE, în cadrul cărora au fost difuzate mesaje pozitive și experiența pozitivă de aderare a altor state, a cetățenilor statelor membre, precum și a cetățenilor Republicii Moldova care activează în statele membre UE.

¹⁶⁸ [CDL-AD\(2022\)025-e](#) - Joint opinion on the draft electoral code, adopted by the Venice Commission (Venice, 21-22 October 2022), p. 32.

național. În caz contrar, subiecții apolitici înregistrați pentru referendum ar putea promova și o opțiune electorală în cadrul scrutinului național, fără să existe mecanisme eficiente de delimitare a mesajelor promovate.

7.3. Activitățile de promovare ale GI, competitorilor electorali și subiecților interesați

7.3.1. Activități de promovare ale GI în vederea colectării semnăturilor pentru susținerea candidaților la funcția de președinte

În perioada de colectare a semnăturilor, observatorii Promo-LEX au raportat cel puțin 582 de activități desfășurate de 13 GI înregistrate¹⁶⁹ pentru colectarea semnăturilor (a se vedea tabelul nr. 12). Cele mai multe activități au fost desfășurate de GI Ion Chicu (PDCM) – 26%, GI Maia Sandu (PAS) – 24% și GI Renato Usatii (PN) – 17%.

Tabelul nr. 12.

Activitățile de promovare ale GI în perioada de colectare a semnăturilor¹⁷⁰

<i>Activități desfășurate de GI</i>	<i>Colectare de semnături</i>	<i>Distribuirea materialelor info</i>	<i>Deplasări în teritoriu</i>	<i>Întâlniri cu alegătorii</i>	<i>Altele</i>	<i>Conferință de presă</i>	<i>Total</i>
GI Ion Chicu (PDCM)	104	44	1		1		150
GI Maia Sandu (PAS)	118	11	5	6	2		142
GI Renato Usatii (PN)	75	25		1			101
GI Andrei Năstase (CI)	33	3	1		1		38
GI Irina Vlah (CI)	11	14	2	5		1	33
GI Tudor Ulianoschi (CI)	27	5				1	32
GI Octavian Țicu (BE Împreună)	17	4	6				28
GI Vasile Tarlev (PVM)	18	1	1	1			21
GI Alexandr Stoianoglo (PSRM)	10	3	1		1		15
GI Natalia Morari (CI)	9						9
GI Igor Munteanu (CUB)	6	2					8
GI Victoria Furtună (CI)					3		3
GI Alexandru Arseni (CI)	1						1
GI Vasile Tarlev (CI)	1						1
Total	430	112	17	13	8	2	582

Cele mai utilizate activități au fost colectarea directă a semnăturilor în listele de subscripție – 74%, și distribuirea materialelor de informare despre candidații desemnați – 19%. În funcție de locația în care au fost desfășurate activitățile respective, cele mai multe au fost în Chișinău – 20%, Bălți – 7% și Cahul – 6%.

¹⁶⁹ În cazul lui Vasile Tarlev, în tabel sunt indicate două GI – primul fiind constituit de un grup de cetățeni, caz în care CEC a refuzat înregistrarea candidatului, iar al doilea – constituit de PPVM, în cazul căreia CEC a înregistrat candidatul la funcția de președinte.

¹⁷⁰ Activitățile reflectate sunt strict pentru perioada de colectare a semnăturilor, cuprinsă între data înregistrării GI și data prezentării listelor de subscripție la CEC. În funcție de numărul de zile în care au fost colectate semnăturile, cel mai rapid a fost GI Alexandr Stoianoglo (PSRM) – semnăturile fiind colectate în 3 zile, urmat de GI Vasile Tarlev (PPVM) – 10 zile, GI Maia Sandu (PAS) – 13 zile, GI Renato Usatii (PN) – 19 zile, în 23 de zile - GI Irina Vlah (CI) și GI Andrei Năstase (CI), în 24 de zile - GI Ion Chicu (PDCM), GI Victoria Furtună (CI) și GI Natalia Morari (CI), și în 27 de zile – în cazul GI Octavian Țicu (BE Împreună), GI Tudor Ulianoschi (CI) și GI Igor Munteanu (CUB).

În perioada examinată, au fost observate mai multe iregularități, precum colectarea semnăturilor de liderii locali ai altor partide pentru un anumit candidat¹⁷¹, colectarea semnăturilor de persoane neautorizate, care nu erau membri ai GI¹⁷² sau de către reprezentanții cultelor religioase¹⁷³, intimidarea alegătorilor pentru semnarea în mai multe liste de subscripție¹⁷⁴ - fapte ce contravin prevederilor cadrului legal.

7.3.2. Activități de promovare electorală ale concurenților electorali și participanților la referendum

În perioada campaniei electorale, au fost raportate cel puțin 4.310 de activități de promovare electorală, desfășurate de competitorii electorali și subiecții interesați în promovarea uneia din opțiunile la referendum (a se vedea tabelul nr. 13). Cele mai multe activități au fost desfășurate de PAS și Maia Sandu (PAS) - 1.473 (34%), în cazul cărora majoritatea au avut un caracter mixt, fiind promovat atât candidatul la funcția de președinte, cât și opțiunea "DA" la referendum. Urmează Alexandr Stoianoglo (PSRM) – cu 1.111 (26%) de activități de promovare a candidatului și Renato Usatîi (PN) – cu cel puțin 439 (10%) de activități.

Cele mai utilizate forme de promovare electorală au fost distribuirea materialelor de informare – 77%, și întâlnirile cu alegătorii – 17% din activități. În funcție de locația în care au fost desfășurate activitățile de promovare, cele mai multe au fost în Chișinău – 18% și Bălți – 11%.

Tabelul nr. 13.

Activitățile de promovare ale competitorilor electorali și ale altor subiecți interesați

Scrutin electoral promovat/competitor	Distribuirea materialelor electorale	Întâlniri cu alegătorii	Deplasări în teritoriu	Proteste/ flashmob-uri	Conferințe de presă	Altele	Dezbateri electorale	Grand Total
Evenimente desfășurate de competitorii electorali								
Mixt	711	294	45	1	6	3	0	1.060
PAS	711	294	45	1	6	3		1.060
Prezidențiale	2.404	340	43	11	36	14	1	2.849
Alexandr Stoianoglo (PSRM)	1.003	75	9	1	20	3		1.111
Renato Usatîi (PN)	390	38	8		1	2		439
Maia Sandu (PAS)	293	51	6	5	1	2		358
Vasile Tarlev (PPVM)	294	15	1		5			315
Ion Chicu (PDCM)	169	50	7		2	1		229
Irina Vlah (CI)	122	39	2	3		1		167
Octavian Țicu (BE Împreună)	45	12	8	1	2	1		69
Tudor Ulianoschi (CI)	45	11	1			1		58
Victoria Furtună (CI)	2	34						36
Andrei Năstase (CI)	18	8	1	1	4	2	1	35
Natalia Morari (CI)	23	7			1	1		32

¹⁷¹ În cazul GI Vasile Tarlev (PPVM), au fost colectate semnături de către liderii organizațiilor teritoriale ale PCR (Florești, Ocnița, Cahul).

¹⁷² GI Vasile Tarlev (PPVM) - în s. Cania, r-ul Cantemir, GI Tudor Ulianoschi (CI) – Telenesti. A se vedea detalii în [Raportul](#) nr. 2 al Misiunii Promo-LEX de observare a alegerilor prezidențiale și a referendumului republican constituțional din 20 octombrie 2024, p. 34-35.

¹⁷³ GI Într-un caz – fiind vizat GI Alexandr Stoianoglo (PSRM), alegătorii ar fi fost intimidați de primarul localității (s. Goleni, Edineț), acesta interzicându-le să semneze pentru alți candidați, fiind amenințați cu poliția și SIS, inclusiv cu posibilitatea deschiderii dosarelor penale dacă nu se conformau. Furtună (CI) - potrivit poliției (Drochia și Florești), în colectarea semnăturilor pentru susținerea acesteia ar fi fost implicați reprezentanții cultelor religioase - fapt ce constituie o încălcare a prevederilor cadrului legal, care interzice finanțarea ori susținerea materială sub orice formă a GI de către cultele religioase.

¹⁷⁴ Într-un caz – fiind vizat GI Alexandr Stoianoglo (PSRM), alegătorii ar fi fost intimidați de primarul localității (s. Goleni, Edineț), acesta interzicându-le să semneze pentru alți candidați, fiind amenințați cu poliția și SIS, inclusiv cu posibilitatea deschiderii dosarelor penale dacă nu se conformau.

Referendum	194	67	9	25	7	14	29	345
PR/BP Victorie	107	51	6	22	4	12	3	205
PAS	36	11	3	2		1	2	55
MAN	29						2	31
PCRM	22	5		1	1	1		30
PSDE					2		2	4
ALDE							3	3
PVE							3	3
PPDA							2	2
AUR							2	2
PPN							2	2
BE Împreună							2	2
CUB							2	2
MRM							2	2
PPVP							1	1
ACASĂ							1	1
<i>Evenimente desfășurate de alți subiecți interesați</i>								
Referendum/ Prezidențiale	8	18	0	22	1	7	0	56
Grup de cetățeni				21				21
Cetățeni pentru Europa	6	18		1	1	5		31
În Rând cu Lumea	2					2		4
Total	3.317	719	97	59	50	38	30	4.310

În cazul candidatului Vasile Tarlev (PPVM), au fost observate mai multe cazuri¹⁷⁵ în care la corturile instalate pentru promovarea acestuia erau distribuite și materiale de promovare a opțiunii "Nu" la referendum, imprimate la comanda PCRM.

Comparativ cu alegerile locale generale din 2023 și a alegerilor prezidențiale din 2020, constatăm o creștere semnificativă a activităților de promovare (de la 2.164 de activități în 2020 și, respectiv, 2.519 în 2023 – la 4.310 în 2024), explicată în mare parte prin desfășurarea concomitentă a două tipuri de alegeri, precum și prin desfășurarea activităților de promovare și de alți subiecți interesați decât competitorii electorali, în contextul referendumului constituțional. Totuși, activitățile de campanie din cadrul scrutinelor observate nu au depășit activitățile de promovare observate în contextul alegerile parlamentare din vara anului 2021 (au fost observate 4.787 de activități).

¹⁷⁵ Rapoartele nr. 3 și 4 ale Misiunii de observare Promo-LEX a alegerilor prezidențiale și a referendumului republican constituțional din 20 octombrie (3 noiembrie).

7.4. Utilizarea publicității preelectorale și electorale

În contextul colectării semnăturilor, au fost raportate cel puțin 1.171 de situații în care 12 GI au utilizat publicitatea preelectorală în vederea colectării semnăturilor (a se vedea tabelul nr. 14). Cele mai utilizate forme au fost publicitatea stradală – 27%, materialele printate informative (pliante, flyere) – 20% și publicitatea în internet (Google ads)¹⁷⁶ – 18%. Cele mai multe cazuri au fost raportate pentru GI Ion Chicu (PDCM) – 33%, GI Renato Usatfi (PN) – 20% și GI Natalia Morari (CI) – 19%.

Tabelul nr. 14.

Cazurile de utilizare a publicității preelectorale de GI

Tipuri de publicitate	Panouri stradale, corturi	Ziare, pliante, flyere etc.	Google ads	Postări sponsorizate	Veste, genți, chipiuri etc.	Spot-uri video	Total cazuri
GI Ion Chicu (PDCM)	116	107		117	42		382
GI Renato Usatfi (PN)	71	64	10	2	83	4	234
GI Natalia Morari (CI)	3		204	6		6	219
GI Maia Sandu (PAS)	52	1		72	40	9	174
GI Andrei Năstase (CI)	20	14		6	3	2	45
GI Tudor Ulianovschi (CI)	29	11		1		3	44
GI Irina Vlah (CI)	5	21				3	29
GI Octavian Țicu (BE Împreună)	8	9		2			17
GI Igor Munteanu (CUB)	3	5			2	2	12
GI Vasile Tarlev (PPVM)	3	3					8
GI Alexandr Stoianoglo (PSRM)	2	3			1		6
GI Victoria Furtună (CI)	1						1
Total	313	238	214	206	171	29	1,171

În contextul campaniei electorale, au fost raportate cel puțin 11.311 de cazuri în care a fost utilizată publicitatea electorală (a se vedea tabelul nr. 15). Cele mai frecvente forme au fost materialele imprimate pentru informarea alegătorilor (ziare, afișe, flyere etc.) – 31%, postările sponsorizate pe rețelele sociale – 25% și materialele de vizibilitate (veste, genți, chipiuri etc.) - 17%. Cele mai multe cazuri au fost raportate pentru PAS și Maia Sandu (PAS) – 35%, Alexandr Stoianoglo (PSRM) – 22%, și Renato Usatfi (PN) – 13%.

¹⁷⁶ Cu referire la Google ads, menționăm că Republica Moldova nu se regăsește în lista statelor pentru care motorul de căutare asigură transparența publicității politice. Astfel, nu este posibilă estimarea cheltuielilor financiare suportate pentru acest tip de publicitate.

Tabelul nr. 15.

Utilizarea publicității electorale

<i>Subiecții care au utilizat publicitatea electorală</i>	<i>Ziare, pliante, flyere etc.</i>	<i>Postări sponsorizate</i>	<i>Veste, genți, chipiuri etc.</i>	<i>Panouri stradale, corturi</i>	<i>Google Ads</i>	<i>Spoturi video</i>	<i>Presa scrisă</i>	<i>Total</i>
Cazuri de utilizare a publicității de competitorii electorali								
Mixt	815	760	620	293	0	28	6	2.522
PAS	815	760	620	293		28	6	2.522
Prezidențiale	2.532	916	1.242	1.450	947	103	23	7.213
Alexandr Stoianoglo (PSRM)	1.028	8	618	547	317	15		2.533
Renato Usatfi (PN)	407	143	338	269	286	32	11	1.486
Maia Sandu (PAS)	303	403	124	202	213	22	7	1.274
Vasile Tarlev (PPVM)	302	79	45	156		1		583
Irina Vlah (CI)	133		60	106	91	6		396
Ion Chicu (PDCM)	201	72	23	84		2		382
Tudor Ulianoschi (CI)	49	57	3	35				144
Natalia Morari (CI)	25	51	16		25	12		129
Victoria Furtună (CI)	8	44		41	15	11		119
Andrei Năstase (CI)	22	39	14	5			5	85
Octavian Țicu (BE Împreună)	54	20	1	5		2		82
Referendum	207	121	23	38	16	18		423
PR/BP Victorie	112	121	13	4		9		259
PAS	42		7	34	16	9		108
MAN	29		3					32
PCRM	24							24
Cazuri de utilizare a publicității de alți subiecți interesați								
Referendum/alegeri	8	1.076	7	38	11	13		1.153
Cetățeni pentru Europa	6	642	5	37		13		703
Vocea Moldovenilor		211						211
Moldova Stat Liber		110						110
Veaceslav Platon		77			11			88
În Rând cu Lumea	2	30	2	1				35
Opriți gruparea Hoție și Război		6						6
Total	3.562	2.873	1.892	1.819	974	162	29	11.311

Ca și în cazul activităților de promovare electorală, constatăm o creștere semnificativă a cazurilor de utilizare a publicității electorale (de la 7.363 de cazuri în 2020, 9.805 în 2021 și, respectiv, 4.851 în 2023 – la 11.311 în 2024), motivată de desfășurarea concomitentă a două tipuri de alegeri, precum și prin desfășurarea activităților de promovare de alți subiecți interesați decât competitorii electorali, în contextul referendumului constituțional.

De asemenea, comparativ cu alegerile anterioare, constatăm că ponderea publicității electorale în mediul online este în continuă creștere. Astfel, în scrutinul electoral observat, aceasta a constituit aproape 35% din totalul cazurilor observate (postări sponsorizate, Google Ads și spoturile video) – comparativ cu 25% în anul 2023. Situația respectivă este inevitabilă în condițiile creșterii popularității rețelelor sociale, însă deosebit de alarmantă în contextul în care acestea rămân a fi un mijloc de eludare a cadrului legal privind finanțarea campaniei electorale, din cauza nivelului redus al transparenței finanțării publicității respective.

Menționăm că pentru Republica Moldova, nu sunt disponibile datele cu privire la cheltuielile pentru publicitatea politică prin intermediul Google Ads, fiind astfel redusă transparența privind subiecții care au plătit publicitatea sponsorizată pe rețelele sociale.

Drept exemplu, menționăm că doar în contextul campaniei electorale (30 de zile calendaristice), pe rețelele sociale au fost identificate cel puțin 19 pagini¹⁷⁷ prin intermediul cărora au fost promovați competitorii electorali și/sau una din opțiunile la referendum, cheltuielile depășind 1 mil. de lei. În cazul paginilor menționate lipsesc însă datele privind plătorii reali. Prin urmare, *reiterăm recomandarea Promo-LEX privind necesitatea reglementării finanțării politice și electorale de părțile terțe*¹⁷⁸, *precum și sporirea eforturilor autorităților publice de a identifica mecanisme de verificare a publicității politice și electorale distribuite pe rețelele sociale și prin intermediul motoarelor de căutare.*

O altă problemă ce ține de publicitatea politică în scrutinele din 20 octombrie 2024 vizează faptul că unii candidați independenți (Tudor Ulianoschi, Natalia Morari, Irina Vlah) au distribuit mesaje politice, cu suportarea cheltuielilor financiare, înainte de desemnarea oficială a acestora. Menționăm că potrivit Legii cu privire la publicitate, aceștia nu pot fi considerați subiecți ai publicității politice. În acest sens, *recomandăm revizuirea cadrului legal în conformitate cu standardele UE*¹⁷⁹, *asigurând astfel o încadrare mai largă a subiecților publicității politice și un control mai eficient asupra acestora.*

7.4.1. Conformitatea publicității preelectorale și electorale cu prevederile cadrului legal

Cadrul legal¹⁸⁰ obligă ca fiecare material tipărit/imprimat să conțină informații privind datele tipografice (denumirea furnizorului care l-a comandat și numele/denumirea subiectului publicității; genericul „Publicitate politică”, „Publicitate electorală”; datele de identificare ale entității economice specializate care a prestat serviciul tipografic; tirajul executat, numărul comenzii și numărul facturii de plată. De asemenea, în perioada campaniei electorale este interzisă utilizarea materialelor de publicitate politică în calitate de materiale de agitație electorală¹⁸¹, precum și amplasarea publicității electorale în alte locuri decât cele special amenajate¹⁸². Amplasarea afișajului publicitar în afara locurilor stabilite constituie contravenție și se sancționează.

Contrar reglementărilor însă, în contextul colectării semnăturilor, în cazul GI Renato Usatîi (PN) și GI Tudor Ulianoschi (CI), corturile utilizate de aceștia nu conțineau datele privind tirajul executat. În cazul GI Irina Vlah (CI) a fost raportată utilizarea unui flyer care nu conținea informația privind tirajul executat.

În contextul campaniei electorale, au fost raportate cel puțin 351 de cazuri de utilizare a publicității electorale neconforme (a se vedea tabelul nr. 16). Cele mai multe neconformități au vizat amplasarea publicității electorale în locuri interzise – 48%, lipsa datelor tipografice complete – 35% și distribuirea publicității politice concomitent cu cea electorală – 17%. Cele mai multe cazuri au fost raportate pentru BP Victorie – 45%, PAS și Maia Sandu (PAS) – 30% și Renato Usatîi (PN) – 9%.

¹⁷⁷ Moldova Chronicle, Sentimentul Patriei, Viitorul Patriei Agricole, Orizonturi Deschise, Moldova Daily Scoop, Tineretul Agricol, Sufletul Verde, Onoarea Strămoșilor, Patrioții Moldovei, Valorile Moldovești, Patriotism și Progres în Moldova, Moldova despre important, Reforma în Moldova, Apărătorii Valorilor, Moldova gură de rai, Moldova În Mișcare, Moldova Whirlwind Știri, Flacăra Agrară, Moldova Neînfrântă.

¹⁷⁸ [Publicația](#) Promo-LEX: Finanțarea politică și electorală de către „părți terțe” – instrument de ocolire a prevederilor cadrului legal privind finanțarea politică și electorală în Republica Moldova.

¹⁷⁹ [Regulamentul](#) (UE) 2024/900 al Parlamentului European și al Consiliului din 13 martie 2024 privind transparența și vizarea unui public-țintă în publicitatea politică

¹⁸⁰ Pct. 19 și 97 din [Regulamentul](#) CEC privind modul de furnizare, distribuire și difuzare a publicității politice, electorale și a mesajelor de interes public.

¹⁸¹ Pct. 15 din [Regulamentul](#) CEC privind modul de furnizare, distribuire și difuzare a publicității politice, electorale și a mesajelor de interes public.

¹⁸² Pct. 76 din [Regulamentul](#) CEC privind modul de furnizare, distribuire și difuzare a publicității politice, electorale și a mesajelor de interes public.

Cazuri de utilizare a publicității electorale neconforme

<i>Scrutin/competitor electoral</i>	<i>Publicitate fără date tipografice complete</i>	<i>Amplasare publicității în locuri interzise</i>	<i>Distribuirea publicității politice concomitent cu electorală</i>	<i>TOTAL</i>
Prezidențiale	30	49	6	85
Renato Usatii (PN)	19	9	3	31
Alexandr Stoianoglo (PSRM)	1	20	1	22
Vasile Tarlev (PPVM)	9	7	1	17
Ion Chicu (PDCM)		7	1	8
Irina Vlah (CI)		3		3
Victoria Furtună (CI)	1			1
Andrei Năstase (CI)		1		1
Natalia Morari (CI)		1		1
Octavian Țicu (BE Împreună)		1		1
Mixt	1	58	46	105
PAS/Maia Sandu (PAS)	1	58	46	105
Referendum	91	63	7	161
BP Victorie	90	60	7	157
PCRM	1	3		4
TOTAL	122	170	59	351

Comparativ cu alegerile locale generale din 2023 – context în care au fost aplicate aceleași reguli privind difuzarea publicității politice și electorale, constatăm o creștere a cazurilor de utilizare neconformă a publicității (de la 269 în 2023 – la 352 în 2024).

În acest context, Promo-LEX consideră că *poliția urmează să-și consolideze capacitățile și să-și amplifice eforturile în vederea identificării, documentării și sancționării cazurilor de utilizare neconformă a publicității politice, preelectorale și electorale.*

7.5. Utilizarea abuzivă a resurselor administrative

Cadrul legal interzice utilizarea de către competitorii electorali în perioada electorală a resurselor administrative¹⁸³, iar încălcarea prevederilor respective se sancționează¹⁸⁴. Dat fiind faptul că definiția resurselor administrative din cadrul legal național este una mai îngustă decât cea oferită de Comisia de la Veneția, în procesul de observare a alegerilor Promo-LEX face referință la standardele internaționale¹⁸⁵.

În perioada alegerilor prezidențiale și a referendumului constituțional, Promo-LEX a observat cel puțin 282 de cazuri ce pot fi calificate drept utilizare abuzivă a resurselor administrative în scopul acumulării capitalului politic/electoral, dintre care în 258 (91%) de cazuri a fost vizat PAS și Maia Sandu (PAS), 8 cazuri – BP Victorie, 5 cazuri - Alexandr Stoianoglo (PSRM), câte 3 cazuri - Ion Chicu (PDCM) și Octavian Țicu (BE Împreună), câte 2 cazuri – PCRM și APC/APL, și 1 caz - Irina Vlah (CI).

¹⁸³ Codul electoral, art. 1 – definiția Resurse administrative - „resursele umane, financiare și materiale de care dispun în egală măsură persoanele cu funcții de demnitate publică, persoanele cu funcții de răspundere și funcționarii publici și care derivă din controlul acestor persoane asupra personalului, a resurselor financiare și a alocațiilor din bugetul public național, din accesul la facilitățile publice sau din administrarea de către aceste persoane a bunurilor mobile și imobile ce fac parte din domeniul public al statului sau al unităților administrativ-teritoriale”.

¹⁸⁴ Art. 48¹, alin. (7) din [Codul contravențional](#) al Republicii Moldova și art. 181², alin. 2 din [Codul penal](#) al Republicii Moldova.

¹⁸⁵ [Report](#) on the misuse of administrative resources during electoral processes.

Activitățile calificate drept utilizare abuzivă a resurselor administrative au inclus următoarele (a se vedea Anexa nr. 5):

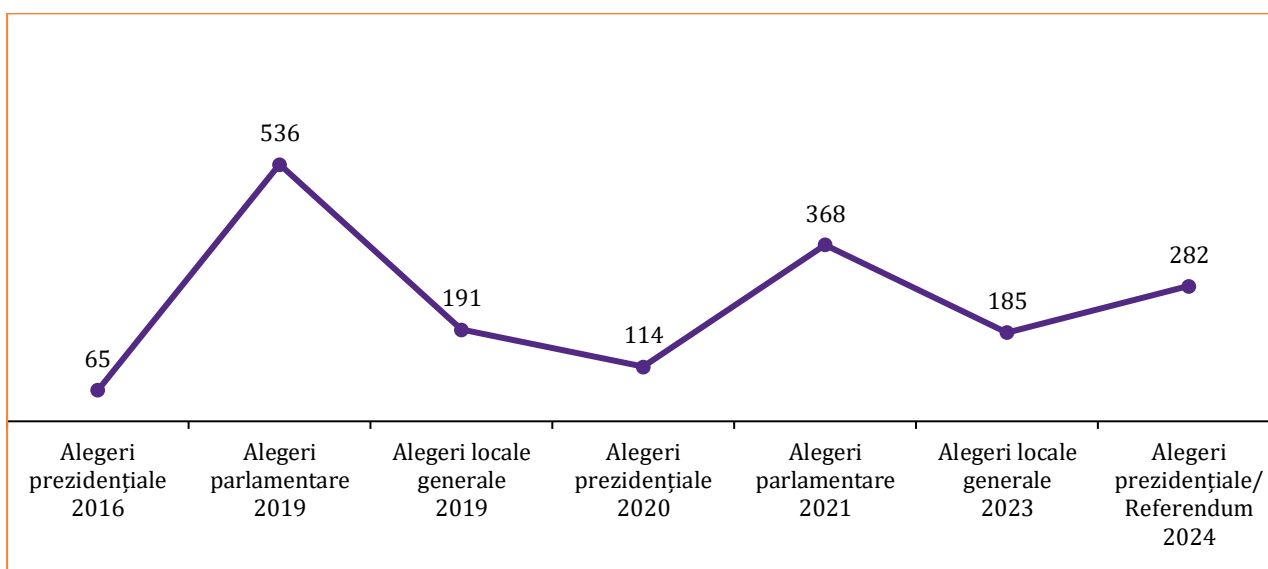
- *Utilizarea instituțiilor statului în scopul promovării inițiativelor electorale* – 19 cazuri, dintre care în 16 a fost vizat PAS și Maia Sandu (PAS), și câte 1 caz – Guvernul Republicii Moldova¹⁸⁶, Irina Vlah (CI) și BP Victorie.
- *Implicarea în activitățile de campanie a persoanelor care dețin funcții de demnitate publică* – 163 de cazuri, dintre care în 155 de cazuri a fost vizat PAS și Maia Sandu, în 3 cazuri – BP Victorie, câte 2 cazuri – Alexandr Stoianoglo (PSRM) și PCR, iar 1 caz - au fost vizate APL.
- *Atribuirea de către candidații electorali a meritelor pentru lucrările/ serviciile de uz public efectuate din bani publici* – cel puțin 6 cazuri, dintre care în 5 cazuri a fost vizat PAS și Maia Sandu (PAS), iar 1 caz – BP Victorie.
- *Agitație electorală/colectare semnături cu implicarea funcționarilor din sectorul bugetar în timpul orelor de muncă* – 94 de cazuri, dintre care în 82 de cazuri a fost vizat PAS și Maia Sandu (PAS), câte 3 cazuri - Alexandr Stoianoglo (PSRM), Ion Chicu (PDCM), Octavian Țicu (BE Împreună) și BP Victorie.

În contextul celor expuse, MO Promo-LEX consideră că competitorii electorali nu au dispus de șanse egale în promovarea mesajelor electorale. Subliniem că utilizarea abuzivă a resurselor administrative oferă un avantaj necuvenit competitorilor ce fac uz de acest instrument în raport cu ceilalți subiecți, prejudiciind atât principiul egalității șanselor, libertatea formării opiniei de către alegători¹⁸⁷, cât și principiul separării clare între stat și partidele politice¹⁸⁸.

Raportat la scrutinele precedente, s-a observat o creștere a cazurilor de utilizare abuzivă a resurselor administrative comparativ cu alegerile locale generale din 2019 și 2023, precum și a alegerilor prezidențiale din 2020, însă mai puține comparativ cu alegerile parlamentare din 2021 (a se vedea graficul nr. 2). Prin urmare, constatăm că acest fenomen rămâne a fi o problemă, observându-se o lipsă a voinței din partea formațiunilor politice aflate la guvernare de a exclude utilizarea abuzivă a resurselor administrative în scopul acumulării capitalului politic și electoral.

Graficul nr. 2

Evoluția cazurilor de utilizare abuzivă a resurselor administrative

¹⁸⁶ [Raportul](#) nr. 1 al Misiunii de observare Promo-LEX a alegerilor prezidențiale și a referendumului republican constituțional din 20 octombrie (3 noiembrie).

¹⁸⁷ [Report](#) on the misuse of administrative resources during electoral processes adopted by the Council for Democratic Elections at its 46th meeting (Venice, 5 December 2013) and the Venice Commission at its 97th Plenary Session (Venice, 6-7 December 2013), pct. 17.

¹⁸⁸ Joint [Guidelines](#) for preventing and responding to the misuse of administrative resources during electoral processes, adopted by the Council for Democratic Elections at its 54th meeting, Venice, 10 March 2016 and by the Venice Commission at its 106th plenary session, Venice, 11-12 March 2016.

7.6. Activități de corupere a alegătorilor

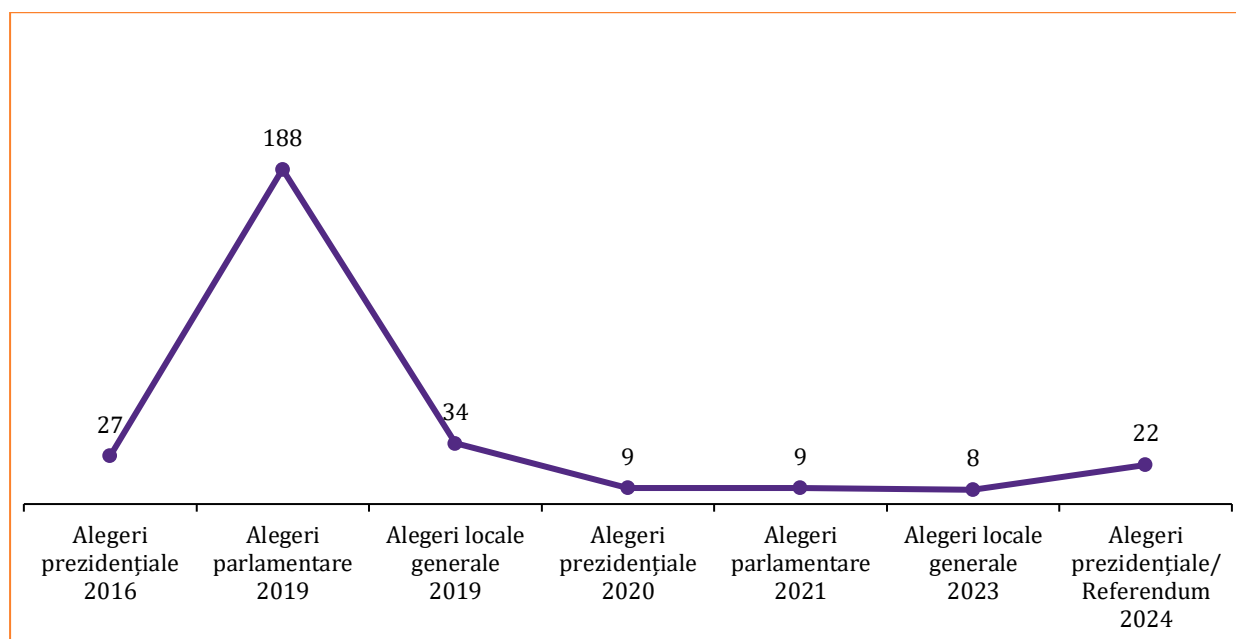
Oferirea sau darea de bani, bunuri, servicii ori de alte foloase în scopul determinării alegătorului sau susținătorului să își exercite sau să nu își exercite drepturile electorale în cadrul alegerilor se sancționează cu amendă sau cu închisoare de la un an la 5 ani, iar pentru persoana juridică – amendă și cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate sau cu lichidarea persoanei juridice¹⁸⁹.

În perioada alegerilor prezidențiale și a referendumului constituțional, Promo-LEX a observat cel puțin 22 de cazuri de corupere a alegătorilor, dintre care în 17 cazuri (77%) a fost vizat BP Victorie, 2 cazuri – Victoria Furtună (CI) și, respectiv, câte 1 caz – Vasile Tarlev (PPVM), Alexandr Stoianoglo (PSRM) și Maia Sandu (PAS). Cele mai utilizate forme de corupere a alegătorilor au fost oferirea de bunuri (de cele mai multe ori – produse alimentare) în contextul diferitor evenimente electorale, precum și oferirea de bani pentru semnarea în susținerea unui anumit competitor electoral și/sau pentru participarea la evenimentele electorale (a se vedea anexa nr. 6).

Raportat la scrutinele precedente, constatăm o creștere a cazurilor de corupere a alegătorilor. De asemenea, constatăm că de la un scrutin la altul, cazurile de corupere a alegătorilor iau forme noi și mult mai complexe, fiind foarte dificilă observarea și documentarea acestora de observatori. Astfel, în procesul de corupere a alegătorilor, BP Victorie – care reiterăm că nici nu a fost înregistrat în calitate de competitor electoral - a utilizat pe larg canalul Telegram (online), banca din Federația Rusă "Promsvyazbank" (aflată sub sancțiuni internaționale) și aplicația PSB (deținută și gestionată de banca "Promsvyazbank"), prin intermediul căreia a transferat alegătorilor bani în scop de corupere electorală¹⁹⁰.

Graficul nr. 3

Evoluția cazurilor cu potențial de corupere a alegătorilor

Menționăm că înainte de scrutinul prezidențial și referendumul republican, legislativul a incriminat fapta de corupere electorală pasivă (art. 47¹ Cod contravențional), iar pe parcursul perioadei electorale organele de drept au anunțat despre un număr de peste 130.000 de persoane vizate de coruperea electorală. Totuși, potrivit informațiilor recepționate de Promo-LEX de la CNA, până la 20.12.2024, doar 285 persoane au fost documentate și au primit decizii de aplicare a sancțiunii, iar cifra amenzilor contravenționale a depășit 10.000.000 de lei¹⁹¹. Mai multe detalii privind prestația autorităților la acest subiect, pot fi găsite în subcapitolul 4.3.

¹⁸⁹ Art. 181¹ din Codul penal.

¹⁹⁰ [Comunicatul](#) Serviciului de Informații și Securitate al Republicii Moldova: Imixtiunea externă în procesele electorale din Republica Moldova.

¹⁹¹ [Comunicat](#) de presă CNA din 20.12.2024.

7.7. Implicarea în campanie a cultelor religioase și a sindicatelor

Deși cadrul legal interzice expres efectuarea agitației electorale de către reprezentanții cultelor religioase și a sindicatelor, precum și utilizarea imaginii cultelor religioase sau a părților componente a acestora în programele electorale, în acțiunile de agitație electorală și în publicitatea electorală¹⁹², în perioada de colectare a semnăturilor și în campania electorală, observatorii Promo-LEX au raportat cel puțin 14 cazuri de acest fel (a se vedea Anexa nr. 7). Dintre acestea, în 5 cazuri a fost vizată Victoria Furtună (CI), 4 cazuri – PAS și Maia Sandu (PAS), 3 cazuri – Alexandr Stoianoglo (PSRM) și câte un caz – Vasile Tarlev (PPVM) și PCRМ.

Pentru încălcarea prevederilor respective cadrul legal prevede sancțiuni. Totuși, a fost sancționat doar un reprezentant al bisericii - episcopul de Bălți și Fălești, Marchel, care a fost amendat cu 3.500 de lei pentru agitație electorală¹⁹³.

În opinia Promo-LEX, *autoritățile responsabile urmează să-și consolideze eforturile în scopul asigurării sancționării tuturor subiecților care se fac responsabili de admiterea unor astfel de încălcări.*

7.8. Situații ce pot fi calificate drept acte de intimidare/violență în alegeri

Potrivit rapoartelor completate de observatorii Promo-LEX, au fost înregistrate cel puțin 17 cazuri de intimidări/violență/vandalizare cu implicarea competitorilor electorali (a se vedea Anexa nr. 8). Dintre acestea, în 4 cazuri au fost vizati PAS și Maia Sandu (PAS), câte 3 cazuri – Irina Vlah (CI) și PR, câte 2 cazuri – PCRМ și Victoria Furtună (CI) și, respectiv, câte 1 caz – Octavian Țăcu (BE Împreună), Natalia Morari (CI) și Alexandr Stoianoglo (PSRM).¹⁹⁴

Spre deosebire de scrutinele electorale anterioare, în contextul alegerilor prezidențiale și a referendumului constituțional, s-a constatat o creștere a numărului de cazuri de intimidare/violență (de la 12 cazuri în alegerile prezidențiale din 2020 și alegerile parlamentare din 2021 – la 17 cazuri în alegerile din 2024).

Situațiile de intimidare/violență s-au manifestat prin confiscarea materialelor electorale fără returnarea acestora competitorilor până la sfârșitul campaniei electorale, reținerea/intimidarea agitatorilor competitorilor electorali, distribuirea publicității în scop de defăimare a competitorilor electorali etc. Cu referire la confiscarea materialelor electorale, reiterăm că acestea nu au fost returnate competitorilor electorali până la sfârșitul campaniei electorale, fapt care a afectat desfășurarea competitivă a campaniei electorale de către aceștia. Prin urmare, Promo-LEX consideră că temeiurile pentru ridicarea materialelor cu caracter electoral trebuie să fie prevăzute expres în lege, fiind asigurat în același timp, dreptul la un recurs efectiv.

7.9. Opinia competitorilor electorali privind campania electorală

Campania electorală pentru alegerile din 20 octombrie 2024, la nivel local, a fost apreciată de majoritatea intervievaților ca fiind una mai calmă decât cea din 2023, fără agresivitate sau altercații. În timp ce majoritatea competitorilor au vorbit despre o „campanie competitivă, fără intimidări”, unii reprezentanți ai opoziției au invocat presiuni din partea partidului de guvernământ și piedici în efectuarea agitației electorale.

Staff-urile locale ale concurenților au distribuit materiale poligrafice cetățenilor (atât în locurile publice cât și „din ușă-n-ușă”) și au organizat întâlniri cu alegătorii în centrele raionale, activitățile și materialele promoționale fiind finanțate de către organizațiile centrale ale partidelor. Interlocutorii, au subliniat că activitatea la nivel local s-a bazat în mare parte pe voluntariat. Candidații independenți intervievați au menționat că pentru ei este mai dificilă organizarea campaniei, comparativ cu cei desemnați de partide.

¹⁹² Art. 52, alin. (2) [Cod contravențional](#), art. 54, alin. (5) și art. 70, alin. (4) [Cod electoral](#).

¹⁹³ Articolele publicate de www.nordnews.md: „[Propaganda](#) anti-UE dăunează sănătății” și „[Furtună](#)” i-a adus Episcopului Marchel pedeapsă”.

¹⁹⁴ Rapoartele nr. 3, 4 și 5 ale Misiunii de observare Promo-LEX a alegerilor prezidențiale și a referendumului republican constituțional din 20 octombrie (3 noiembrie).

Majoritatea competitorilor au criticat comasarea alegerilor prezidențiale și a referendumului constituțional. Unii au perceput referendumul ca parte a campaniei candidatei PAS Maia Sandu, în timp ce unii susținători ai opțiunii „DA”, au promovat ideea că „referendumul constituțional trebuia desfășurat sub o platformă unică de către toate partidele pro europene”. Totuși, atât concurenții electorali cât și participanții la referendum, au menționat că, în esență, nu au avut dificultăți în organizarea activităților de campanie.

Majoritatea interlocutorilor consideră că alegerile din 20 octombrie 2024 nu au fost, pe deplin, libere și corecte. De cealaltă parte, reprezentanții partidului de guvernare, dar și funcționarii electorali, apreciază că campania electorală s-a desfășurat în condiții de șanse egale pentru toți cei implicați.

Printre procesele care au afectat corectitudinea campaniei și șansele egale ale competitorilor au fost:

- dezinformarea și falsurile promovate, în special în spațiul online. Dezinformarea s-a referit preponderent la campania pentru referendum, dar a vizat și anumiți competitori;
- cazurile și zvonurile cu privire la coruperea alegătorilor;
- utilizarea resurselor administrative de partidele ce dețin puterea la nivel central și local (implicarea primarilor, șefilor de subdiviziuni ai Consiliilor raionale etc, în timpul orelor de muncă în activități de agitație);
- unii lideri locali ai partidelor din componența așa-numitului „bloc politic „Victoria”” au invocat presiuni din partea partidului de guvernare, precum și aplicarea cenzurii;
- implicare masivă în activități de agitație politică și electorală pe online a unor cetățeni, care nu au avut calitate de competitor electoral (de exemplu, Veaceslav Platon sau Ilan Șor).

VIII. CAPITOL

FINANȚAREA CAMPANIEI ELECTORALE

8.1. Bugetul CEC pentru alegerile prezidențiale și referendumul constituțional

În vederea organizării și desfășurării alegerilor prezidențiale și a referendumului republican constituțional, Comisiei Electorale Centrale i-au fost aprobate și alocate surse financiare în sumă de 269,06 mil de lei, dintre care pentru alegeri prezidențiale – 232,86 mil. de lei (redistribuite pentru CEC – 210,52 mil. de lei și MAE - 22,34 mil. de lei), iar pentru referendum - 37,20 mil. de lei.

Cheltuielile executare de CEC pentru desfășurarea alegerilor prezidențiale - 206, 61 mil. de lei (fără cheltuielile pentru SV peste hotare - suportate direct de MAE din sursele redirectionate), iar pentru desfășurarea referendumului - 36.07 mil. de lei¹⁹⁵.

8.2. Reglementarea finanțării campaniei electorale a alegerilor prezidențiale și referendumului constituțional

În contextul alegerilor prezidențiale, CEC a adoptat un șir de hotărâri în scop de reglementare a condițiilor finanțării activității GI și a campaniei electorale, după cum urmează:

- *Stabilirea cuantumului creditului fără dobândă acordat concurenților electorali*¹⁹⁶.

Pentru fiecare concurent electoral, CEC a stabilit creditul maxim de 50.000 de lei, valoarea acestuia fiind similară valorii stabilite în ultimele scrutine naționale începând cu anul 2019 (în pofida evoluției situației economice, precum și a inflației în Republica Moldova). În opinia Promo-LEX, valoarea mică a creditului fără dobândă ar putea explica nepopularitatea acestui instrument de finanțare în campaniile electorale (nici un concurent nu a beneficiat de venituri din sursa menționată).

- *Stabilirea plafonului mijloacelor financiare ce pot fi transferate în contul „Destinat grupului de inițiativă” pentru susținerea candidaților la funcția de Președinte al Republicii Moldova*¹⁹⁷.

Valoarea maximă aprobată a veniturilor posibile a fi transferate în contul „Destinat grupului de inițiativă” a fost de 498.610,29 de lei (în funcție de numărul de semnături necesare a fi colectate – maxim 25.000).

- *Stabilirea plafonului general la nivel național al mijloacelor financiare ce pot fi transferate în contul „Fond electoral” și utilizate de concurenții electorali*¹⁹⁸.

¹⁹⁵ [Raportul](#) de activitate al Comisiei Electorale Centrale pentru anul 2024, în conformitate cu activitățile prevăzute în Planul strategic al Comisiei Electorale Centrale pentru anii 2024-2026.

¹⁹⁶ [Hotărârea](#) CEC nr. 2700 cu privire la stabilirea cuantumului creditului fără dobândă acordat concurenților electorali la alegerile pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova din 20 octombrie 2024.

¹⁹⁷ [Hotărârea](#) CEC nr. 2682 din 7 august 2024 cu privire la stabilirea plafonului mijloacelor financiare ce pot fi transferate în contul „Destinat grupului de inițiativă” pentru susținerea candidaților la funcția de Președinte al Republicii Moldova în cadrul alegerilor prezidențiale din 20 octombrie 2024.

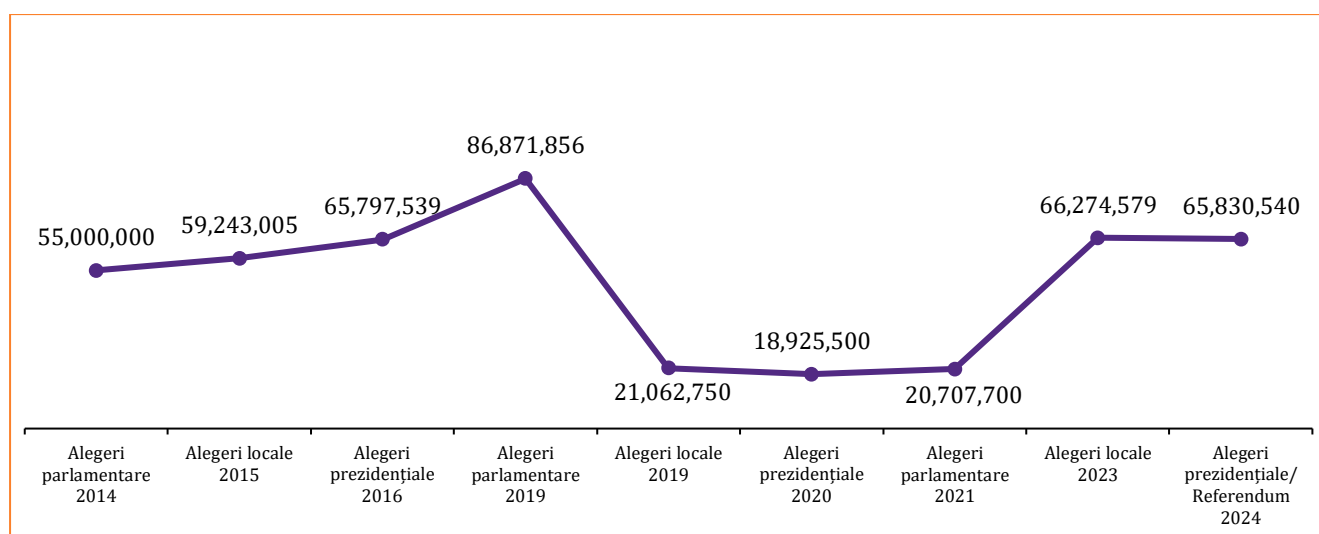
¹⁹⁸ [Hotărârea](#) CEC nr. 2701 din 14 august 2024 cu privire la stabilirea plafonului general la nivel național al mijloacelor financiare ce pot fi transferate în contul „Fond electoral” și utilizate de concurenții electorali la alegerile pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova din 20 octombrie 2024.

Valoarea maximă a veniturilor ce a fost posibilă a fi transferată în contul „Fond electoral” a fost stabilită în limita a 65.830.540 de lei pentru fiecare concurent electoral (a se vedea graficul nr. 4). Comparativ cu scrutinul din 2023, constatăm o diminuare nesemnificativă a plafonului menționat. Totuși, comparativ cu anii precedenți, după creșterea ponderii acestuia în 2023 de la 0,05% - la 0,1% din veniturile prevăzute în bugetul de stat, constatăm că plafonul a crescut aproape dublu. În context, amintim că Promo-LEX a pledat pentru menținerea ponderii plafonului limită la 0,05% din bugetul de stat, considerând că majorarea acestuia la 0,1% este exagerată.

La același subiect, menționăm că în contextul alegerilor prezidențiale, veniturile cumulative declarate de cei 11 concurenți electorali au constituit 40,1 mil. de lei. Prin urmare, nici măcar toți candidații la un loc nu au atins plafonul limită stabilit pentru desfășurarea campaniei electorale.

Graficul nr. 4

Evoluția plafoanelor mijloacelor financiare ce pot fi transferate în contul „Fond electoral” (lei)

În contextul referendumului constituțional, CEC a stabilit plafonul general al veniturilor ce pot fi transferate în contul „Fond electoral” al participanților la referendumul constituțional în limita a 65.830.540 de lei, aceasta fiind similară plafonului stabilit pentru alegerile prezidențiale. Comparativ cu alegerile prezidențiale, participanții la referendum nu pot beneficia de credite fără dobândă pentru desfășurarea campaniei electorale¹⁹⁹.

8.3. Raportarea financiară la CEC de către competitorii electorali

Raportarea financiară în contextul alegerilor prezidențiale. Analiza respectării raportării financiare în cadrul alegerilor prezidențiale a evidențiat atât progrese, cât și deficiențe semnificative. Toate grupurile de inițiativă și concurenții electorali au desemnat trezorerieri, iar majoritatea și-au deschis conturile bancare necesare pentru gestionarea fondurilor campaniei. Cu toate acestea, două grupuri de inițiativă nu au deschis contul special, iar mai multe partide politice s-au confruntat cu dificultăți cauzate de refuzul unor bănci comerciale de a le permite deschiderea conturilor. Aceste practici, semnalate și în scrutine anterioare, au limitat în mod nejustificat activitatea unor actori politici și dreptul acestora de a participa la alegeri.

Un alt aspect problematic a fost respectarea obligației de raportare financiară. Deși toate grupurile de inițiativă au transmis informații privind finanțarea colectării semnăturilor, două dintre ele nu au depus toate rapoartele intermediare. În cazul concurenților electorali, raportările săptămânale au fost realizate

¹⁹⁹ Art. 51, ali. (2) din Codul electoral.

conform cerințelor, dar calitatea informațiilor a rămas deficitară. Numeroase rapoarte au fost rectificate de mai multe ori, iar în unele situații, modificările nu au fost transmise către CEC sau nu au fost publicate, ceea ce a îngreunat monitorizarea corectă a veniturilor și cheltuielilor. Totodată, doar patru partide care intenționau să transfere fonduri proprii în contul electoral au prezentat rapoartele financiare la începutul campaniei, așa cum era prevăzut de reglementări.

Pentru a remedia aceste deficiențe, este necesară clarificarea normelor privind deschiderea conturilor bancare, astfel încât refuzurile arbitrare ale instituțiilor financiare să nu mai afecteze activitatea partidelor politice și dreptul de a candida. De asemenea, calitatea raportărilor trebuie îmbunătățită, astfel încât să se evite rectificările frecvente și lipsa de transparență. Totodată, este esențială aplicarea eficientă a sancțiunilor pentru întârzierile sau omisiunile în raportarea financiară, astfel încât regulile de transparență electorală să fie respectate în mod riguros.

Raportarea financiară în contextul referendumului constituțional a evidențiat mai multe probleme. Dintre cei 15 actori înregistrați, doar doi – CUB și BE Împreună – nu au desemnat un trezorier și, respectiv, nu au deschis conturi „Fond electoral”, însă aceștia au declarat pe parcursul campaniei că nu au avut venituri sau cheltuieli pentru agitație electorală.

În ceea ce privește raportarea inițială a fondurilor proprii, doar șase partide au prezentat rapoartele financiare la începutul campaniei. Mai problematică a fost însă raportarea veniturilor și cheltuielilor pe durata campaniei. Un participant – ACASĂ – nu a transmis nicio informație privind finanțarea campaniei, iar PPVP a depus un singur raport intermediar, mult sub cerințele legale. De asemenea, PPDA a transmis doar două din cele șase rapoarte prevăzute în calendarul electoral.

Pentru a preveni astfel de deficiențe, este necesară aplicarea unor măsuri mai stricte privind desemnarea responsabililor financiari și deschiderea conturilor electorale. De asemenea, monitorizarea raportărilor trebuie îmbunătățită, iar sancțiunile pentru lipsa sau întârzierea documentației financiare trebuie aplicate consecvent, pentru a asigura respectarea principiilor de transparență și corectitudine electorală.

În anexa nr. 9 sunt incluse datele detaliate pentru fiecare competitor electoral privind respectarea regulilor de raportare la CEC. Astfel, tabelul nr. 1 cuprinde datele privind nivelul de respectare a raportării financiare de către GI, tabelul nr. 2 - raportarea financiară de către concurenții electorali, iar tabelul nr. 3 – raportarea financiară de către participanții la referendum.

8.4. Gestionarea procesului de raportare financiară de către CEC

În perioada electorală, CEC a asigurat supravegherea și controlul finanțării activității GI și a competitorilor electorali. În rezultat, în contextul colectării semnăturilor de către GI, autoritatea electorală a adoptat 5 hotărâri²⁰⁰, în contextul finanțării campaniei electorale - 6 hotărâri²⁰¹, iar în contextul referendumului constituțional - 5 hotărâri²⁰² privind supravegherea finanțării participanților la referendum. În rezultat, autoritatea electorală a dispus aplicarea măsurilor/sancțiunilor reflectate în tabelul nr. 17.

²⁰⁰ Hotărârile CEC nr. [2798](#), [2824](#), [2879](#), [2933](#) și [2986](#) cu privire la supravegherea finanțării activității grupurilor de inițiativă constituite în vederea colectării semnăturilor în susținerea candidaților la funcția de Președinte al Republicii Moldova în cadrul alegerilor prezidențiale din 20 octombrie 2024.

²⁰¹ Hotărârile CEC nr. [3024](#), [3065](#), [3123](#), [3150](#), [3182](#) și [3200](#) cu privire la supravegherea finanțării campaniei electorale a candidaților la funcția de Președinte al Republicii Moldova în cadrul alegerilor prezidențiale din 20 octombrie 2024.

²⁰² Hotărârile CEC nr. [3023](#), [3066](#), [3106](#), [3139](#) și [3145](#) cu privire la supravegherea finanțării activității participanților la referendumul republican constituțional din 20 octombrie 2024.

Măsurile/sancțiunile adoptate de CEC în rezultatul supravegherii finanțării electorale

Măsură/Sancțiune/Subiecți	Activitatea GI	Concurenți electorali	Participanți la referendum
	12	6	9
Atenționări	GI Andrei Năstase (CI) - 2, GI Octavian Țicu (BE Împreună) - 3, GI Natalia Morari (CI) - 2, GI Irina Vlah (CI) - 1, GI Tudor Ulianoschi (CI) - 1, GI Igor Munteanu (CUB) - 1, GI Victoria Furtună (CI) - 1, GI Vasile Tarlev (PPVM) - 1	Victoria Furtună (CI) - 1, Octavian Țicu (BE Împreună) - 1, Natalia Morari (CI) - 1, Renato Usatii (PN) - 1, Maia Sandu (PAS) - 1, Alexandr Stoianoglo (PSRM) - 1	MAN - 1, PPDA - 1, PCRM - 1, ACASĂ - 1, PPVP - 3, MAIB (AUR) - 2
	1	11	12
Avertismente	GI Irina Vlah (CI)	Vasile Tarlev (PPVM) - 5, Tudor Ulianoschi (CI) - 4, Andrei Năstase (CI) - 2	PCRM - 3, PPDA - 2, ACASĂ - 3, PR - 3, PPVP - 1
	lipsă	2	2
Sancțiuni complementare²⁰³		Tudor Ulianoschi (CI) - 1, Vasile Tarlev (PPVM) - 1	PCRM - 1 PR - 1

Principalele încălcări sesizate de CEC în rezultatul supravegherii și controlului finanțării competitorilor electorali au fost:

- informarea cu întârziere despre deschiderea sau nedeschiderea contului cu mențiunea „Fond electoral”;
- nerespectarea condițiilor și termenelor de prezentare a raportului privind finanțarea campaniei electorale;
- utilizarea mijloacelor financiare depuse în contul cu mențiunea „Fond electoral” fără declararea în prealabil a acestora la CEC;
- utilizarea fondurilor financiare și materiale nedeclarate (cazul cel mai semnificativ a vizat candidatul Vasile Tarlev (PPVM))²⁰⁴;
- utilizarea contului bancar special (achitarea serviciilor pe rețelele sociale) fără informarea CEC despre deschiderea acestuia.

În contextul sesizării CEC de către unii competitori electorali²⁰⁵, de către SIS, precum și de inspectoratele de poliție ale IGP cu privire la fapte de desfășurare a activităților concertate și combinate, cu caracter politic și electoral, în perioada campaniei electorale de către BP Victorie, organul electoral a dispus efectuarea controlului complex al finanțării activității GI Victoria Furtună (CI), a campaniei electorale a acesteia, precum și finanțarea activității următoarelor partide politice: PPVM, care l-a desemnat de Vasile Tarlev; PR, FASM, ȘANSĂ și PPV – constituențe ale BP Victorie. Perioada dispusă a fi supusă controlului a fost 01.07.2024 - 31.10.2024. Până la publicarea raportului Misiunii de observare a Promo-LEX, CEC nu a publicat nici un raport privind rezultatele controlului.

Pe parcursul perioadei electorale, în cazul GI și a concurenților electorali, CEC a publicat rapoartele financiare prezentate de aceștia, însă formatul în care rapoartele au fost publicate nu corespunde principiilor datelor deschise. O abordare diferită a fost observată în cazul participanților la referendum, în cazul cărora CEC nu a asigurat publicarea pe pagina web în termen și regulat a informației privind

²⁰³ Sancțiunile complementare au constat în lipsirea de timp de antenă gratuită, fiind vizat Tudor Ulianoschi (CI), și lipsirea de alocații de la bugetul de stat – în cazul celorlalți concurenți electorali.

²⁰⁴ Cazul a fost analizat de CEC în Hotărârea nr. 3123 din 18.10.2024 cu privire la supravegherea finanțării campaniei electorale a candidaților la funcția de Președinte al Republicii Moldova în cadrul alegerilor prezidențiale din 20 octombrie 2024, la situația din 7 octombrie 2024, adică doar cu 2 zile până la ziua alegerilor.

²⁰⁵ Octavian Țicu (BE Împreună) a sesizat CEC cu privire la fapte de încălcare a cadrului normativ privind finanțarea campaniei electorale a lui Vasile Tarlev (PPVM) și a Victoriei Furtună (CI) - susținuți camuflat de BP Victorie.

finanțarea campaniei electorale. Vizualizarea rapoartelor depuse de participanții la referendum a fost posibilă doar direct din SSI "Control financiar", care însă este neprietenos utilizatorului final, fiind dificilă identificarea rapoartelor, precum și analiza acestora.

Prin urmare, solicităm CEC să asigure remedierea deficiențelor respective în scopul asigurării transparenței finanțării campaniilor electorale și, respectiv, al sporirii încrederii societății în transparența și corectitudinea proceselor electorale.

8.5. Veniturile și cheltuielile raportate de competitorii electorali la CEC

8.5.1. Veniturile raportate și sursa acestora

a) Veniturile pentru alegerile prezidențiale

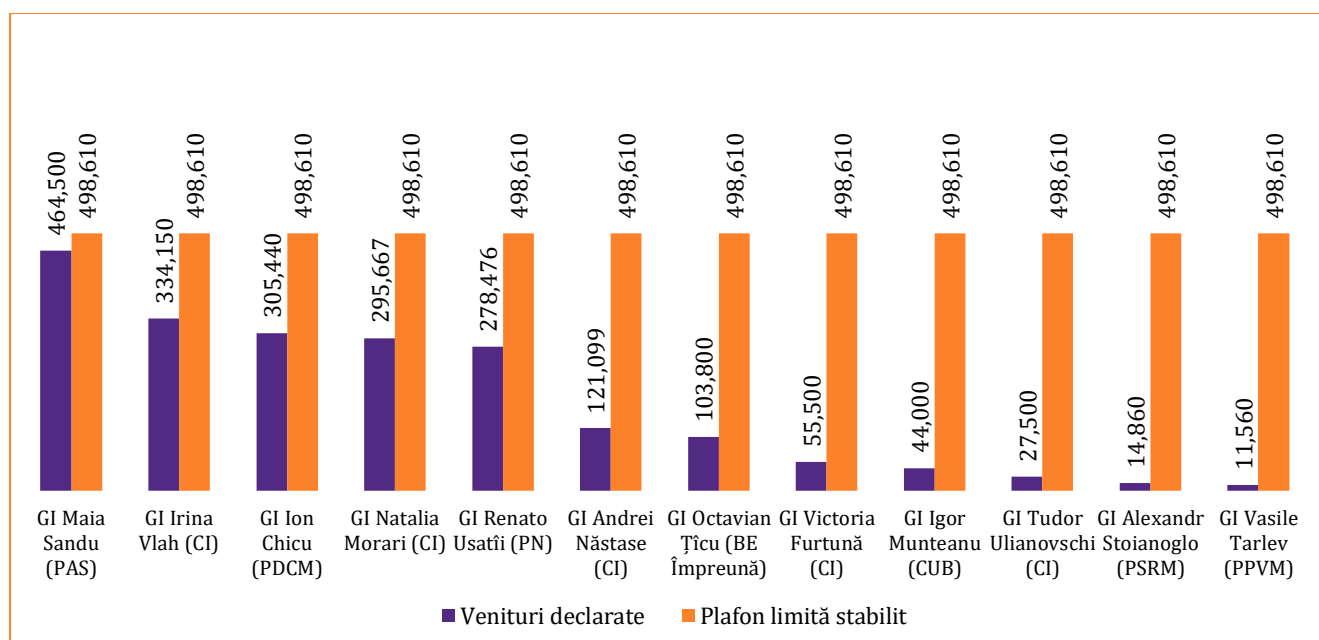
În contextul colectării semnăturilor, potrivit paginii oficiale a CEC, 12 dintre cele 13 GI înregistrate²⁰⁶ au declarat venituri în valoare totală de 2.056.551 lei, dintre care 328.801 de lei (16%) au fost acumulate din donații materiale.

Potrivit informației raportate, nici unul din GI nu a depășit plafonul veniturilor stabilit de CEC pentru activitatea GI (a se vedea graficul nr. 5). Totuși, cel mai aproape de atingerea plafonului respectiv a fost GI Maia Sandu (PAS), care a raportat venituri în proporție de 93% din valoarea plafonului stabilit.

Astfel, cele mai multe venituri au fost raportate de GI Maia Sandu (PAS) – 23% din total, GI Irina Vlah (CI) – 16% și GI Ion Chicu (PDCM) – 15%.

Graficul nr. 5

Veniturile declarate de GI versus plafonul limită stabilit

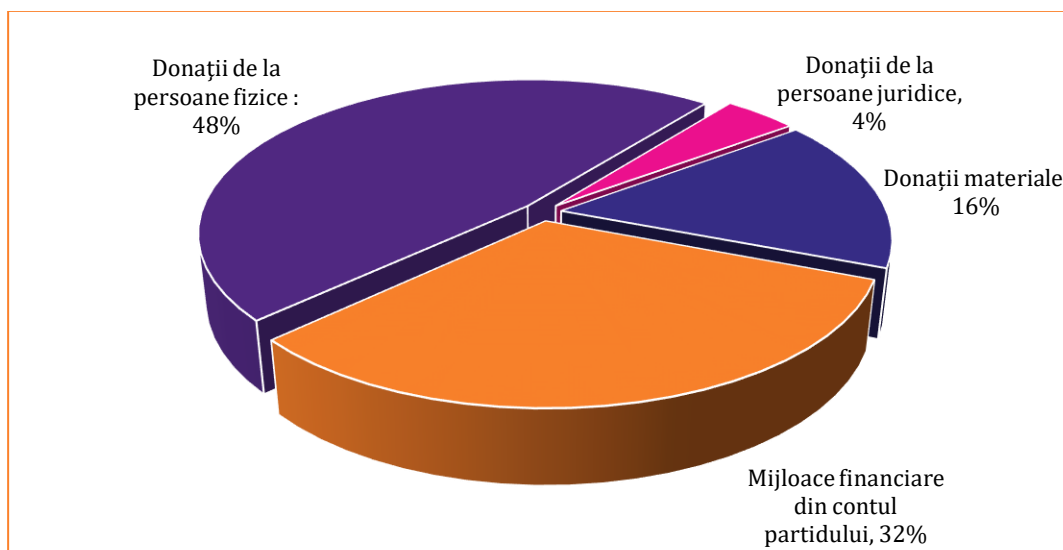

În funcție de sursa veniturilor declarate de GI, constatăm următoarea situație (a se vedea graficul nr. 6):

- 48% (977 mii de lei) au fost din venituri acumulate de la persoane fizice (donații);
- 32% (663 mii de lei) au constituit mijloace financiare transferate din contul curent al partidelor politice în contul „Destinat grupului de inițiativă”. Dintre acestea, 76% au fost din alocații de la bugetul de stat, iar 24% – din surse private;
- 4% (87 mii de lei) au fost din donații financiare de la persoane juridice;
- 16% (329 mii de lei) au fost din donații materiale.

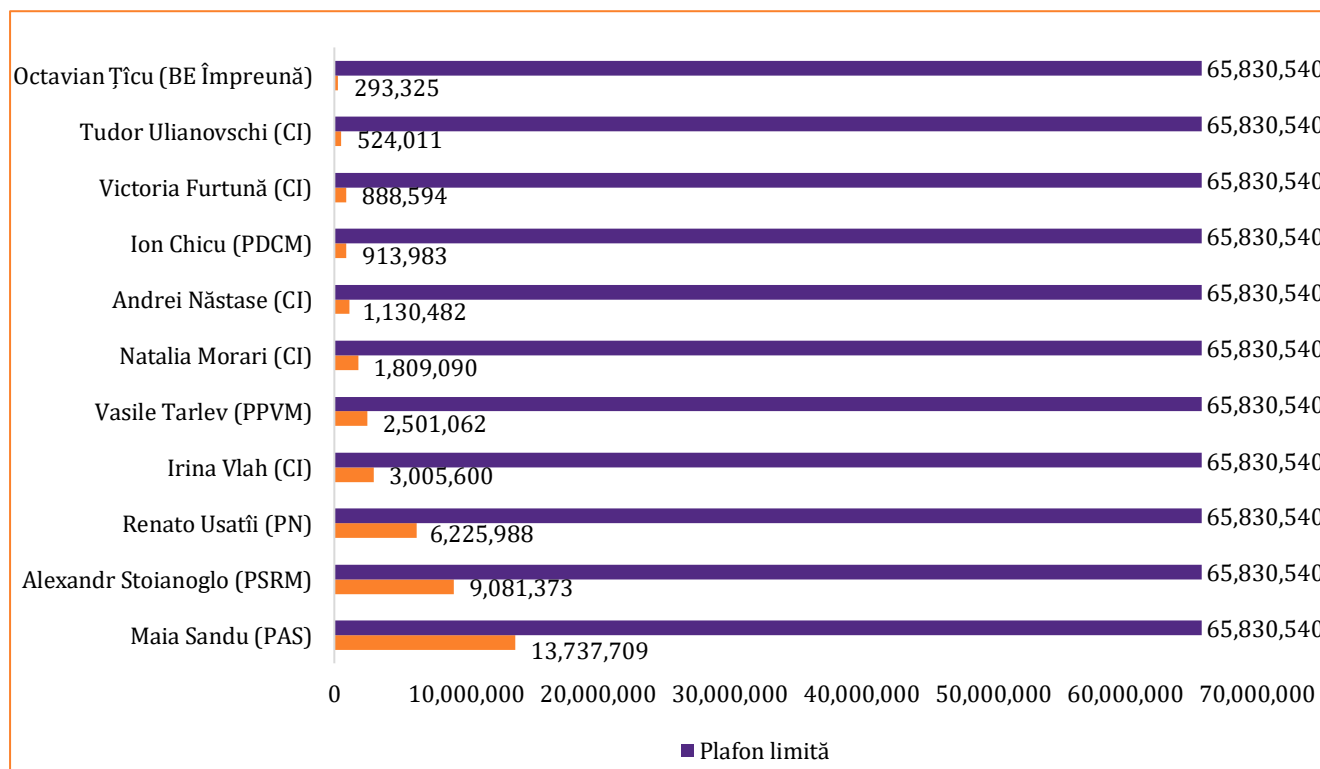
²⁰⁶ GI Alexandru Arseni (CI) a informat CEC că a colectat semnături fără a suporta cheltuieli financiare.

Sursa veniturilor declarate de GI la CEC

În contextul desfășurării campaniei electorale, cei 11 concurenți electorali au declarat venituri totale în valoare de 40.111.217 de lei, dintre care 2.624.530 de lei (7%) au fost din donații materiale. Raportat la plafonul limită stabilit de CEC pentru finanțarea campaniei, nici unul din concurenți nu a atins limita acestuia, iar cea mai mare valoare a veniturilor acumulate de un concurent electoral a constituit doar 21% din valoarea plafonului limită (a se vedea graficul nr. 7).

Veniturile declarate de concurenții electorali raportat la plafonul limită de campanie

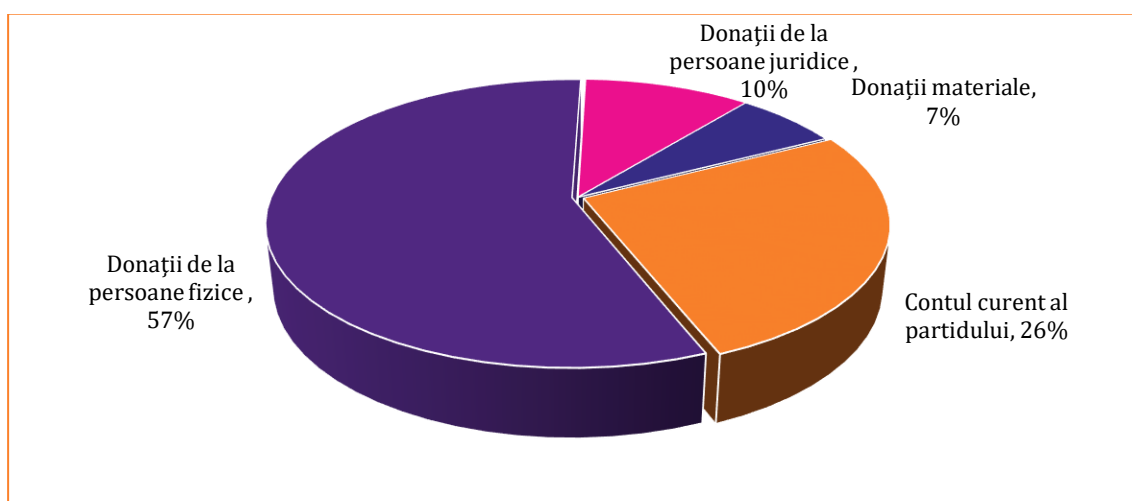
Cele mai multe venituri au fost declarate de Maia Sandu (PAS) – 34%, Alexandr Stoianoglo (PSRM) – 23% și Renato Usatfi (PN) – 16%. Prin urmare, 72% din totalul veniturilor au fost declarate de 3 concurenți electorali, iar 28% - de ceilalți 8.

În funcție de sursa veniturilor declarate, constatăm următoarea situație (a se vedea graficul nr. 8):

- 57% (22,7 mil. de lei) au fost din venituri acumulate de la persoane fizice (donații), colectate de 10 concurenți electorali (excepție - Octavian Țicu (BE Împreună));
- 26% (10,6 mil. de lei) au constituit mijloacele financiare transferate din contul curent al partidelor politice în contul „Fond electoral”. Dintre acestea, 36% au fost din alocații de la bugetul de stat, iar 64% – din surse private;
- 10% (4,2 mil. de lei) au fost din donații financiare de la persoane juridice, colectate de 7 concurenți electorali (Alexandr Stoianoglo (PSRM), Maia Sandu (PAS), Renato Usatfi (PN), Vasile Tarlev (PVM), Victoria Furtună (CI), Tudor Ulianoschi (CI) și Natalia Morari (CI));
- 7% (2,6 mil. de lei) au fost din donații materiale, raportate de toți concurenții electorali.

Graficul nr. 8

Sursele de venit raportate de concurenții electorali

În funcție de modul în care au fost colectate donațiile de la persoane fizice, s-a constatat că 91% dintre acestea au fost prin transfer bancar, și doar 9% - în numerar. Promo-LEX apreciază creșterea ponderii colectării donațiilor prin transfer bancar, ceea ce sporește transparența finanțării campaniilor electorale.

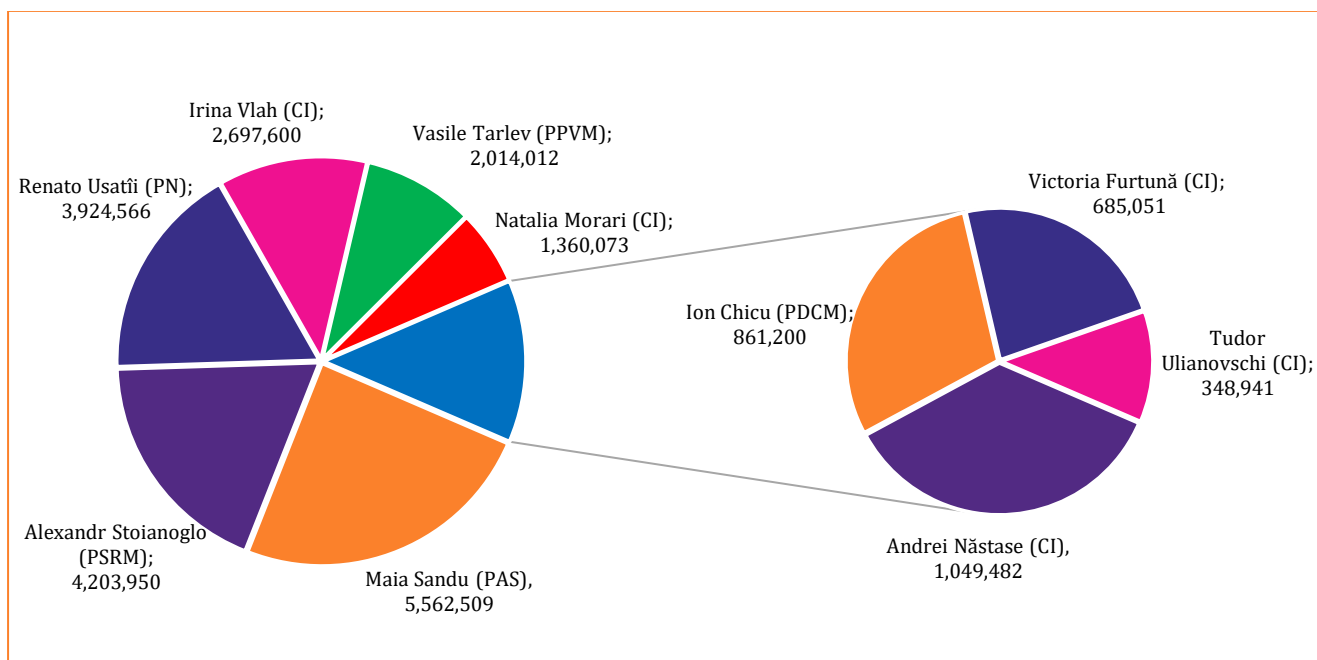
În cazul a 72% din donațiile de la persoane fizice, acestea au fost efectuate de donatori care au depășit limita de trei salarii medii pe economie – donații care au fost verificate de CEC sub aspectul declarării surselor de venit sau obligațiilor fiscale²⁰⁷. Cele mai multe donații pasibile a fi verificate de CEC (68% din total) au avut trei concurenți electorali: Renato Usatfi (PN) – 35 donații, Maia Sandu (PAS) – 34 donații și Irina Vlah (CI) – 22 donații. Prin urmare, constatăm că în cazul candidaților enunțați au fost efectuate cele mai ample verificări ale surselor de venit ale donatorilor²⁰⁸, pe când în cazul celorlalți concurenți ponderea donațiilor verificate de CEC a fost redusă, în situația în care majoritatea au fost sub limita de 3 salarii medii pe economie.

În opinia Promo-LEX, situația descrisă constituie un risc sporit al eludării cadrului legal privind finanțarea campaniilor electorale. Prin urmare, recomandăm CEC să examineze posibilitatea extinderii criteriilor ce vor sta la baza verificării donațiilor în susținerea financiară a campaniilor electorale (de exemplu, verificarea donațiilor care depășesc un salariu mediu pe economie).

²⁰⁷ Art. 57 – 59 din Codul electoral, pct. 40 din [Regulamentul](#) privind finanțarea grupurilor de inițiativă și a campaniilor electorale.

²⁰⁸ În cazul donațiilor mai mari de 3 salarii medii pe economie și care au depășit plafoanele prevăzute de cadrul legal, CEC a somat competitorii electorali să transfere sumele respective la bugetul de stat.

Donațiile colectate de concurenții electorali de la persoane fizice

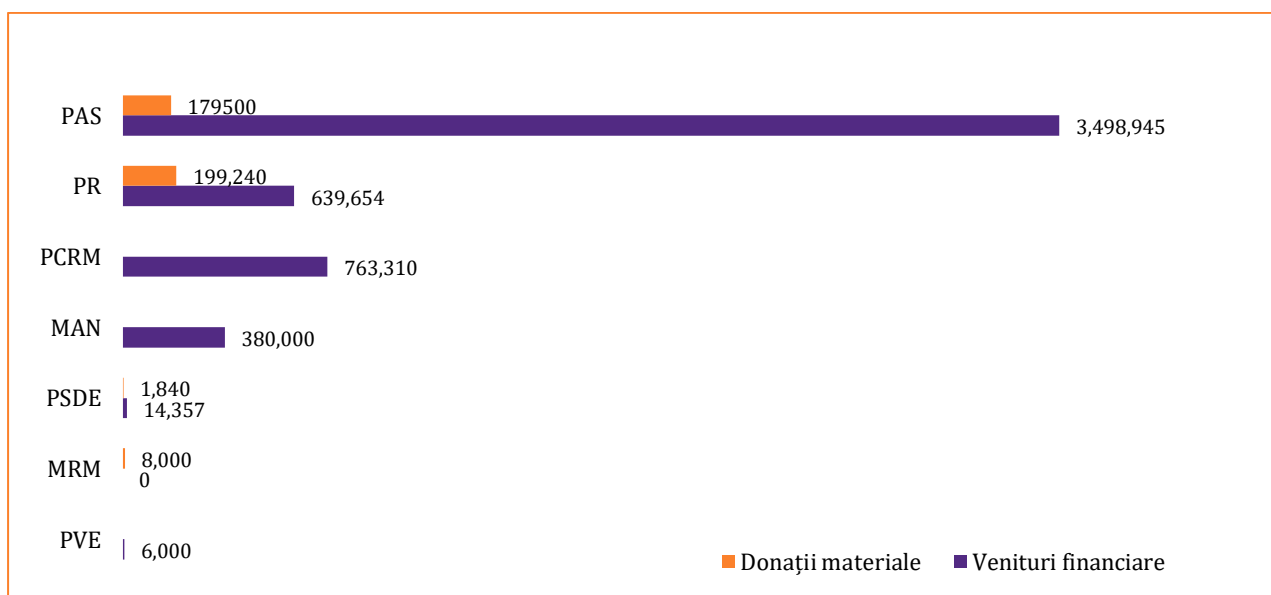

b) Veniturile pentru referendumul constituțional

În contextul desfășurării campaniei electorale pentru referendumul constituțional, din cei 15 participanți la referendum, doar 7 au declarat venituri în valoare totală de 5.690.846 de lei, dintre care 388.580 de lei au fost din donații materiale (7% din totalul veniturilor declarate).

Cele mai multe venituri au fost declarate de PAS – 65%, PR – 15% și PCRM – 13% (a se vedea Graficul nr. 10). Prin urmare, 93% din totalul veniturilor declarate pentru referendumul constituțional au vizat 3 participanți la referendum, dintre care unul s-a înregistrat pentru promovarea opțiunii "Da" (PAS), iar ceilalți doi – pentru promovarea opțiunii "Nu" (PR și PCRM). În cazul celorlalți 4 participanți la referendum, valoarea veniturilor declarate a constituit doar 7% din totalul veniturilor.

Veniturile declarate de participanții la referendum

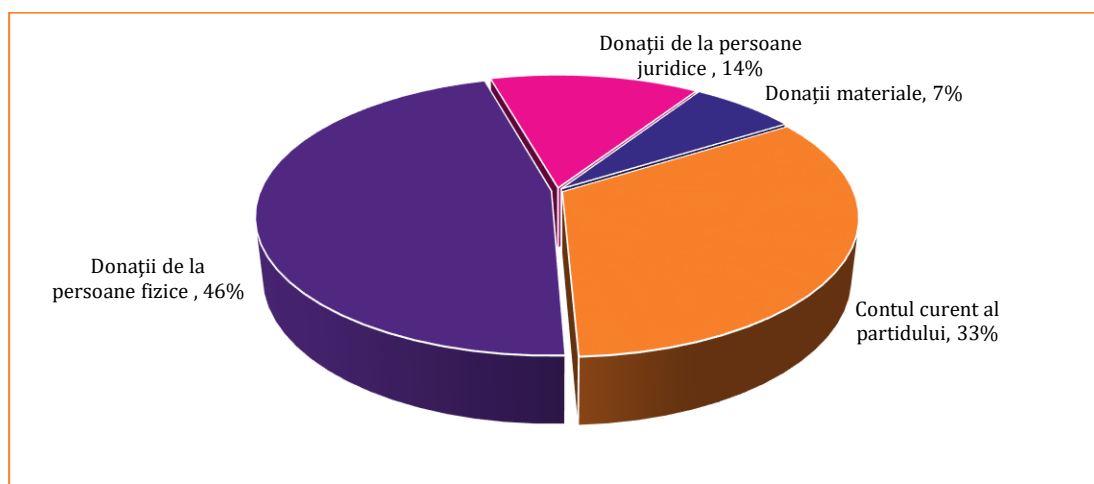

În funcție de sursa veniturilor declarate, constatăm următoarea situație (a se vedea graficul nr. 11):

- 46% (2,6 mil. de lei) au fost din venituri acumulate de la persoane fizice;
- 33% (1,9 mil. de lei) au constituit mijloacele financiare transferate din contul curent al partidelor politice în contul „Fond electoral”. Dintre acestea, 87% au fost din alocații de la bugetul de stat, iar 13% – din surse private;
- 14% (771 mii de lei) au fost din donații financiare de la persoane juridice;
- 7% (388 mii de lei) au fost din donații materiale.

Graficul nr. 11

Sursele de venit declarate de participanții la referendum

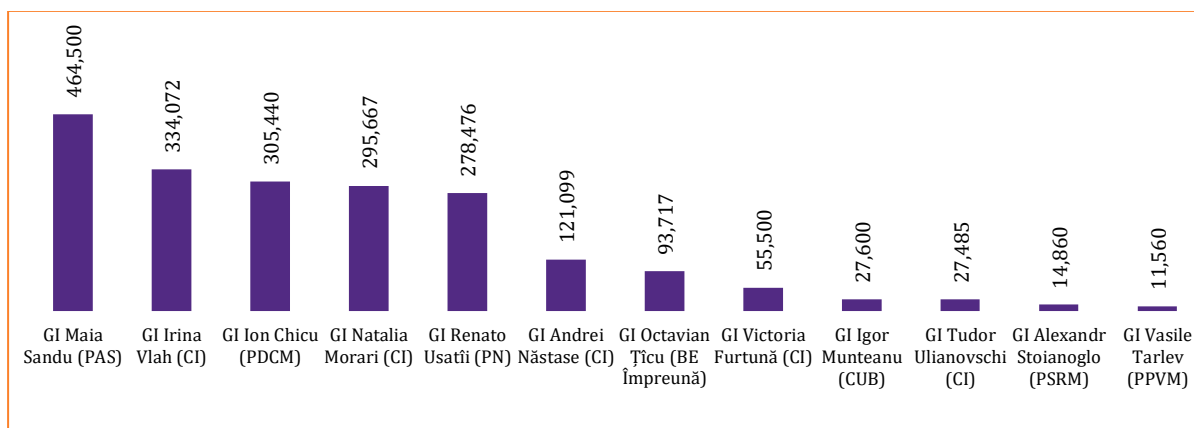
8.5.2. Cheltuielile declarate și destinația acestora

a) Cheltuielile pentru alegerile prezidențiale

În contextul colectării semnăturilor, 12 GI²⁰⁹ din cele 13 înregistrate au declarat cheltuieli totale în valoare de 2.029.975 de lei, dintre care 328.801 de lei din donații materiale (a se vedea Graficul nr. 12). Cele mai multe au fost raportate de GI Maia Sandu (PAS) – 23%, GI Irina Vlah (CI) – 16%, precum și GI Ion Chicu (PDCM) și GI Natalia Morari (CI) – câte 15%.

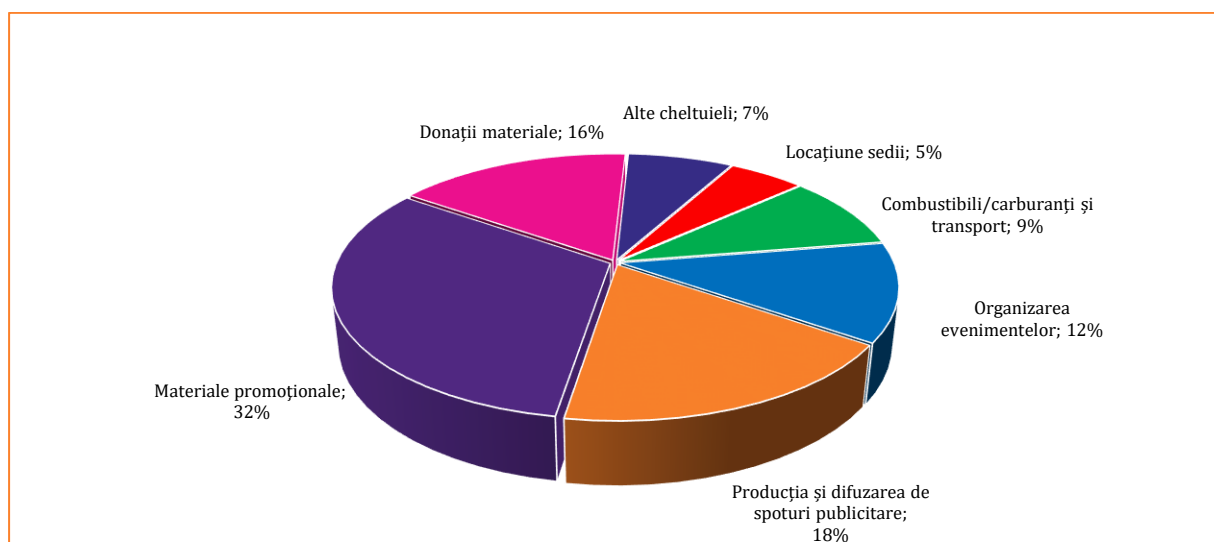
²⁰⁹ GI Alexandru Arseni (CI) a informat CEC că a colectat semnături fără a suporta cheltuieli financiare.

Cheltuielile declarate de GI la CEC

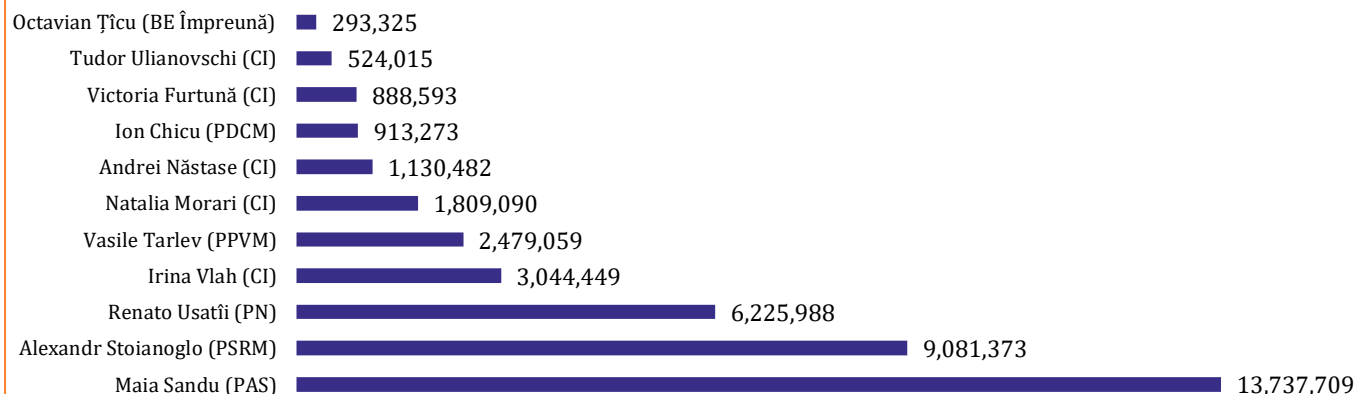
În funcție de destinația cheltuielilor raportate de GI, cele mai multe au fost pentru producerea materialelor promoționale (ziare, afișe, veste, bannere, pixuri etc.) – 32%, producția și difuzarea de spoturi publicitare (panouri stradale, publicitatea radio, TV, pe internet etc.) – 18% și, respectiv, cheltuielile din donații materiale – 16% (a se vedea graficul nr. 13).

Destinația cheltuielilor financiare declarate de GI la CEC

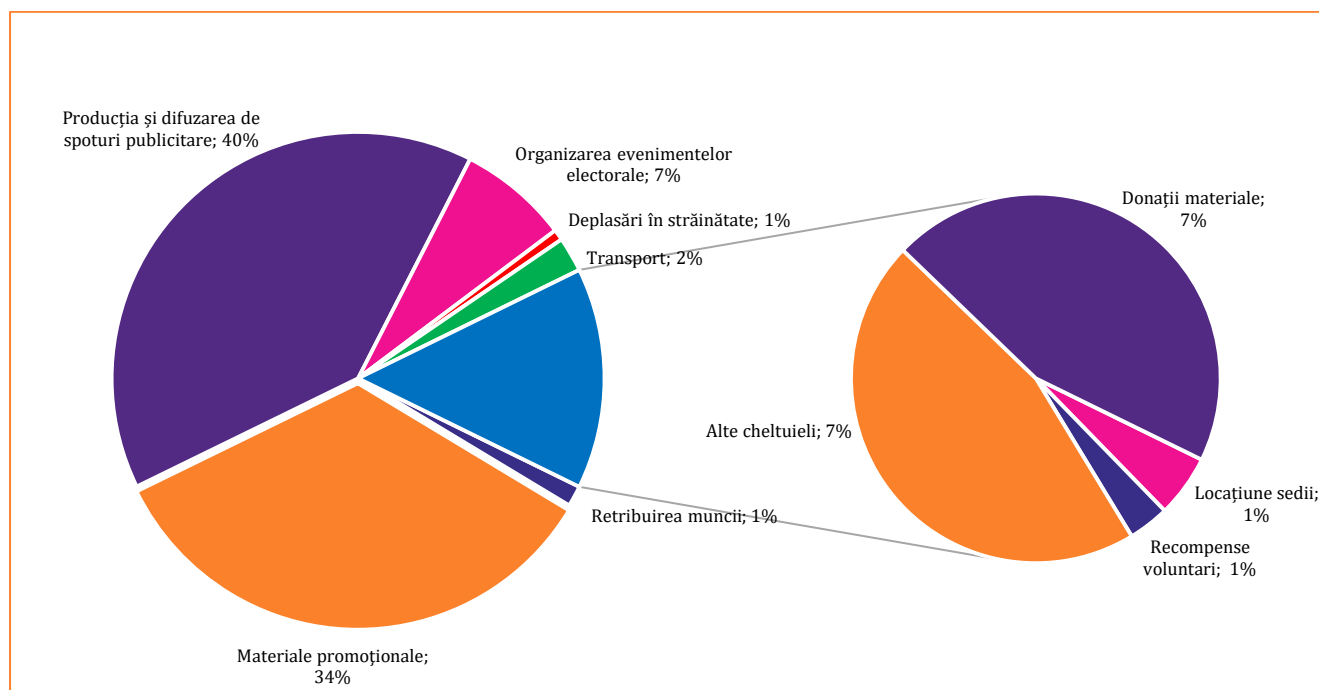
În contextul desfășurării campaniei electorale, cei 11 concurenți electorali au declarat cheltuieli totale în valoare de 40.127.356 de lei, dintre care 2.624.530 de lei din donații materiale (a se vedea graficul nr. 14). Cele mai multe au fost declarate de Maia Sandu (PAS) – 34%, Alexandr Stoianoglo (PSRM) – 23% și Renato Usatîi (PN) – 16%. Prin urmare, ca și în cazul veniturilor, 72% din totalul cheltuielilor declarate au vizat 3 concurenți electorali, și doar 28% - ceilalți 8.

Cheltuielile declarate de concurenții electorali

În funcție de destinația cheltuielilor raportate în campania electorală, cele mai multe au fost pentru producția și difuzarea de spoturi publicitare (panouri stradale, publicitatea radio, TV, pe internet etc.) – 40%, producerea și imprimarea materialelor promoționale (ziare, afișe, veste, bannere, pixuri etc.) – 34%, și, respectiv, organizarea evenimentelor electorale – 7% (a se vedea graficul nr. 15).

Destinația cheltuielilor declarate de concurenții electorali

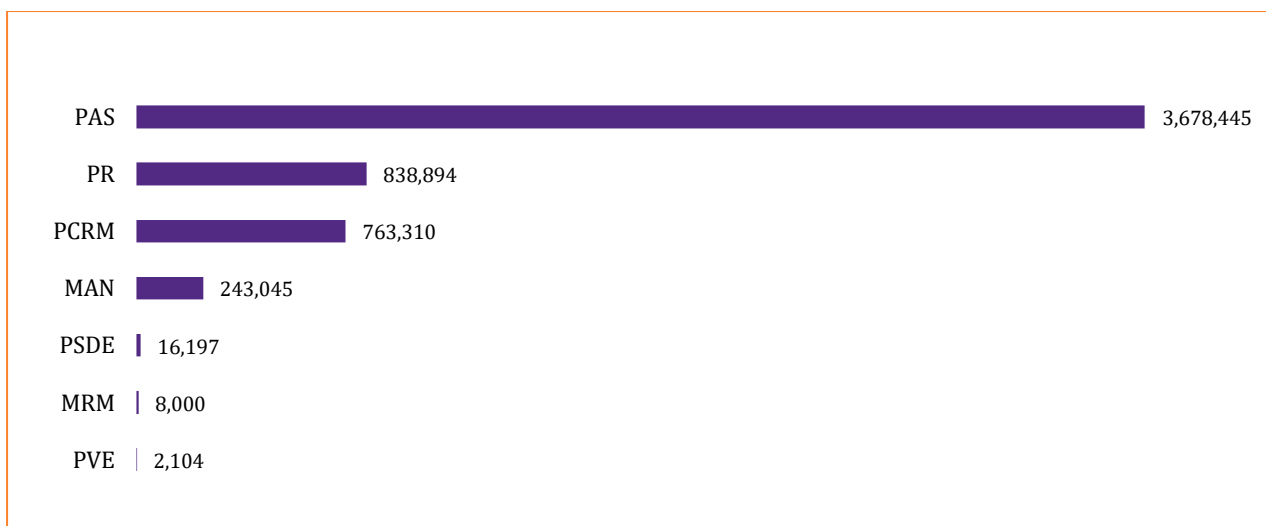

b) Cheltuielile pentru referendumul constituțional

Din cei 15 participanți la referendum, doar 7 au raportat cheltuieli totale în valoare de 5.549.994 de lei, dintre care 388.580 de lei (7%) au fost din donații materiale (a se vedea graficul nr. 16). Cele mai multe cheltuieli au fost raportate de PAS – 66%, PR – 15% și PCRM – 14%.

Graficul nr. 16

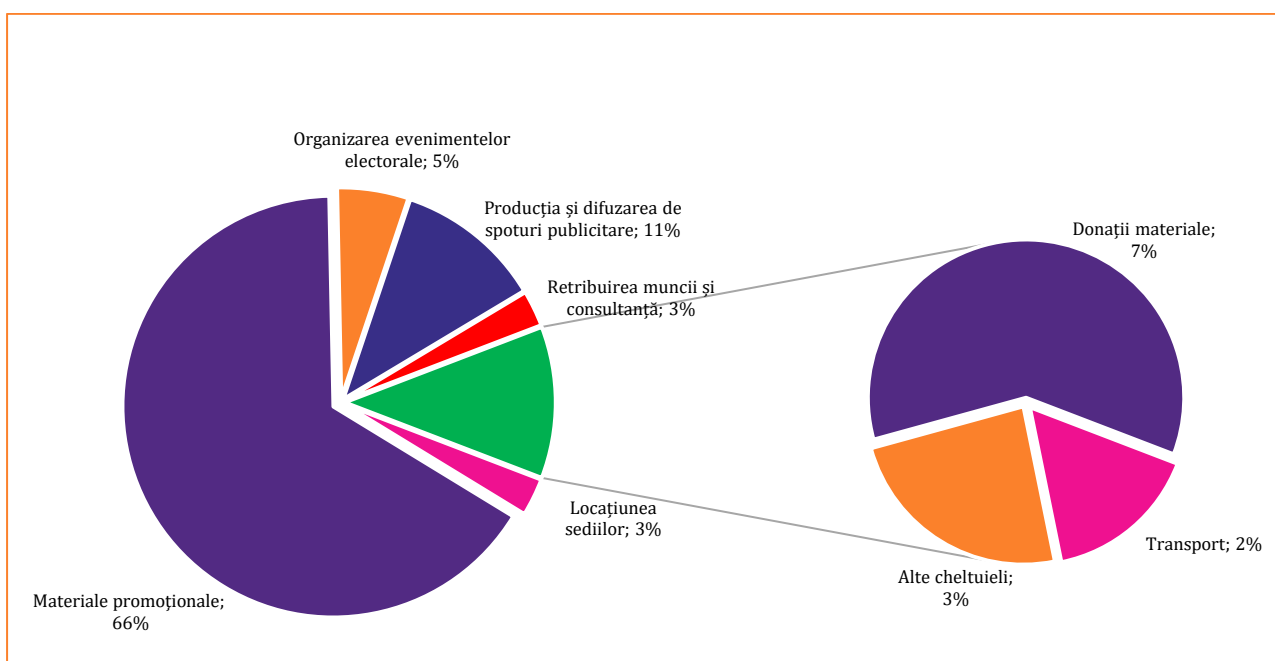
Cheltuielile declarate de participanții la referendum

În funcție de destinația cheltuielilor raportate de participanții la referendum, cele mai multe au fost pentru producerea și imprimarea materialelor promoționale (ziare, afișe, veste, bannere, pixuri etc.) – 66%, producția și difuzarea de spoturi publicitare – 11% și, respectiv, cheltuielile din donații materiale – 7% (a se vedea graficul nr. 17).

Graficul nr. 17

Destinația cheltuielilor declarate de participanții la referendum

8.6. Monitorizarea civică a finanțării grupurilor de inițiativă și a competitorilor electorali

În baza rapoartelor completate de observatorii Promo-LEX, au fost estimate cheltuielile competitorilor electorali (grupurile de inițiativă, concurenții electorali și participanții la referendum) efectuate în perioada campaniei electorale. După estimarea acestora, cheltuielile respective au fost contrapuse cu cheltuielile declarate la CEC în rapoartele privind finanțarea campaniei electorale (inclusiv donațiile materiale declarate).

Drept rezultat, au fost identificate mai multe categorii de cheltuieli în baza cărora estimările Promo-LEX diferă, pe alocuri semnificativ, de informația din rapoartele privind finanțarea campaniei electorale. Drept reperi metodologice pentru estimarea cheltuielilor au fost aplicate prețurile minime de piață identificate pentru serviciile, bunurile și lucrările utilizate de concurenți în scop de agitație electorală. Menționăm că prețurile respective au fost aplicate uniform pentru toți competitorii. În legătură cu acest aspect, considerăm că pot exista unele divergențe între costurile aplicate de Promo-LEX și cele indicate de competitorii electorali (atât la raportarea cheltuielilor financiare, cât și a cheltuielilor din donații materiale).

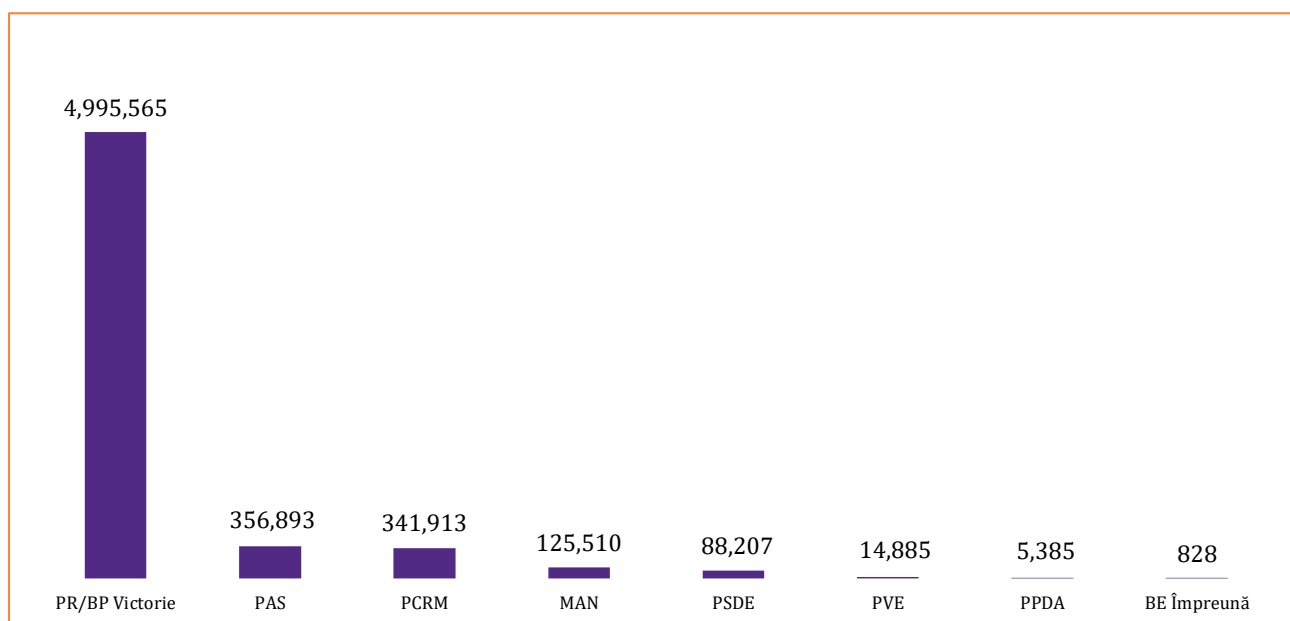
În plus, menționăm că pe parcursul campaniei, cheltuielile estimate de Promo-LEX în rapoartele intermediare au variat de la un raport la altul, în funcție de informația observată în teren, comparată cu informația săptămânală raportată de concurenți la CEC. Prin urmare, aceasta a fost diferită în funcție de volumul cheltuielilor raportate de concurenți, precum și de termenul de raportare a acestora (raportat în termen sau mai târziu).

8.6.1. Estimarea cheltuielilor grupurilor de inițiativă

În contextul celor relatate, pentru activitățile de colectare a semnăturilor, MO Promo-LEX a estimat cheltuieli neraportate în cazul a 11 GI, în valoare de cel puțin **778.285 de lei**. Cele mai multe cheltuieli neraportate au fost în cazul GI Irina Vlah (CI) – 36% din totalul cheltuielilor estimate, urmat de GI Tudor Ulianovschi (CI) – 26% și, respectiv, GI Maia Sandu (PAS) – 17% din cheltuieli (a se vedea graficul nr. 18).

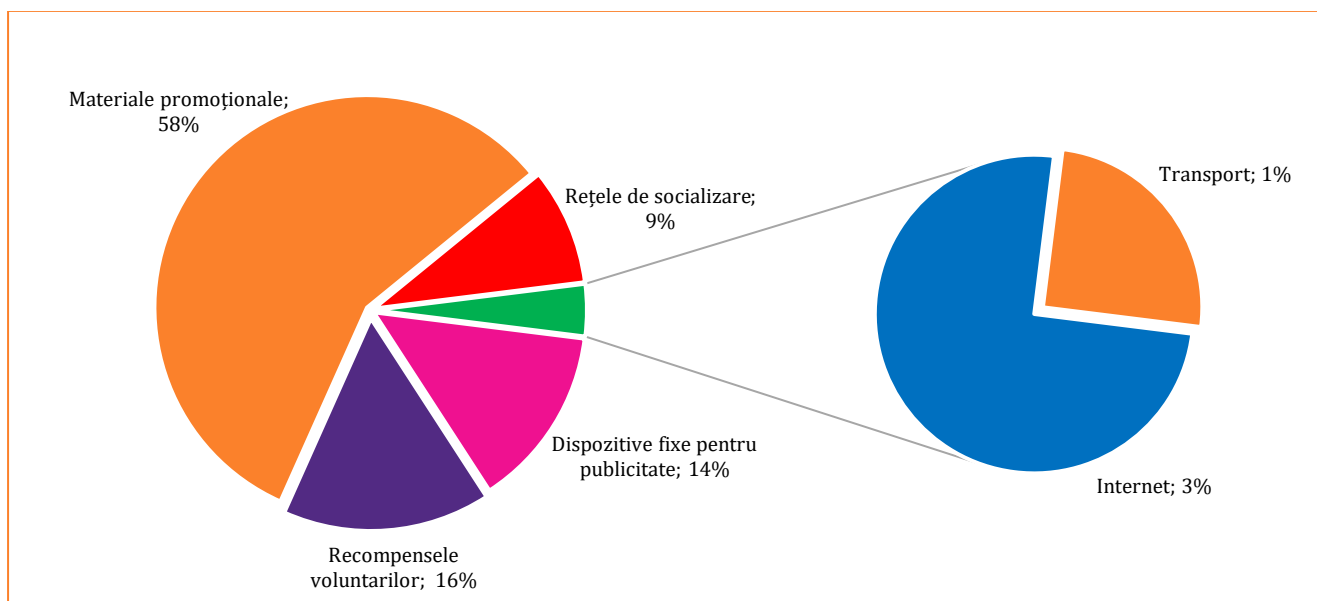
Graficul nr. 18

Total cheltuieli estimate drept neraportate pentru activitatea GI

În funcție de destinația cheltuielilor estimate drept neraportate, cele mai multe au fost pentru materiale promoționale – 58%, urmat de recompensele voluntarilor/agitatorilor – 16% și pentru spațiile și dispozitivele fixe pentru publicitate – 14% (a se vedea graficul nr. 19).

Destinația cheltuielilor estimate de Promo-LEX drept neraportate

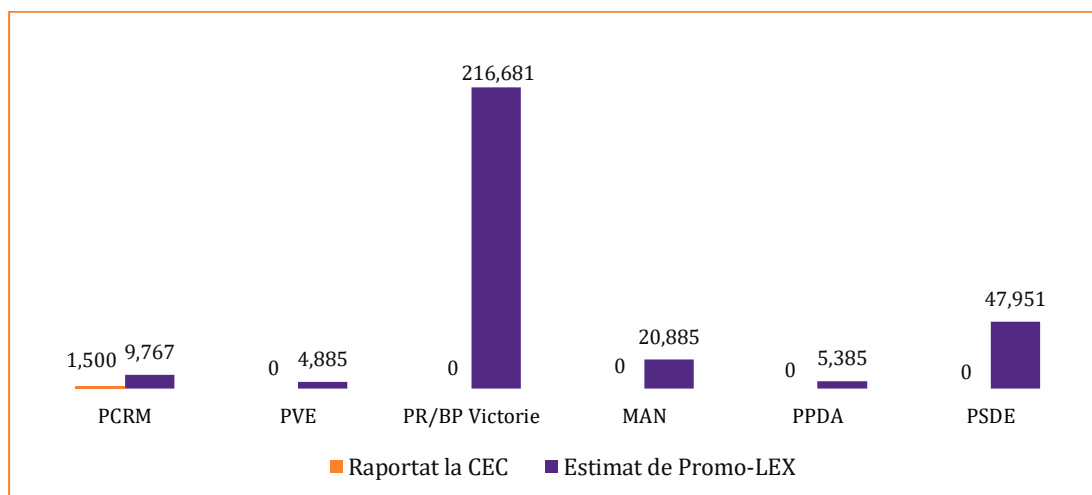
8.6.2. Estimarea cheltuielilor competitorilor electorali

8.6.2.1. Estimarea cheltuielilor pentru locațiunea, întreținerea și funcționarea sediilor

Alegeri prezidențiale. Potrivit informațiilor raportate de observatorii Promo-LEX, cel puțin 5 concurenți electorali au utilizat sedii în campania electorală, inclusiv servicii de telecomunicații. Promo-LEX a estimat cheltuieli neraportate doar în cazul unui concurent electoral, Ion Chicu (PDCM), în valoare de minimum **41.414 de lei**. În cazul celorlalți concurenți electorali, valorile estimate nu au depășit cheltuielile raportate de aceștia la CEC.

Referendum constituțional. Potrivit observatorilor Promo-LEX, cel puțin 7 participanți la referendum au utilizat sedii, dintre care, în cazul a 6 participanți au fost estimate cheltuieli neraportate în valoare de minimum **314.055 de lei**. (a se vedea graficul nr. 20)

Estimarea cheltuielilor pentru locațiunea, întreținerea și funcționarea sediilor, inclusiv telecomunicații la referendum

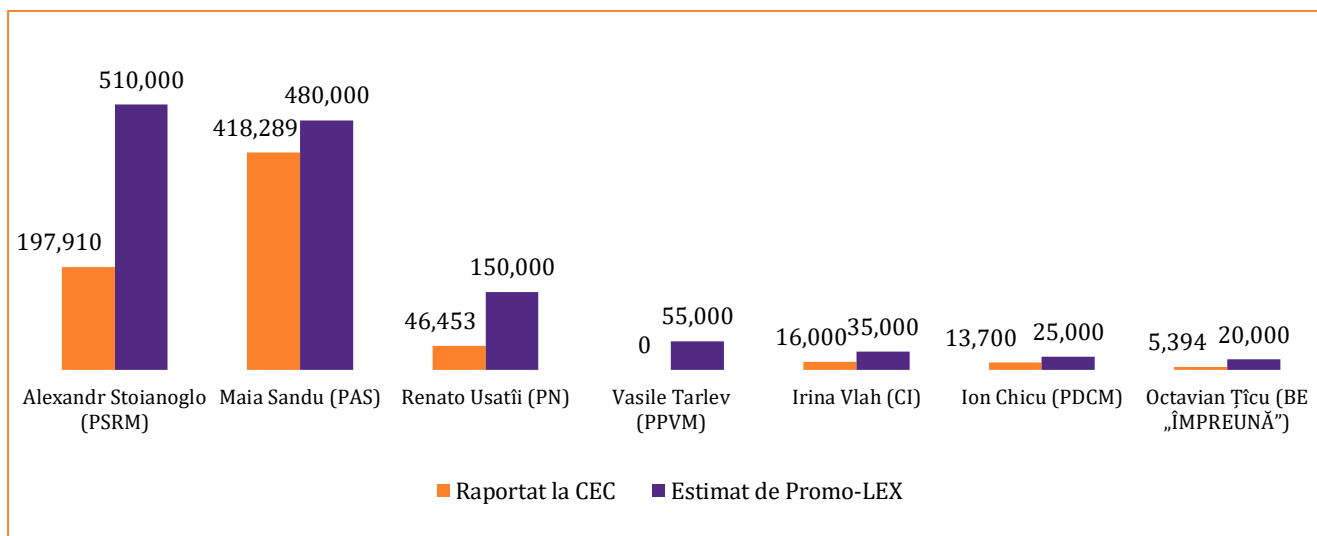
Cele mai multe cheltuieli estimate drept neraportate pentru sedii, inclusiv telecomunicații, au fost în cazul PR/BP Victorie (216.681 de lei), urmat de PSDE (47.951 de lei) și MAN (20.885 de lei).

8.6.2.2. Estimarea cheltuielilor pentru retribuirea muncii (cheltuieli de personal)

Alegeri prezidențiale. Potrivit informațiilor furnizate de observatorii Promo-LEX, cel puțin 7 concurenți electorali au avut implicate persoane responsabile de activitățile desfășurate în campania electorală. În cazul acestora, au fost estimate cheltuieli neraportate în valoare de minimum **577.354 de lei** (a se vedea graficul nr. 21).

Graficul nr. 21

Estimarea cheltuielilor pentru retribuirea muncii la alegerile prezidențiale

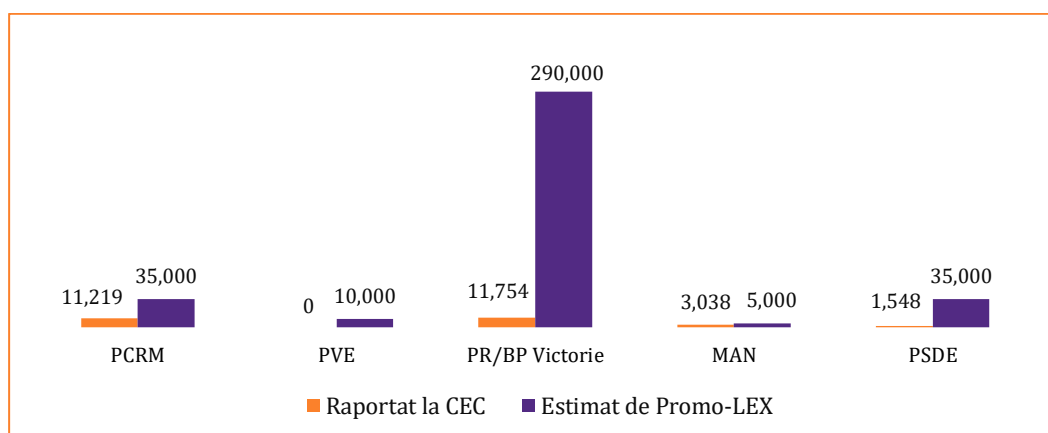

Cele mai multe cheltuieli neraportate pentru retribuirea muncii au fost în cazul Alexandr Stoianoglo (PSRM) - 312.040 de lei, Renato Usatii (PN) - 103.547 de lei, Maia Sandu (PAS) - 61.711 de lei și Vasile Tarlev (PPVM) - 55.000 de lei.

Referendum constituțional. Potrivit observațiilor Promo-LEX, cel puțin 6 participanți la referendum au avut implicate persoane responsabile de activitățile desfășurate în campania electorală. În cazul a 5 dintre aceștia, au fost estimate cheltuieli neraportate în valoare de minimum **347.440 de lei** (a se vedea graficul nr. 22).

Graficul nr. 22

Estimarea cheltuielilor pentru retribuirea muncii la referendum

Cele mai multe cheltuieli neraportate pentru retribuirea muncii au fost în cazul PR/BP Victorie – 278.245 de lei, urmat de PSDE – 33.452 de lei și PCRM – 23.371 de lei.

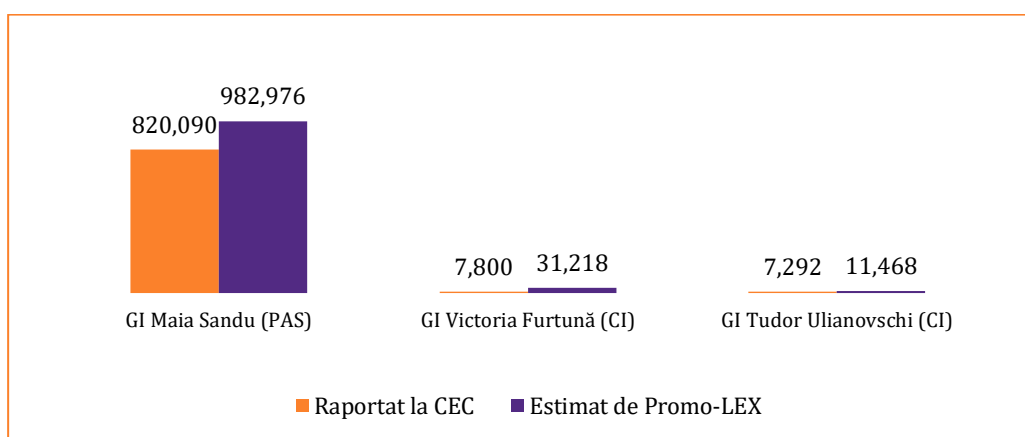
8.6.2.3. Estimarea cheltuielilor pentru recompensele voluntarilor/agitatorilor

În campania electorală, observatorii Promo-LEX au raportat activități de campanie cu implicarea agitatorilor (distribuirea materialelor electorale) și a reprezentanților competitorilor electorali (estimați doar pentru ziua alegerilor). Cheltuielile au fost estimate în baza cuantumului salariului minim pe țară²¹⁰, fiind aplicat tariful de 29,58 lei/ora (236,64 lei/ziua, 5.000 de lei lunar).

Alegeri prezidențiale. În cazul a 3 concurenți electorali au fost estimate cheltuieli neraportate în valoare de cel puțin **190.480 de lei** (a se vedea graficul nr. 23).

Graficul nr. 23

Estimarea cheltuielilor pentru recompensele agitatorilor/voluntarilor pentru alegerile prezidențiale

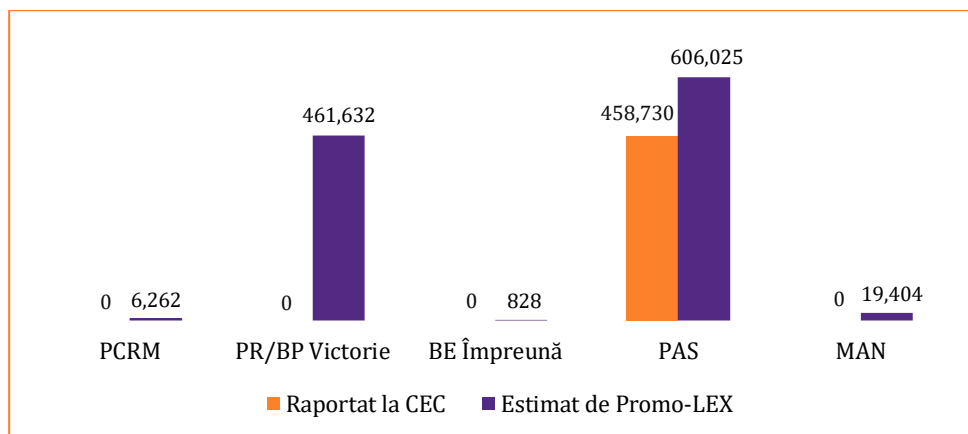

Cele mai multe cheltuieli estimate drept neraportate pentru recompensele voluntarilor/agitatorilor au fost în cazul Maia Sandu (PAS) – 162.886 de lei, urmat de Victoria Furtună (CI) – 23.418 de lei.

Referendum constituțional. Observatorii Promo-LEX au raportat activități de campanie cu implicarea agitatorilor și a reprezentanților în cazul a 5 participanți la referendum. În cazul acestora, au fost estimate cheltuieli neraportate în valoare de cel puțin **635.421 de lei**. (a se vedea graficul nr. 24).

Graficul nr. 24

Estimarea cheltuielilor pentru recompensele agitatorilor/voluntarilor la referendum

²¹⁰ [Hotărârea](#) Guvernului nr. 985 din 06 decembrie 2023 privind stabilirea cuantumului salariului minim pe țară pentru anul 2024.

Cele mai multe cheltuieli estimate drept neraportate pentru recompensele voluntarilor/agitatorilor au fost în cazul PR/BP Victorie – 461.632 de lei, urmat de PAS (CI) – 147.295 de lei.

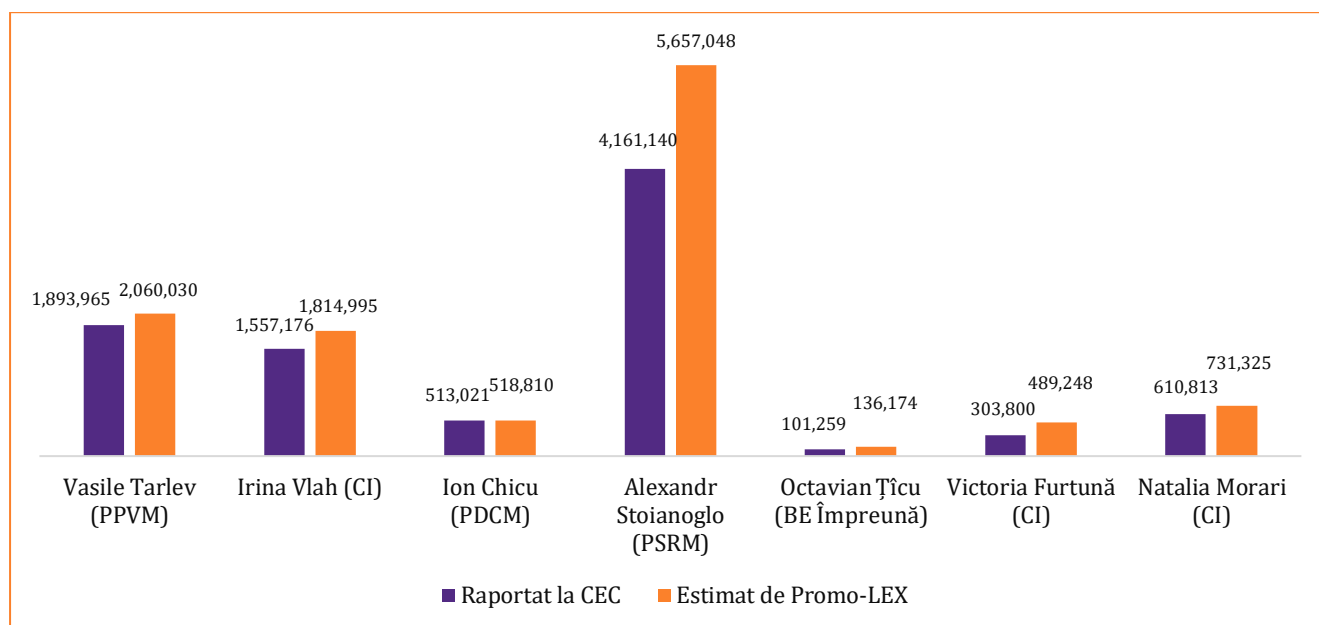
8.6.2.4. Estimarea cheltuielilor pentru materiale promoționale

Potrivit observatorilor Promo-LEX, competitorii electorali au utilizat materiale promoționale (flyere, bannere, spoturi video, materiale de vizibilitate etc.).

Alegeri prezidențiale. În baza informației observate, au fost estimate cheltuieli neraportate în cazul a 7 concurenți electorali în valoare de cel puțin **2.266.456** de lei. Cele mai multe cheltuieli estimate drept neraportate pentru materialele promoționale au fost în cazul lui Alexandr Stoianoglo (PSRM) – 1.495.908 de lei, Irina Vlah (CI) – 257.818 de lei, Victoria Furtună (CI) – 185.448 de lei, Vasile Tarlev (PPVM) – 166.065 de lei, și respectiv, Natalia Morari (CI) - 120.512 de lei (a se vedea graficul nr. 25).

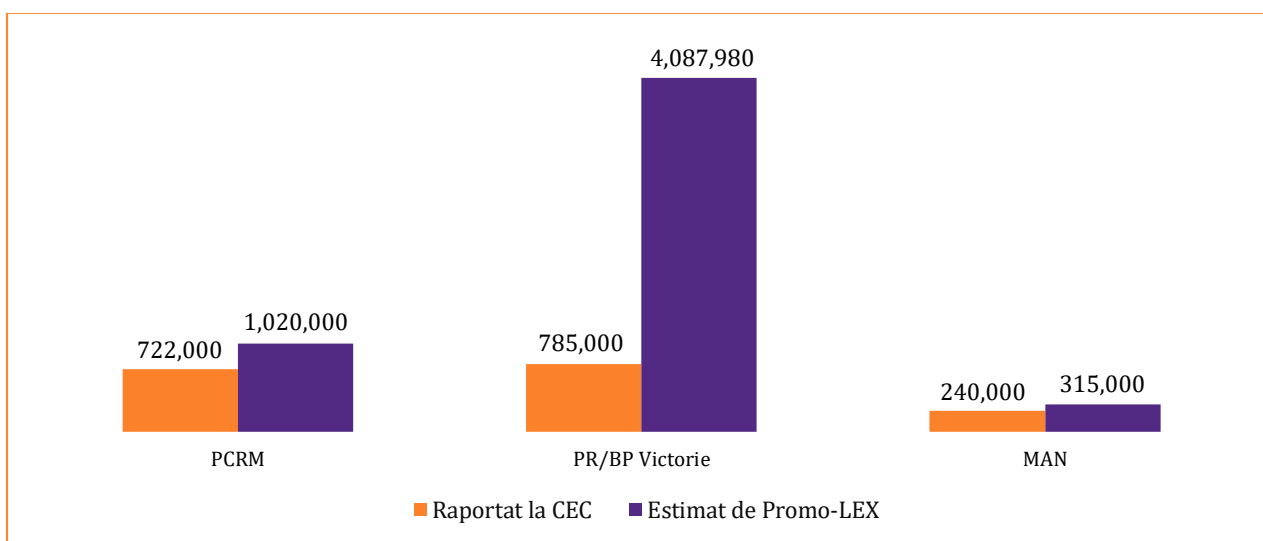
Graficul nr. 25

Estimarea cheltuielilor pentru materiale promoționale pentru alegerile prezidențiale

Referendum constituțional. În urma monitorizării campaniei, au fost estimate cheltuieli neraportate în cazul a 3 participanți la referendum, în valoare de cel puțin **3.675.980 de lei**, și anume PR/BP Victorie – 3.302.980 de lei, PCR – 298.000 de lei și MAN – 75.000 de lei (a se vedea graficul nr. 26).

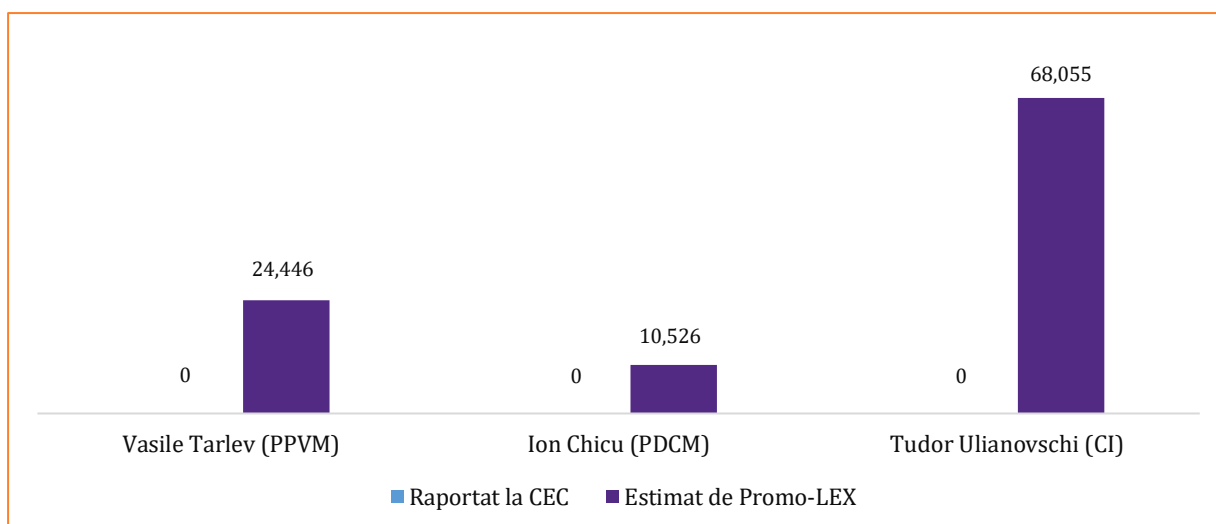
Estimarea cheltuielilor pentru materiale promoționale la referendum

8.6.2.5. Estimarea cheltuielilor pentru spațiile/dispozitivele fixe pentru publicitate

Alegerile prezidențiale. Observatorii Promo-LEX au raportat despre utilizarea publicității stradale de către unii concurenți electorali. În baza rapoartelor recepționate de la aceștia, au fost estimate cheltuieli neraportate în cazul a 3 concurenți, în valoare de cel puțin **103.027 de lei**. (a se vedea graficul nr. 27). Cele mai multe cheltuieli estimate drept neraportate au fost în cazul Tudor Ulianoschi – 68.055 de lei.

Estimarea cheltuielilor pentru spațiile/dispozitivele fixe pentru publicitate pentru alegerile prezidențiale

Referendumul constituțional. Au fost estimate cheltuieli neraportate de către un participant la referendum, și anume PR/BP Victorie în valoare de cel puțin **15.705 de lei**.

8.6.2.6. Estimarea cheltuielilor pentru publicitatea în rețeaua internet

În perioada monitorizată, a fost observată utilizarea publicității în rețeaua internet prin transmiterea live a diverselor evenimente organizate în scop de promovare²¹¹.

Alegerile prezidențiale. Au fost estimate cheltuieli neraportate de către un concurent electoral, și anume Vasile Tarlev (PPVM) în valoare de cel puțin **23.404 de lei**.

Referendumul constituțional. În urma monitorizării campaniei, au fost estimate cheltuieli neraportate de 2 participanți la referendum, în valoare de cel puțin **23.522 de lei**, și anume, PR/BP Victorie – 16.718 de lei și PSDE – 6.804 de lei.

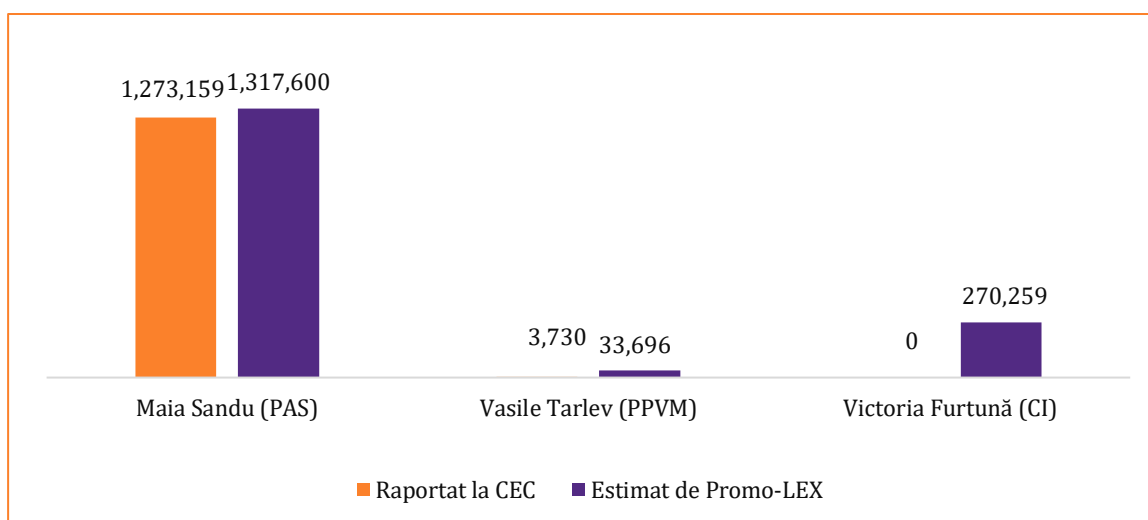
8.6.2.7. Estimarea cheltuielilor pentru publicitatea pe rețele de socializare

Publicitatea sponsorizată pe rețelele sociale a fost utilizată la scară largă și în contextul campaniei electorale.

Alegeri prezidențiale. În baza informației identificate în rapoartele publice accesibile pe Meta, au fost estimate cheltuieli neraportate în valoare de **344.666 de lei** de către 3 concurenți electorali. Cele mai multe cheltuieli estimate drept neraportate au fost în cazul Victoria Furtună (CI) – 270.259 de lei. (a se vedea graficul nr. 28)

Graficul nr. 28

Estimarea cheltuielilor pentru publicitatea pe rețele de socializare pentru alegerile prezidențiale

Referendum constituțional. În urma monitorizării campaniei, au fost estimate cheltuieli neraportate de 2 participanți la referendum, în valoare de cel puțin **867.968 de lei**, și anume, PR/BP Victorie – 854.649 de lei și PAS – 13.318 de lei.

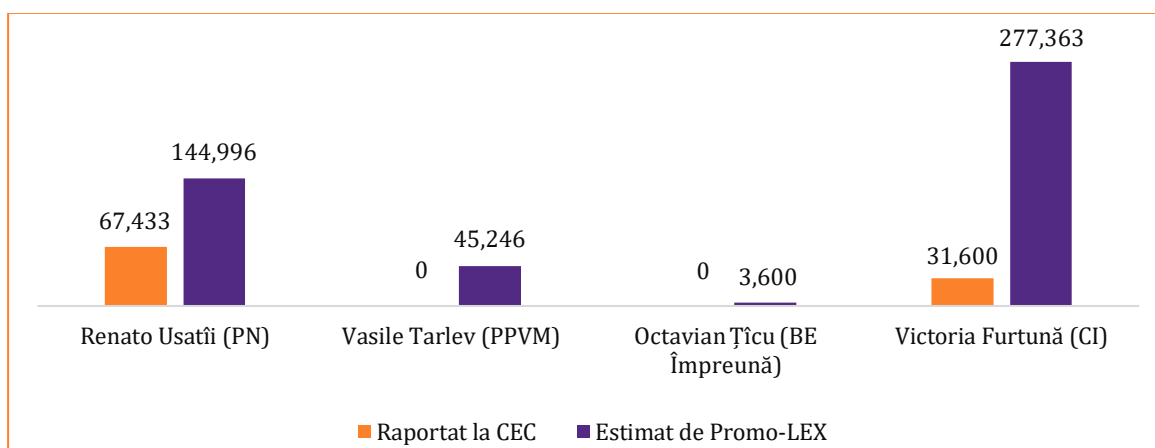
8.6.2.8. Estimarea cheltuielilor pentru organizarea evenimentelor cu caracter electoral

În perioada de monitorizare, observatorii Promo-LEX au raportat despre organizarea întrunirilor electorale, de distribuire a materialelor electorale etc.

Alegeri prezidențiale. În baza informației raportate, au fost estimate cheltuieli neraportate de cel puțin **372.171 de lei** în cazul a 4 concurenți electorali. Cele mai multe cheltuieli estimate drept neraportate pentru organizarea evenimentelor cu caracter electoral au fost în cazul Victoria Furtună (CI) – 245.763 de lei, Renato Usatfi (PN) – 77.562 de lei și Vasile Tarlev (PPVM) – 45.246 de lei (a se vedea graficul nr. 29)

²¹¹ Reținem asupra imposibilității estimării cheltuielilor pentru Google Ads, astfel din sumele declarate au fost excluse cheltuielile suportate pentru aceste servicii.

Estimarea cheltuielilor pentru organizarea evenimentelor cu caracter electoral la alegerile prezidențiale

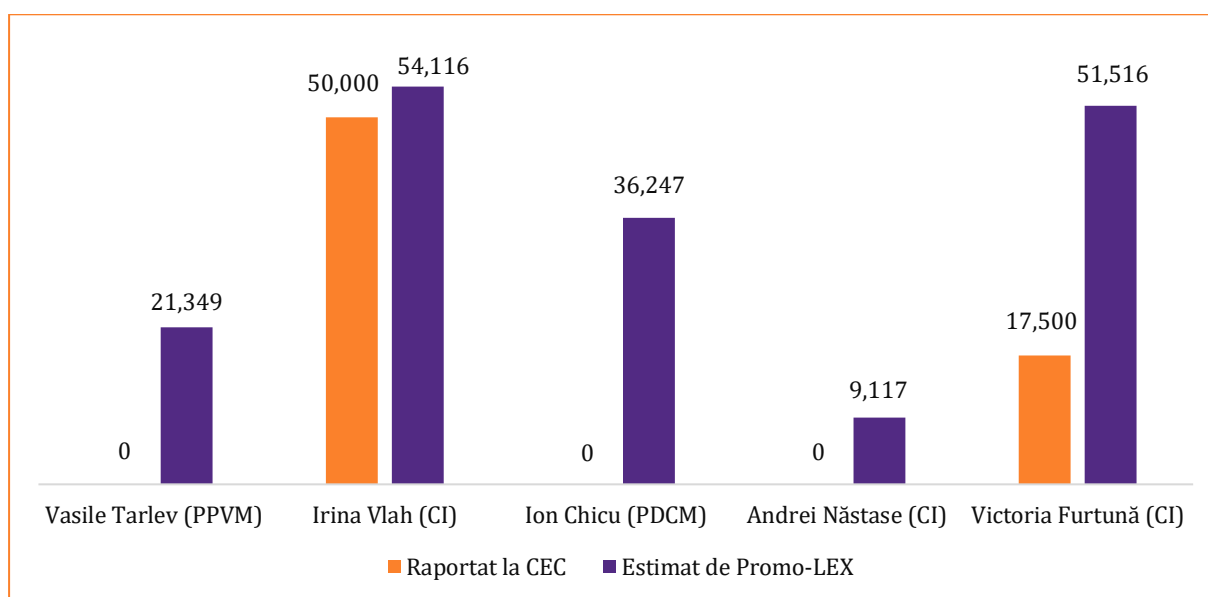
Referendum republican. Au fost estimate cheltuieli neraportate de un participant la referendum, PR/BP Victorie, în valoare de cel puțin **415.664 de lei**.

8.6.2.9. Estimarea cheltuielilor pentru combustibili și transport

În perioada monitorizată, observatorii Promo-LEX au raportat activități ale competitorilor electorali care au implicat deplasarea în localitățile Republicii Moldova, ceea ce a determinat efectuarea cheltuielilor pentru transport.

Alegeri prezidențiale. În baza informației raportate de observatori, în cazul a 5 concurenți electorali au fost estimate cheltuieli neraportate de cel puțin **104.844 de lei**. Cele mai multe cheltuieli estimate drept neraportate pentru transport au fost în cazul Ion Chicu (PDCM) - 36.247 de lei, Victoria Furtună (CI) - 34.016 de lei, și Vasile Tarlev (PPVM) – 21.348 de lei (a se vedea graficul nr. 30).

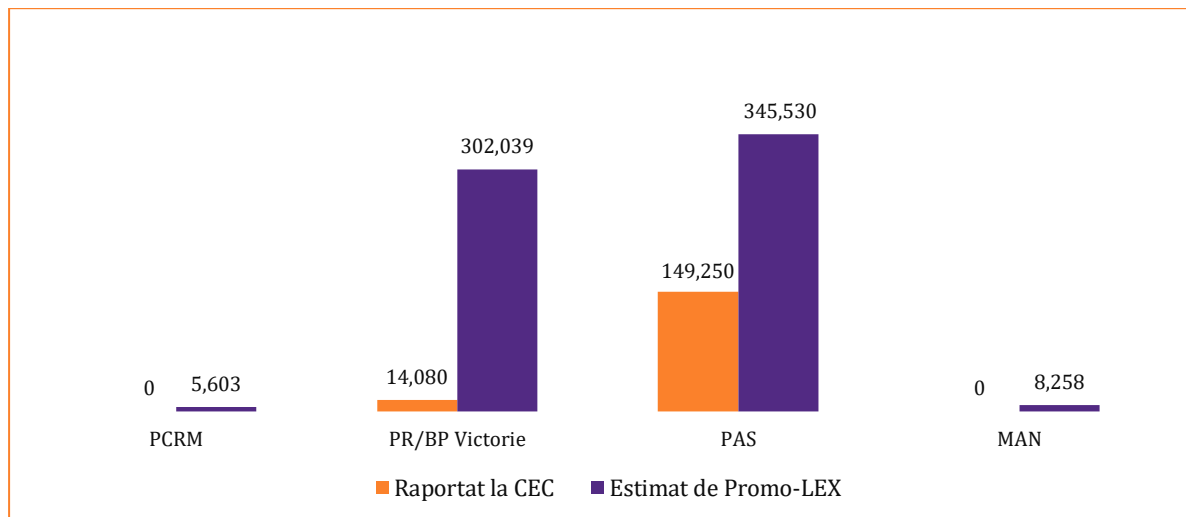
Estimarea cheltuielilor pentru transport la alegerile prezidențiale

Referendum constituțional. În cazul a 4 participanți la referendum au fost estimate cheltuieli pentru transport neraportate în valoare de cel puțin **498.100 de lei**. Cele mai multe cheltuieli estimate neraportate au fost în cazul PR/BP Victorie - 287.959 de lei și PAS – 196.280 de lei (a se vedea graficul nr. 31).

Graficul nr. 31

Estimarea cheltuielilor pentru transport la referendum

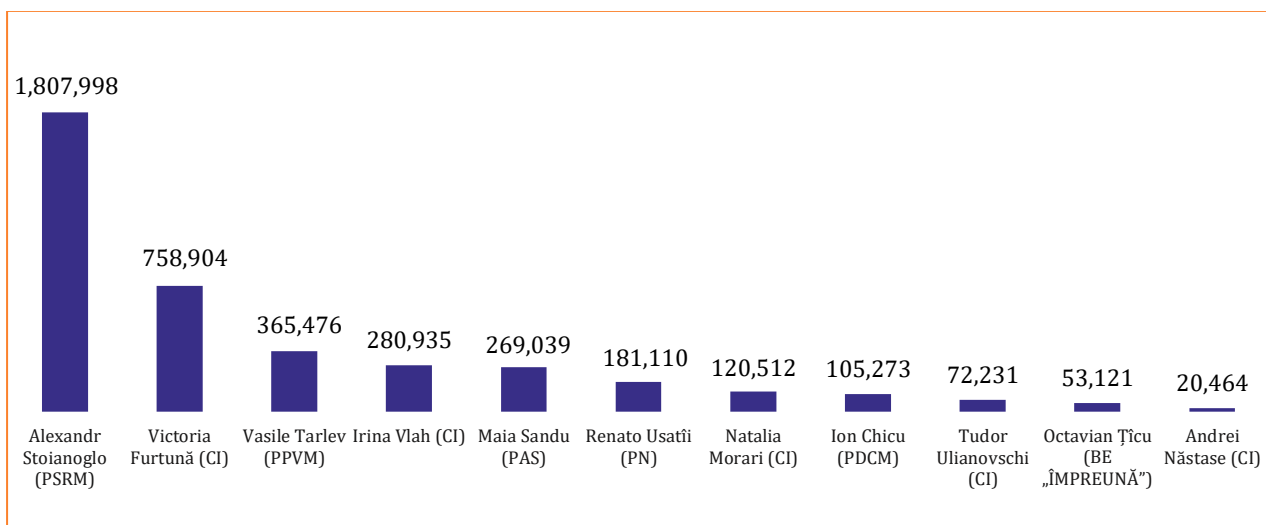
8.6.2.10. Estimarea cheltuielilor pentru deplasările în străinătate

Potrivit observatorilor Promo-LEX, competitorii electorali au desfășurat deplasări în străinătate. În cazul **alegerilor prezidențiale** au fost estimate cheltuieli neraportate privind organizarea deplasărilor în valoare de cel puțin **11.347 de lei** în cazul CI Andrei Năstase.

8.6.3. Concluzii privind monitorizarea civică a finanțării campaniei electorale.

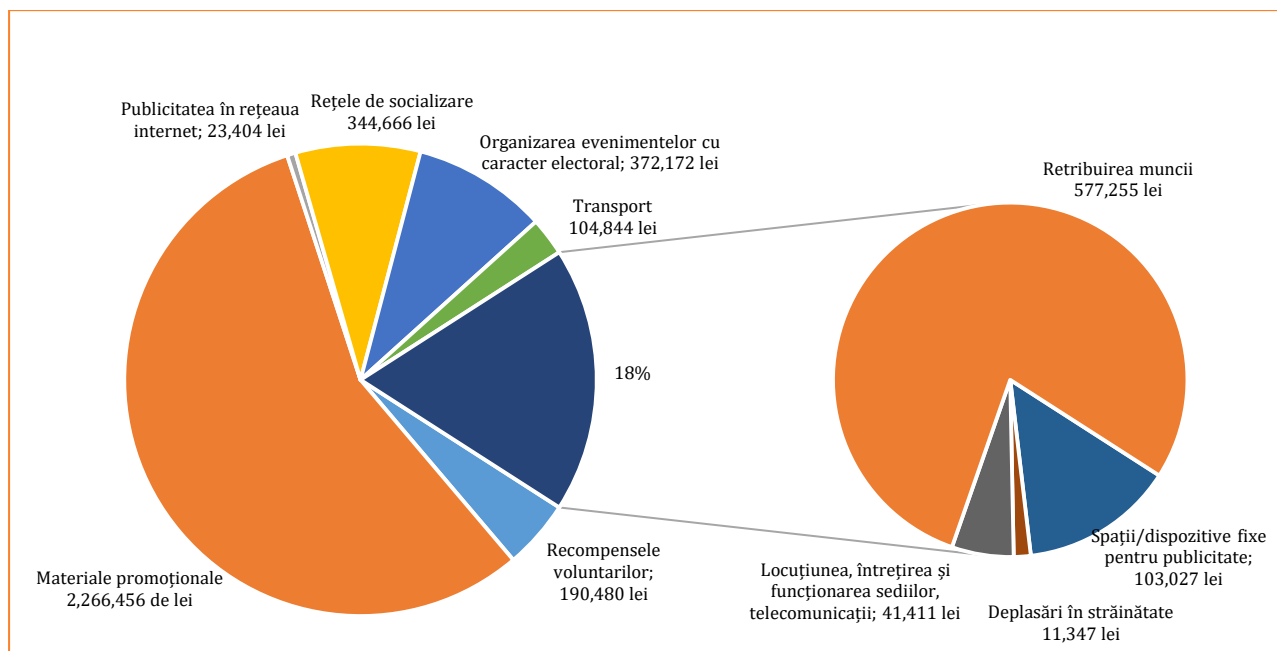
Alegeri prezidențiale. În contextul celor relatate, pentru activitățile de campanie electorală desfășurate de 11 concurenți electorali, MO Promo-LEX a estimat cheltuieli neraportate în valoare de cel puțin **4.035.063 de lei**. Cele mai multe cheltuieli neraportate din totalul cheltuielilor estimate au fost în cazul Alexandr Stoianoglo (PSRM) – 45%, urmat de Victoria Furtună (CI) – 19% și, respectiv, Vasile Tarlev (PPVM) – 9% din cheltuieli (a se vedea graficul nr. 32).

Total cheltuieli estimate drept neraportate a concurenților electorali

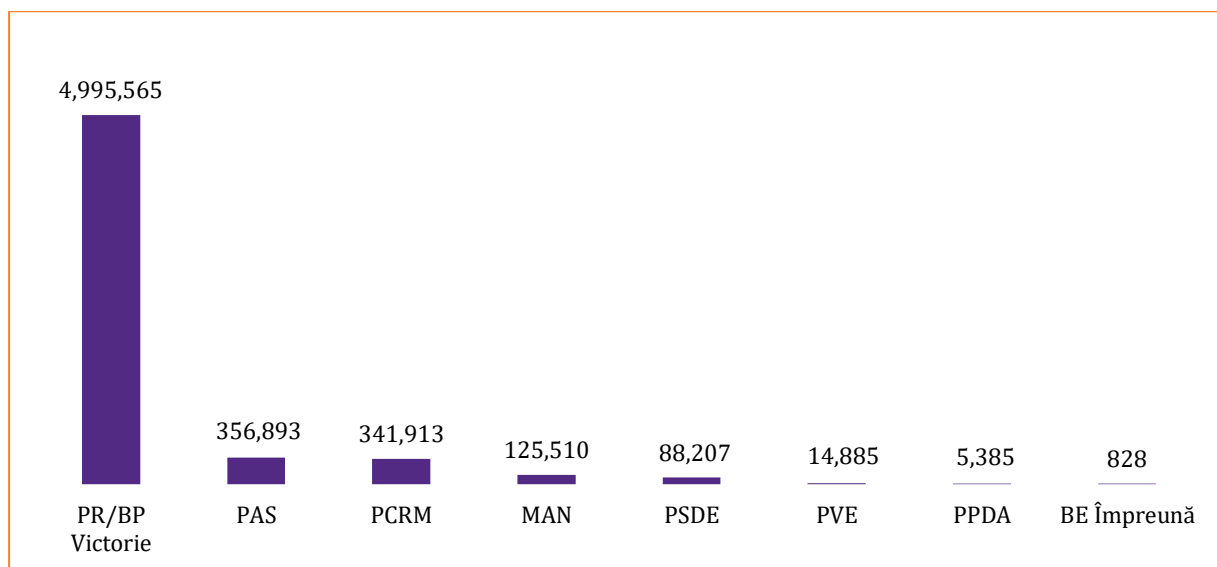
În funcție de destinația cheltuielilor estimate drept neraportate, cele mai multe au fost estimate pentru materiale promoționale – 56%, urmat de cheltuielile pentru retribuirea muncii – 14%, organizarea evenimentelor și publicitatea pe rețele de socializare - câte 9%, recompensele voluntarilor/agitatorilor – 5%. (a se vedea graficul nr. 33)

Destinația cheltuielilor neraportate estimate de Promo-LEX pentru alegerile prezidențiale

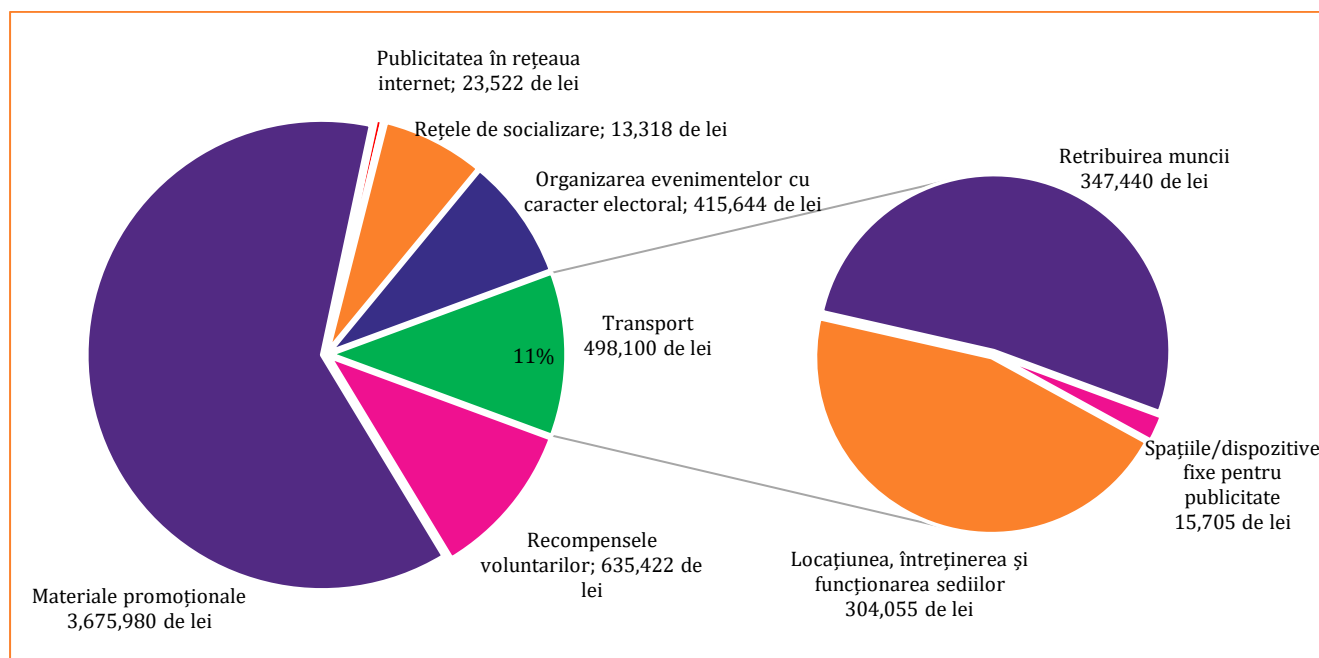
Referendum constituțional. Pentru activitățile de campanie electorală desfășurată de 6 participanți la referendum (PAS, MAN, PCRM, PSDE, PPDA și PR/BP Victorie), MO Promo-LEX a estimat cheltuieli neraportate în valoare de cel puțin **5.929.187 de lei**. Cele mai multe cheltuieli neraportate din totalul cheltuielilor estimate au fost în cazul PR/BP Victorie - 84%, urmat de PCRM și PAS cu câte 6% (a se vedea graficul nr. 34)

Total cheltuieli estimate drept neraportate a participanților la referendum

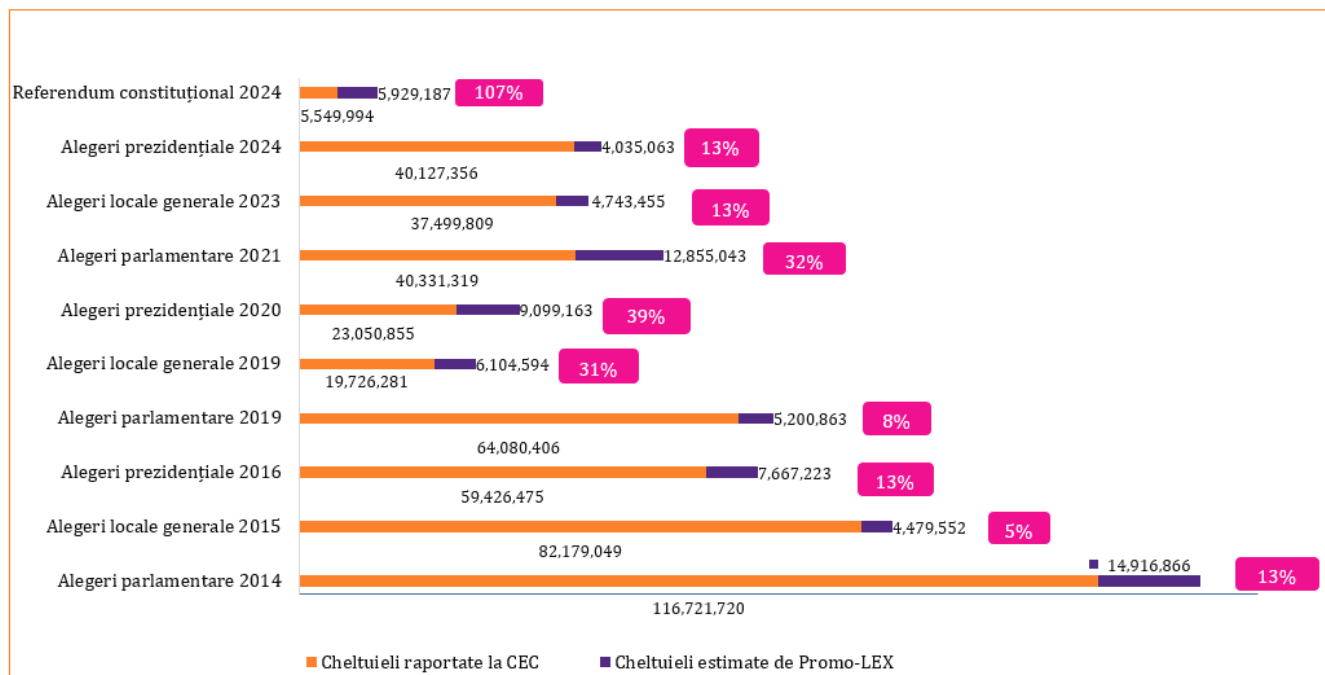
În funcție de destinația cheltuielilor, cele mai multe au fost estimate pentru materiale promoționale – 62%, recompensele voluntarilor/agitatorilor – 11 %, transport – 8%, urmat de organizarea evenimentelor – 7% și retribuirea muncii - 6%. (a se vedea graficul nr. 35)

Destinația cheltuielilorneraportate estimate de Promo-LEX la referendum

În contextul alegerilor prezidențiale din 2024, constatăm că transparența finanțării campaniei electorale a rămas la același nivel cu cea din alegerile locale generale din 2023, însă a fost mai ridicată comparativ cu ultimele trei scrutine naționale din perioada 2019-2021. Astfel, aceasta rămâne a fi redusă și necesită în continuare o atenție sporită (a se vedea graficul nr. 36).

Evoluția transparenței raportării cheltuielilor efectuate în perioada campaniilor electorale (2014 - 2024)

În ceea ce privește referendumul constituțional, constatăm că transparența raportării cheltuielilor de către participanți a fost una foarte redusă. Acest fenomen poate fi explicat prin participarea la campania electorală a entității BP Victorie, care a desfășurat activități de campanie fără a deține statut de participant la referendum, cele mai multe cheltuieli neraportate din totalul cheltuielilor estimate fiind în cazul PR/BP Victorie – 4.995.565 de lei (84%).

În concluzie, constatăm că transparența finanțării campaniei electorale a fost afectată de raportarea lacunară, inclusiv în contextul desfășurării concomitente a două scrutine, precum și participarea la campania electorală a entităților/persoanelor neînregistrare în calitate de competitori electorali.

IX. CAPITOL

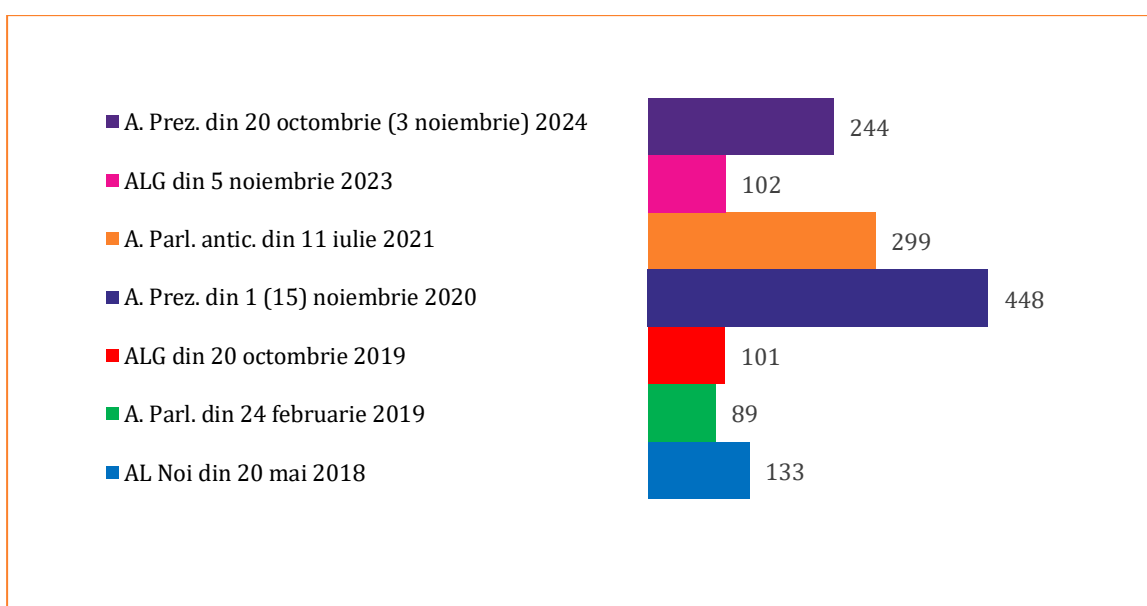
DISCURSUL DE URĂ ȘI INSTIGARE LA DISCRIMINARE

9.1. Dinamica și amploarea discursului de ură

În perioada 20 august – 20 noiembrie 2024, Promo-LEX a identificat 328 de cazuri de discurs de ură, instigare la discriminare și alte forme de intoleranță. Dintre acestea, 244 de cazuri s-au manifestat în context electoral: 161 de cazuri în contextul alegerilor prezidențiale, iar 48 de cazuri în contextul referendumului republican constituțional. Prin comparație cu alegerile prezidențiale din 1 (15) noiembrie 2020, când au fost identificate 448 de cazuri, în perioada de referință numărul cazurilor de discurs de ură a înregistrat o scădere cu peste 40% (a se vedea Graficul nr. 37). Cu toate acestea, datele monitorizărilor realizate din 2018 până în prezent, arată că fenomenul discursului de ură are o prezență constantă în spațiul public și în special în mediul online.

Grafic nr. 37.

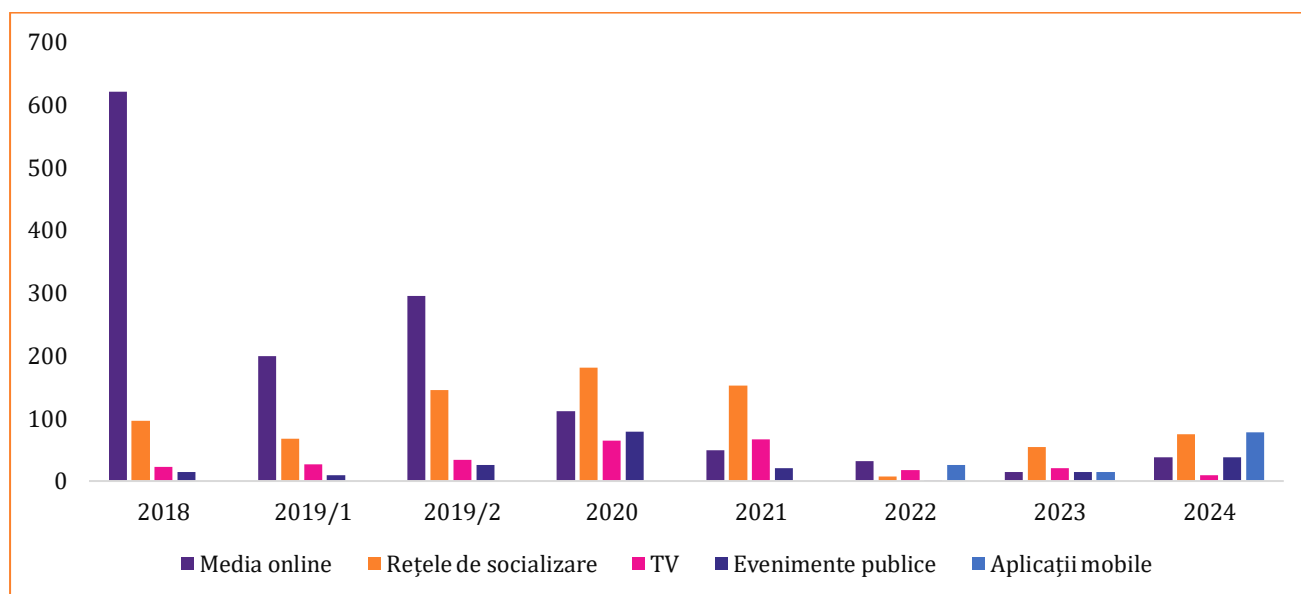
Dinamica discursului de ură în perioadele electorale (2018-2024)

Din 2020, datele colectate relevă faptul că discursul de ură este din ce în ce mai mult răspândit prin intermediul rețelelor de socializare și a aplicațiilor mobile. Dacă în anul 2018, mass-media și media online au fost principalele surse în care au fost identificate cazurile de discurs de ură (621 de cazuri), în anul 2020, locul acestora a fost luat de rețelele de socializare (181 de cazuri). Comparativ cu alegerile prezidențiale din 2020, în alegerile prezidențiale din toamna anului trecut, rețelele de socializare și aplicațiile mobile au fost printre sursele cel mai des utilizate pentru răspândirea discursului de ură (a se vedea Graficul nr. 38).

Graficul nr. 38.

Răspândirea discursului de ură prin categorii de surse (2018-2024)

Cele 244 de cazuri de discurs de ură identificate au fost vizualizate de peste 7 milioane de ori, ceea ce reprezintă în medie 85 de mii de vizualizări pe zi, și distribuite de peste 55 mii de ori. Aceste date au fost colectate în baza informațiilor afișate de paginile web, rețelele de socializare, platformele online etc.

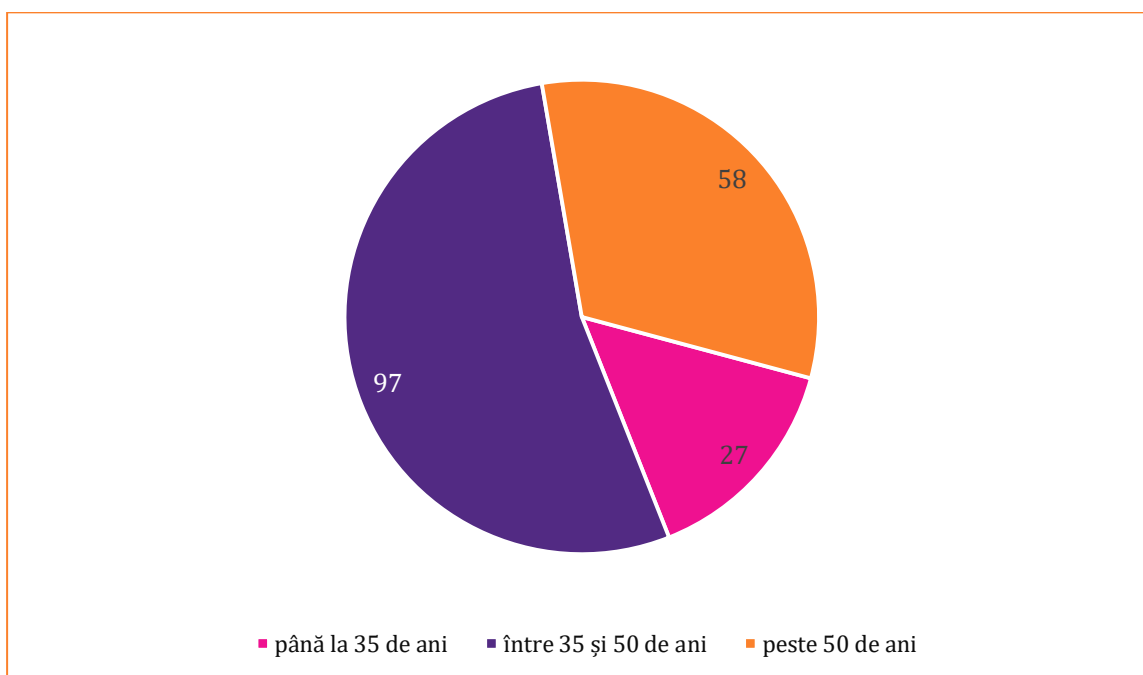
9.2. Distribuirea discursului de ură în funcție de autori și grupuri afectate

În alegerile prezidențiale din 20 octombrie (3 noiembrie) 2024 și referendumul republican constituțional, bărbații (ceea ce reprezintă 80%²¹² din cazurile în care sexul autorului a putut fi identificat) au utilizat cel mai des discursul de ură. O scădere de 14% comparativ cu alegerile prezidențiale din 2020, când bărbații au utilizat acest tip de discurs în proporție de 94%.

În continuare, persoanele cu vârsta cuprinsă între 35 și 50 de ani (în 97 de cazuri, ceea ce reprezintă 53%, din cazurile în care vârsta autorului a putut fi identificată) utilizează într-un număr mai mare discursul de ură (a se vedea Graficul nr. 39). O scădere față de alegerile prezidențiale din 2020, când persoanele din aceeași categorie de vârstă au făcut uz de discursul de ură în proporție de peste 70%. Pe de altă parte, a crescut numărul cazurilor în care autorii cu vârsta mai mare de 50 de ani au utilizat discursul de ură (58 de cazuri sau aprox. 24%), comparativ cu alegerile prezidențiale din 2020 (10%).

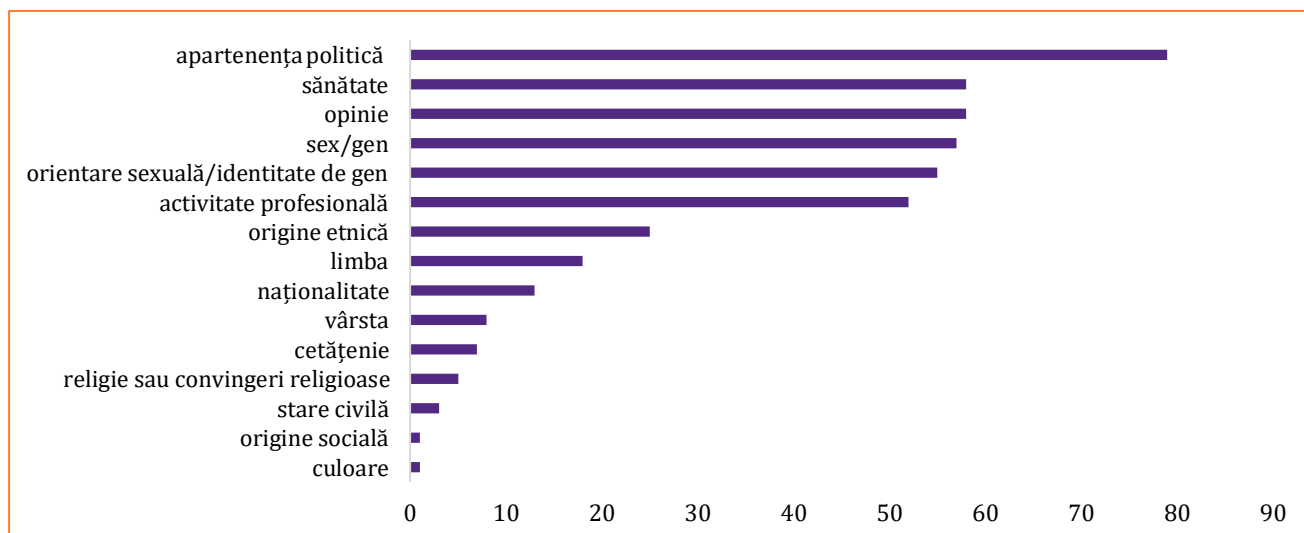
²¹² Distribuirea discursului de ură în funcție de sexul autorului: 162- bărbați; 39- femei; 43- neidentificat.

Distribuirea discursului de ură în funcție de vârsta autorului

Cel mai des, criteriile care au stat la baza discursurilor de ură identificate au fost „apartenență politică”, „sănătate” și „opinie”. Este pentru prima oară, din 2018, când criteriul „opinie” devansează criteriile „sex”, „gen”, „orientare sexuală” și „identitate de gen” (a se vedea Graficul 40). Acest criteriu s-a regăsit în cazurile de discurs de ură sau alte forme de manifestare a intoleranței față de persoanele cu o altă opinie politică. Criteriul „sănătate” a fost în lista primelor patru criterii care au stat cel mai des la baza discursurilor de ură în anul 2018, în contextul mai multor evenimente publice (alegerile locale noi din 20 mai 2018, desfășurarea marșului „Fără Frică” și marcarea celor 100 de ani de la Marea Unire). Criteriul a revenit în topul listei, în perioada electorală pentru alegerile locale generale din 2023 și s-a menținut și în contextul alegerilor prezidențiale și a referendumului republican constituțional din 2024. Acest criteriu a stat la baza discursurilor de ură care au vizat în special politicienii, membrii și susținătorii partidelor politice, dar care în mod indirect au afectat alte grupuri de persoane, precum persoanele cu probleme de sănătate mintală, persoanele cu probleme de sănătate psihică, consumatorii de droguri etc.

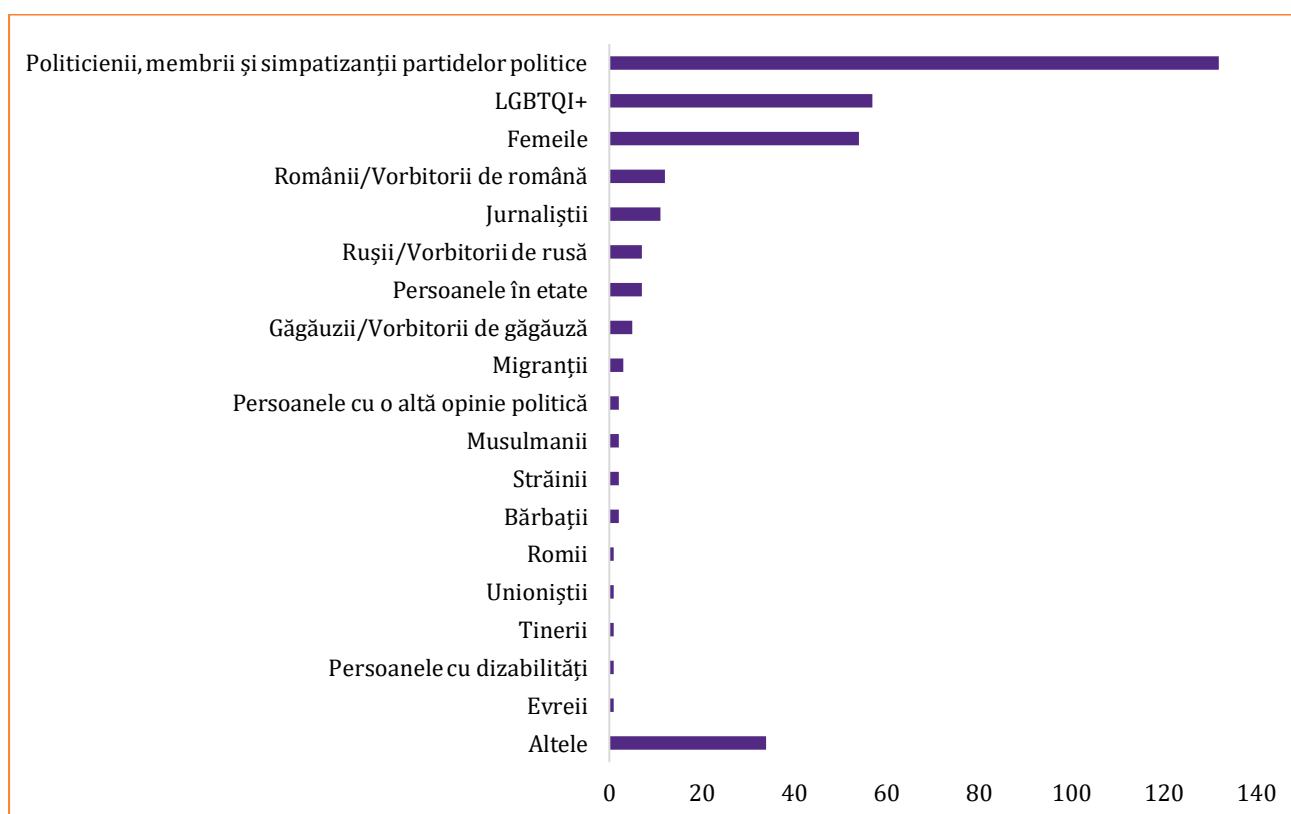
Criteriile care au stat la baza discursurilor de ură

Discursul de ură în perioadele electorale, în continuare este îndreptat, mai des, împotriva politicienilor, membrilor și susținătorilor partidelor politice, femeilor și persoanelor LGBTQI+ (a se vedea Graficul nr. 41). În ciuda faptului că numărul candidaților la funcția de Președinte al Republicii Moldova a crescut față de anul 2020, patru din 11 candidați înregistrați, totuși discursul de ură îndreptat împotriva femeilor politiciene, promovarea de stereotipuri și prejudecăți de gen etc. sunt utilizate în mod constant în campaniile electorale și în afara acestora. În același timp, comparativ cu alegerile prezidențiale din 2020, numărul cazurilor de discurs de ură îndreptate împotriva a trei grupuri etnice a crescut: românii/vorbitorii de română, rușii/vorbitorii de limba rusă și găgăuzii/vorbitorii de găgăuză.

Graficul nr. 41.

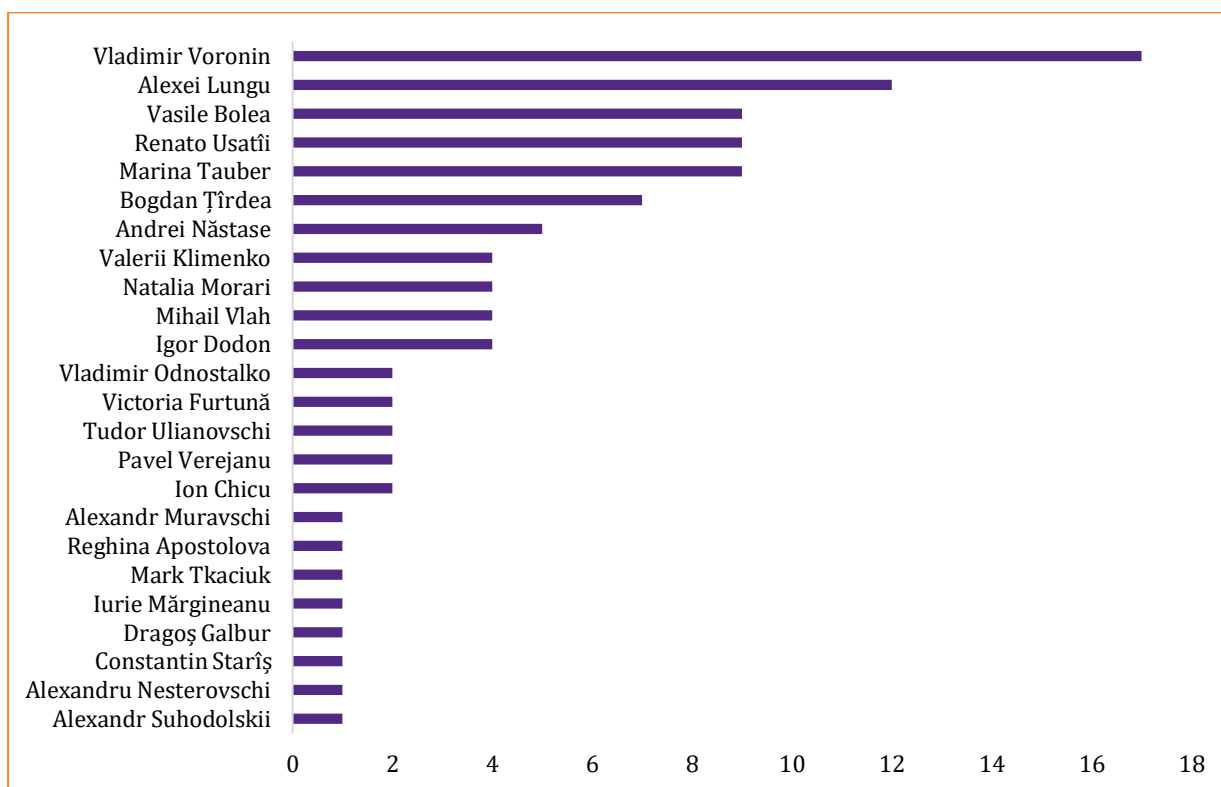
Grupurile afectate de discurs de ură

9.3. Discursul de ură și intoleranța generate de către și îndreptate împotriva competitorilor electorali și politicienilor

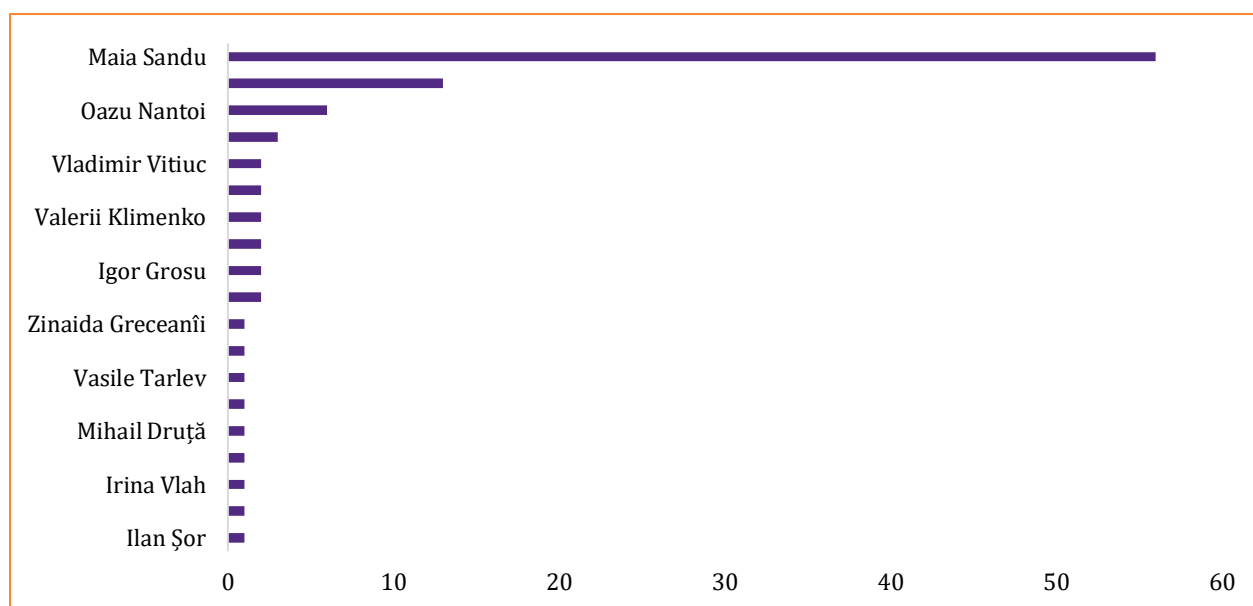
În perioada de monitorizare, cele mai multe cazuri de discurs de ură identificate au fost generate de către Vladimir Voronin, ex-președintele Republicii Moldova (2001-2009), deputatul fracțiunii parlamentare Blocului Comuniștilor și Socialiștilor și președintele PCRM. Urmat de Alexei Lungu, președintele PȘ și Vasile Bolea, deputat neafiliat în Parlamentul Republicii Moldova și fost membru al PR (a se vedea Graficul nr. 42). Discursurile de ură ale acestora au luat, de cele mai multe ori, forma sexismului, homofobiei, xenofobiei sau a discursurilor care au alimentat frici sociale prin promovarea prejudecăților și stereotipurilor în raport cu persoanele LGBTQI+, românii, străinii etc.

Competitori electorali și politicieni care au utilizat discurs de ură

În perioada de monitorizare, cazurile de discurs de ură identificate au vizat grupuri de persoane, dar și persoane ca parte a unor grupuri. Competitorii electorali cel mai des vizați de discursurile de ură au fost: Maia Sandu, candidata PAS și președinta Republicii Moldova în exercițiu; Alexandr Stoianoglo, candidat PSRM și Oazul Nantoi, deputat al fracțiunii parlamentare "Partidul Acțiune și Solidaritate" (a se vedea graficul nr. 43).

Competitori electorali și politicieni afectați de discurs de ură

Dacă în cazul Maiei Sandu, discursul de ură a avut la bază criteriile „sex”, „gen”, „apartenență politică”, „activitate profesională”, „orientare sexuală”, „origine etnică”, „religie sau convingeri religioase” etc., în cazul lui Alexandr Stoianoglo, cele mai multe discursuri de ură au avut la bază criteriile „origine etnică”, „activitate profesională”, „limba” etc..

9.4. Reacția autorităților la cazurile de discurs de ură

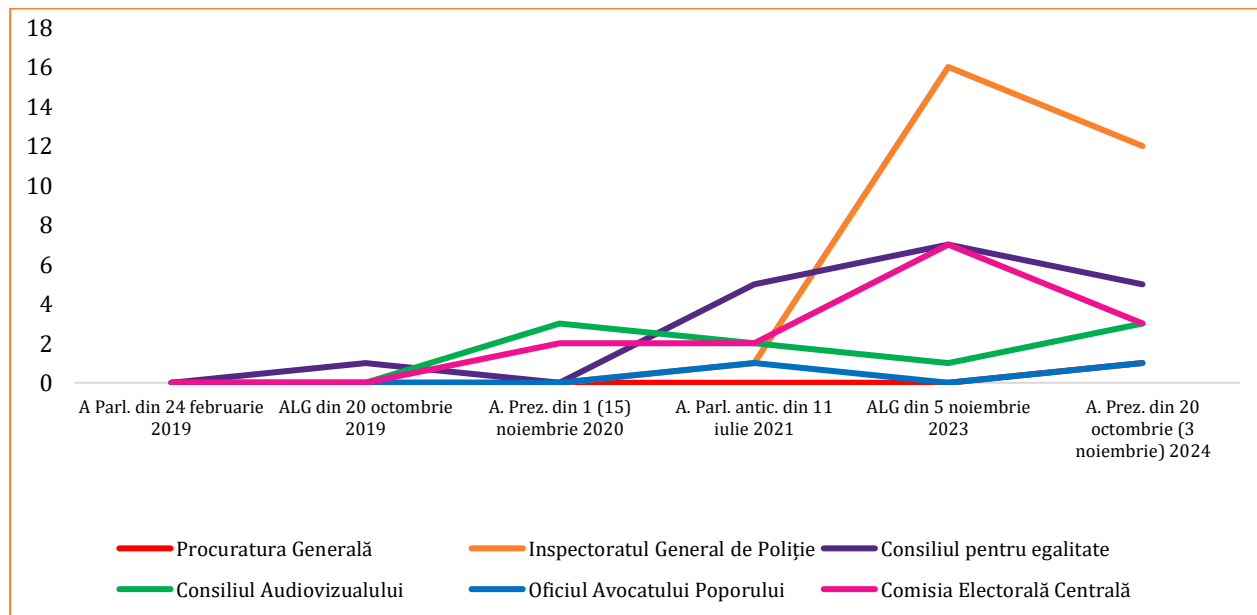
Campania electorală pentru alegerile prezidențiale și referendumul republican constituțional din 20 octombrie 2024 reprezintă cea de-a doua campanie care se desfășoară într-un cadru legal care sancționează discursul de ură și instigarea la discriminare (art. 52, alin. (3) Cod contravențional). Dacă în perioada electorală pentru alegerile locale generale din 2023, s-a înregistrat o dinamică pozitivă în ceea ce privește sesizarea autorităților cu privire la potențiale cazuri de discurs de ură, atunci în alegerile din toamna anului trecut, datele relevă mai curând o stagnare a acestui proces (a se vedea graficul nr. 44). Numărul plângerilor înregistrate a scăzut, iar numărul cazurilor de autosesizare din partea IGP, deși înregistrează o creștere ușoară, este mult mai mic decât numărul cazurilor identificate și publicate sau transmise spre informare de organizațiile societății civile²¹³.

Cele mai multe cauze contravenționale (5)²¹⁴ au fost pornite pe marginea încălcării art. 70¹ Cod Contravențional, instigarea la discriminare pe motiv de prejudecată, având ca autori persoane care nu au avut statutul de competitor electoral. Doar două dintre acestea se referă la instigare la discriminare: în contextul alegerilor prezidențiale (un caz) și referendumului republican constituțional (un caz).

Consiliul pentru egalitate a înregistrat cinci plângeri care s-au referit la potențiale cazuri de discurs de ură și/sau instigare la discriminare în perioada electorală²¹⁵. Consiliul Audiovizualului (CA) a înregistrat la rândul său trei contestații care au fost analizate inclusiv prin prisma admiterii discursului care incită la ură în media audiovizuală. CA, IGP au solicitat avize din partea Consiliului pentru egalitate. CEC și Consiliul pentru egalitate au remis cazuri spre examinare, conform competenței, către IGP.

Graficul nr. 44.

Dinamica înregistrării plângerilor cu privire la cazurile de discurs de ură

²¹³ În perioada 20 august – 20 noiembrie 2024, Centrul de Informare „GENDERDOC-M” a identificat 16 cazuri de discurs de ură și a trimis spre informare IGP 10 cazuri dintre acestea (Scrisoare din data de 17 decembrie 2024). În perioada 20 august – 24 octombrie 2024, Asociația Promo-LEX a publicat în rapoartele intermediare ale MO date despre 19 cazuri de discurs de ură cu un nivel mai înalt de gravitate (Asociația Promo-LEX, [Raport nr. 2](#), pp. 50-51, [Raport nr. 3](#), pp. 54-55, [Raport Nr.4](#), pp. 54-56 și [Raport nr. 5](#), pp. 23-25).

²¹⁴ Ministerul Afacerilor Interne al Republicii Moldova, Serviciul Tehnologii Informaționale, Scrisoare nr. 8/6-2V-440/24 din 13 decembrie 2024.

²¹⁵ Consiliul pentru egalitate, Scrisoare nr. 03/2253 din 3 decembrie 2024.

X. CAPITOL

EDUCAȚIA ȘI INFORMAREA ELECTORALĂ

În contextul alegerilor prezidențiale și a referendumului republican constituțional, Asociația Promo-LEX a desfășurat o campanie de informare, educație electorală și mobilizare apolitică a cetățenilor Republicii Moldova cu drept de vot. Obiectivul principal al campaniei a fost informarea alegătorilor despre alegerile prezidențiale și referendumul republican constituțional și promovarea unui vot informat și conștient. Grupul țintă al campaniei au fost cetățenii RM cu drept de vot, inclusiv din regiunea transnistreană și din diaspora.

Pentru a facilita o platformă de dezbateri dintre candidații la funcția de președinte și alegători, au fost organizate cinci dezbateri electorale televizate și o emisiune tematică „EU vreau să fiu președinte”. Dezbaterile au fost realizate în parteneriat cu postul de televiziune ProTV Chișinău, Radio Europa Liberă Moldova, Publicația online independentă NewsMaker, și Portalul Privesc.eu. Dezbaterile au fost promovate pe rețelele sociale și au atins un număr peste 540 de mii de vizualizări (online).

Portalul AGORA („Interact Media” SRL), Asociația pentru Democrație Participativă „ADEPT”, Grupul Media Realitatea („Bright Communication” SRL), Asociația „Comunitatea Watch.Dog pentru advocacy și politici publice” și Asociația „Alianța INFONET” au beneficiat de granturi din partea Asociației Promo-LEX pentru proiecte de informare a alegătorilor despre alegerile prezidențiale și referendumul republican constituțional și promovarea unui vot informat și conștient.

În total, în cadrul proiectelor finanțate, au fost realizate 35 de activități tematice precum: știri, reportaje video, video-uri informative și explicative, video sketch, reels, transmisiuni live, spoturi video, infografice, emisiuni TV/Radio, podcast-uri, note analitice, ghiduri pentru alegători în format accesibil pentru persoanele cu dizabilități, conferințe de presă, mese rotunde și evenimente publice, dezbateri TV, prelegeri, articole în buletine informative și postări pe rețele de socializare. Proiectele au generat peste 1.082 de materiale și produse electorale informative, acestea fiind vizualizate de circa 3.2 mln de ori pe rețelele sociale.

De asemenea, Asociația Promo-LEX a realizat și promovat două spoturi video motivaționale²¹⁶ (mesaje de interes public) pentru încurajarea participării alegătorilor la vot. Spoturile video au fost promovate pe rețele de socializare și difuzate la cinci posturi TV naționale și regionale, atingând un număr de peste 2,5 milioane de vizualizări.

Totodată, de la lansarea misiunii (20 august 2025), MO Promo-LEX a susținut 11 conferințe de presă privind organizarea și desfășurarea scrutinelor. Toate conferințele Misiunii de observare au fost interpretate în limbajul mimico-gestual în vederea asigurării dreptului de acces la informația de interes public al persoanelor cu dizabilități de auz.

Campania desfășurată a inclus cumulativ 39 de activități complexe, care au rezultat în 2000 de livrabile și au generat peste 6.2 mln de vizualizări pe online și TV.

²¹⁶ Spoturile video: [Viitorul nu acceptă scuze. Viitorul cere responsabilitate.](#); [Timp de 33 de ani împărtășim același ritual: construim democrația în Republica Moldova.](#)

XI. CAPITOL

ZIUA ALEGERILOR (turul I și turul II)

11.1. Aria de acoperire și mecanismul observării în ziua alegerilor

În ziua alegerilor, pentru ambele tururi de scrutin, 20 octombrie și 3 noiembrie 2024, MO Promo-LEX a delegat 614 OTS statici în SV selectate pe baza unui eșantion. În plus, au fost observate și toate cele 30 de secții de votare unde și-au exercitat dreptul de vot alegătorii din regiunea transnistreană. O atenție aparte a fost acordată secțiilor de votare în străinătate, unde au fost delegați 91 de observatorii (inclusiv pentru observarea votului prin corespondență). Procedurile de deschidere/închidere, desfășurare a votării, evenimentele din perimetrul SV și numărarea voturilor au mai fost observate de 89 de echipe mobile, care au monitorizat procesul electoral din secțiile de votare care nu sunt cuprinse în eșantion. Per total, procedurile de votare au fost observate în 1.678 SV în primul tur și în 1.673 secții în turul al doilea.

11.2. Deschiderea și închiderea secțiilor de votare

Majoritatea absolută a SV s-au deschis regulamentar și doar unele - cu mici întârzieri. Observatorii Promo-LEX au apreciat gestionarea procedurilor de deschidere în proporție de 99% ca fiind bună sau foarte bună. În același timp, în circa 20% (I tur) și 14% (turul II) din secții nu a fost respectată solemnitatea deschiderii SV prevăzută de Codul electoral.

O problemă a organizării alegerilor în perioada rece a anului rămâne a fi încălzirea insuficientă a sediilor SV, doar 47% în primul tur și 67% în al doilea fiind încălzite. De asemenea, doar aproape jumătate din SV observate în primul tur și circa 66% pentru turul doi au avut condiții minime de acces pentru persoanele cu nevoi speciale locomotorii. Pentru ambele situații constatăm o îmbunătățire a condițiilor între tururile de scrutin.

Toate SV observate, cu mici excepții, s-au închis la ora 21:00. Prelungirea programului de activitate a avut loc în anumite secții de votare de peste hotare și cele din stânga Nistrului, inclusiv din cauza alertelor cu bombă pe parcursul zilei²¹⁷. Iar în cazul SV nr. 38/24 Abu Dhabi (Emiratele Arabe Unite), în cel de-al doilea tur, buletinele de vot (500) s-au epuizat înainte de închiderea secției de votare. De altfel, cu referire la epuizarea buletinelor de vot, și la SV 38/195 Moscova (Federația Rusă) au fost utilizate toate buletinele, iar la secția SV/194 Moscova – au fost utilizate 4999 din 5000.

Potrivit observatorilor, în proporție de circa 93% pentru turul întâi și 97% pentru turul doi, BESV au gestionat procedurile de închidere și numărare bine și foarte bine. Totuși, atragem atenția că anumite proceduri nu au fost pe deplin respectate. De exemplu, MO Promo-LEX atenționează asupra nerespectării în peste 40% din secții a procedurii de prezentare de către un singur membru al BESV a buletinelor de vot tuturor participanților la procesul de numărare. Iar în cazul a cel puțin 5% din secții, camera video nu a filmat întregul proces de numărare.

²¹⁷ Amintim că potrivit [Raportului CEC](#) cu privire la rezultatele alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova din 20 octombrie 2024 în primul tur de scrutin, BESV nr. 38/178 și 38/179 din or. București, BESV nr. 38/184 din or. Brașov, România, BESV nr. 38/194 și 38/195 din or. Moscova, Federația Rusă, au solicitat prelungirea programului de lucru cu două ore, iar BESV nr. 38/100 din Brescia, Republica Italiană, a solicitat prelungirea programului de lucru cu 30 minute. Pentru turul doi, BESV nr. 38/43 din or. Marseille, Republica Franceză, BESV nr. 38/53 din or. Kaiserslautern și BESV nr. 38/54 din or. Hamburg, Republica Federală Germania, BESV nr. 38/85 și 38/86 din or. Tel-Aviv, Israel, BESV nr. 38/184 din or. Brașov și BESV nr. 38/187 din or. Constanța, România, BESV nr. 38/195 din or. Moscova, Federația Rusă, au solicitat prelungirea programului de lucru cu o oră.

11.3. Desfășurarea procedurii de votare

11.3.1. Constatări generale privind organizarea și desfășurarea votării în ziua alegerilor

Potrivit observatorilor, atât în turul I, dar în special în al doilea, atmosfera generală în majoritatea absolută a secțiilor observate a fost una bună și foarte bună (circa 99%).

Tabel nr. 18.

Atmosfera generală din secții în ziua alegerilor

Întrebare / Calificativ		Foarte rău	Rău	Bine	Foarte bine
Aprecierea atmosferei generale din secția de votare	Turul I (1.678 SV)	3 (0.2%)	10 (0.6%)	1.180 (70.3%)	485 (28.9%)
	Turul II (1.673 SV)	0	6 (0.4%)	1.090 (65.1%)	527 (34.5%)

Cu privire la cunoașterea procedurilor de vot, OTS au raportat că atât din perspectiva funcționarilor electorali, cât și a alegătorilor, nu au existat probleme majore în aplicarea cadrului normativ. Iar în proporție de 97-98% procedurile au fost înțelese și aplicate regulamentar.

Tabel nr. 19.

Aplicarea procedurilor de vot de către funcționari electorali și alegători

Întrebare / Calificativ		Foarte rău	Rău	Bine	Foarte bine
Cât de bine au înțeles și aplicat membrii BESV procedurile de votare pe parcursul zilei alegerilor?	Turul I (1.678 SV)	5 (0.3%)	26 (1.5%)	1 141 (68%)	506 (30.2%)
	Turul II (1.673 SV)	3 (0.2%)	6 (0.4%)	1 055 (63.1%)	609 (36.3%)
Cât de bine au înțeles alegătorii procedurile de votare pe parcursul zilei alegerilor?	Turul I (1.678 SV)	3 (0.2%)	44 (2.6%)	1 367 (81.5%)	264 (15.7%)
	Turul II (1.673 SV)	2 (0.1%)	12 (0.7%)	1 251 (74.8%)	408 (24.4%)

Pe parcursul zilei alegerilor, observatorii au monitorizat și fluxurile de alegători, eventualele aglomerații (cozi) atât în interiorul secțiilor de votare, cât și în exterior. Astfel, constatările OTS au confirmat activismul cetățenilor cu drept de vot manifestat în ambele tururi de scrutin. Chiar, dacă în turul doi au votat mai mulți alegători, totuși cele mai multe situații de aglomerații au fost raportate pentru turul întâi. Aceasta tendință fiind determinată de faptul că în data de 20 octombrie 2024 s-au desfășurat două scrutine concomitent. Pe parcursul zilei alegerilor, în dinamică, alegătorii au manifestat activism în special pentru perioada 9:30 – 15:30, tendințele fiind similare ambelor tururi de scrutin.

Monitorizare aglomerații alegători de către observatorii staționari

Întrebare / Perioadă		7:00 – 9:30	9:30 - 12:30	12:30– 15:30	15:30– 18:30	18:30- 21:00
Pondere secții de votare la care s-au observat aglomerații de alegători (SV observate static)?	Turul I (736 SV)	16%	56%	40%	23%	9%
	Turul II (735 SV)	17%	47%	34%	20%	9%

Un alt aspect monitorizat de observatori, în ziua de 20 octombrie 2024, au fost situațiile de neînțelegeri ce au apărut pe parcursul înmânării buletinelor de vot atât pentru alegeri prezidențiale, cât și referendum constituțional, în condițiile în care anumite forțe politice îndemneau alegătorii să nu participe la referendum.

Ponderea secțiilor unde au fost observate astfel de fenomene nu este foarte mare, totuși cazuri de acest gen au fost (a se vedea Tabelul 21). Constatările Promo-LEX confirmă și datele oficiale prezentate de CEC cu referire la un total de 1.135 de buletine de vot (872 – pentru referendum și 263 – prezidențiale) care au fost înmânate alegătorilor dar așa și nu au ajuns în urnele de vot, respectiv au fost abandonate, pe parcursul zilei de 20 octombrie 2024. Spre comparație, în ziua celui de al doilea tur de scrutin, numărul de buletine abandonate a fost de 49²¹⁸.

Proporția secțiilor de votare cu situații de probabil abandon a buletinelor de vot (tur I)

736 SV observate static, tur I	7:00-9:30			9:30-12:30			12:30-15:30			15:30-18:30			18:30-21:00		
Ponderea (%) SV unde s-au observat neînțelegeri între alegători și funcționari electorali la înmânarea buletinelor de vot pentru alegerile prezidențiale /referendum	Nici un caz	Până la 10	Peste 10	Nici un caz	Până la 10	Peste 10	Nici un caz	Până la 10	Peste 10	Nici un caz	Până la 10	Peste 10	Nici un caz	Până la 10	Peste 10
		93	7	0	84	16	0	88	12	0	89	11	0	92	8
Ponderea (%) SV unde s-au observat cazuri de abandon / deteriorare de către alegători a buletinelor de vot primite	94	5	1	87	12	1	88	10	2	87	11	2	92	7	1

Contextual, atragem atenția și la numărul mare de buletine declarate nevalabile la referendumul constituțional – 42.518 (2.8% din numărul total de buletine extrase din urna de vot). Amintim că diferența dintre rezultatele pe opțiuni a fost de – 10.564, practic de patru ori mai puțin decât numărul de buletine de vot nevalabile. Pentru alegerile prezidențiale, tururile I și II, numărul de buletine declarate nevalabile a fost de 18.464 (1.2%), respectiv, 20.715 (1.2%).

²¹⁸ Comisia Electorală Centrală. [Rezultate](#) alegeri pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova din 20 octombrie (3 noiembrie) 2024.

Promo-LEX a prevenit legislatorul cu privire la posibilitatea unor astfel de situații în condițiile organizării referendumului republican în aceeași zi cu alegerile prezidențiale²¹⁹. Deși CEC, de rând cu alte autorități publice, au organizat un șir de activități pentru informarea alegătorilor²²⁰, și inclusiv a explicat particularitățile exercitării dreptului la vot în cadrul scrutinelor din 20 octombrie 2024²²¹, se pare că situațiile de abandon a buletinelor de vot, precum și confuzia alegătorilor nu au putut fi pe deplin evitate.

Separat, observatorii au monitorizat și respectarea obligației ca alegătorii să prezinte actul de identitate operatorilor SIASA pentru a înregistra faptul participării la votare a acestuia în vederea neadmiterii votării multiple. Amintim că din momentul excluderii necesității aplicării mențiunilor despre participarea la vot în fișa de însoțire a buletinelor de identitate, înregistrarea la operator este unica metodă de neadmitere a votării multiple. Potrivit observatorilor, în cazul a circa 1% din SV monitorizate au fost constatate situații de eludare a obligației legale.

Tabel nr. 22.

Proporția secțiilor de votare unde au fost observate cazuri de votare fără a prezenta acte operatorilor SIASA

	Turul I (1.678 SV)	Turul II (1.673 SV)
Ponderele secțiilor unde au fost constatate situații când alegătorii au votat fără a prezenta actul de identitate operatorului SIAS Alegeri	18 (1%)	26 (1.6%)

La aceste alegeri, ca și la prezidențialele din 2020, în secțiile de votare din România au fost utilizate scanere pentru a facilita procedura de înregistrare a alegătorilor în SIASA. Potrivit observatorilor, aceste dispozitive și-au demonstrat utilitatea. Considerăm că pentru eficientizarea procesului de înregistrare a alegătorilor, mecanismul digitalizat poate fi aplicat la următoarele alegeri pentru toate SV organizate peste hotare, precum și pentru alegătorii din localitățile din stânga Nistrului.

11.3.2. Incidente constatate pe parcursul zilei alegerilor

Metodologia de observare implementată de Asociația Promo-LEX presupune monitorizarea în ziua alegerilor și a situațiilor de problemă (inclusiv încălcări ale legislației electorale) pe care misiunea le califică generic drept „incidente” (a se vedea lista incidentelor în tabelul nr. 23). Per total Misiunea a analizat, compilat și prezentat în comunicatele sale pe parcursul zilelor de votare – 1.569 de incidente. Dintre acestea, 778 pentru primul tur de scrutin al alegerilor prezidențiale și a referendumului constituțional, și 791 – pentru turul doi al alegerilor prezidențiale.

Din perspectiva impactului incidentelor, atragem atenția asupra faptului că și la aceste alegeri au existat cazuri de intimidare a observatorilor, obstrucționare a procesului de observare liberă în secția de votare, inclusiv refuzuri de eliberare a copiilor autentificate a proceselor verbale de numărare a voturilor.

De asemenea, MO Promo-LEX este îngrijorată de zvonurile privind oferirea de recompense bănești (25 cazuri), care s-au referit preponderent (52%) la alegătorii din regiunea transnistreană²²². La fel, prezența persoanelor neautorizate, raportată în 92 cazuri și agitația electorală (45 cazuri) în incinta secției de votare sau în raza de 100 m, constituie situații care ar putea afecta caracterul liber al votului din ziua alegerilor. Un fenomen inedit pentru alegerile din Republica Moldova l-a constituit transportul internațional al alegătorilor, pe cale aeriană organizat pentru turul doi al scrutinului prezidențial din Federația Rusă spre Belarus, Azerbaidjan și Turcia.

²¹⁹ [Opinia](#) Asociației Promo-LEX cu privire la desfășurarea referendumului republican în aceeași zi cu alegerile parlamentare sau prezidențiale (par. 21).

²²⁰ [Campanie de informare](#). Referendum republican constituțional, 20 octombrie 2024.

²²¹ [Circularea CEC](#) privind [particularitățile exercitării dreptului la vot în cadrul referendumului republican și a alegerilor prezidențiale din 20 octombrie 2024](#)

²²² [Comunicat de presă](#) 20.10.2024. Misiunea Promo-LEX de Observare a alegerilor prezidențiale și referendumului constituțional din 20 octombrie 2024: Detalii privind desfășurarea scrutinelor.

Analizate pe categorii, constatăm că structura incidentelor este aceeași ca și la precedentele scrutine naționale. Cantitativ, incidentele cele mai raportate rămân a fi cele cu privire la încălcarea secretului votului (fotografierea buletinelor de vot; afișarea buletinului cu votul exprimat) – 404 de cazuri și deficiențele în funcționarea SIAS „Alegeri” (172). Mai nou, la alegerile curente, pe a treia poziție ca număr de incidente raportat este – întreruperea procesului de filmare (149). Cu trecerea timpului, starea tehnică a camerelor video este tot mai problematică. MO Promo-LEX consideră că CEC trebuie să analizeze relevanța utilizării tehnicii respective la următoarele alegeri. Dacă situațiile de viciere a secretului votului se referă, primordial, la comportamentul alegătorilor, atunci ultimele două tipuri de disfuncționalități țin de responsabilitatea CEC.

Tabelul nr. 23.

Categorii de incidente, în dinamică

Nr.	CATEGORIE INCIDENT	2024		2020 ²²³	
		Tur I	Tur II	Tur I	Tur II
1.	Acces restricționat pentru observatori sau obstrucționarea procesului de observare liberă în secția de votare	10	6	10	13
2.	Urnele de vot nu au fost sigilate potrivit procedurilor legale/ruperea/deteriorarea sau absența sigiliilor pe urnele de vot	31	55	23	43
3.	Prezența nejustificată a persoanelor neautorizate în incinta secției de votare sau în raza de 100 m	51	41	25	28
4.	Prezența materialelor de publicitate, afișaje, panouri electorale în raza secției de votare (100 de metri de la localul secției)	36	19	34	9
5.	Întreruperea pe parcursul zilei votării a procesului de filmare	98	51	22	24
6.	Agitație electorală sau PR negru în perimetrul de 100 m și/sau în incinta secției de votare pentru a determina alegerea alegătorilor	30	15	14	19
7.	Zvonuri, tentative sau chiar situații de recompense materiale sau bănești oferite alegătorilor în perimetrul de 100 m al secției de votare pentru a determina alegerea alegătorilor	17	8	14	22
8.	Transportarea organizată a alegătorilor (autocare, microbuze sau alte mijloace de transport care nu ar avea ce căuta în preajmă)	11	18	50	37
9.	Cazuri de intimidare sau acte de violență cu implicarea alegătorilor, membrilor BESV, observatorilor, mass-media sau altor persoane	10	17	0	9
10.	Deficiențe în funcționarea SIAS „Alegeri” (suspendarea funcționării; situații când SIAS „Alegeri” indică faptul că alegătorul a votat, iar acesta susține că nu a votat)	45	127	35	61
11.	Deficiențe în listele electorale (discrepanțe dintre adrese; alegători decedați; semnături în locul altor persoane)	76	65	29	15
12.	Încălcări ale secretului votului (fotografierea buletinelor de vot; afișarea buletinului cu votul exprimat; amplasarea defectuoasă a cabinelor de vot ce permit vizualizarea opțiunii alegătorului etc.)	175	229	59	108
13.	Votarea nejustificată în grup (în cabinetele de vot se află 2 și mai multe persoane) sau când una și aceeași persoană asistă de mai multe ori alegători care nu pot completa singuri buletinele de vot	61	17	11	10
14.	Încetarea/suspendarea nejustificată a votării în secția de votare	7	19	12	7
15.	Refuzul eliberării copiilor tuturor Proceselor-Verbale de numărare a voturilor solicitate	7	2	6	0
16.	Sanționarea de către BESV a observatorilor/altor persoane autorizate să asiste la procedurile electorale	0	0	-	-
17.	Buletinele de vot nerepartizate membrilor BESV nu sunt păstrate în safeu/dulap din interiorul secției de votare	24	15	0	0
18.	Altele	89	87	137	94
	TOTAL	778	791	481	499

²²³ [Raport Final](#). MO Promo-LEX. Alegerile pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova din 1 (15) noiembrie 2020. p. 101-102.

Din perspectiva dinamicii dintre cele două tururi de scrutin, cele mai mari diferențe se atestă pentru cazul deficiențelor în SIASA²²⁴, o creștere de 2.8 ori a numărului de incidente, și pentru situațiile de votare nejustificată în grup – o descreștere de 3.6 ori (de la 61 la 17 cazuri). Numărul mare de cazuri de vot în grup din data de 20 octombrie 2024 s-ar putea explica și prin desfășurarea concomitentă a două scrutine.

Comparativ cu scrutinul prezidențial din 2020, la alegerile curente numărul total al incidentelor constatate a crescut de la 980 la 1.569. Per categorii de incidente, cele mai mari creșteri se atestă în situația: votării nejustificate în grup (de 3.7 ori); a intimidărilor cu implicarea alegătorilor, membrilor BESV, observatorilor, sau altor persoane (de 3.7 ori); a întreruperii procesului de filmare (de 3.2. ori) și a deficiențelor din listele electorale (de 3.2 ori).

11.3.3. Alte aspecte relevante votării din ziua alegerilor

Votarea la locul aflării prin utilizarea urnei mobile este o practică alternativă votării la secția de votare utilizată în Republica Moldova. La locul aflării votează persoanele care, din motive de sănătate sau din alte motive temeinice, nu se pot deplasa la sediul secției de votare, persoanele aflate în instituțiile penitenciare și cele care în ziua votării se află în case de odihnă, spitale și alte instituții curative, aziluri²²⁵. Chiar dacă această procedură nu este agreată de Codul bunelor practici în materie electorală²²⁶, ea rămâne a fi utilizată în lipsa alternativelor pentru unele categorii speciale de alegători.

Datele tabelului de mai jos indică asupra faptului că, se atestă o creștere lentă a numărului de votanți, de la un scrutin la altul. Comparând tururile întâi din alegerile prezidențiale care au avut loc în perioada 2016-2024, observăm o creștere de circa 3.000 de alegători, cifre care ar putea fi explicate prin îmbătrânirea continuă a populației. Cazul alegerilor din 2020 este unul mai specific, fiind vorba de contextul pandemic. De cealaltă parte, subliniem tendința specifică atât pentru 2016 cât și 2024 de majorare bruscă și nefirească²²⁷ a numărului de alegători care au votat cu urna mobilă în turul II, comparativ cu primul.

Tabelul nr. 24.

Dinamică votării cu urna mobilă

Alegeri prezidențiale, 2016 ²²⁸		Alegeri prezidențiale, 2020		Alegeri prezidențiale, 2024 ²²⁹	
Turul I	Turul II	Turul I	Turul II	Turul I	Turul II
Au votat – 28.362	Au votat – 36.018	Cereri – 39.919 ²³⁰	Cereri – 31.145 ²³¹	Au votat – 31.269	Au votat – 42.057

În contextul dat, atenționăm suplimentar și asupra problemei privind neasigurarea votului secret și liber exprimat a persoanelor cu necesități speciale și/sau dizabilități care votează cu urna mobilă în instituțiile specializate²³². În rezultatul observării procedurilor de votare din mai multe instituții curativ-sanitare (aziluri de bătrâni, centre de plasamente etc.), MO Promo-LEX consideră că este vorba de o problemă sistemică, ce necesită intervenția CEC pentru a asigura reglementarea detaliată a votului asistat, cât și desfășurarea instruirii funcționarilor electorali pe tematica dată. De altfel, în contextul turului II CEC a

²²⁴ [In ziua turului II](#), la deschiderea secțiilor de votare (orele 07.00 – 07.15), OTS Promo-LEX au constat cel puțin 51 de cazuri de imposibilitate de conectare la SIASA în intervale de până la 10 minute. Ulterior, problemele nu au purtat un caracter sistemic.

²²⁵ [Instrucțiunea](#) cu privire la procedura de vot cu urna mobilă aprobată prin Hotărârea CEC nr. 1154 din 4 august 2023.

²²⁶ Pct. 3.2 stabilește că „utilizarea urnelor mobile de vot nu este recomandată, deoarece este însoțită de un risc mare de fraudă”. [Codul bunelor practici](#) în materie electorală. Linii directoare și raport explicativ.

²²⁷ Caracterul nefiresc al creșterii numărului de solicitări a urnei mobile pentru turul II este dedus din raportarea la cifra totală a alegătorilor din țară care nu s-a majorat semnificativ între tururi.

²²⁸ [Raport CEC](#) cu privire la rezultatele alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova din 30 octombrie 2016.

²²⁹ [Raport CEC](#) cu privire la rezultatele alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova din 20 octombrie 2024, aprobat prin hotărârea Comisiei Electorale Centrale nr. 3209 din 9 noiembrie 2024, p.134.

²³⁰ [39 919 alegători](#) au solicitat votarea la locul aflării.

²³¹ [Comisia Electorală Centrală informează](#) că până la această oră circa 31 200 de alegători au solicitat votarea cu urna mobilă.

²³² Pentru detalii: [Promo-LEX solicită](#) intervenția instituțiilor statului într-un caz de încălcare a secretului votului pentru cel puțin 25 de alegători.

intervenit prin dotarea a 760 de secții de votare constituite pe teritoriul Republicii Moldova cu cabine de vot pentru echipele de membri ai biroului electoral care se deplasează în ziua votării cu urna de vot mobilă.

Numărul de alegători incluși pe listele suplimentare în secțiile de votare unde s-a votat conform listelor de bază²³³ la fel, a crescut raportat la ultimele alegeri prezidențiale²³⁴. În general, MO Promo-LEX recunoaște efortul depus de CEC pentru asigurarea exactității listelor electorale, totuși constatăm în continuare tendința de creștere a ponderii alegătorilor care au votat pe liste suplimentare.

11.4. Rezultatele finale ale numărării voturilor de către Promo-LEX

Rezultatele numărării în paralel a buletinelor de vot pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova și a celor pentru referendumul constituțional au confirmat rezultatele prezentate de CEC.

Tabelul nr. 25.

Rezultate referendum constituțional

Nr.	Opțiune referendum	CEC, voturi ²³⁵	Promo-LEX, voturi	Diferența CEC/Promo-LEX
1	DA	749.719	749.719	0
2	NU	739.155	739.155	0

Tabelul nr. 26.

Rezultate alegeri prezidențiale, turul II de scrutin

Nr.	Nume candidat	Partid	CEC	Promo-LEX	Diferența CEC/Promo-LEX
1	Maia Sandu	PAS	930.139	930.139	0
2	Alexandr Stoianoglo	PSRM	750.430	750.430	0

MO Promo-LEX a analizat corectitudinea completării a 2.219 procese verbale (în continuare PV) pentru ambele scrutine și pentru ambele tururi de scrutin prezidențial. Dintre acestea, 815 au fost obținute direct din secțiile de votare, iar restul au fost colectate de la CECE. Promo-LEX a constatat un singur PV eronat (potrivit formulelor de verificare aplicate) pentru rezultatele referendumului, aparținând SV 38/099 Milano, Republica Italiană²³⁶.

Comparativ cu scrutinele precedente, constatăm o îmbunătățire a calității completării proceselor-verbale de numărare a voturilor. De exemplu, la alegerile prezidențiale din 2020 era vorba de 53 de erori pentru primul tur și 37 pentru al doilea²³⁷. Totuși, observatorii Promo-LEX au menționat că, completarea PV era controlată cu SIASA, respectiv copiile erau înmânate observatorilor doar după ce erau verificate de operatori prin introducerea în sistem. Amintim că potrivit cadrului normativ copiile se înmânează observatorilor imediat după completarea și semnarea PV, înainte de a fi introduse în SIASA²³⁸.

²³³ Exceptând secțiile de votare constituite pentru alegătorii din regiunea transnistreană și cele organizate peste hotare.

²³⁴ Alegerile 2020: turul I – 37 800, turul II – 51.492. Alegerile 2024: turul I – 57.020; turul II – 66.787. Cu referire la scrutinul prezidențial din 2024, menționăm că 10.035, respectiv, 12.796 alegători au solicitat certificate pentru drept de vot, respectiv au votat pe liste suplimentare. Alte cauze ar putea fi: creșterea continuă a numărului de alegători fără domiciliu/reședință sau eventuale deficiențe de arondare din Registrul de Stat al Alegătorilor.

²³⁵ [Hotărâre CEC nr. 3147](#) din 25 octombrie 2024 pentru aprobarea Raportului Comisiei Electorale Centrale privind rezultatele organizării și desfășurării referendumului republican constituțional din 20 octombrie 2024.

²³⁶ E vorba de formulele: $D = F + H$; $H = G1 + G2 + G3 + G4 + Gn$; $F = D - H$. Potrivit acestor erori ar fi vorba, inclusiv, de neclarități cu privire la numărul de voturi exprimate per opțiuni. Astfel, numărul alegătorilor care au participat la votare ($D=1.673$), respectiv au introdus buletinele de vot în urnă, nu coincide cu suma buletinelor de vot valabile ($H=1.600$) și a celor nevalabile ($F=13$). De asemenea, numărul buletinelor valabil exprimate ($H=1.600$) nu coincide cu suma voturilor exprimate pe opțiuni ($G1*G2=1.660$).

²³⁷ [Raport Final](#). MO Promo-LEX. Alegerile pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova din 1 (15) noiembrie 2020. p. 103-104.

²³⁸ [Regulamentul](#) de activitate al biroului electoral al secției de votare, aprobat prin Hotărârea CEC nr. 1101 din 21 iunie 2023.

XII. CAPITOL

PERIOADA POSTELECTORALĂ

Confirmarea legalității și validarea mandatului de Președinte al Republicii Moldova. După încheierea turului al doilea de alegeri prezidențiale și până la confirmarea rezultatelor alegerilor au fost formulate mai multe contestații în instanța de judecată. Până la validarea mandatului de către Curtea Constituțională, instanțele de judecată nu au emis hotărâri de constatare a încălcărilor în procesul electoral, care să influențeze rezultatele alegerilor.

La 09 noiembrie 2024 CEC a depus la Curtea Constituțională sesizarea referitoare la confirmarea rezultatelor alegerilor și validarea mandatului de Președinte al Republicii Moldova²³⁹. La 28 noiembrie 2024, Curtea Constituțională, prin Hotărârea nr. 24²⁴⁰, a confirmat rezultatele alegerilor Președintelui Republicii Moldova din 20 octombrie (3 noiembrie) 2024 și a validat alegerea doamnei Maia Sandu în funcția de Președinte al Republicii Moldova.

După încheierea celui de-al II-lea tur al alegerilor prezidențiale și anunțarea rezultatelor preliminare, au fost examinate cinci litigii privind:

- a) agitația electorală făcută de prim-ministrul Dorin Recean în favoarea candidatului Maia Sandu²⁴¹;
- b) includerea constatărilor misiunilor de observare în raportul CEC privind rezultatele alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova din 20 octombrie 2024²⁴²;
- c) anularea hotărârii CEC cu privire la aprobarea raportului Comisiei cu privire la rezultatele alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova din 20.10.2024²⁴³;
- d) difuzarea unor materiale promoționale interzise prin lege, care conțin informație înșelătoare și instigă la ură împotriva candidatului la funcția de președinte al Republicii Moldova, Alexandr Stoianoglo (două cauze)²⁴⁴.

Autorii acestor acțiuni au fost PSRM (trei cauze) și Alexandr Stoianoglo (două cauze). Toate acțiunile înaintate în instanțele de judecată au fost respinse ca nefondate, soluțiile fiind menținute de Curtea Supremă de Justiție, ultimele decizii²⁴⁵ fiind pronunțate de către instanța supremă la 19 noiembrie 2024.

Prin urmare, având în vedere data depunerii sesizării CEC la Curtea Constituțională, precum și data pronunțării ultimelor încheieri ale CSJ aferent litigiilor din acest scrutin, constatăm că termenele indicate în Codul electoral²⁴⁶, au fost respectate.

²³⁹ [Sesizarea](#) CEC din 09.11.2024.

²⁴⁰ [Hotărârea](#) Curții Constituționale nr. 25 din 28.11.2024.

²⁴¹ [Hotărârea](#) Curții de Apel Chișinău din 13.11.2024 în cauza Partidul Socialiștilor vs CEC (agitație electorală).

²⁴² [Hotărârea](#) Curții de Apel Chișinău din 13.11.2024 în cauza Partidul Socialiștilor vs CEC (inclusiunea constatărilor misiunilor de observare).

²⁴³ [Hotărârea](#) Curții de Apel Chișinău din 13.11.2024 în cauza Partidul Socialiștilor vs CEC (anularea raportului CEC).

²⁴⁴ [Hotărârea](#) Curții de Apel Chișinău din 15.11.2024 în cauza Alexandr Stoianoglo vs CEC (difuzarea unor materiale promoționale).

[Hotărârea](#) Curții de Apel Chișinău din 15.11.2024 în cauza Alexandr Stoianoglo vs CEC (difuzarea altor materiale promoționale).

²⁴⁵ [Încheierea](#) CSJ din 19.11.2024 în cauza Alexandru Stoianoglo vs CEC (difuzarea unor materiale promoționale); [Încheierea](#) CSJ din 19.11.2024 în cauza Alexandru Stoianoglo vs CEC (difuzarea altor materiale promoționale).

²⁴⁶ Potrivit art. 148 din Codul electoral, în termen de 10 zile de la primirea actelor de la Comisia Electorală Centrală, dar nu mai

Totodată, Curtea Constituțională a remis Parlamentului o adresă²⁴⁷, prin care a reținut că ar putea fi îmbunătățite mecanismele legale de combatere a corupției electorale, de o manieră efectivă, având în vedere modalitățile inedite ale cazurilor înregistrate la acest scrutin. De asemenea, Curtea a mai observat că autoritățile competente au recepționat inclusiv sesizări care au vizat implicarea unor reprezentanți ai cultelor religioase în acțiuni de agitație electorală în favoarea anumitor candidați. Astfel, Curtea a notat că autoritățile trebuie să depună toate eforturile pentru a preveni asemenea cazuri la scrutinele viitoare, având în vedere persistența acestui fenomen în cadrul perioadelor electorale.

La 24 decembrie 2024, candidatul a cărui alegere a fost validată a depus jurământul în fața Parlamentului și a Curții Constituționale. Astfel, potrivit art. 80 alin. (1) din Constituția Republicii Moldova, mandatul de patru ani al Președintelui Republicii Moldova a început la data de 24 decembrie 2024.

Confirmarea legalității și validarea rezultatelor referendumului constituțional. La 26 octombrie 2024, CEC a depus o sesizare la Curtea Constituțională, solicitând confirmarea rezultatelor referendumului republican constituțional. În Hotărârea nr. 24 din 31 octombrie 2024²⁴⁸, Curtea a examinat legalitatea desfășurării referendumului și a validat rezultatele acestuia, confirmând respectarea procedurilor legale și constituționale.

În același timp, evidențiem că au fost adoptate două opinii separate, în temeiul art. 27 alin. (5) din Legea cu privire la Curtea Constituțională și al art. 67 din Codul jurisdicției constituționale²⁴⁹.

La 13.11.2024 Constituția Republicii Moldova a fost republicată în Monitorul Oficial²⁵⁰, iar noile prevederi constituționale votate la referendumul constituțional din 20.10.2024, au intrat în vigoare.

devreme de soluționarea definitivă de către organele electorale și instanțele de judecată a contestațiilor depuse conform procedurilor stabilite, Curtea Constituțională confirmă sau infirmă, printr-un aviz, legalitatea alegerilor.

²⁴⁷ [Adresa](#) Curții Constituționale nr. PCC-01/226e din 28.11.2024.

²⁴⁸ [Hotărârea](#) Curții Constituționale nr. 24 din 31.10.2024 cu privire la confirmarea rezultatelor referendumului republican constituțional din 20 octombrie 2024.

²⁴⁹ În concluzia [opinie separate](#) a judecătorului Curții Constituționale, Vladimir Țurcan, s-a indicat că proiectul legii constituționale privea în mod direct caracterul suveran al statului, iar în acest context acesta nu a acumulat numărul necesar de voturi ale cetățenilor pentru a fi considerat aprobat. În concluzia [opinie separate](#) a judecătorului Curții Constituționale, Serghei Țurcan, s-a indicat că o hotărâre poate fi adoptată în cadrul unui referendum republican constituțional dacă legea cu privire la revizuirea Constituției a fost adoptată cu o majoritate calificată de 2/3 din numărul cetățenilor care au participat la referendum.

²⁵⁰ [Monitorul Oficial nr. 466](#), art. 635.

RECOMANDĂRI

Parlamentului Republicii Moldova:

1. Reglementarea activității blocurilor politice în afara perioadelor electorale.
2. Reglementarea condițiilor de desfășurare a campaniei electorale de alți subiecți decât competitorii electorali, precum și sancțiunile ce urmează a fi aplicate celor care desfășoară activități de campanie electorală fără a fi înregistrați în calitate de competitori electorali.
3. Completarea Codului electoral cu prevederi ce ar reglementa mai eficient finanțarea politică și electorală de către „părți terțe”.
4. Reglementarea situațiilor de susținere a candidaților independenți de către partidele politice, pentru a nu admită raportarea lacunară a finanțării campaniei electorale.
5. Reglementarea condițiilor de participare la alegerile prezidențiale a Președintelui în exercițiu, astfel încât să fie asigurate egalitatea de șanse a candidaților.
6. Reglementarea expresă a cazurilor de refuz a înregistrării grupurilor de inițiativă, în special pentru situațiile în care candidații susținuți de partide, solicită să fie înregistrați ca independenți.
7. Extinderea cercului de subiecți încadrați la art. 1 din Codul electoral în calitate de participant la referendum pentru a permite grupurilor civice, asociațiilor obștești să se implice în promovarea unei opțiuni la referendum.
8. Examinarea oportunității modificării art. 184 alin. (2) din Codul electoral, prin excluderea posibilității de desfășurare a referendumului în aceeași zi cu alegerile parlamentare sau prezidențiale.
9. Completarea Codului electoral cu prevederi despre implementarea „universală” a votului prin corespondență pentru alegătorii din străinătate și aplicarea acestora după alegerile parlamentare din 2025.
10. Adoptarea definiției ”resurselor administrative” formulate de Comisia de la Veneția, precum și extinderea interdicției de utilizare a resurselor administrative în scop de acumulare a capitalului politic și în perioadele dintre alegeri.
11. Examinarea posibilității de a interzice promovarea politică nominală a candidatului anunțat public, înainte de desemnarea sa oficială.
12. Revizuirea cadrului legal cu privire la publicitatea politică în conformitate cu standardele UE, pentru a asigura o încadrare mai largă a subiecților publicității și un control mai eficient asupra acesteia.

13. Completarea art. 139 Cod electoral cu prevederi care ar permite colectarea de semnături și din partea cetățenilor Republicii Moldova care locuiesc în localitățile din stânga Nistrului.
14. Asigurarea, în comun cu alte autorități, a libertății formării și exprimării opiniei pentru alegătorii din localitățile din stânga Nistrului, inclusiv prin crearea unui spațiu informațional unic.
15. Reglementarea mecanismului de colectare a semnăturilor prin intermediul SSI LSE și a condițiilor de invalidare a semnăturilor alegătorilor.
16. Modificarea art. 27 din Legea nr. 133/2011 privind protecția datelor cu caracter personal, în sensul introducerii obligației CNPDPC de a examina de urgență și interveni rapid în cazurile de colectare și utilizare neconformă a datelor cu caracter personal în alegeri și/sau de actori politici.
17. Efectuarea unei evaluări a eficienței sancțiunilor aplicate pentru coruperea electorală pasivă, și diminuarea limitei minime a sancțiunii contravenționale pentru comiterea faptei prevăzută de art. 47¹ din Codul contravențional.

Comisiei Electorale Centrale, Centrului de Instruire Continuă în Domeniul Electoral și organelor electorale inferioare:

18. Reglementarea procedurilor ce vizează votul asistat și garanțiile pentru asigurarea votului secret și liber exprimat, în cazul persoanelor cu necesități speciale, vârstnici, sau persoanele aflate în aziluri de bătrâni, centre de plasament etc.
19. Instruirea funcționarilor electorali în materia votului asistat, astfel încât să nu fie admisă influențarea sau falsificarea rezultatelor votării.
20. Amendarea pct. 17 din Regulamentul privind înregistrarea prealabilă în vederea excluderii posibilității radierii alegătorilor din listele de bază ca urmare a înregistrării prealabile a acestora.
21. Completarea Regulamentului privind constituirea secțiilor de votare peste hotare cu norme care ar reglementa modul de aplicare a criteriilor complementare pentru constituirea secțiilor de votare în străinătate (datele înregistrării prealabile și informațiile prezentate de MAE).
22. Amendarea cadrului normativ care reglementează votul prin corespondență în vederea îmbunătățirii acestuia ca urmare a experienței de implementare parțială din 2024.
23. Examinarea oportunității organizării în s. Varnița, Anenii Noi, pentru alegătorii din localitățile din stânga Nistrului a patru secții de votare, în loc de trei.
24. Revizuirea condițiilor de verificare a donațiilor în susținerea campaniilor electorale (nu doar a donațiilor ce depășesc 3 salarii medii pe economie, dar chiar și cele mai mici – de exemplu, un salariu minim pe economie).
25. Elaborarea unui ghid/instrucțiune pentru competitorii electorali privind modul de estimare și raportare a activităților de voluntariat în alegeri.
26. Examinarea oportunității modificării cadrului normativ, astfel încât temeiurile de refuz a acreditării observatorilor să fie clare și previzibile.
27. Investigarea fenomenului de *fake observers*, în contextul alegerilor prezidențiale și a referendumului constituțional, și după caz, instituirea unui mecanism de identificare a acestei categorii de observatori.
28. Reglementarea procedurii de adoptare a hotărârilor în perioada electorală, astfel încât să nu se admită nesoluționarea contestațiilor și a cererilor prin neîntrunirea numărului de voturi.
29. Consolidarea eforturilor în vederea examinării eficiente a contestațiilor privind utilizarea abuzivă a resurselor administrative.

30. Revizuirea modelului listelor de subscripție, și anume a numărului și conținutului rubricilor ce necesită a fi completate de susținător pentru a simplifica procedura de înscriere a informației.
31. Aplicarea uniformă a procedurilor electorale pentru toți competitorii electorali în procesul de examinare a cererilor de înregistrare.
32. Monitorizarea, în colaborare cu instituțiile statului abilitate, în perioada electorală, a spațiului online, identificarea și blocarea/ștergerea conținutului sondajelor desfășurate cu încălcarea normelor cadrului normativ, și sancționarea celor responsabili conform Codului contravențional.
33. Evaluarea impactului utilizării tehnologiilor informaționale pentru evidența și gestionarea alegătorilor și a listelor electorale (SIAS „Alegeri”) asupra protecției datelor cu caracter personal.
34. Elaborarea, în comun cu Agenția Servicii Publice și Administrația Publică Locală, a unui mecanism comun care ar permite operarea modificărilor în RSA, sub responsabilitatea APL, în privința alegătorilor despre care se cunoaște că sunt decedați, dar care, din cauza lipsei documentelor confirmative, continuă să se regăsească în listele electorale.
35. Oferirea accesului la informațiile relevante din Registrul Funcționarilor Electorali pentru subiecții cu drept de desemnare a membrilor în componența organului electoral (partide politice, APC, instanțele de judecată).
36. Digitalizarea procedurii declarării noului loc de ședere, astfel încât alegătorii personal să-și poată actualiza informația cu privire la locul temporar de ședere.
37. Digitalizarea procedurii de înregistrare în lista suplimentară a alegătorilor în secțiile de votare de peste hotare și în cele pentru alegătorii din stânga Nistrului.
38. Asigurarea perfecționării profesionale continue a funcționarilor electorali prin organizarea unor activități continue, în comun cu APL și CICDE.
39. Monitorizarea respectării de către organele electorale inferioare a obligației de asigurare a minimumului de informație electorală prevăzută legal.
40. Instituirea de către CECE II a unui mecanism de monitorizare și, eventual, notificare a autorităților locale, inclusiv a oficiului teritorial al Cancelariei de Stat, privind nerespectarea (de către APL) a cerinței prevăzute la art. 70, alin. (10) Cod electoral.
41. Efectuarea unei revizii tehnice plenare a camerelor video în vederea stabilirii gradului de uzură și a clarificării oportunității de utilizare ulterioară a acestora.
42. Asigurarea transparenței, prin publicarea completă și în termeni utili a tuturor informațiilor relevante procesului electoral, inclusiv contestațiile (sesizările) și soluțiile asupra acestora.
43. Asigurarea transparenței informației privind raportarea financiară în contextul alegerilor, inclusiv asigurarea publicării datelor conform principiilor datelor deschise.
44. Instruirea organelor electorale inferioare în materia individualizării pedepselor aplicate în privința funcționarilor electorali.
45. Realizarea activităților periodice de instruire, în colaborare cu IGP, CA, Consiliul pentru egalitate și societatea civilă, pentru membrii organelor electorale și angajați privind recunoașterea și identificarea discursului de ură și a altor forme de manifestare a intoleranței și promovarea mecanismelor naționale existente în vederea combaterii discursului de ură și/sau instigare la discriminare.

Autorităților administrației publice locale

46. Evitarea oricărei forme de imixtiune în activitatea organelor electorale.

47. Accesibilizarea clădirilor de utilitate publică în care își au sediul secțiile de votare și birourile electorale.
48. Acordarea sprijinului deplin și în timp util organelor electorale în vederea realizării atribuțiilor (spațiu, echipament de lucru, condiții termice (curent, încălzire)).

Consiliului Audiovizualului

49. Dezvoltarea în continuare a mecanismului intern de monitorizare a discursului care incită la ură în media audiovizuală, prin colectarea datelor dezagregate.
50. Realizarea, în continuare, a activităților periodice de instruire pentru membri și angajați privind identificarea cazurilor de discurs care incită la ură, instigare la discriminare sau alte forme de manifestare a intoleranței.

Inspectoratului General al Poliției

51. În comun cu CNA și Procuratura, consolidarea capacităților de documentare, investigare și atragere eficientă la răspundere juridică a persoanele implicate în cazuri de corupere a alegătorilor, și informarea regulată a societății despre progresul investigării cazurilor de corupere electorală.
52. Consolidarea eforturilor în vederea examinării, constatării și sancționării eficiente a cazurilor de utilizare ilicită a resurselor administrative, implicarea în campanie a cultelor religioase și a sindicatelor.
53. Realizarea activităților periodice de instruire pentru polițiști privind discursul de ură și/sau instigare la discriminare, precum și alte forme de manifestare a intoleranței în vederea aplicării eficiente a prevederilor contravenționale cu privire la discursul de ură.
54. Promovarea mecanismului de sesizare al Poliției în cazurile de discurs de ură și/sau instigare la discriminare în rândul publicului larg prin inițierea unor campanii de informare.

Partidelor politice

55. Valorificarea instituției „reprezentanților și a persoanelor de încredere” în campania electorală.
56. Neadmiterea implicării minorilor în agitația electorală.
57. Condamnarea coruperii alegătorilor și sesizarea organelor de drept în cazul încălcărilor observate.
58. Monitorizarea respectării propriilor Coduri de conduită, iar în lipsa acestora preluarea Codul de conduită propus de Comisia Electorală Centrală ca un instrument intern de auto-reglementare.
59. Condamnarea discursului de ură și utilizarea mecanismelor naționale de examinare și sancționare a discursului de ură de fiecare dată când sunt vizați de un astfel de discurs.
60. Realizarea activităților periodice de instruire pentru membrii de partid, în special pentru cei care sunt desemnați candidați pentru funcții electivă și comunicatori cu privire la discursul de ură, sexismul, rasism, homofobie și alte forme de manifestare a intoleranței.

ABREVIERI

ACASĂ - Partidul Reîntregirii Naționale „ACASĂ”
ALDE – Alianța Liberalilor și Democraților pentru Europa
alin. – alineatul
ALG - Alegeri locale generale
AO - Asociația Obștească
AP - Alegeri prezidențiale
APA - Alegeri parlamentare anticipate
APR - Alegeri prezidențiale și referendum republican constituțional
APC - administrația publică centrală
APL – administrația publică locală
APR - Alegeri prezidențiale și Referendum
art. – articolul
ASP - Agenția de Servicii Publice
AUR - Partidul Politic Alianța pentru Unirea Românilor
BE - bloc electoral
BESV – birou electoral al secției de votare
BP - bloc politic
CA – Consiliul Audiovizualului
cap. - capitolul
CEC – Comisia Electorală Centrală
CECE – Consiliul electoral al circumscripției electorale de nivelul al II-lea
CI - candidat independent
CICDE – Centrul de Instruire Continuă în Domeniul Electoral
CNPDCP - Centrul Național pentru Protecția Datelor cu Caracter Personal
com. – comună
CSJ - Curtea Supremă de Justiție
CUB – Partidul Politic Coaliția pentru Unitate și Bunăstare
FASM – Partidul Politic Forța de Alternativă și de Salvare a Moldovei
GI - grup de inițiativă
IGP – Inspectoratul General al Poliției
IMSP - Instituția Medico-Sanitară Publică
LGBTQI - lesbiene, gay, bisexuali, transgen, queer și intersex
lit. – litera
LOC – Partidul Politic Liga Orașelor și Comunelor
LS - Liste de subscripție
LT - liceul teoretic
MAE - Ministerul Afacerilor Externe
MAN – Partidul Politic Mișcarea Alternativa Națională
MO – Misiune de observare
MRM – Partidul Politic Mișcarea Respect Moldova

NOI – Partidul Politic NOI
nr. – număr
ONU - Organizația Națiunilor Unite
or. - orașul
OSCE/ODIHR – Biroul OSCE pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului
OTL – observator pe termen lung
OTS – observator pe termen scurt
PACE – Partidul Politic Partidul Acasă Construim Europa
PAS – Partidul Politic Partidul Acțiune și Solidaritate
PCRM – Partidul Comuniștilor din Republica Moldova
pct. – punctul
PDCM – Partidul Politic Partidul Dezvoltării și Consolidării Moldovei
PN – Partidul Politic „Partidul Nostru”
PPDA – Partidul Politic „Democrația Acasă”
PPPDA – Partidul Politic Platforma Demnitate și Adevăr
PPȘ - Partidul Politic Șor (declarat neconstituțional)
PPV- Partidul Politic Victorie
PPVM - Partidul Politic Partidul pentru Viitorul Moldovei
PPVP – Partidul Politic „Voința Poporului”
PR – Partidul Politic Partidul „Renaștere”
PS – Partidul Politic Partidul Schimbării
PSDE – Partidul Social Democrat European
PSRM – Partidul Politic Partidul Socialiștilor din Republica Moldova
PȘ – Partidul Politic „Șansă”
PV - proces verbal
PVE – Partidul Politic Partidul Verde Ecologist
r. – raion
RFE – Registrul funcționarilor electorali
RSA - Registrul de Stat al Alegătorilor
RSP - Registrul de Stat al Populației
s.- sat
S.A.- societate pe acțiuni
SIASA - Sistemul informațional automatizat de stat Alegeri
SRL - Societate cu răspundere limitată
SSI LSE - Subsistemul Informatic „Lista de subscripție electronică”
SV – secție de votare
UAT – unitate administrativ-teritorială
UE – Uniunea Europeană

ANEXE

Anexa nr. 1. Acreditarea/confirmarea persoanelor autorizate să participe la procedurile electorale

Tabelul nr. 1.1.
Observatorii acreditați de CEC²⁵¹ și CECE II

Observatori naționali				Nr. total
Asociația Promo-LEX	1.204	Asociația pentru Democrație Participativă „ADEPT”	4	1.550
Asociația Obștească „ADOR ORAȘUL MEU”	7	Asociația Obștească „Baștina - Nimoreni”	3	
Centrul Național al Tineretului din Moldova	41	IP „Centrul de instruire continuă în domeniul electoral”	6	
Instituția Privată Școala de Jurnalism	16	Asociația Obștească „Pilgrim-Demo”	13	
Asociația obștească „MIRAD”	256			
Observatori și experți internaționali				
Ambasada Republicii Lituania	6	Comisia Electorală Centrală a Republicii Lituania	2	876
Ambasada Republicii Slovace	1	Comisia Electorală Centrală a Republicii Letonia	1	
Ambasada Republicii Letonia	3	Comisia Electorală Centrală a Georgiei	2	
Ambasada Republicii Austria	2	Comisia Electorală Centrală a Republicii Azerbaidjan	2	
Ambasada Republicii Turcia	6	Comisia Electorală Centrală a Armeniei	2	
Ambasada Regatului Belgiei	1	Comisia Electorală Centrală a Ucrainei	2	
Ambasada Canadei	1	Comisia Electorală Centrală a Republicii Kazahstan	1	
Ambasada Regatului Suediei	6	Comisia Electorală Centrală a Republicii Uzbekistan	2	
Ambasada Țărilor de Jos	8	Comisia Electorală Republicană a Republicii Serbia	1	
Ambasada Japoniei	6	Comisia Centrală pentru Alegeri și Desfășurarea Referendumurilor a Republicii Kârgâze	2	
Ambasada Republicii Croația	1	Autoritatea Electorală Permanentă din România	1	
Ambasada Marii Britanii și Irlandei de Nord	16	Consiliului Electoral Suprem al Republicii Turcia	2	
Ambasada Republicii Slovenia	1	Comitetul Electoral Național al Republicii Estonia	2	
Ambasada Republicii Kazahstan	1	Institutul Național Electoral al Statelor Unite Mexicane	2	
Ambasada Republicii Franceze	9	National Democratic Institute for International Affairs	42	
Ambasada Statelor Unite ale Americii	94	Rețeaua Europeană a Organizațiilor de Monitorizare a Alegerilor (ENEMO)	49	
Ambasada Republicii Tadjikistan	2	Institutul Internațional pentru Democrație și Asistență Electorală	3	

²⁵¹ Acreditarea observatorilor.

Ambasada Ungariei	1	Platforma Europeană pentru Alegeri Democratice	16	
Ambasada Republicii Federale Germania	8	Asociația Pro Democrația Club Târgu Neamț	1	
Ambasada Republicii Italiene	2	Asociația Funky Citizens	3	
Ambasada Ucrainei	8	International Republican Institute Washington	38	
Ambasada Republicii Cehia	2	Adunarea Parlamentară a Organizației Cooperării Economice la Marea Neagră	3	
Ambasada Republicii Polone	3	Biroul OSCE pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului (OSCE/BIDDO)	332	
Ambasada Regatului Norvegiei	1	Adunarea Parlamentară a OSCE	51	
Parlamentul Ucrainei	11	Fundația Internațională pentru Sisteme Electorale (IFES)	15	
Parlamentul European	19	Consulatul General al Republicii Turcia la Comrat	6	
Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei	32	Organizația Internațională a Francofoniei	6	
Organizația SILBA - Initiative for Dialogue and Democracy	36			
Interpreți confirmați				
Rețeaua Europeană a Organizațiilor de Monitorizare a Alegerilor (ENEMO)	20	Biroul OSCE pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului (OSCE/BIDDO)	166	216
Ambasada Regatului Suediei	1	International Republican Institute Washington	8	
Ambasada Republicii Lituania	4	Organizația Internațională a Francofoniei	2	
Ambasada Republicii Polone	2	Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei	13	

Tabelul nr. 1.2.

Jurnaliștii confirmați de către CEC²⁵² și CECE II

Instituția Privată „Radio Orhei”	1	Publicația Periodică Independentă „Observatorul de Nord”	8
Publicația Periodică Independentă „Ecol Nostru” SRL	6	„CLOUD MEDIA” SRL	4
Agenția de Presă „INFO-PRIM NEO” SRL	2	Compania Bright Communications SRL	14
„Filiala Societății Române de Televiziune” SRL	8	Agenția franceză de știri AFP	4
„Newsmaker” S.R.L.	8	AO Asociația Reporterilor „NORD-MEDIA”	10
„Freedom TV”	2	Compania publică „GRT”	7
		Numărul total	74

Tabelul nr. 1.3.

Autorizarea sondajelor de opinie²⁵³

Autorizarea efectuării sondajelor de opinie-numărul total	15
„INTELLECT GROUP” SRL	2
„DATE INTELIGENTE” SRL	3
„MLD MEDIA” SRL	4
ÎM „C.B.S.-RESEARCH” SRL	3
Asociația Obștească „Aripi de viață”	1
Asociația Obștească „Institutul pentru Politici și Reforme Europene”	1
„SIMPALS” S.R.L.	1
Autorizarea publicării sondajelor de opinie- numărul total	1
Asociația Obștească „Institutul pentru Politici și Reforme Europene”	1

²⁵² Confirmarea jurnaliștilor.

²⁵³ Autorizarea sondajelor de opinie.

Tabelul nr. 1.4.
Aprobarea mesajelor de interes public²⁵⁴

Biroul Relații cu Diaspora	2 spoturi video
Bright Communications (Grupul de presă Realitatea TV)	3 spoturi video motivaționale
Asociația Obștească „Comunitatea Plus”	1 pliant informativ
Comisia Electorală Centrală	16 spoturi video 3 pliante informative 2 postere informative 2 broșuri 1 material informativ 1 mesaj audio
Oficiul Consiliului Europei la Chișinău	1 spot video informativ
Asociația Promo-LEX	2 spoturi video motivaționale
Asociația obștească „Cetățeni pentru Europa”	1 spot video
Agenția Națională pentru Dezvoltarea Programelor și Activității de Tineret	3 spoturi video motivaționale
Alianța INFONET	2 spoturi video
AO Comunitatea pentru advocacy și politici publice „Watchdog.md”	1 spot video informativ
Numărul total	41

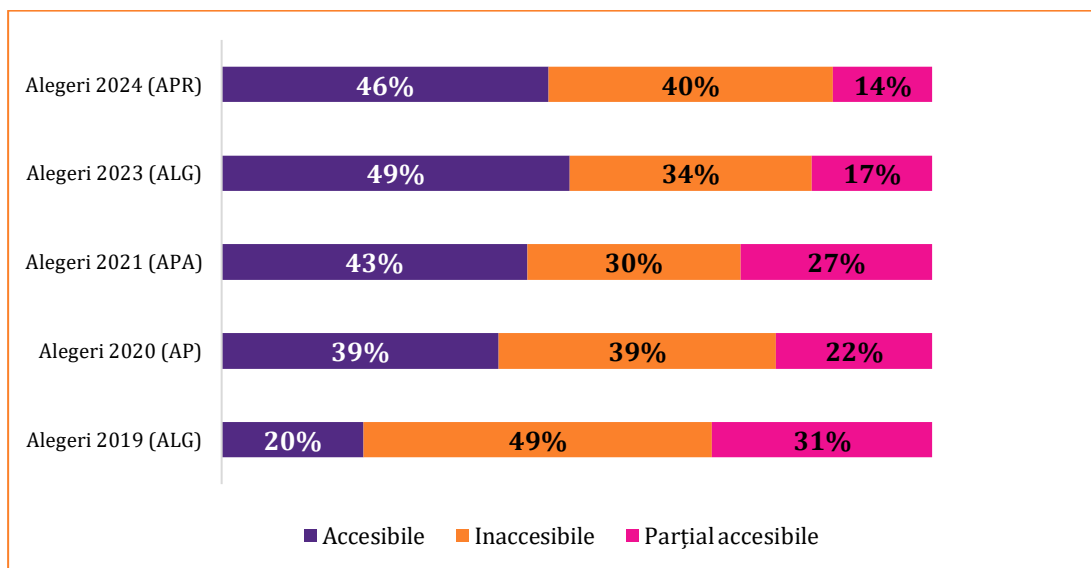

²⁵⁴ [Aprobarea](#) mesajelor de interes public.

Anexa nr. 2. Accesibilitatea și amplasarea sediilor organelor electorale inferioare

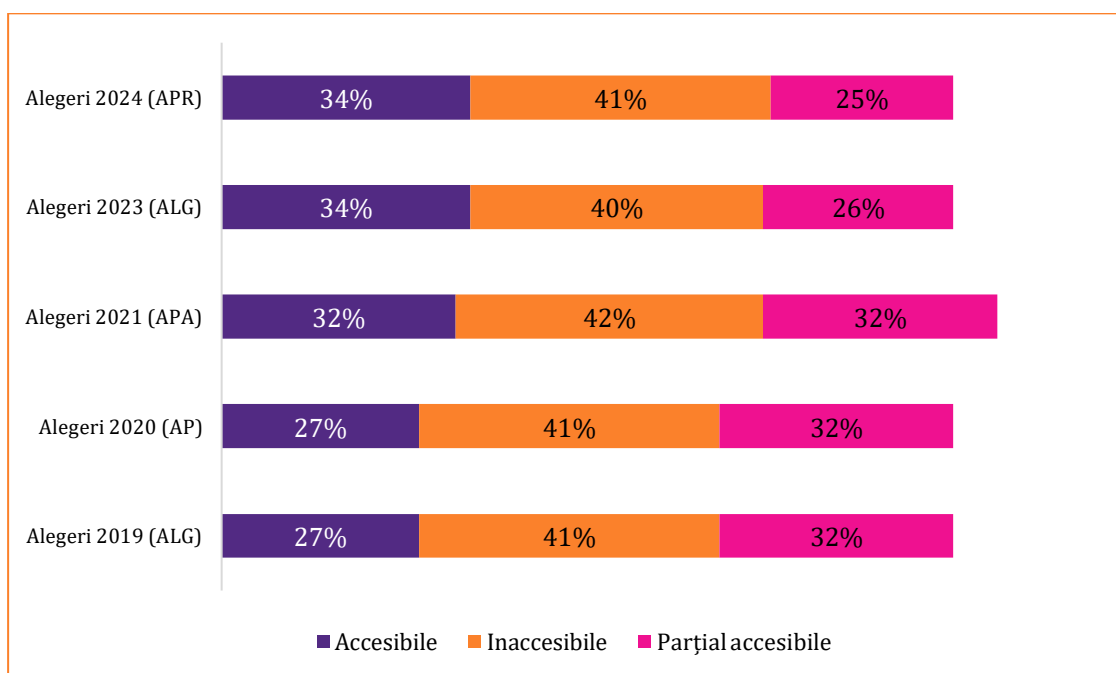
Graficul nr. 1

Accesibilitatea fizică a sediilor CECE II

Graficul nr. 2

Accesibilitatea fizică a sediilor BESV

**Anexa nr. 3. Estimarea Promo-LEX privind repartizarea secțiilor de votare per state,
conform temeiului de bază
(dinamica participării alegătorilor la secțiile de votare din străinătate la ultimele 3 scrutine)**

N.O.	STATUL	CEC ALEGERI 2021	CEC ALEGERI 2024	ESTIMARE Promo-LEX 2024
1	Austria	1	2	2
2	Azerbaidjan	1	1	1
3	Belarus	1	1	1
4	Belgia	2	4	5
5	Bulgaria	1	1	1
6	Canada	4	6	4
7	Cehia	1	2	3
8	China	1	1	1
9	Cipru	1	1	0
9	Danemarca	1	2	1
10	Elveția	1	2	2
11	Emiratele Arabe Unite	1	1	1
12	Estonia	1	1	1
13	Federația Rusă	17	5	10
14	Franța	10	20	21
15	Germania	11	26	20
16	Grecia	1	2	3
17	India	0	1	1
18	Irlanda	4	10	9
19	Israel	2	2	5
20	Italia	31	60	64
21	Japonia	1	1	1
22	Letonia	1	1	1
23	Lituania	1	1	1
24	Norvegia	1	1	0
25	Marea Britanie	11	17	21
26	Polonia	1	1	1
27	Portugalia	3	6	5
28	Qatar	1	1	1
29	Țările de Jos	1	2	3
30	România	12	16	17
31	Spania	5	11	8
32	SUA	13	16	9
33	Suedia	1	1	1
34	Turcia	2	2	3
35	Ucraina	2	2	2
36	Ungaria	1	1	1
TOTAL		150	231	231

Anexa nr. 4 Cereri de înregistrare a grupurilor de inițiativă

Nr. d/o	Candidatul desemnat	Formațiune politică/ independent	Data depunerii	Data examinării	HCEC privind examinarea	Numărul membrilor GI	Statut examinare
1	Ion Chicu	PDCM	21.08.2024	23.08.2024	HCEC nr. 2721 din 23.08.2024	98	Înregistrat
2	Vasile Tarlev	Independent	21.08.2024	23.08.2024	HCEC nr. 2722 din 23.08.2024	100	Înregistrat
				29.08.2024 (reexaminare)	HCEC nr. 2752 din 29.09.2024	-	Anulare înregistrare
3		PPPV	31.08.2024	03.09.2024	HCEC nr. 2812 din 03.09.2024	87	Înregistrat
4	Alexandr Stoianoglo	PSRM	21.08.2024	23.08.2024	HCEC nr. 2724 din 23.08.2024	100	Înregistrat
5	Octavian Țicu	BE „ÎMPREUNĂ”	21.08.2024	23.08.2024	HCEC nr. 2725 din 23.08.2024	88	Înregistrat
6	Valeriu Pleșca	PSDE	21.08.2024	24.08.2024	HCEC nr. 2733 din 24.08.2024	-	Respins
7	Tudor Ulianoschi	Independent	22.08.2024	24.08.2024	HCEC nr. 2734 din 24.08.2024	66	Înregistrat
8	Renato Usatii	PN	22.08.2024	24.08.2024	HCEC nr. 2735 din 24.08.2024	100	Înregistrat
9	Irina Vlah	Independent	22.08.2024	24.08.2024	HCEC nr. 2736 din 24.08.2024	60	Înregistrat
10	Igor Munteanu	CUB	22.08.2024	24.08.2024	HCEC nr. 2737 din 24.08.2024	95	Înregistrat
11	Maia Sandu	PAS	22.08.2024	24.08.2024	HCEC nr. 2738 din 24.08.2024	100	Înregistrat
12	Ludmila Corsun	Independent	22.08.2024	24.08.2024	HCEC nr. 2739 din 24.08.2024	-	Respins
13		Independent	31.08.2024	31.08.2024	-	-	Respingere examinare
14	Victoria Furtună	Independent	23.08.2024	26.08.2024	HCEC nr. 2746 din 26.08.2024	42	Înregistrat
15	Valentin Borodachi	Independent	24.08.2024	Încetare procedură	-	-	Cerere retrasă ²⁵⁵
16		Independent	31.08.2024	02.09.2024	-	-	Respins
17	Andrei Năstase	Independent	24.08.2024	26.08.2024	HCEC nr. 2747 din 26.08.2024	90	Înregistrat
18	Natalia Morari	Independent	25.08.2024	27.08.2024	HCEC nr. 2749 din 27.08.2024	99	Înregistrat
19	Alexandru Arseni	Independent	26.08.2024	29.08.2024	HCEC nr. 2753 din 29.08.2024	26	Înregistrat
20	Vasile Bolea	Independent	26.08.2024	29.08.2024	HCEC nr. 2754 din 29.08.2024	-	Respins
21		Independent	30.08.2024	31.08.2024	-	-	Respingere examinare
22	Avelin Tabarcea	Independent	31.08.2024	02.09.2024	-	-	Respins
				14.09.2024 (reexaminare)	HCEC nr. 2865 din 14.09.2024	-	Respins
23	Oleg Oleinic	Independent	31.08.2024	03.09.2024	-	-	Respingere examinare

²⁵⁵ Conform datelor din corespondența CEC, dosarul depus de V. Borodachi era incomplet și Comisia a intervenit cu solicitarea de a completa deficiențele. Ulterior, la data de 25 august candidatul și-a retras cererea de înregistrare.

- **Utilizarea instituțiilor statului în scopul promovării inițiativelor electorale – 19 cazuri**, dintre care în 16 a fost vizat PAS și Maia Sandu (PAS), și câte un caz – Guvernul Republicii Moldova, Irina Vlah (CI) și BP Victorie, după cum urmează:

Cazul în care a fost vizat Guvernul RM:

În perioada la 8 iulie – 18 august 2024, Guvernul a lansat și desfășurat campania „Europa pentru tine”, scopul declarat fiind de a informa cetățenii despre beneficiile și oportunitățile oferite de Uniunea Europeană. Potrivit informațiilor oferite de Cancelaria de Stat, campania ar fi fost demarată în baza Declarației Parlamentului Republicii Moldova cu privire la integrarea europeană a Republicii Moldova din 21 martie 2024²⁵⁶, prin care Guvernului i-a fost atribuită sarcina de a întreprinde „toate măsurile necesare pentru desfășurarea și organizarea procesului de aderare la UE, precum și de a consolida instituțiile statului implicate în toate etapele și la toate capitolele de negocieri”.

La 27 mai 2024, 11 zile după stabilirea datei alegerilor prezidențiale și a referendumului, printr-o decizie a prim-ministrului Dorin Recean, a fost instituit Comitetul de organizare a campaniei de informare “Europa pentru tine”.

În cadrul campaniei au fost observate billboard-uri, bannere, afișe, flyere, publicitate pe internet, în mijloacele de transport a cetățenilor (private) etc. Mesajul central furnizat cetățenilor a fost “Tu pentru Europa, mergi la referendum pe 20 octombrie 2024”. În cazul unor materiale informative imprimate, acestea au fost tipărite fără a fi respectate regulile stabilite de cadrul legal cu privire la publicitate (nu conțineau date privind plătitorul, data achitării, tirajul materialului publicitar). Potrivit informației furnizate de Cancelaria de Stat, resursele financiare pentru implementarea campaniei au fost alocate din bugetul Cancelariei de Stat, cheltuielile totale pentru desfășurarea acesteia fiind de 9.458.750 de lei.

Deși parțial sloganul campaniei pare să fie adresat tuturor cetățenilor, chemându-i la vot în cadrul referendumului, prima parte a acestuia sugerează totuși o poziție partinitoare. De asemenea, faptul că această campanie de informare a fost planificată și promovată din bani publici după anunțarea datei alegerilor și implementată, inclusiv în perioada electorală, poate fi interpretat ca având scopul de a atrage capital electoral în susținerea referendumului.

Cazurile în care a fost vizat PAS și Maia Sandu (PAS):

- La 14 august 2024, Primăria mun. Cahul a adoptat o dispoziție prin care a dispus acordarea Sălii Mari a Palatului de Cultură “Nicolae Botgros” Organizației Teritoriale PAS pentru desfășurarea la 29 august 2024 a unui concert în scopul promovării valorilor europene. Ulterior însă, la 23 august 2024, evenimentul a fost promovat pe rețelele sociale²⁵⁷ a Consiliului Raional Cahul ca fiind organizat de Consiliul Raional Cahul, în parteneriat cu Primăria mun. Cahul și Palatul de Cultură “Nicolae Botgros”. În cadrul evenimentului, a fost promovată aderarea la UE, precum și Maia Sandu, drept promotor al ideii de aderare.
- La 31 august 2024, în localitatea Untești, r-ul Ungheni, APL a dat în exploatare parcul construit în cadrul proiectului “Satul European”. La eveniment, de pe scenă, în fața a peste 150 de oameni, Dionisie Ternovschi, președintele raionului Ungheni, în discursul său a menționat: “Este foarte important să trecem examenul din 20 octombrie. Vă rog foarte mult, să fiți prezent la referendumul care va avea loc. Mai sunt și prezidențialele, dar eu nu vă voi spune pe cine să votați la prezidențiale. Vă îndemn să votați pentru referendum și acea persoană care a inițiat aceste idei și ne vrea în marea familie europeană”.
- La 21 septembrie 2024, la Ungheni, sub egida Consiliului Raional Ungheni, Primăriei mun. Ungheni, Asociației Junior Chamber Ungheni și Școlii de Hipism, a fost organizat Festivalul Iacob Ciachir, ediția 5. La evenimentul respectiv a participat primarul mun. Ungheni, dar și Dorin Recean, prim-ministrul Republicii Moldova. Ultimul, s-a folosit de eveniment și a îndemnat participanții să meargă cu toții la alegeri pentru a vota pentru Maia Sandu și „Da” la referendum.
- La 26 septembrie 2024, Centrul Raional de Tineret Ungheni, în comun cu Consiliul Raional al Tinerilor Ungheni, cu suportul oferit de Consiliul raional Ungheni și Direcția Educație Ungheni, a fost organizat Forumul Raional al Tinerilor Ungheni. În cadrul evenimentului, Dionisie Ternovschi, președintele raionului Ungheni, în alocuțiunea sa, și-a exprimat sprijinul pentru Maia Sandu (PAS) și timp de 10 minute a vorbit despre importanța participării la referendum, îndemnând participanții să meargă la referendum și să aleagă parcursul european, precum și să le spună părinților și bunicilor să facă aceeași alegere.
- La 1 octombrie 2024, Primăria mun. Ungheni a organizat un concert cu ocazia Zilei internaționale a persoanelor în etate. La finalul evenimentului, cu un cuvânt de felicitare a venit Dionisie Ternovschi, președintele raionului,

²⁵⁶ [Hotărârea](#) Parlamentului nr. 66 din 21 martie 2024 pentru aprobarea Declarației Parlamentului Republicii Moldova cu privire la integrarea europeană a Republicii Moldova.

²⁵⁷ Postarea din 23 august 2024 a fost ștearsă de pe pagina de facebook a autorității. În schimb, aceasta poate fi vizualizată [aici](#) (www.monitor.md).

împreună cu Vitalie Vrabie, primarul orașului. În alocuțiunea lor, aceștia au rugat oamenii să susțină ideea Referendumului din 20 octombrie, menționând că „doar prin integrarea Europeană, lângă Maia Sandu, vom avea posibilități să oferim oamenilor mai mult confort și prosperitate”.

- La 2 octombrie 2024, cu ocazia Zilei Profesionale a Lucrătorului din Învățământ, Consiliul Raional Sîngerei a organizat un eveniment festiv dedicat profesorilor. În cadrul evenimentului, Gheorghe Ichim, deputat PAS, a felicitat profesorii și a îndemnat participanții la eveniment să voteze pentru Maia Sandu (PAS).
- La 3 octombrie 2024, Consiliul Raional Nisporeni a organizat o festivitate dedicată Zilei Profesionale a Lucrătorului din Învățământ. În calitate de oaspeți, au fost prezenți deputatul PAS - Vasile Porțescu, și șeful adjunct al Oficiului Teritorial al Cancelariei de Stat - Nicolai Drumea, care pe lângă mesajul de felicitare, au promovat Uniunea Europeană, oportunitățile aderării și rolul profesorilor în acest proces.
- La 4 octombrie 2024, Consiliul Raional Ialoveni, în colaborare cu Direcția Generală Educație, au organizat o festivitate dedicată Zilei Profesionale a Lucrătorului din Învățământ, la care au participat peste 700 de cadre didactice din raion. De asemenea, au fost prezenți președinta raionului Ialoveni, Natalia Eremia, și deputatul PAS, Petru Frunze, care pe lângă mesajul de felicitare, au făcut agitație electorală pentru Maia Sandu (PAS) și opțiunea DA la referendum.
- La 6 octombrie 2024, la Arena Chișinău, Ministerul Educației și Cercetării a organizat ceremonia festivă dedicată Zilei Profesionale a Lucrătorului din Învățământ, care se celebrează anual. La eveniment, cu un mesaj de felicitare a venit și Maia Sandu (PAS). La acest aspect, constatăm că președinta în exercițiu a participat și la ceremonia organizată în 2023 (an electoral), nu însă și la cele din 2021 și 2022. De asemenea, mesaj de felicitare a avut și ministrul educației și cercetării, Dan Perciun. Ultimul a inclus în discursul său promovarea inițiativelor electorale ale Maiei Sandu (PAS) ce țin de majorarea salariilor profesorilor și alimentație gratuită în școli pentru toți copiii de până la clasa a 9-a, precum și a criticat implicarea forțelor străine ”pentru sabotarea viitorului” european al Republicii Moldova prin coruperea a peste 130 mii alegători²⁵⁸.
- La 6 octombrie 2024, Consiliul Raional Florești a organizat celebrarea Zilei Profesionale a Lucrătorilor din Învățământ în raionul Florești. La eveniment au participat circa 400 cadre didactice. Cu un mesaj de felicitare a venit și deputata PAS, Larisa Novac. În discursul acesteia, a fost promovată contribuția autorităților publice centrale în vederea majorării salariilor la profesori, încurajând cadrele didactice să voteze concurentul electoral aflat acum la guvernare (Maia Sandu (PAS)).
- În cadrul ședinței Guvernului din 9 octombrie 2024, prim-ministrul Republicii Moldova, Dorin Recean, a anunțat despre aprobarea unei decizii privind acordarea unei plăți unice de 2.300 de lei pentru minim 31 de mii de pensionari care au avut un stagiu de cotizare de minim 40 de ani, dar beneficiază de o pensie sub 3.300 de lei. Potrivit ministrului muncii și protecției sociale, Alexei Buzu, ajutorul unic urmează a fi transferat direct beneficiarilor la începutul lunii noiembrie. Ajutorul respectiv nu a fost planificat în bugetul de stat pentru anul 2024, fiind oferit în baza unui program al Guvernului și Programului Alimentar Mondial al ONU²⁵⁹.
- La 11 octombrie 2024, la Palatul Național „Nicolae Sulac”, Ministerul Culturii, Moldova-Concert și Centrul Național de Conservare și Promovare a Patrimoniului Cultural Imaterial au organizat un eveniment de anvergură - Forumul Național al Culturii²⁶⁰, declarat a fi o platformă pentru consolidarea parteneriatelor și identificarea soluțiilor menite să sprijine diversitatea culturală, să protejeze patrimoniul național și să îmbunătățească accesul la cultură pentru toți cetățenii. Evenimentul a fost deschis cu discursurile oficiale ale ministrului Sergiu Prodan și președintei Maia Sandu (PAS), unde au fost accentuate progresele atinse în domeniul culturii în ultimii patru ani, inclusiv proiectele implementate prin programul ”Satul European”.
- La 13 octombrie 2024, primăria s. Pelinia, Drochia, a organizat o sărbătoare festivă cu ocazia hramului localității. La eveniment a participat și deputata PAS, Marina Morozova, care în discursul său a promovat programul ”Satul European”, lansat la inițiativa Maiei Sandu (PAS), precum și proiectul de iluminat stradal ce urmează să fie implementat în localitate. La finalul discursului, aceasta a îndemnat alegătorii să fie toți uniți pentru a face satul european.
- La 27 octombrie 2024, APL a organizat Festivalul Gastronomic în s. Măcărești, r-l Ungheni. La eveniment a participat și președintele raionului Ungheni, Dionisie Ternovschi. În discursul acestuia, s-a menționat: ”Vă aduc aminte, stimați ungheneni, că ne așteaptă un exercițiu foarte important săptămâna viitoare, de aceea duminică vă invit la vot și să votăm așa cum ne este nouă de cuviință. Dar știți cu toții care este viziunea mea personală: drumul nostru este spre UE și nicidecum nu putem privi înapoi. Și în cazul de față, eu personal voi vota Maia Sandu și vă invit și pe voi să faceți la fel, pentru că sunteți un sat care gândește europenește”.
- La 30 octombrie 2024, într-un grup al părinților, era postat anunțul precum că se organizează ședința generală de părinți, la Palatul de Cultură și la Școala de Arte. Ședința a fost anunțată a fi organizată de Primăria mun. Ungheni. La adunare, ca vorbitori au fost Dionisie Ternovschi, președintele raionului Ungheni, și Vitalie Vrabie, primarul mun.

²⁵⁸ Numărul respectiv a fost vehiculat în [conferința](#) de presă din 3 octombrie 2024 a șefului Inspectoratului General al Poliției, Viorel Cernăuțeanu, și procurorul șef al Procuraturii Anticorupție, Veronica Dragalin, cu privire la finanțarea ilegală și coruperea masivă a alegătorilor în contextul scrutinului electoral din 20 octombrie curent.

²⁵⁹ [Comunicatul](#) Ministerului Muncii și Protecției Sociale: 31 mii de pensionari vor beneficia de o plată unică de 2300 lei. [Conferința](#) de presă după ședința Guvernului din 9 octombrie 2024.

²⁶⁰ [Forumul](#) Național al Culturii din [11 octombrie 2024](#).

Ungheni. S-a vorbit despre proiectele care s-au implementat în orașul și raionul Ungheni. Concomitent, oamenii au fost îndemnați să voteze Maia Sandu (PAS).

- La 31 octombrie 2024, Sergiu Prodan, ministrul culturii, în timpul unei vizite de lucru la Rezina, a participat la o întâlnire organizată de biblioteca raională M. Eminescu cu scriitorul Val Butnaru. În cadrul acesteia, demnitarul a promovat candidatura Maiei Sandu (PAS) pentru turul al doilea de scrutin.

Cazul în care a fost vizată Irina Vlah (CI):

- La 5 octombrie 2024, Centrul Cultural al mun. Edineț, în parteneriat cu Primăria mun. Edineț, au organizat un eveniment cultural dedicat Zilelor Europene și a Patrimoniului. Din discuțiile cu interlocutorii, s-a constatat că evenimentul se preconiza a fi cultural, și nu politic. Totuși, la sfârșitul evenimentului, pe scenă a urcat Irina Vlah (CI) și a prezentat programul său electoral, creându-se impresia că participanții ar fi venit la o întrunire electorală. Responsabil de situația creată ar fi fost șefa interimară a Casei de Cultură Edineț (i-au fost solicitate explicații de la reprezentanții APL). La acest aspect, menționăm că după evenimentul respectiv, întâmplător sau nu, sala Centrului Cultural a fost rezervată preventiv de Irina Vlah (CI) pentru întâlnirea cu alegătorii.

Cazul în care a fost vizat BP Victorie:

- La 7 septembrie 2024, în Congaz, UTAG (GagauziyaLand), sub egida și finanțarea Comitetului Executiv și a Bașcanei, a fost organizat și desfășurat festivalul culturii găgăuze „Gagauz korafi - 2024”. Evenimentul a fost folosit de reprezentanții BP Victorie pentru a-și promova discursurile politice (Vasile Bolea, Marina Tauber, Alexei Lungu).

- **Implicarea în activitățile de campanie a persoanelor care dețin funcții de demnitate publică – 163 de cazuri²⁶¹**, dintre care în 155 de cazuri a fost vizat PAS și Maia Sandu, în trei cazuri – BP Victorie, câte două cazuri – Alexandr Stoianoglo (PSRM) și PCRM, iar într-un caz au fost vizate APL, după cum urmează:

La această categorie au fost atribuite cazurile de agitație electorală cu participarea persoanelor cu funcții de demnitate publică, conducători ai autorităților publice centrale implicate în asigurarea desfășurării alegerilor, indiferent de perioada în care a fost efectuată agitația (zile de odihnă sau zile de lucru). În opinia Promo-LEX, implicarea persoanelor care dețin funcții de demnitate publică în activitățile de promovare electorală nu asigură egalitatea șanselor concurenților electorali din moment ce implicarea acestora în campanie încalcă principiul separării clare între stat și partidele politice.

Concomitent, menționăm că funcția de demnitate publică (de exemplu – funcția de prim-ministru, deținută de Dorin Recean), nu poate fi detașată de persoana care ocupă funcția respectivă în zilele de odihnă astfel, încât imaginea politică a acestuia să nu influențeze opinia alegătorilor.

Cazul în care au fost vizate autoritățile publice locale:

- La 5 septembrie 2024, 4 primari (or. Ungheni - CI, or. Edineț - LOC, s. Sireți, Strășeni - PAS, com. Cruzești, Chișinău - PL), în cadrul unei conferințe de presă desfășurată în timpul orelor de lucru, unde unii s-au prezentat drept reprezentanți ai practic tuturor primarilor, au venit cu o declarație și indemn către alegători de a vota ferm DA pentru referendumul din 20 octombrie 2024.

Cazurile în care a fost vizat PAS și Maia Sandu (PAS):

- La 22 septembrie 2024, Dorin Recean, prim-ministrul Republicii Moldova, a avut întâlniri cu alegătorii în localitățile Susleni și Step-Soci, r. Orhei, îndemnându-i pe aceștia să voteze pentru Maia Sandu (PAS) în calitate de Președinte și DA la referendum.
- La 26 septembrie 2024, Dumitru Alaiba, ministrul Dezvoltării Economice și Digitalizării, a avut o întâlnire electorală cu angajații SA RED-Nord și ASP despre viitorul european al Moldovei și a îndemnat angajații să voteze pentru Maia Sandu și să aleagă opțiunea DA la Referendum.
- La 28 septembrie 2024, Alexei Buzu, ministrul Muncii și Protecției Sociale, împreună cu Dumitru Alaiba, ministrul Dezvoltării Economice și Digitalizării, au distribuit materiale poligrafice pentru promovarea candidatei Maia Sandu (PAS) și a opțiunii DA la Referendum, în s. Cocieri, s. Coșnița, s. Oxentea, s. Doroțcaia, Dubăsari.
- La 29 septembrie 2024, Dumitru Alaiba, ministrul Dezvoltării Economice și Digitalizării, a distribuit materiale poligrafice pentru promovarea candidatei Maia Sandu (PAS) și a opțiunii DA la Referendum, în s. Bulboaca, Anenii Noi.

²⁶¹ Numărul de cazuri este calculate în funcție de numărul de evenimente observate (de exemplu, numărul de întâlniri electorale în diferite localități, numărul de localități în care au fost distribuite materialele electorale etc.). În cazul deputaților, numărul de cazuri a fost calculate în funcție de numărul de zile lucrătoare în care aceștia au fost observați că au făcut agitație electorală.

- La 3 octombrie 2024, Dorin Recean, prim-ministrul Republicii Moldova, în cadrul unei vizite de lucru la Dondușeni, a avut o întâlnire cu alegătorii în cadrul căreia s-a discutat despre starea lucrurilor din regiune, problemele cu care se confruntă, dar și oportunitățile care vor veni odată cu integrarea europeană. În context, demnitarul a declarat că Guvernul are o viziune clară privind viitorul european al țării, fapt ce ar implica nevoia tuturor de a fi uniți și încrezători în schimbările care trebuie făcute.
- La 3 octombrie 2024, Mihail Popșoi, ministrul afacerilor externe, a avut o deplasare de serviciu la Hîncești, unde s-a întâlnit cu cetățenii. În contextul acestor întâlniri demnitarul a vorbit despre importanța participării cetățenilor la alegerile din 20 octombrie 2024, fiind observată și prezența materialelor electorale în susținerea Maiei Sandu (PAS).
- La 5 octombrie 2024, Dorin Recean, prim-ministrul Republicii Moldova, a avut întâlniri electorale cu alegătorii în s. Larga, s. Caracușenii Vechi, r-ul Briceni, s. Gîrbova, c. Ocnîța, s. Clocușna, r-l Ocnîța, unde a discutat despre proiectele implementate, parcursul european al Moldovei, precum și a îndemnat alegătorii să voteze Maia Sandu (PAS) și DA la referendum.
- La 5 octombrie 2024, Dumitru Alaiba, ministrul dezvoltării economice și digitalizării, a distribuit materiale electorale pentru promovarea candidatei Maia Sandu (PAS) și a opțiunii DA la Referendum, în s. Mihailovca, Cimișlia.
- La 6 octombrie 2024, Dumitru Alaiba, ministrul dezvoltării economice și digitalizării, a distribuit materiale electorale pentru promovarea candidatei Maia Sandu (PAS) și a opțiunii DA la Referendum, în s. Iargara, Leova.
- La 6 octombrie 2024, Adrian Efros, ministrul afacerilor interne, a distribuit materiale electorale și a îndemnat alegătorii să voteze Maia Sandu (PAS) și DA la referendum în s. Dușmani și Cajba, r-l Glodeni.
- La 6 octombrie 2024, Dorin Recean, prim-ministrul Republicii Moldova, a avut întâlniri electorale cu alegătorii în Rezina, unde a discutat despre proiectele implementate, parcursul european, a distribuit materiale electorale și a îndemnat alegătorii să voteze Maia Sandu (PAS) și DA la referendum.
- La 7 octombrie 2024, Vasile Bolea, ministrul agriculturii și industriei alimentare, a avut mai multe întruniri electorale cu reprezentanții instituțiilor de învățământ și personalul medical din or. Durlești, unde a îndemnat alegătorii să voteze pentru Maia Sandu (PAS) și DA la referendum.
- La 8 octombrie 2024, Alexei Buzu, ministrul muncii și protecției sociale, a avut o deplasare de lucru la Ocnîța. În contextul acesteia, demnitarul a avut o întâlnire cu angajații din domeniul protecției sociale, în cadrul căreia a vorbit despre proiectele sociale finanțate și implementate de UE, venind totodată cu îndemnul ca angajații să meargă la vot.
- La 10 octombrie 2024, Dorin Recean, prim-ministrul Republicii Moldova, a avut o întâlnire cu reprezentanții autorităților publice locale și serviciilor publice desconcentrate din r-l Florești, în timpul orelor de muncă a acestora. În cadrul întâlnirii, au fost analizate proiectele implementate prin programul „Satul European”, fiind accentuat mesajul că guvernul susține un pas spre Europa și bunăstarea cetățenilor prin programele europene inițiate.
- La 10 octombrie 2024, Dorin Recean, prim-ministrul Republicii Moldova, însoțit de deputata PAS, Larisa Novac, au avut o întâlnire electorală cu alegătorii din s. Varvarăuca, Florești, unde au îndemnat alegătorii să voteze Maia Sandu (PAS).
- La 12 octombrie 2024, Dorin Recean, prim-ministrul Republicii Moldova, împreună cu deputatul PAS, Ion Babici, au avut întâlniri electorale cu alegătorii în s. Schineni, s. Vărăncău, s. Parcani, r-ul Soroca, unde au încurajat cetățenii să voteze Maia Sandu (PAS) și DA la referendum.
- La 12 octombrie 2024, Adrian Efros, ministrul afacerilor interne, și Alexei Buzu, ministrul muncii și protecției sociale, au avut întâlniri electorale, au distribuit materiale electorale și au îndemnat alegătorii să voteze pentru Maia Sandu (PAS) și DA la referendum în raionul Cimișlia.
- La 13 octombrie 2024, la Bălți, Mihai Popșoi, ministrul afacerilor externe, a distribuit materiale electorale în susținerea Maiei Sandu (PAS) și a opțiunii DA la referendum.
- La 13 octombrie 2024, Dorin Recean, prim-ministrul Republicii Moldova, împreună cu deputata PAS, Doina Gherman, au avut întâlniri electorale cu alegătorii în s. Napadova, s. Japca și s. Sănătăuca, r-l Florești, în cadrul cărora au încurajat cetățenii să voteze pentru Maia Sandu (PAS) și DA la referendum.
- La 13 octombrie 2024, Dorin Recean, prim-ministrul Republicii Moldova, împreună cu deputata PAS, Doina Gherman, au avut întâlniri electorale cu alegătorii în s. Răuțel și s. Mărăndeni, r-l Fălești, în cadrul cărora au încurajat cetățenii să voteze pentru Maia Sandu (PAS) și DA la referendum.
- La 18 octombrie 2024, Ala Mazureac primărița s. Cernoleuca a mers la casele oamenilor și le-a solicitat să se prezinte la vot, să voteze Da pentru Referendum și susținerea Maiei Sandu. Unor persoane vulnerabile și la o parte de bătrâni le-a spus că dacă nu vin la vot atunci nu vor mai primi nici un ajutor și vor fi scoși de la birjă muncii. Persoanele care greu se deplasează i-a cerut ca să spună la primărie că solicită urna mobilă acasă să voteze, la care dumneai le-a spus că trebuie să se prezinte la primărie și să scrie cerere.
- La 15 octombrie 2024, Dumitru Alaiba, ministrul Dezvoltării Economice și Digitalizării, a avut o întrunire electorală cu antreprenorii din Rîșcani, context în care a fost promovată opțiunea DA la referendum.
- La 15 octombrie 2024, Dorin Recean, prim-ministrul Republicii Moldova, a avut o întâlnire cu locuitorii din r-ul Edineț, unde a vorbit despre proiectele implementate pe banii UE și la inițiativa Maiei Sandu (PAS), iar unii primari care au avut discursuri au promovat opțiunea DA la referendum.
- La 17 octombrie 2024, Dorin Recean, prim-ministrul Republicii Moldova, a avut o întâlnire cu locuitorii din r-ul Drochia, unde a vorbit despre proiectele implementate pe banii UE și importanța aderării la UE.

- La 17 octombrie 2024, Sergiu Prodan, ministrul culturii, în timpul unei vizite de lucru la Bălți, a avut o întâlnire electorală cu studenții și profesorii de la Colegiul de Muzică și Pedagogie, Universitate de Stat Alecu Russo, cu angajații Teatrului Național Vasile Alecsandri și cadre didactice ale Școlii de Arte . În cadrul acestora, alegătorii au fost îndemnați să voteze Maia Sandu și opțiunea DA la referendum.
- La 26 octombrie 2024, Dumitru Alaiba, ministrul Dezvoltării Economice și Digitalizării, a distribuit materiale poligrafice pentru promovarea candidatei Maia Sandu (PAS) în Cimișlia.
- La 27 octombrie 2024, în sala de ședință a primăriei mun. Edineț, Dorin Recean, prim-ministrul RM, a avut o întâlnire cu primarii din r-l Edineț, consilierii raionali, municipali etc., activiști politici și membrii partidelor cu viziuni pro-Europene, unde s-a discutat despre necesitatea unificării forțelor acestora și de a vota Maia Sandu (PAS) în cel de-al doilea tur de scrutin pentru a continua parcursul european al țării.
- La 28 octombrie 2024, Alexei Buzu, ministrul muncii și protecției sociale, a distribuit materiale electorale în susținerea candidatei Maia Sandu (PAS) în or. Glodeni, venind și cu îndemnul ca alegătorii să meargă la vot și să voteze Maia Sandu (PAS).
- La 29 octombrie 2024, Dumitru Alaiba, ministrul Dezvoltării Economice și Digitalizării, a avut mai multe întâlniri electorale în raionul Orhei, în timpul orelor de muncă.
- La 31 octombrie 2024, în raionul Călărași, Mihai Popușoi, ministrul afacerilor externe, a distribuirea materialelor electorale în susținerea Maiei Sandu (PAS).

De asemenea, în perioada campaniei electorale, în 120 de cazuri a fost observată efectuarea agitației electorale de deputații Parlamentului în zilele de lucru, în timpul orelor de muncă a acestora. Dintre acestea, în 113 cazuri a fost vizat *PAS și Maia Sandu (PAS)*, în cazul cărora au fost implicați cel puțin 34 de deputați din fracțiunea PAS, în trei cazuri - *BP Victorie* (doi deputați neafiliați), în două cazuri - *Alexandr Stoianoglo (PSRM)*, fiind vizați doi deputați BCS, și în două cazuri - *PCRM*, fiind vizați doi deputați BCS, în timpul zilelor de muncă (a se vedea tabelul nr. 1).

Tabelul nr. 1

N/O	Data	Deputat	Raion	N/O	Data	Deputat	Raion
PAS							
1	24.09.2024	Iulia Dascălu	Chișinău	61	15.10.2024	Boris Marcoci	Bălți
2	25.09.2024	Ana Oglinda	Anenii Noi	62		Liliana Grosu	Bălți
3	26.09.2024	Larisa Novac	Florești	63		Larisa Novac	Florești
4		Mariana Cușnir	Orhei	64		Marina Morozova	Drochia
5		Radu Marian	Șoldănești	65	Petru Frunze	Ialoveni	
6	27.09.2024	Larisa Novac	Florești	66	Liliana Grosu	Rîșcani	
7		Petru Frunze	Ialoveni	67	Viorel Barda	Telenești	
8		Liliana Grosu	Bălți	68	Petru Frunze	Ialoveni	
9	01.10.2024	Igor Grosu	Taraclia	69	16.10.2024	Angela Munteanu-Pojoga	Chișinău
10		Mihail Druță	Italia	70		Mihail Leahu	Dondușeni
11		Igor Chiriac	Ocnita	71		Igor Chiriac	Edineț
12	02.10.2024	Mihail Leahu	Dondușeni	72	Roman Roșca	Dubăsari	
13		Roman Roșca	Dubăsari	73	Gheorghe Ichim	Sîngerei	
14		Ana Oglinda	Anenii Noi	74	Andrian Cheptonar	Ungheni	
15		Petru Frunze	Ialoveni	75	Andrian Cheptonar	Ungheni	
16		Mariana Cușnir	Orhei	76	Igor Chiriac	Edineț	
17		Angela Munteanu-Pojoga	Chișinău	77	Mariana Cușnir	Orhei	
18	03.10.2024	Adrian Belfi	Chișinău	78	Igor Grosu	Orhei	
19		Mariana Cușnir	Orhei	79	Petru Frunze	Ialoveni	
20		Oleg Rotaru	Glodeni	80	Liliana Grosu	Bălți	
21		Boris Marcoci	Bălți	81	Victor Spînu	Criuleni	
22		Liliana Grosu	Bălți	82	Ana Oglinda	Anenii Noi	
23		Ion Poia	Ungheni	83	Larisa Novac	Florești	
24	04.10.2024	Doina Gherman	Ungheni	84	18.10.2024	Gheorghe Cojoc	Basarabasca
25		Igor Chiriac	Ocnita	85		Mariana Cușnir	Orhei
26		Oleg Rotaru	Glodeni	86		Larisa Novac	Florești
27		Viorel Barda	Telenești	87		Ana Speianu	Criuleni
28	08.10.2024	Igor Grosu	Comrat	88	Ion Poia	Ungheni	
29		Angela Munteanu-Pojoga	Chișinău	89	Ana Oglinda	Anenii Noi	
30		Mihail Leahu	Dondușeni	90	Mihail Leahu	Dondușeni	
31	08.10.2024	Boris Marcoci	Bălți	91	Liliana Grosu	Bălți	
32		Mariana Cușnir	Orhei	92	Efimia Bandalac	Briceni	
33	08.10.2024	Liliana Grosu	Rîșcani	93	Gheorghe Ichim	Sîngerei	
34		Adrian Belfi	Rîșcani	94	Marcela Adam	Dubăsari	
35		Viorel Barda	Telenești	95	Roman Roșca	Dubăsari	
36		Larisa Novac	Florești	96	Vitalie Jacot	Rezina	

37		Roman Roșca	Dubăsari	97	24.10.2024	Mariana Cușnir	Orhei	
38		Ion Poia	Ungheni	98	25.10.2024	Mariana Cușnir	Orhei	
39	09.10.2024	Andrian Cheptonar	Ungheni	99	29.10.2024	Valentina Ghețu	Edineț	
40		Doina Gherman	Ungheni	100		Igor Chiriac	Edineț	
41		Petru Frunze	Ialoveni	101		Ina Coșeru	Ocnița	
42		Larisa Novac	Florești	102		Angela Munteanu-Pojoga	Chișinău	
43		Boris Marcoci	Bălți	103		Mihail Leahu	Dondușeni	
44		10.10.2024	Mariana Cușnir	Orhei		104	30.10.2024	Oleg Canațui
45	Igor Chiriac		Edineț	105	Valentina Ghețu	Edineț		
46	Boris Marcoci		Bălți	106	Marina Morozova	Drochia		
47	Gheorghe Ichim		Sîngerei	107	Doina Gherman	Sîngerei		
48	Larisa Novac		Florești	108	31.10.2024	Mihail Leahu		Dondușeni
49	Porțescu Vasile		Nisporeni	109		Ersilia Qatrawi		Ștefan Vodă
50	Ana Oglinda		Anenii Noi	110		Doina Gherman		Sîngerei
51	Viorel Barda		Telenеști	111		Gheorghe Ichim		Sîngerei
52	11.10.2024	Adrian Belfi	Orhei	112	01.11.2024	Boris Marcoci	Bălți	
53		Adriana Cușnir	Orhei	113		Mihail Leahu	Dondușeni	
54		Efimia Bandalac	Briceni	Neafiliați (pentru BP Victorie)				
55		Ersilia Qatrawi	Ștefan Vodă	1		03.10.2024	Alexandr Suhodolski	Cahul
56		Igor Chiriac	Edineț	2		11.10.2024	Alexandr Nesterovschi	Bălți
57		Valentina Ghețu	Edineț	3		18.10.2024	Alexandr Nesterovschi	Bălți
58	Igor Grosu	Cahul	BCS (pentru PCRM)					
59	Oleg Canațui	Leova	1	01.10.2024	Vladimir Voronin	Taraclia		
60	Ion Babici	Soroca	2	03.10.2024	Ivanna Koksai	Comrat		
BCS (pentru PSRM)								
1	04.10.2024	Grigore Novac	Dubăsari	TOTAL	120 cazuri			
2	18.10.2024	Vlad Bătrîncea	Comrat					

Cu referire la activitatea deputaților, cadrul legal prevede clar cum trebuie să fie organizat regimul de lucru al Parlamentului²⁶². Astfel, Parlamentul trebuie să-și desfășoare activitatea în plen, în comisii și în fracțiuni, de regulă, conform următorului program: *luni* - lucrul cu alegătorii (zi de audiență, deplasări în teritoriu); *marți* - ședințe ale fracțiunilor parlamentare; *miercuri* - ședințe ale comisiilor permanente; *joi și vineri* - ședințe în plen.

Deputații beneficiază și de concedii fie plătite, care se acordă pe o durată de 36 de zile lucrătoare (luându-se drept bază săptămâna de muncă de 6 zile) în timpul vacanței de Crăciun și vacanței de vară, dar și de concedii pentru interese personale, care se acordă pe o durată de cel mult 10 zile în timpul unei sesiuni.

➤ **Atribuirea de către candidații electorali a meritelor pentru lucrările/serviciile de uz public efectuate din bani publici – cel puțin 6 cazuri**, dintre care în 5 cazuri a fost vizat PAS și Maia Sandu (PAS), iar într-un caz – BP Victorie, după cum urmează:

Cazurile în care a fost vizat PAS și Maia Sandu (PAS):

- La 3 septembrie 2024, într-un spot video postat pe rețelele de socializare²⁶³, Maia Sandu a analizat realizările în domeniul infrastructurii atinse la nivel național în conformitate cu promisiunile efectuate în 2020. În acest context, a menționat alocațiile financiare realizate în contextul proiectului Satul European, ceea ce a rezultat în proiecte de canalizare, reparație a drumurilor, clădirilor publice etc.
- La 28 septembrie 2024, Alexandru Bordeinîi, șef adjunct al Oficiului Teritorial al Cancelariei de Stat, într-un live pe rețelele de socializare, în contextul distribuirii materialelor electorale pentru susținerea candidatei Maia Sandu (PAS) și opțiunii DA la referendum, comunica că în localitatea Horodiște, Dondușeni, au fost extinse rețelele de alimentare cu apă în cadrul "Satul European". Agitatorul a menționat că acest fapt se datorează dnei Maia Sandu.
- La 28 septembrie 2024, Alexandru Bordeinîi, șef adjunct al Oficiului Teritorial al Cancelariei de Stat, într-un live pe rețelele de socializare, în contextul distribuirii materialelor electorale pentru susținerea candidatei Maia Sandu (PAS) și opțiunii DA la referendum, comunica că în localitatea Sudarca, Dondușeni, au fost extinse rețelele de alimentare cu apă în cadrul "Satul European". Agitatorul a menționat că acest fapt se datorează dnei Maia Sandu.
- La 3 octombrie 2024, în cadrul unei întruniri electorale din s. Măcărești, Ungheni, Maia Sandu (PAS) a menționat că programul "Satul European" este un program pe care ea l-a promis cu patru ani în urmă, iar împreună cu Guvernul a reușit să mobilizeze resursele, menționând că "am investit aproape 3 miliarde de lei în acest program", angajându-se și în continuare să mobilizeze până la 8 miliarde de lei în următoarea perioadă în același scop.

²⁶² Art. 102 din [Legea](#) nr. 797 din 02 aprilie 1996 pentru adoptarea Regulamentului Parlamentului.

²⁶³ Spot video postat pe rețelele sociale ale [președintei](#) Republicii Moldova, Maia Sandu.

- La 14 octombrie 2024, pe pagina de pe rețelele de socializare a Maiei Sandu (PAS)²⁶⁴, a fost postat un spot video cu durata de un minut în care sunt prezentate realizările candidatei în cei patru ani de mandat. În spot, candida își asumă și meritele pentru creșterea indemnizației la nașterea copilului la 20 mii de lei, creșterea pensiei minime la 2.700 de lei, dublarea salariului minim, majorarea cu 25% a salariilor personalului medical, majorarea cu 15% a salariilor profesorilor și educatorilor, investirea a 3 miliarde de lei pentru modernizarea spitalelor, renovarea a 200 de școli și grădinițe, repararea a 700 km de drumuri, construirea a 750 km de apeduct, peste 600 km de iluminat public etc.

În context, reamintim că fiind o republică parlamentară, potrivit Constituției Republicii Moldova²⁶⁵, președintele are atribuții în domeniul politicii externe, în domeniul apărării și alte atribuții, precum conferirea decorațiilor și a titlurilor de onoare; acordarea gradelor militare etc.

Cazul în care a fost vizat BP Victorie:

- La 15 august 2024²⁶⁶, Consiliul Raional Orhei a dispus alocarea a 300.000 de lei Direcției Generale Educație în scopul achiziționării ghiozdanelor și rechizitelor școlare pentru elevii claselor întâi. Acestea urmau a fi repartizate la începutul noului an școlar copiilor din raionul Orhei. La 2 septembrie 2024, ghiozdanle menționate au fost promovate de reprezentanții BP Victorie (Alexei Lungu, Marina Tauber) ca fiind donate de BP Victorie și liderul acesteia, Ilan Șor.

- **Agitație electorală/colectare semnături cu implicarea funcționarilor din sectorul bugetar în timpul orelor de muncă – 94 de cazuri**, dintre care în 82 de cazuri a fost vizat PAS și Maia Sandu (PAS), câte 3 cazuri - Alexandr Stoianoglo (PSRM), Ion Chicu (PDCM), Octavian Țicu (BE Împreună) și BP Victorie, după cum urmează:

Cazurile în care a fost vizat PAS și Maia Sandu (PAS):

- La 29 august 2024, Iurie Levinschi, președintele Consiliului Raional Hîncești, membru al GI Maia Sandu (PAS), a colectat semnături în susținerea acesteia în timpul orelor de lucru, în localitățile Lăpușna, Voinescu și Cărpineni, r-l Hîncești.
- La 29 august 2024, deputatul PAS Mihail Leahu, membru al GI Maia Sandu, s-a prezentat în oficiul Casei Teritoriale a Asigurărilor Sociale Dondușeni pentru a colecta semnături, în timpul programului de muncă a instituției/angajaților.
- La 30 august 2024, deputata PAS Larisa Voloh, membră a GI Maia Sandu, a colectat semnături în incinta primăriei din s. Caplani, r-ul Ștefan Vodă, în timpul programului de muncă a instituției/angajaților.
- La 30 august 2024, un membru a GI Maia Sandu, însoțit de medicul statistician, a colectat semnături în incinta Policlinicii Raionale Telenești, în timpul orelor de lucru ale instituției.
- La 30 august 2024, între orele 14:00-17:00, în sediul primăriei, deputata PAS, Ana Oglinda, aștepta cu listele de subscripție pentru susținerea candidatei PAS – Maia Sandu. În același timp, primarul localității, Leonid Zalevschi, ar fi telefonat personal alegătorii, solicitându-le prezentarea urgentă la primărie pentru a semna în listele menționate.
- La 5 septembrie 2024, în timpul orelor de lucru, primarul localității, Roșca Ion, s-a apropiat de fiecare angajat al APL cu o listă de subscripție, declarată de interlocutori a fi transmisă de la Consiliul Raional, cu scopul ca fiecare să semneze pentru susținerea GI Maia Sandu (PAS).
- La 20 septembrie 2024, la evenimentul de lansare în campanie a candidatei Maia Sandu (PAS) de la ora 17:00, în timpul orelor de muncă, s-au deplasat pentru a participa primarul or. Ialoveni - Sergiu Armașu, președintele r. Ialoveni - Natalia Eremia, primarul s. Dănceni - Victoria Butuc Guranda, viceprimarul or. Ialoveni - Veaceslav Cernat.
- La 24 septembrie 2024, Maia Sandu (PAS) a avut o întâlnire electorală cu angajații și pacienții Centrului de Sănătate Puhoi, r. Ialoveni, în timpul orelor de muncă a instituției. La întrunire au participat și președintele r. Ialoveni - Natalia Eremia, primarul s. Puhoi - Nadejda Carajea.
- La 24 septembrie 2024, Alexei Cojocaru, primarul localității Mitoc, Orhei, a distribuit ziare de promovare a candidatei Maia Sandu (PAS) și a opțiunii DA la referendum în timpul programului de muncă.
- La 24 septembrie 2024, Victor Mătrăgună, șef al Oficiului Teritorial al Cancelariei de Stat Orhei, a distribuit ziare de promovare a candidatei Maia Sandu (PAS) și a opțiunii DA la referendum în timpul programului de muncă.
- La 24 septembrie 2024, Radu Bîrnă, șef adjunct al Oficiului Teritorial al Cancelariei de Stat Căușeni, și Nicolae Cașulschi, specialist în cadrul oficiului teritorial al Cancelariei de Stat Căușeni, au distribuit ziare de promovare a candidatei Maia Sandu (PAS) și a opțiunii DA la referendum în timpul programului de muncă.

²⁶⁴ [Postarea](#) Maiei Sandu pe rețelele de socializare - 4 ani într-un minut. Oamenii deseori vor să le spunem pe scurt și repede ce s-a făcut în tot mandatul.

²⁶⁵ [Constituția](#) Republicii Moldova.

²⁶⁶ [Decizia](#) Consiliului Raional Orhei nr. 4/14.2 din 15.08.2024 cu privire la alocarea mijloacelor financiare.

- La 24 septembrie 2024, în r. Călărași, în timpul orelor de lucru, Tatiana Rotari, șefa Oficiului Teritorial al Cancelariei de Stat în Călărași, Nicolae Drăgănel, președinte al r. Călărași, Ion Revenco, vicepreședinte al r. Călărași, Grecu Gheorghe, primarul s. Onișcani, Victor Ambroci, primarul or. Călărași, au făcut agitație electorală pentru Maia Sandu (PAS) și opțiunea DA la referendum prin distribuirea materialelor informative și a întâlnirilor cu alegătorii.
- La 25 septembrie 2024, Maia Sandu (PAS) a avut o întâlnire electorală cu angajații LT Mihai Eminescu din Strășeni, în timpul orelor de muncă. La întrunire a fost prezentă și șefa Direcției Generale Educație Strășeni - Lucia Caciuc.
- La 25 septembrie 2024, în or. Soroca, Ion Babici, deputat PAS, și Veaceslav Burlacu, șef al Oficiului teritorial al Cancelariei de Stat, au distribuit ziare de promovare a candidatei Maia Sandu (PAS) și a opțiunii DA la referendum în timpul programului de muncă.
- La 25 septembrie 2024, la întrunirea electorală cu alegătorii din s. Ciocîlteni, Orhei, în susținerea candidatei Maia Sandu (PAS) și a opțiunii DA la referendum, au participat Mariana Cusnir, deputat în Parlament, și Liubovi Buciușcanu, primarul com. Ciocâlteni, în timpul programului de muncă.
- La 25 septembrie 2024, a avut loc întrunirea electorală organizată de Maia Sandu (PAS) cu aproximativ 350 de femei, ambasadoare ale aderării Moldovei la UE. La această întrunire, în timpul orelor de muncă, au participat Stela Baidu, primarul s. Valea Perjei, și Siloci Nina, director al Gimnaziului Batîr, r. Cimișlia.
- La 26 septembrie 2024, Radu Marian, deputat PAS în Parlamentul RM, a organizat o întrunire electorală cu angajații gimnaziului din Salcia, Șoldănești, în timpul orelor de muncă. La eveniment a fost prezentă și Aliona Pînzari, președintele r. Șoldănești.
- La 26 septembrie 2024, Andrian Cheptonar, deputat PAS, a avut două întruniri electorale în timpul orelor de muncă ale angajaților a două instituții – gimnaziul și grădinița din Pîrlița, Ungheni.
- La 26 septembrie 2024, Roman Roșca, deputat PAS în Parlamentul RM, a organizat o întrunire electorală cu angajații unei instituții de învățământ din Holercani, Dubăsari, în timpul orelor de muncă.
- La 27 septembrie 2024, Igor Chiriac, deputat PAS în Parlamentul RM, a organizat o întrunire electorală cu angajații Colegiului Agroindustrial Grinăuți, Ocnîța, în timpul orelor de muncă.
- La 27 septembrie 2024, Igor Chiriac, deputat PAS în Parlamentul RM, a organizat o întrunire electorală cu angajații gimnaziului din s. Clocușna, Ocnîța, în timpul orelor de muncă.
- La 27 septembrie 2024, Igor Chiriac, deputat PAS în Parlamentul RM, a organizat o întrunire electorală cu angajații ASP Ocnîța, în timpul orelor de muncă.
- La 30 septembrie 2024, în or. Ocnîța, s. Mereșeuca, s. Dingeni, r-ul Ocnîța, șeful oficiului raional Ocnîța al S.A. " Rețelele Electrice de Distribuție Nord", Victor Levca, a distribui ziare de promovare a candidatei Maia Sandu (PAS) și a opțiunii DA la referendum în timpul programului de muncă.
- La 3 octombrie 2024, deputatul PAS, Viorel Barda, a organizat o întrunire electorală cu angajații IMSP Spitalul raional Telenești și ai Centrului Medicilor de Familie din Telenești în timpul orelor de muncă. La întrunire au participat și Iurie Tulgara, președintele Consiliul Raional Telenești (a distribuit materiale electorale participanților), precum și Rodica Barscov, șefa IMSP Centrul de Sănătate Telenești.
- La 3 octombrie 2024, la Măcărești, Ungheni, Maia Sandu (PAS) a avut o întâlnire cu alegătorii. La aceasta, în timpul orelor de muncă, au participat mai mulți angajați din sectorul bugetar (Vitalie Vrabie - primar al or. Ungheni, Andrei Rudicov - primar al s. Costuleni, Dionisie Ternovschi - președintele raionului Ungheni, Veaceslav Cernei - primar al s. Boghenii Noi etc.).
- La 3 octombrie 2024, în s. Căzănești, Telenești, primarul s. Țințăreni, Dumitru Stoica, a distribuit ziare de promovare a candidatei Maia Sandu (PAS) și a opțiunii DA la referendum, în timpul programului de muncă.
- La 3 octombrie 2024, în s. Mîndrești, Telenești, primarul s. Cîșla, Ion Borș, a distribuit ziare de promovare a candidatei Maia Sandu (PAS) și a opțiunii DA la referendum, în timpul programului de muncă.
- La 4 octombrie 2024, în s. Sărătenii Vechi și s. Ciulucani, Telenești, președintele raionului Telenești, Iurie Tulgară, a distribuit ziare de promovare a candidatei Maia Sandu (PAS) și a opțiunii DA la referendum, în timpul programului de muncă.
- La 4 octombrie 2024, la Centrul Digital Park, Chișinău, Maia Sandu (PAS) a avut o întâlnire electorală cu mai mulți primari și președinți de raioane în timpul orelor de muncă a acestora (de exemplu, președintele raionului Anenii Noi – Alexandru Moisei, președintele raionului Cahul – Pavel Groza, primarul s. Colibași, Cahul – Ion Dolganiuc, primarul s. Manta, Cahul – Violeta Hîncu, primarul s. Slobozia Mare, Cahul – Valentina Carastan, primarul s. Drepcăuți, Briceni – Angela Rurac, primarul s. Hrușova, Criuleni – Pavel Roșca, primarul s. Onișcani, Călărași – Gheorghe Grecu, primarul s. Boghenii Noi, Ungheni – Veaceslav Cernei, primarul s. Chirileni, Ungheni – Iurie Stoica, primarul s. Bumbăta, Ungheni – Gheorghe Paladi etc.).
- La 4 octombrie 2024, Sergiu Lazarencu, ministrul mediului (aflat în concediu), însoțit de deputata PAS Valentina Ghețu, au organizat o întâlnire electorală pentru promovarea opțiunii DA la referendum în rândul angajaților Ocolului Silvic Edineț, în timpul programului de muncă a acestora.
- La 4 octombrie 2024, Igor Chiriac, deputat PAS, a organizat o întâlnire electorală cu angajații instituțiilor de învățământ (gimnaziu și grădiniță) din c. Bîrlădeni, Ocnîța, în timpul orelor de lucru a acestora.
- La 7 octombrie 2024, în s. Corbu, Dondușeni, primarul localității a organizat o întrunire electorală pentru promovarea candidatei Maia Sandu (PAS) și a opțiunii DA la referendum în rândul angajaților gimnaziului din sat, în timpul programului de muncă a acestora.

- La 7 octombrie 2024, Sergiu Lazarencu, ministrul mediului (aflat în concediu), însoțit de deputații PAS Mihail Leahu și Igor Chiriac, au organizat două întâlniri electorale pentru promovarea candidatei Maia Sandu (PAS) și a opțiunii DA la referendum - în rândul angajaților Ocolului Silvic Dondușeni și Ocolului Silvic Ocnița, în timpul programului de muncă al acestora.
- La 7 octombrie 2024, deputatul PAS, Petru Frunze, însoțit de președintele raionului Ialoveni, Natalia Eremia, au organizat o întâlnire electorală pentru promovarea candidatei Maia Sandu (PAS) și a opțiunii DA la referendum în rândul angajaților SA Drumuri Ialoveni, în timpul programului de muncă a acestora.
- La 8 octombrie 2024, reprezentanții PAS au organizat o întrunire electorală pentru promovarea opțiunii DA la referendum în rândul angajaților IMSP Spitalului Raional Cimișlia, în timpul orelor de muncă a acestora.
- La 8 octombrie 2024, la Dondușeni, Alexei Buzu, ministrul muncii și protecției sociale, a organizat o întrunire cu angajații din sectorul protecției sociale în timpul orelor de muncă a acestora (Agenția Teritorială de Asistență Socială, Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă, Casa Teritorială de Asigurări Sociale, Inspectoratul de Stat al Muncii). În cadrul întrunirii, acesta a vorbit despre reușitele sale de când se află la conducerea autorității publice centrale, progresele obținute, schimbarea spre bine în instituții, despre majorarea salariilor. Referitor la alegerile din 20 octombrie 2024, acesta a declarat că va merge și va face o alegere corectă, fără a concretiza pentru cine va vota, cu accentuarea însă a faptului că de la preluarea puterii în stat de actuala guvernare, cu toții avem multe beneficii și schimbări pozitive, iar țările europene stimează actuala guvernare, o promovează și acceptă diverse proiecte. La întrunirea respectivă a fost prezent și Bordeinfi Alexandru, șef adjunct al Oficiului Teritorial al Cancelariei de Stat (aflat în concediu), care în discursul său a îndemnat participanții la întrunire să voteze Maia Sandu (PAS) și a opțiunea DA la referendum.
- La 8 octombrie 2024, aproximativ la ora 13, Igor Grosu, președintele Parlamentului, a avut o întâlnire cu primarii raionului Căușeni și directorii de instituții, context în care a vorbit despre ediția a doua a programului „Satul European” și despre programul național de împădurire. Concomitent, acesta a accentuat despre necesitatea ca în continuare să se muncească așa încât să crească aceste fonduri pentru a ajunge în fiecare sat și să creeze o infrastructură locală modernă.
- La 8 octombrie 2024, deputata PAS, Angela Munteanu-Pojoga, a avut o întrunire electorală cu cadrele didactice ale unei instituții de învățământ din sect. Buiucani, Chișinău, în timpul orelor de muncă ale acestora.
- La 8 octombrie 2024, deputatul PAS, Dorian Istrati, a avut o întrunire electorală cu cadrele didactice ale unei instituții de învățământ din sect. Buiucani, Chișinău, în timpul orelor de muncă ale acestora.
- La 8 octombrie 2024, deputații PAS Liliana Grosu și Adrian Belii, au avut două întruniri electorale - cu medicii Centrelor Medicilor de Familie din Șaptebani și Rîșcani, în timpul orelor de muncă ale acestora.
- La 8 octombrie 2024, Dan Perciun, ministrul educației și cercetării, împreună cu deputatul PAS, Viorel Barda, au avut o întâlnire electorală în cadrul căreia a fost promovată opțiunea DA la referendum și avantajele integrării pentru sistemul educațional, cu angajații unui Gimnaziu și a unui liceu din Telenesti, în timpul orelor de muncă ale acestora.
- La 9 octombrie 2024, deputata PAS, Larisa Novac, a organizat o întâlnire cu angajații Direcției Deservire Fiscală Florești, în timpul orelor de muncă ale acestora.
- La 9 octombrie 2024, Dan Perciun, ministrul educației și cercetării, împreună cu deputata PAS, Mariana Cușnir, au avut o întâlnire electorală cu angajații Colegiului Vasile Lupu din Orhei, în timpul orelor de muncă ale acestora.
- La 9 octombrie 2024, Dan Perciun, ministrul educației și cercetării, împreună cu deputata PAS, Mariana Cușnir, au avut o întâlnire cu angajații LT Onisifor Ghibu din Orhei, în timpul orelor de muncă ale acestora. La întrunire s-a discutat despre progresele din sistemul educațional, referendum și susținerea parcursului european.
- La 9 octombrie 2024, deputata PAS, Larisa Novac, a organizat o întâlnire electorală cu angajații SA Servicii Comunale Florești, în timpul orelor de muncă ale acestora.
- La 10 octombrie 2024, deputata PAS, Mariana Cușnir, a organizat trei întâlniri electorale - cu angajații ÎS Întreprinderea pentru Silvicultură Orhei, Ocolul Silvic din s. Vatici și Ocolul Silvic din s. Ivancea, Orhei, în timpul orelor de muncă ale acestora.
- La 10 octombrie 2024, deputata PAS, Ana Oglinda, a organizat o întâlnire electorală cu angajații LT Mihai Eminescu din or. Anenii Noi, în timpul orelor de muncă ale acestora.
- La 11 octombrie 2024, deputații PAS, Adrian Belii și Mariana Cusnir, au avut două întâlniri electorale pentru promovarea candidatei Maia Sandu (PAS) și a opțiunii DA la referendum - în rândul angajaților și elevilor Colegiului de Medicină Orhei, a angajaților Centrului de Sănătate Publică Orhei, în timpul orelor de muncă ale acestora.
- La 11 octombrie 2024, deputata PAS, Larisa Novac, a organizat o întâlnire electorală cu angajații SA Moldtelecom din Florești, în timpul orelor de muncă ale acestora.
- La 11 octombrie 2024, în s. Codru, Verejeni și Vasieni, r-l Telenești, președintele raionului Telenești, Iurie Tulgara, vicepreședintele raionului Telenești, Ion Tulbure, și primarul s. Cîșla, Ion Borș, au distribuit ziare de promovare a candidatei Maia Sandu (PAS) și a opțiunii DA la referendum în timpul programului de muncă.
- La 11 octombrie 2024, președintele Parlamentului, Igor Grosu, a avut o vizită de lucru la Cahul unde a organizat o întrunire cu majoritatea primarilor, consilierilor șefi de instituții desconcentrate etc., în timpul orelor de lucru ale acestora, unde s-a discutat despre importanța integrării în UE, suportul primit de la UE și faptul că trebuie de susținut opțiunea DA la referendum.

- La 11 octombrie 2024, Mihai Popușoi, ministrul afacerilor externe, însoțit de deputatul PAS, Oleg Canațui, precum și de președintele raionului – Nicolae Popa, au avut trei întâlniri electorale cu angajații LT Mihai Eminescu, LT Constantin Spătaru și Spitalului Raional din or. Leova, în timpul orelor de muncă ale acestora.
- La 14 octombrie 2024, deputata PAS, Larisa Novac, a organizat o întâlnire electorală cu angajații Gimnaziului din s. Gura Căinarului, Florești, în timpul orelor de muncă ale acestora.
- La 14 octombrie 2024, deputata PAS, Larisa Novac, a organizat o întâlnire electorală cu angajații Gimnaziului din s. Putinești, Florești, în timpul orelor de muncă ale acestora.
- La 15 octombrie 2024, deputata PAS, Larisa Novac, a organizat o întâlnire electorală cu angajații S.A. "Rețelele Electrice de Distribuție Nord" din or. Florești, în timpul orelor de muncă ale acestora.
- La 16 octombrie 2024, deputatul PAS, Andrian Cheptonar, a organizat o întâlnire electorală cu angajații LT Vasile Alecsandri din or. Ungheni, în timpul orelor de muncă ale acestora.
- La 16 octombrie 2024, deputatul PAS, Angela Munteanu-Pojoga, a organizat o întâlnire electorală cu angajații LT Spiru Haret din mun. Chișinău, în timpul orelor de muncă ale acestora.
- La 16 octombrie 2024, Simion Pădure, șef adjunct al Oficiului Teritorial Chișinău (Criuleni) al Cancelariei de Stat, a distribuit ziare de promovare a candidatei Maia Sandu (PAS) și a opțiunii DA la referendum în timpul programului de muncă.
- La 17 octombrie 2024, Dumitru Alaiba, ministrul Dezvoltării Economice și Digitalizării, a avut o întâlnire electorală cu antreprenorii din raionul Soroca, la care au participat Veaceslav Burlacu, șef al Oficiului teritorial Soroca al Cancelariei de Stat, și primarii din raion, în timpul orelor de muncă. În cadrul acestei întâlniri, vorbitorii au îndemnat să voteze DA la referendum.
- La 17 octombrie 2024, Ala Nemerenco, ministra sănătății, într-o vizită de lucru la IMSP Dondușeni, în discuția cu angajații instituției, în timpul orelor de muncă, a făcut agitație electorală pentru opțiunea DA la referendum și susținerea candidatei PAS.
- La 17 octombrie 2024, Ana Oglindă, deputată PAS, a avut o întâlnire electorală cu angajații IMSP Spitalul Raional Anenii Noi pentru promovarea opțiunii DA la referendum și susținerea candidatei Maia Sandu (PAS), în timpul orelor de muncă.
- La 17 octombrie 2024, Ana Oglindă, deputată PAS, a avut o întâlnire electorală cu angajații gimnaziului din s. Țîntăreni, r-l Anenii Noi, în scopul promovării opțiunii DA la referendum și susținerea candidatei Maia Sandu (PAS), în timpul orelor de muncă.
- La 17 octombrie 2024, deputatul PAS, Igor Chiriac, însoțit de Eugen Mogorean, șef al Oficiului teritorial Edineț al Cancelariei de Stat, au avut o întâlnire electorală cu angajații Unității Speciale Edineț a Serviciului Special pentru Influențe Active asupra Proceselor Hidrometeorologice, în timpul orelor de muncă ale acestora.
- La 17 octombrie 2024, reprezentanții PAS au avut o întâlnire electorală cu angajații Primăriei s. Frasin, Dondușeni, în timpul orelor de muncă ale acestora.
- La 18 octombrie 2024, deputata PAS, Larisa Novac, a organizat o întâlnire electorală cu angajații din domeniul asistenței sociale din r-l Florești, în timpul orelor de muncă ale acestora.
- La 18 octombrie 2024, Alexei Buzu, ministrul muncii și protecției sociale, a avut o întrunire electorală cu angajații din domeniul protecției sociale din raionul Soroca, în timpul orelor de muncă ale acestora, în cadrul căreia a vorbit despre proiectele sociale finanțate de UE, venind și cu îndemnul ca angajații să voteze pentru integrarea în UE.
- La 18 octombrie 2024, Maia Sandu (PAS), însoțită de Dorin Recean, prim-ministrul Republicii Moldova, Igor Grosu, președintele Parlamentului, primarii din raionul Telenești, au avut întâlniri electorale cu alegătorii din regiune, inclusiv cu angajați din sectorul bugetar (bibliotecari, sectorul medical, educațional etc.), în timpul orelor de muncă ale acestora.
- La 25 octombrie 2024, deputata PAS, Ina Coșeru, și consiliera prezidențială, Iuliana Cantaragiu, au avut o întâlnire electorală cu angajații Primăriei com. Lencăuți, Ocnîța, în timpul orelor de muncă.
- La 28 octombrie 2024, președinta raionului Strășeni, Mariana Dîmcenco, însoțită de alți circa 20 de primari din diferite localități din r-l Strășeni, în timpul orelor de muncă, au organizat un flashmob pentru a filma un spot video în fața Consiliului Raional, în care transmit un mesaj de susținere și îndemn de a vota candidata Maia Sandu (PAS)²⁶⁷. Ulterior, spotul video a fost distribuit în spațiul online, inclusiv de participanții la eveniment.
- La 29 octombrie 2024, reprezentanții PAS au avut întâlniri electorale cu angajații Spitalului de Urgență din mun. Chișinău, în timpul orelor de muncă ale acestora.
- La 29 octombrie 2024, Angela Munteanu-Pojoga, deputată PAS, a avut o întâlnire electorală cu angajații Grădiniței nr. 164 din mun. Chișinău, în timpul orelor de muncă ale acestora.
- La 29 octombrie 2024, Ina Coșeru, deputată PAS, a avut o întâlnire electorală cu angajații primăriei și alți locuitori din s. Clocușna, r-l Ocnîța, în timpul orelor de muncă.
- La 31 octombrie 2024, Sergiu Prodan, ministrul culturii, în timpul unei vizite de lucru la Rezina, a avut o întâlnire electorală cu angajații din domeniul culturii și a bibliotecarilor, în timpul orelor de muncă. În cadrul acesteia, a fost promovată candidatura Maiei Sandu (PAS) pentru turul al doilea de scrutin.
- La 31 octombrie 2024, Dan Perciun, ministrul educației și cercetării, în timpul unei vizite de lucru la Rezina, a avut o întâlnire electorală cu angajații din domeniul educației, în timpul orelor de muncă. În cadrul acesteia, acesta a

²⁶⁷ [Spotul](#) video filmat de reprezentanții APL Strășeni.

recomandat participanților să nu-i susțină pe cei plătiți de Ilan Șor și să facă o alegere a valorilor europene la 3 noiembrie.

Cazurile în care a fost vizat Alexandr Stoianoglo (PSRM):

- La 30 septembrie 2024, reprezentanții PSRM au organizat o întrunire electorală cu angajații unei grădinițe din sect. Buiucani, Chișinău, în timpul orelor de muncă, pentru a promova candidatura lui Alexandr Stoianoglo (PSRM).
- La 28 octombrie 2024, președintele raionului Soroca, Veaceslav Rusnac, a avut o întâlnire electorală pentru promovarea candidatului Alexandr Stoianoglo (PSRM) cu angajații gimnaziului din s. Nimereuca, r-l Soroca, în timpul orelor de muncă.
- La 28 octombrie 2024, președintele raionului Soroca, Veaceslav Rusnac, împreună cu primarul or. Soroca, Lilia Pilipețcaia, au avut o întâlnire electorală pentru promovarea candidatului Alexandr Stoianoglo (PSRM) cu angajații IMSP Spitalul Raional Soroca, în timpul orelor de muncă.

Cazurile în care a fost vizat BP Victorie:

- La 26 septembrie 2024, la o întrunire electorală organizată de BP Victorie cu alegătorii din Orhei, în timpul orelor de muncă au participat Marina Tauber, deputat în Parlament, Victor Perțu, director al IM Regia Apă Canal Orhei, Cristina Cojocari, viceprimar al primăriei mun. Orhei, Vasile Cojocaru, primar al com. Pohrebeni.
- La 4 octombrie 2024, la o întrunire electorală organizată de BP Victorie cu alegătorii din Orhei, în timpul orelor de muncă, au participat Cristina Cojocaru, viceprimarul mun. Orhei, și Tatiana Cociu, primarul mun. Orhei.
- La 15 octombrie 2024, Marina Cravenco, reprezentant al BP Victorie, a avut o întâlnire electorală cu angajații Grădiniței nr. 12 din or. Orhei, în timpul orelor de muncă ale acestora, în cadrul căreia a fost promovat opțiunea NU la referendum.

Cazurile în care a fost vizat Ion Chicu (PDCM):

- La 12 septembrie 2024, primarii localităților Mihailovca și Albina, r-l Cimișlia, în timpul orelor de muncă, au colectat semnături în susținerea candidatului la funcția de președinte, GI Ion Chicu (PDCM).
- La 9 octombrie 2024, Ion Chicu (PDCM) a avut o întâlnire electorală cu angajații Centrului Medicilor de Familie din Taraclia și cu angajații IMSP Spitalul Raional din Taraclia, în timpul orelor de muncă a acestora.

Cazurile în care a fost vizat Octavian Țicu (BE Împreună):

- Unii directori de școli (inclusiv directorul Gimnaziului Holoșnița, aflată în concediu de maternitate), din subordinea vicepreședintelui raionului Soroca Iurie Tănase (președinte PPPDA), ar fi primit ca sarcină să colecteze câte 30 de semnături pentru candidatul înaintat de BE Împreună.
- La 10 octombrie 2024, Octavian Țicu (BE Împreună) a avut o întrunire electorală cu angajații LT Alexei Mateevici din s. Pîrlița, Ungheni, în timpul orelor de muncă a acestora.
- La 11 octombrie 2024, primarul or. Leova, Alexandru Bujorean, în timpul orelor de muncă, s-a deplasat la Chișinău pentru a participa la o conferință de presă susținută de candidatul Octavian Țicu (BE Împreună).

În contextul alegerilor prezidențiale și a referendumului constituțional din 2024, au fost observate cel puțin 22 de cazuri calificate drept cu potențial de corupere a alegătorilor, dintre care în 17 cazuri (77%) de fost vizat BP Victorie, 2 cazuri – Victoria Furtună (CI) și, respectiv, câte 1 caz – Vasile Tarlev (PPVM), Alexandr Stoianoglo (PSRM) și Maia Sandu (PAS), după cum urmează:

Cazurile în care a fost vizat BP Victorie:

- La 2 septembrie 2024, din numele BP Victorie și a liderului acestuia, Ilan Șor, au fost distribuite ghiozdane și rechizite școlare elevilor din clasa întâi din familii social vulnerabile, după cum urmează: UTAG - peste 1.200 de ghiozdane, Chișinău - 570 de ghiozdane, la Bălți – 200, iar în Taraclia – 700. Pe lângă ghiozdane, au fost oferite și alte cadouri instituțiilor de învățământ (spre ex. table interactive etc.) și copiilor din Briceni, Ocnîța, Drochia, Dubăsari, Călărași, Hâncești, Leova, Râșcani, Sîngerei, Ștefan Vodă și alte localități. Potrivit Marinei Tauber, în total, liderul BP Victorie ar fi oferit aproximativ 5.700 de cadouri elevilor de clasa întâi și celor din familii cu venituri mici.
- La începutul lunii septembrie, din numele BP Victorie, un cetățean din raionul Basarabeasca și un copil din Cantemir, au primit scaune cu roțile. Cadourile ar fi fost oferite în rezultatul adresării rudelor acestora la așa-numitul birou de audiență pentru a apela la ajutorul echipei lui Ilan Șor.
- La 13 septembrie 2024, în rezultatul vizitei observatorului Promo-LEX în satul Zgurița, r-l Drochia, din discuții cu cetățenii din localitate, s-a constatat că reprezentanții BP Victorie organizează adunări în cadrul cărora cetățenilor li se promite suma de 1.000 de lei, contra unei semnături, banii fiindu-le oferiți o zi mai târziu (după ce semnează).
- În cadrul vizitei din 16 septembrie 2024 în com. Sîngerei Noi, r-ul Sîngerei, în rezultatul discuțiilor cu mai mulți locuitori, a fost identificată informația precum că BP Victorie abordează alegătorii localității în vederea colectării în liste a datelor personale ale acestora contra taxei de 1.000 de lei. Comunicarea cu aceste persoane ar avea loc pe telegram, pe un grup închis, iar includerea în acest grup se face strict în baza unei dovezi foto sau video a persoanei înregistrate.
- La 18 septembrie 2024, prin intermediul Telegram, BP Victorie a organizat un concurs unde în calitate de premii erau oferite 3 smartphoane. Scopul concursului era de a inventa cel mai amuzant banc despre Maia Sandu (PAS).
- La 19 septembrie 2024, în contextul unei întâlniri organizate de BP Victorie cu alegătorii din Dondușeni, la care au participat cel puțin 200 persoane, acestora le-a fost oferită câte o pungă care conținea fiecare o prăjitură dulce, un borcan de cafea, o cutie de bomboane, o cutie de biscuiți și un borcan de miere.
- La 19 septembrie 2024, din discuții cu membrii APL din Cremenciuc, Soroca, s-a constatat că reprezentanții BP Victorie, au fotografiat buletinele de identitate a cel puțin 15 alegători și le-au promis că vor primi 2.000 de lei. Unii dintre alegătorii menționați s-au adresat asistentului social cu precizarea dacă au procedat corect oferindu-le buletinul pentru fotografiere.
- La 20 septembrie 2024, în contextul unei întâlniri organizate de BP Victorie cu alegătorii din s. Chiștelnița, Telenești, la care au participat cel puțin 100 de persoane, acestora le-a fost oferită câte o geantă de țesătură cu simbolica "Victorie", fiecare conținând orez, hrișcă, banane, conserve, la preț estimativ de 200 de lei per geantă.
- La 20 septembrie 2024, liderul BP Victorie, Ilan Șor, a declarat că la cererea fermierilor din UTAG, a bașcanei Găgăuziei și a președintelui Adunării Populare, prin intermediul ONG Eurasia, se va acorda asistență fermierilor sub forma a 5.000 de tone de motorină, 4.000 de tone de îngrășăminte minerale și 3.000 de tone de îngrășăminte minerale ammosfos.
- La 21 septembrie 2024, în contextul unei întâlniri organizate de BP Victorie cu alegătorii din s. Roșu, Cahul, la care au participat cel puțin 400 de persoane, acestora le-a fost oferită câte o geantă de țesătură cu inscripția "Victorie", fiecare conținând câte o cutie de ciocolată. În geantă mai era și câte o cană cu aceeași inscripție.
- La 25 septembrie 2024, în mun. Bălți, BP Victorie informa pe rețelele de socializare despre oferirea unui coș de alimente unui alegător în etate (câte un pachet de făină de grâu, crupe de grâu, hrișcă, orez, terci, paste, o sticlă de ulei și un borcan de sos tomate).
- La 25 septembrie 2024, s-a constatat că BP Victorie continua campania de recrutare a cetățenilor în calitate de voluntari în organizația „Eurasia”. În acest sens, prin intermediul platformei Telegram, au fost create mai multe grupe, unde oamenii sunt ademeniți cu bani pentru a deveni „voluntari” în cadrul organizației ONG Eurasia. Persoanele recrutate trebuie să ofere copii ale buletinelor de identitate, dar și să confirme identitatea, expediind un video-selfie de 5-10 secunde. Pentru a beneficia de bani, aceștia urmează să invite în grup alte cinci persoane.
- La 26 septembrie 2024, în Cimișlia, reprezentanții BP Victorie, au oferit unei persoane în etate un pachet care conținea: orez, hrișcă, paste, biscuiți, bomboane, ceai, cafea 3 în 1, conserve (șprot în ulei, carne, magiun, lapte congelat, pateu) și o sticlă de ulei. Tot evenimentul a fost înregistrat video, iar la sfârșit persoana în etate a fost rugată să spună "mulțumim lui Ilan Șor".
- La 29 septembrie 2024, pe canalul său de Telegram, Ilan Șor, liderul BP Victorie, a anunțat lansarea unui chat-bot (pe canalul de Telegram) pentru susținătorii acestora. Potrivit acestuia, respectivul chat-bot ar fi inclus deja peste 800 de mii de persoane. Pentru parcurgerea întregii proceduri de înregistrare s-ar achita 500 de lei, iar pentru înregistrare se colectează datele cu caracter personal ale alegătorilor (datele din buletinele de identitate, numărul conturilor bancare) – ceea ce reprezintă un risc sporit al securității alegătorilor, din moment ce toate aceste date

ajung în spațiul virtual necontrolat, precum și ajung a fi deținute de o grupare din Federația Rusă. După înregistrare, până la ziua alegerilor, participanții grupului urmează să primească spre executare diferite sarcini, fiecare din acestea fiind plătită (a doua zi după realizare). Potrivit lui Ilan Șor, s-ar achita 2.000 de lei pentru îndeplinirea sarcinilor minime, iar în cazul în care în SV a alegătorului majoritatea vor fi vota NU la referendum și candidatul promovât de BP Victorie, atunci alegătorul va fi remunerat cu 5.000 de lei.

- La 1 octombrie 2024, cu suportul ONG "Eurasia", afiliată liderului BP Victorie, Ilan Șor, la Moscova, Federația Rusă, Centrul Cultural Educațional al Moldovei la Moscova (ONG) anunța despre lansarea "Cardului de cetățean moldovean", accesibil cetățenilor Republicii Moldova din Federația Rusă care au împlinit vârsta de 18 ani, cu condiția să dețină un pașaport moldovenesc valabil. Potrivit organizatorilor, cardul oferă comunicare și mesagerie nelimitate de la SberMobile; acces la internet de 30 GB; acces 24/7 la cei mai buni medici din Federația Rusă în cadrul programului Telemedicine; repatrierea decedaților; abonament SberPrime cu cash-back mărit; deservire gratuită a contului SberCard; acces la comunitatea de afaceri moldovenească; acces la evenimentele culturale și educaționale ale Centrului; consultanță juridică gratuită; acces la comunitatea tinerilor²⁶⁸.
- La 2 octombrie 2024, în Cuconeștii Noi, Edineț, un alegător a primit un transfer de 2.500 de lei de la un reprezentant al BP Victorie urmare a înregistrării sale pe un canal de Telegram (presupunem că este chat-bot lansat la 29 septembrie 2024). Ulterior, alegătorului i s-a solicitat să aștepte și alte indicații. În baza cazului descris, IP Edineț a înregistrat o cauză, urmând a fi examinate circumstanțele.
- La 8 octombrie 2024, primarul c. Jora de Mijloc, Orhei – Oxana Voico, a invitat profesorii din ambele gimnazii ale comunei pentru a-i felicita și a le oferi cadouri cu ziua profesorului din partea lui Ilan Șor. Astfel, circa 50 de persoane au primit câte o cutie ce conținea o sticlă de șampanie, ciocolate, ceai și o felicitare semnată de Ilan Șor. Evenimentul a avut loc în sala de ședințe a primăriei.

Cazurile în care a fost vizată Victoria Furtună (CI):

- La 5 octombrie 2024, la Anenii Noi, Victoria Furtună (CI) a avut o întâlnire cu alegătorii la care au participat circa 80-100 persoane, aduși în mod organizat cu cel puțin 5 microbuze. După încheierea întrunirii electorale, participanții discutau între ei despre așteptarea unei persoane terțe care urma să le plătească pentru participarea la eveniment. Potrivit discuțiilor, participanții urmau să recepționeze un mesaj cu un cod special, iar banii ar urma să îi ridice la una din băncile din Bender.
- La 10 octombrie 2024, Victoria Furtună (CI) a avut o întâlnire cu alegătorii în sect. Ciocana, mun. Chișinău. Potrivit discuțiilor participanților, aceștia au fost aduși în mod organizat, "coordonatorii" acestora fiind anunțați de un oarecare Vitalie de la Ciocana despre necesitatea de a fi prezenți. După întâlnire, participanții, în grupuri, făceau poze ca dovadă că au participat la eveniment. De asemenea, aceștia discutau între ei despre faptul neachitării banilor pe care organizatorii le datorau încă din anul trecut.

Cazul în care a fost vizat Alexandr Stoianoglo (PSRM):

- La 10 octombrie 2024, a fost raportat faptul că în s. Dumitreni, Florești, preotul Sergiu Gladuniac ar chema persoanele în etate la biserică în vederea acordării a 300 de kg de cărbune la preț de un leu kilogramul. În acest scop, alegătorii – la prezentarea buletinului de identitate - ar urma să semneze în listele primite de la părintele Andrei Șestacovschi de la biserica Adormirea Maicii Domnului din or. Florești, pentru susținerea candidatului Alexandr Stoianoglo (PSRM). În privința acestui caz a fost înregistrată și o sesizare la IP Florești.

Cazul în care a fost vizat Vasile Tarlev (PPVM):

- În rezultatul discuțiilor cu reprezentanții poliției, s-a constatat că la 12 septembrie 2024, în s. Cania, r-ul Cantemir, o persoană neautorizată ar fi colectat semnături în susținerea GI Vasile Tarlev (PPVM). Potrivit sursei, a fost pornită o cauză pe marginea situației descrise, iar persoana respectivă ar fi recunoscut că a fost rugat de o terță persoană să colecteze semnături în susținerea candidatului contra unei sume de 50 lei per semnătură.

Cazul în care a fost vizată Maia Sandu (PAS):

- La 13 septembrie 2024, potrivit informației publicate de APL Nișcani, Călărași, Președinta Maia Sandu (PAS) a donat Premiul „Robert Blum pentru Democrație 2024” în valoare de 25.000 de euro, oferit acesteia în luna mai 2024 sub patronajul președintelui Germaniei, Frank-Walter Steinmeier. Banii urmau a fi folosiți pentru reparația și conservarea Bisericii „Sfânta Cuvioasa Parascheva” din satul Nișcani, raionul Călărași.

²⁶⁸ [Программа](#) «Карта Гражданина Молдовы» реализуется для сохранения культуры, традиций и обычаев молдавского народа, проживающего на территории России.

Cazurile în care a fost vizat PAS și Maia Sandu (PAS):

- La 22 septembrie 2024, în contextul întâlnirii electorale din Peresecina, Orhei, organizată de candidata Maia Sandu (PAS), preotul bisericii din localitate a avut un mesaj de susținere a candidatei și a opțiunii DA la referendum.
- La 11 octombrie 2024, pe pagina de pe rețelele de socializare a candidatei Maia Sandu (PAS), a fost postat un spot de promovare electorală în care sunt utilizate imagini ale clădirii restaurate a Bisericii „Adormirea Maicii Domnului” din Căușeni²⁶⁹, accentuându-se contribuția autorităților în procesul de renovare și restaurare a clădirilor istorice. Biserica este un monument istoric unic în Republica Moldova, fiind o filială a Muzeului Național de Artă din Chișinău. Lucrările de restaurare a acesteia, începute încă în 2016, cu sprijinul financiar al SUA, urmează a fi încheiate până la sfârșitul anului.
- La 25 octombrie 2024, Roman Botezat, preot paroh la Parohia Ortodoxă Română "Acoperământul Maicii Domnului" din or. Dondușeni a publicat pe pagina sa de socializare mai multe postări prin care argumentează de ce ar trebui să fie votată Maia Sandu la 3 noiembrie 2024 (aportul acesteia în menținerea bunelor relații cu România, care a dus la donația a mai multe microbuze școlare pentru copiii, construcția bisericii "Acoperământul Maicii Domnului" din Dondușeni, construcția Centrului pastoral-social "Episcop Partenie Ciopron" din or. Dondușeni etc.).
- La 28 octombrie 2024, pe rețelele sociale a Federației sindicale a educației și științei a fost plasat mesajul președintelui Federației, Ghenadie Donos, în numele Biroului Executiv al Federației, prin care îndeamnă membrii de sindicat, întreaga societate să spună „un DA ferm, în continuare, viitorului european al Republicii Moldova, cu un candidat la funcția de președinte a țării, care a deschis onest și cu demnitate calea țării noastre spre Uniunea Europeană, care se asociază cu vectorul european al Republicii Moldova! Votăm viitorul european! Salvăm Moldova!”²⁷⁰. Acest mesaj este unul de agitație electorală în favoarea candidatei Maia Sandu (PAS), care a adoptat sloganul „Salvăm Moldova” înainte de turul II al alegerilor prezidențiale. Totodată, și PAS a distribuit mesajul de agitație electorală a Federației²⁷¹.

Cazurile în care a fost vizată Victoria Furtună (CI):

- Potrivit unui demers adresat de IP Drochia autorității electorale, reprezentanții poliției ar fi documentat un caz în care parohul bisericii "Acoperământul Maicii Domnului" din s. Miciurin, r-ul Drochia ar fi primit de la conducerea eparhială o listă de subscripție în scopul colectării semnăturilor pentru candidata menționată.
- Situație similară cazului de la Drochia a fost și la Florești, s. Temeleuți, unde reprezentanții bisericii au fost implicați în colectarea semnăturilor în favoarea Victoriei Furtună.
- La 24 septembrie 2024, Episcopul de Bălți și Fălești, Marchel, s-a angajat deschis să facă campanie electorală pentru candidata la funcția de președinte, Victoria Furtună (CI), venind cu îndemnul de a o susține în alegeri.
- La 6 octombrie 2024, pe canalul său de Telegram, Victoria Furtună (CI) a postat un spot video de promovare filmat într-un lăcaș religios.

Caz în care au fost vizate Victoria Furtună (CI), Vasile Tarlev (PPVM) și PCR:

- La 5 octombrie 2024, mai mulți reprezentanți ai cultelor religioase au organizat un miting, intitulat marșul Mișcării sociale pentru pace²⁷². La marș, care a pornit de la mănăstirea Ciuflea și s-a încheiat la complexul memorial "Eternitate", au participat aproximativ 150 de persoane. Mitropolia Moldovei a fost reprezentată de episcopul de Bălți și Fălești Marchel, episcopul Anatolie de Cahul și Comrat, episcopul Nicolae Roșca de Ceadâr-Lunga, precum și de un grup de preoți. La complexul memorial "Eternitate" a fost improvizată o scenă și sonorizare, de unde mai mulți clerici și lideri de opinie au avut discursuri în susținerea lui Vasile Tarlev, Victoria Furtună și Vladimir Voronin, prezenți și ei la eveniment/pe scenă.

Cazurile în care a fost vizat Alexandr Stoianoglo (PSRM):

- La 11 octombrie 2024, la IP Florești a parvenit o sesizare anonimă cu referire la colectarea semnăturilor în susținerea candidatului Alexandr Stoianoglo (PSRM) cu implicarea preotului Andrei Șestovschi, care aduna organizat enoriașii cu buletinele de identitate să semneze în niște liste drept dovadă că aceștia susțin candidatul menționat.
- Concomitent, acesta ar fi avut o înțelegere cu preotul din s. Dumitreni, Florești, că acesta urma să ofere enoriașilor 300 kg de cărbune la preț de un leu kilogramul în schimbul semnării în aceleași liste pentru Alexandr Stoianoglo (PSRM).

²⁶⁹ [Spotul](#) video postat de pe pagina Maiei Sandu (PAS).

²⁷⁰ [Postarea](#) publicată de Federația Sindicală a Educației și Științei.

²⁷¹ [Postarea](#) publicată de PAS pe rețelele sociale.

²⁷² [Miting](#) organizat de Mișcarea socială pentru pace.

- La 1 noiembrie 2024, pe rețelele sociale ale candidatului Alexandr Stoianoglo (PSRM) au fost postate poze cu întâlnirea acestuia din 31 octombrie cu alegătorii din Pripiceni-Răzeși, r-l Rezina, în contextul sfințirii altarului bisericii restaurate din localitate, alături de mitropolitul Chișinăului și al întregii Moldove, Vladimir.

Cazurile de promovare a mesajelor anti-UE și dezinformare:

- La 21 septembrie 2024, preotul paroh al Bisericii "Sfânta Mina" din mun. Bălți, în predica sa enoriașilor, a avut mesaje anti-UE (inclusiv de dezinformare).
- La 13 octombrie 2024, în s. Ilenuța, r-l Fălești, preotul Ghenadii Țugui din Biserica Sfântului Dumitru, la slujba de duminică, în predica adresată enoriașilor a avut mai multe mesaje false despre UE și anti-UE²⁷³.
- La 18 octombrie 2024, Episcopul de Bălți și Fălești, Marchel, a îndemnat cetățenii să iasă la vot și să voteze creștinește, nu așa cum dictează Vestul când ne cumpără cu banii oferți, dar cu gândul la viitorul și valorile creștinești.

²⁷³ [Articol](#) zdg.md: Preotul din Ilenuța, Fălești, promovează mesaje anti-UE.

Cazurile în care a fost vizată Maia Sandu (PAS):

În perioada campaniei electorale pentru al doilea tur de scrutin, a fost observată distribuirea de către reprezentanții candidatei Maia Sandu (PAS) a materialelor electorale (flyere tipărite într-un tiraj de aproximativ 666.000 de exemplare) prin care sunt promovate 6 ipoteze/prognoze principale în cazul în care va fi ales ca președinte contracandidatul acesteia: revenirea bandiților fugari și acapararea puterii de aceștia; un președinte nerespectat de nimeni din exterior; închiderea pieței europene; pericol pentru libera circulație a cetățenilor în UE; emigrarea tinerilor, stoparea ajutoarelor financiare din UE, pericol de a fi implicați în război.

La 27 octombrie 2024, la Basarabeasca, un billboard în susținerea candidatei Maia Sandu (PAS) a fost vandalizat, fiind stropit cu vopsea neagră.

La 28 octombrie 2024, în mun. Bălți, pe un bloc de locuit, a fost raportat că un grup de persoane neidentificate au instalat un banner de aproximativ 48 mp, pe care apare imaginea candidatei Maia Sandu (PAS) îmbrăcată în echipament militar, cască pe cap și o armă (pușcă) în mâini (asimilarea imaginii acesteia cu imaginea războiului).

La 26 octombrie 2024, pe rețelele de socializare a fost postat un spot video în care consilierii locali PAS din s. Gura Bîcului, Anenii Noi, au agresat verbal agitatorii care distribuiau ziare în susținerea candidatului Alexandr Stoianoglo (PSRM) prin localitate, acuzându-i că ar afecta opinia alegătorilor.

Cazurile în care a fost vizată Irina Vlah (CI):

La 29 septembrie 2024, Irina Vlah (CI) și-a planificat lansarea în campanie la Naslavcea, Ocnița, din punctul panoramic cu vedere spre insula sub formă de inimă de pe râul Nistru. La tentativa de a trece spre locația menționată, accesul candidatei și a susținătorilor acesteia ar fi fost blocat de reprezentanții forțelor de ordine. Restricționarea accesului ar fi fost din două motive: poliția ar fi fost în căutarea unor infractori din Ucraina, având informația despre trecerea ilegală de către aceștia a frontierei, iar al doilea - faptul că persoanele cu viză de reședință mai departe de 30 km de zona de frontieră nu au acces în această zonă sau ar fi trebuit în prealabil să expedieze o solicitare în scris.

Potrivit unui comunicat al Inspectoratului General al Poliției pe Telegram, poliția nu ar fi intervenit și nu a avut comunicare cu persoanele aflate acolo. Mai mult, aceasta a îndemnat concurentul electoral să-și argumenteze acuzațiile, cel puțin prin publicarea unor secvențe video sau fotografii cu polițistul care se pretinde că "ar fi îngrădit desfășurarea evenimentului"²⁷⁴.

La 11 octombrie 2024, într-un live pe rețelele de socializare, Irina Vlah (CI) a reclamat că reprezentanții forțelor de ordine i-ar fi reținut o parte din tirajul ziarului electoral al acesteia. Potrivit poliției, mijlocul auto care transporta materiale de agitație electorală a fost stopat în trafic pentru verificări, iar conducătorul auto nu a putut prezenta actele necesare pentru transportarea mărfii. După ce au fost prezentate aceste acte, materialul de agitație electorală ridicat a fost eliberat.

La 13 octombrie 2024, într-un live pe rețelele de socializare, Irina Vlah (CI) a reclamat că la Căușeni, reprezentanții forțelor de ordine i-ar fi scos nemotivat un panou stradal.

Cazurile în care a fost vizat PR:

La 12 octombrie 2024, un microbuz la volanul căruia se afla Vasile Bolea, deputat neafiliat, membru al PR, a fost oprit de forțele de ordine. Microbuzul transporta materiale electorale ale PR cu promovarea opțiunii NU la referendum, declarate de reprezentanții partidului a fi achitate din contul "Fond electoral". Potrivit informațiilor distribuite de Vasile Bolea, șeful Poliției capitalei, Marin Garaz, a motivat oprirea vehiculului prin faptul că Serviciul 112 ar fi primit un apel în care se susținea că reprezentanții PR ar fi bruscat un angajat al Serviciului Fiscal la tipografie, ar fi luat materialele tipărite fără factură semnată și ar fi fugit. După prezentarea tuturor actelor solicitate, microbuzul și persoanele implicate au fost lăsate să plece. Incidentul ar fi durat aproximativ 40 de minute.

La 13 octombrie 2024, la o tipografie din mun. Chișinău unde au fost tipărite materialele electorale ale PR cu opțiunea NU la referendum, au intervenit reprezentanții poliției, motivul invocat fiind înregistrarea unui apel la 112 și

²⁷⁴ [Postarea](#) pe Telegram a Inspectoratului General al Poliției.

denunțarea prezenței unor persoane suspecte pe teritoriul tipografiei. Din afirmațiile proprietarului tipografiei²⁷⁵, acesta ar fi așteptat de la ora 14.00 până la ora 23.00 ca facturile fiscale pentru materialele electorale tipărite să fie semnate de reprezentantul SFS de la tipografie (tiraj aprox. 1 mln unități). Facturile nu erau semnate din cauza că potrivit CEC, materialele electorale tipărite ar fi conținut falsuri, precum și mesaje de denigrare a unui candidat la funcția de președinte. Potrivit poliției deși reprezentatul SFS nu semnase actele pentru eliberarea materialelor respective, reprezentanții PR au încărcat materialele în microbuz, având tentativa să părăsească spațiul tipografiei. Mijlocul de transport a fost stopat de reprezentanții poliției iar la solicitarea de a prezenta actele pentru materialele electorale, șoferul ar fi refuzat, abandonând mijlocul de transport. În consecință, poliția a ridicat mijlocul de transport cu materialele electorale respective.

La 26 octombrie 2024, pe rețelele de socializare ale reprezentanților PR a fost distribuit un spot video în care sunt aduse mai multe argumente de a vota împotriva candidatei Maia Sandu (PAS), acesteia fiindu-i invocate mai multe acțiuni nepopulare, așa ca închiderea mai multor instituții de învățământ, a presei de opoziție, majorarea prețului la gaz etc.

Cazurile în care a fost vizat PCRM:

La 26 septembrie 2024, doi membri PCRM (Bruma Iurie și Nastas Alexandru) care ar fi distribuit flyere cu promovarea opțiunii NU la referendum, au fost reținuți de forțele de ordine în apropierea satului Șeptelici, r. Soroca, fiind escortați de mai multe echipaje ale poliției și reținuți timp de 3 ore. Ulterior, aceștia ar fi fost eliberați, însă fără a li se oferi un proces verbal, sau un alt act ce ar confirma cauza reținerii acestora. Agitatorilor le-ar fi fost confiscate flyerele (860 exemplare), fără returnarea acestora la momentul eliberării. A doua zi, la 27 septembrie 2024, în fața Inspectoratului de Poliție Soroca, un grup de activiști PCRM au organizat un protest, solicitând demisia ofițerului care a reținut membrii PCRM.

Potrivit poliției, suspiciunile privind conformitatea materialelor electorale cu legislația în vigoare a servit drept temei pentru ridicarea acestora și escortarea persoanelor la inspectoratul de poliție teritorial în vedere identificării. Materialele electorale au fost prezentate Comisiei Electorale Centrale pentru oferirea unei aprecieri.

În perioada 9-10 octombrie 2024, potrivit comunicatelor publicate de PCRM²⁷⁶, reprezentanții poliției au ridicat de la tipografie 200.000 de pliante de agitație electorală, și l-au reținut pe Adrian Domentiu - membrul executivului politic al PCRM și consilier municipal Chișinău. Potrivit poliției, autovehiculul cetățeanului Adrian Domentiu ar fi fost ridicat pentru parcare neregulamentară, nefiind vorba de reținerea consilierului. Ulterior, în urma sesizării parvenite de la parcare specială despre o încălcare suspectă în acest autovehicul, poliția a solicitat prezentarea încălcarii și a actelor confirmative de transportare a mărfii. În lipsa actelor respective, marfa (materialele de agitație electorală) a fost ridicată, eliberarea acesteia fiind condiționată de prezentarea actelor necesare.

Cazurile în care a fost vizată Victoria Furtună (CI):

La 12 octombrie 2024, Victoria Furtună (CI) a reclamat²⁷⁷ că forțele de ordine împiedică desfășurarea campaniei sale electorale prin reținerea mașinii cu care aceasta se deplasează la întrunirile electorale, prin scoaterea billboard-urilor stradale (Ceadâr-Lunga) pe motiv că amplasarea nu ar fi fost autorizată, și prin ridicarea a 60 de bannere, la Vulcănești – pe motiv că șoferul care asigură transportarea acestora nu ar fi avut toate actele în regulă (actele de proveniență a materialelor electorale). Potrivit poliției, actele de constatare împreună cu bannerele respective au fost transmise în adresa SFS pentru verificări ulterioare.

La 13 octombrie 2024, într-un live pe rețelele de socializare, Victoria Furtună (CI) a acuzat reprezentanții forțelor de ordine că ar fi încercat să intimideze alegătorii și să o împiedice să desfășoare o întâlnire electorală în or. Nisporeni, prin faptul că au oprit mașina care transporta tehnica de sonorizare și i-au scos numerele de înmatriculare.

Cazurile în care a fost vizată Natalia Morari (CI):

La 6 octombrie 2024, într-un live pe internet, Natalia Morari (CI) a reclamat faptul că la evenimentul de lansare în campanie din 27 septembrie 2024 - pe drumul Leova-Bumbăta, susținătorii acesteia veniți la fața locului ar fi fost abordați într-un mod agresiv și citați de reprezentanții poliției privind modul în care a fost contractat microbuzul care a asigurat transportul, precum și legalitatea prezenței unor susținători care aparent ar fi fost minori. Potrivit

²⁷⁵ [Situatia](#) de la tipografie, 13 octombrie 2024.

²⁷⁶ Comunicatele PCRM din [9 octombrie](#), și din [10 octombrie](#).

²⁷⁷ [Live-ul](#) Victoriei Furtună (CI).

poliției, verificările legate de transport au fost efectuate de IGPF, deoarece evenimentul de lansare a avut loc în zona de frontieră. În același timp, poliția fiind sesizată de o școală privind implicarea elevilor săi în campania electorală a Nataliei Morari, au citat și audiat minorii în prezența pedagogului într-o cauză contravențională.

Cazurile în care a fost vizat Octavian Țicu (BE Împreună):

La 11 octombrie 2024, potrivit reprezentanților BE Împreună, trei agitatori ai formațiunii au fost reținuți de reprezentanții poliției pe o perioadă de aproximativ 3 ore, fiindu-le ridicate materialele electorale (afișe) ale lui Octavian Țicu (BE Împreună) pe care aceștia încercau să le lipească pe panourile de informare special amenajate în mun. Chișinău. Potrivit declarațiilor șefului IGP, Viorel Cernăuțeanu, într-o emisiune televizată, agitatorii ar fi fost reținuți doar pe aproximativ 40 de minute, până a fost posibilă identificarea acestora. După identificare, agitatorii și materialele electorale ale acestora ar fi fost eliberate, nefiind constatate încălcări.

Cazurile în care a fost vizat Alexandr Stoianoglo (PSRM):

La 28 octombrie în cadrul unui briefing de presă și a unui comunicat, PSRM a relatat despre un caz care a avut loc în sectorul Buiucani, mun. Chișinău²⁷⁸, în care mai multe persoane (presupuși susținători ai Maiei Sandu (PAS)) au agresat fizic doi agitatori ai PSRM, unul dintre care a fost transportat la spitalul de urgență în stare gravă²⁷⁹. Pe acest caz, a fost depusă o plângere la poliție.

²⁷⁸ Postarea de pe [Telegram](#) a incidentului descris.

²⁷⁹ [Briefing de presă](#) susținut de vicepreședintele Parlamentului Republicii Moldova, Vlad Batrîncea din 28 octombrie 2024, [comunicatul](#) PSRM din 28 octombrie 2024.

Anexa nr. 9. Raportarea financiară la CEC de către competitorii electorali

Tabelul nr. 1

Raportarea financiară la CEC de către GI înregistrate

GI	Apartenența politică	Înregistrare GI	Prezentarea listelor de subscripție	Înregistrare trezorer	Raport la început de campanie	Deschidere cont "Destinat GI"	Termen 26.08.2024	Termen 02.09.2024	Termen 09.09.2024	Termen 16.09.2024	Raport final (3 zile de la prezentarea listelor)
GI Ion Chicu	PDCM	23.08.2024	16.09.2024	23.08.2024		*23.08.2024	28.08.2024	08.09.2024	09.09.2024	16.09.2024	17.09.2024
GI Alexandr Stoianoglo	PSRM	23.08.2024	26.08.2024	23.08.2024	02.08.2024	informație	27.08.2024	-	-	-	28.08.2024
GI Octavian Țicu	BE Împreună	23.08.2024	19.09.2024	23.08.2024	16.09.2024	31.08.2024	informație	09.09.2024	09.09.2024	16.09.2024	24.09.2024
GI Tudor Uliianovschi	CI	24.08.2024	20.09.2024	24.08.2024		05.09.2024	28.08.2024	informație	09.09.2024	16.09.2024	24.09.2024
GI Renato Usatii	PN	24.08.2024	12.09.2024	24.08.2024	26.08.2024	26.08.2024	26.08.2024	02.09.2024	09.09.2024	16.09.2024	13.09.2024
GI Irina Vlah	CI	24.08.2024	16.09.2024	24.08.2024		02.09.2024	informație	02.09.2024	11.09.2024	16.09.2024	23.09.2024
GI Igor Munteanu	CUB	24.08.2024	20.09.2024	24.08.2024		03.09.2024	informație	informație	09.09.2024	20.09.2024	20.09.2024
GI Maia Sandu	PAS	24.08.2024	06.09.2024	24.08.2024	29.08.2024	26.08.2024	27.08.2024	02.09.2024	09.09.2024	-	13.09.2024
GI Victoria Furtună	CI	26.08.2024	19.09.2024	26.08.2024		31.08.2024	informație	02.09.2024	-	16.09.2024	25.09.2024
GI Andrei Năstase	CI	26.08.2024	18.09.2024	26.08.2024		29.08.2024	-	02.09.2024	11.09.2024	17.09.2024	25.09.2024
GI Natalia Morari	CI	27.08.2024	20.09.2024	27.08.2024		03.09.2024	informație	informație	09.09.2024	16.09.2024	23.09.2024
GI Alexandru Arseni	CI	29.08.2024				informație	-	informație	informație	informație	
GI Vasile Tarlev	PVM	03.09.2024	13.09.2024	03.09.2024		10.09.2024	-	informație	informație	16.09.2024	27.09.2024

Tabelul nr. 2

Raportarea financiară la CEC de către concurenții electorali

N/O	Candidat	Apartenența politică	Înregistrare trezorer	Raport la început de campanie	Deschidere cont "Fond electoral"	Termen 23.09.2024	Termen 30.09.2024	Termen 07.10.2024	Termen 14.10.2024	Termen 21.10.2024	Raport final 23.10.2024	Termen 28.10.2024	Termen 04.11.2024	Raport final 06.11.2024
1	Alexandr Stoianoglo	PSRM	02.09.2024	02.08.2024	17.09.2024	23.09.2024	30.09.2024	07.10.2024	14.10.2024	21.10.2024	-	28.10.2024	04.11.2024	06.11.2024
2	Maia Sandu	PAS	12.09.2024	29.08.2024	17.09.2024	24.09.2024	30.09.2024	07.10.2024	14.10.2024	21.10.2024	-	28.10.2024	04.11.2024	06.11.2024
3	Renato Usatii	PN	18.09.2024	26.08.2024	19.09.2024	23.09.2024	30.09.2024	07.10.2024	14.10.2024	21.10.2024	23.10.2024	-	-	-
4	Vasile Tarlev	PVM	18.09.2024		23.09.2024	23.09.2024	01.10.2024	08.10.2024	14.10.2024	21.10.2024	25.10.2024	-	-	-
5	Irina Vlah	CI	21.09.2024		27.09.2024	informație	30.09.2024	07.10.2024	14.10.2024	21.10.2024	23.10.2024	-	-	-
6	Ion Chicu	PDCM	21.09.2024		17.09.2024	23.09.2024	30.09.2024	07.10.2024	14.10.2024	21.10.2024	22.10.2024	-	-	-
7	Andrei Năstase	CI	23.09.2024		26.09.2024	-	01.10.2024	07.10.2024	14.10.2024	21.10.2024	23.10.2024	-	-	-
8	Octavian Țicu	BE Împreună	23.09.2024	16.09.2024	25.09.2024	-	30.09.2024	07.10.2024	14.10.2024	21.10.2024	22.10.2024	-	-	-
9	Victoria Furtună	CI	24.09.2024		27.09.2024	-	30.09.2024	07.10.2024	14.10.2024	21.10.2024	23.10.2024	-	-	-
10	Tudor Uliianovschi	CI	24.09.2024		26.09.2024	-	30.09.2024	14.10.2024	depus	21.10.2024	24.10.2024	-	-	-
11	Natalia Morari	CI	24.09.2024		27.09.2024	-	30.09.2024	depus	14.10.2024	22.10.2024	23.10.2024	-	-	-

Tabelul nr. 3

Raportarea financiară la CEC de către participanții la referendum

N/O	Participant	Data înregistrării	Trezorer	Raport la început de campanie	Deschidere cont "Fond electoral"	Termen 23.09.2024	Termen 30.09.2024	Termen 07.10.2024	Termen 14.10.2024	Termen 21.10.2024	Raport final 23.10.2024
1	PCRM	23.08.2024	06.09.2024		11.09.2024	informație	depus	08.10.2024	depus	depus	depus
2	PVE	29.08.2024	31.08.2024	23.09.2024	24.09.2024	informație	depus	depus	depus	depus	depus
3	MRM	31.08.2024	31.08.2024	02.09.2024	17.09.2024	23.09.2024	depus	depus	depus	depus	depus
4	ALDE	02.09.2024	02.09.2024		05.09.2024	informație	depus	depus	depus	depus	depus
5	PR	06.09.2024	12.09.2024		24.09.2024	informație	depus	depus	14.10.2024	depus	depus
6	CUB	12.09.2024				informație	informație	informație	informație	informație	
7	BE Împreună	12.09.2024		16.09.2024		informație	informație	informație	informație	informație	
8	PAS	12.09.2024	12.09.2024	29.08.2024	17.09.2024	24.09.2024	30.09.2024	07.10.2024	14.10.2024	21.10.2024	23.10.2024
9	MAN	16.09.2024	16.09.2024	24.09.2024	20.09.2024	depus	informație	depus	depus	depus	depus
10	PPDA	19.09.2024	19.09.2024				informație				informație
11	AUR	21.09.2024	29.09.2024		23.09.2024		depus	depus	depus	depus	depus
12	PPN	23.09.2024	23.09.2024			informație	informație	informație	informație	informație	
13	ACASA	23.09.2024	02.10.2024			-	-	-	-	-	
14	PSDE	23.09.2024	23.09.2024	24.09.2024	25.09.2024	-	depus	depus	depus	depus	depus
15	PPVP	24.09.2024	01.10.2024		08.10.2024	-	-	informație			

